

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

פרשת נשא - חג השבועות | גיליון 137 | סיון תש"פ

מרומם הוא אלהין, בקדמא ובתרייתא, צבי ואתרעי בן ומסר לן אורייתא

אשריך רבי עקיבא, אשריך!

מאמר זיכרון תוכו רצוף אהבה
לדמותו הנערצת והבלתי נשכחת
של הגאון הצדיק
רבי עקיבא קיסטר זצלה"ה
ר"מ בישיבת "יד אהרן"
המית עצמו באהלה של תורה
ובאהבתה שגה תמיד
העמיד תלמידים הרבה
ומסר עצמיותו בדקדוק בדברי רבותיו ע"ה
בחלופ ג' שנים לעלותו בסערה השמימה
ג' סיון תשע"ז

גיליון זמן מתן תורתנו

תמצית הש"ס	תמצית דף היומי, משנ"ב	דרכי החיזוק	מין ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין שליט"א
עינינו גל	מאמרי 'עין לא ראתה'	איסור תחומין ושביתה דבני"ב	מין ראש הישיבה הגר"ד לנדו שליט"א
עומק הפשט	דיוני הלכה אקטואליים	חשבתי דרכי	הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל
פניני הלכה	מראשי ורבני החבורות בישיבת מיד	חג השבועות בפלפול ובאגדה	הגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל
יסודות אמונה בין בתרי הפרשה	הרה"ג מרדכי דוד נויגרשל שליט"א	עריבות התורה	הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א
אז נדברו	מחשבות לבני הישיבות	שיעורי חומש	הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א
תוספת שבת	מעלת השבת וקדושתה	שיעורי בינה	הגאון רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
בירור הלכה	בירורי הלכה אקטואליים מתוך הסוגיות	כתר תורה וכתרים של הוד	הגאון רבי מנחם יעקבזון שליט"א
מים זכים	משא ומתן ופילפול בנידונים ערבים ונחמדים	מתוקים מדבש	הגאון רבי יעקב ישראל בייפוס שליט"א
הפרשה המחכימה	לקחים מעשיים ואקטואליים מפרשת השבוע	נחל אליהו	הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א
לענין הלכה	הערות הלכתיות מעשיות לעורך לב המעיין	התבוננות במועדי השנה	הגאון רבי נתן רוטמן שליט"א
לעשות רצונך	הרה"ג אליעזר גנחובסקי שליט"א	עשרת המועדים	הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

לעילוי נשמת ר' שמעון (מילו) ב"ר צבי קנול ז"ל י"א מרחשוון תשע"ב

זמני כניסת ויציאת שבת וחג

פרשת נשא		חג השבועות	
ר"ת	יציאה	כניסה	כניסה
ירושלים	20:20	19:03	19:03
בני ברק	20:23	19:18	19:03
חיפה	20:24	19:11	19:12
מודיעין עילית	20:21	18:12	18:12
בית שמש	20:21	18:02	18:01

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

גיליונות נבחרים
בהלכה ובאגדה
וסביב פרשת השבוע

”ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד”

’אוסף גיליונות’ מבית צוף הוצאה לאור מופץ באלפי עותקים
ניתן לפרסם מודעות ב’אוסף גיליונות’

לתגובות ובירורים בכל ענייני ה’אוסף’ -

פרסום, נקודות הפצה, הוספת גיליונות, תרומות, חסויות והנצחות,
ניתן לפנות לטלפון 050-4102061 (בשעות בין הסדרים) או באמצעות דוא”ל.

ניתן לתרום וכן לשלם עבור קניית גיליונות

באמצעות עמדות ”נדרים פלוס” או ”קהילות”

בחיפוש המילים ”אוסף גיליונות”

תרומה טלפונית בנדרים פלוס: 03-7630543 מס’ 1335

תרומה טלפונית בקהילות: 073-2757000 מס’ 9641

מערכת ’אוסף גיליונות’
9518479@gmail.com

ראש המערכת:

הרב נתן פלדמן שליט”א

חברי המערכת:

הרב צבי קנול שליט”א

הרב חיים וכסלר שליט”א

הרב משה הכהן שליט”א

הרב יוסף בן יהודה שליט”א

הרב עקיבא יוסף לוי שליט”א

הרב יוסף שלמה בייפוס שליט”א

הרב בנימין יודלביץ שליט”א

הרב אליעזר וייס שליט”א

מבית ’צוף’

הוצאה לאור

נתן פלדמן

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

עטרת המועדים | 43

משיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א
שיעורי חג השבועות

תמצית הש"ס | 47

תמצית דף היומי, משנ"ב

לדעת | 50

מבחן בדף היומי

עינינו גל | 55

מאמרי 'עין לא ראתה'

עומק הפשט | 59

דיוני הלכה אקטואליים

פניני הלכה | 63

מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר

יסודות אמונה בין בתרי הפרשה | 67

תובנותיו של הרה"ג מרדכי דוד נויגרשל שליט"א

אז נדברו | 69

מחשבות לבני הישיבות

תוספת שבת | 75

מעלת השבת וקדושתה

בירור הלכה | 77

בירורי הלכה אקטואליים

מתוך הסוגיות והפוסקים

הפרשה המחכימה | 81

לקחים מעשיים ואקטואליים מפרשת השבוע

לענין הלכה | 85

הערות הלכתיות מעשיות לעורר לב המעיין - גיליון כפול

מים זכים | 89

משא ומתן ופילפול

בנידונים ערבים ונחמדים

לעשות רצונך | 73

פסקי הלכות לחג השבועות

מהרה"ג אליעזר גנחובסקי שליט"א

אשריך רבי עקיבא, אשריך!

מאמר זיכרון לדמותו הנערצת והבלתי נשכחת

של הגאון הצדיק רבי עקיבא קיסטר זצלה"ה

ר"מ בישיבת "יד אהרן"

דרכי החיזוק | 7

מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין שליט"א

בענין איסור תחומין ושבתה דבני" במתן תורה | 9

מרן ראש הישיבה הגר"ד לנדו שליט"א

חישבתי דרכי | 11

נקודות אור במשנתו של

הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל

חג השבועות בפלפול ובאגדה | 15

מכתבי הגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל

עריבות התורה - הכח לקביעת התורה בלב האדם | 21

שיחת הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א

ראש ישיבת כנסת ישראל - חברון

שיעור חומש | 25

מאת הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת "עטרת שלמה

שיעורי בינה | 29

שיעורים לפי סדר המצוות להרמב"ם

מפי הגאון רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

ראש ישיבת "נתיב הדעת"

כתר תורה וכתרים של הוד | 31

מאמר לזמן מתן תורתנו

מאת הגאון רבי מנחם יעקבזון שליט"א

ראש ישיבת מאור יצחק - חמד

נחל אליהו | 35

משיעורי הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א

על פרשת השבוע ועניני דיומא

מתוקים מדבש | 37

נטפי לקח מפרשיות השבוע

מאת הגאון רבי יעקב ישראל הכהן בייפוס שליט"א

בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

התבוננות במועדי השנה | 39

משיעורי הגאון רבי נתן רושמן שליט"א

בתקופה זו

ניתן להשיג את "אוסף גיליונות"

בימי חמישי במקומות הבאים:

סנהדריה מורחבת 114 כניסה	"גל פז" - רבי עקיבא 88	בני ברק
ג (משפחת דרזי)	בית שמש	בית הכנסת "משכנות יעקב" רחוב קהילות יעקב פינת בן דוד (בכניסה לבנין)
"גל פז" רח' מלכי ישראל	רחוב בן איש חי 48 (משפחת לוי)	ישיבת "בית הלל" רחוב דמשק אליעזר (ברחבה למטה)
מודיעין עילית	ירושלים	בית הכנסת "יוצאי פוניבז'" (צעירים)
ברכפלד - בכניסה לביהכ"נ משכן תורה	בית וגן -	רח' האדמו"ר מצאנז (בכניסה לבית המדרש)
ברכפלד - רבי יהודה הנשיא 37-39	רח' משולם ראש 1 (בכניסה לבנין)	בית הכנסת "תפארת ציון" (בכניסה לבנין)
ברכפלד - רשב"י 36	בית הכנסת "מנין אברכים"	בית הכנסת "הליכות חיים"
ברכפלד - ביהכ"נ אהל	רמות א' -	רחוב ראב"ד (בכניסה)
תורה (בכניסה לבנין)	בית הכנסת "שערי תבונה" (בכניסה)	בית הכנסת המרכזי "רמת אלחנן" (בכניסה לבנין)
קרית ספר - רחוב אבני נזר ליד "יש"	בית הכנסת "משכן שרגא" (בכניסה)	בית הכנסת "נאות יוסף" (במקום הקבוע)
קרית ספר - אולם בית אבא	רמות פולין -	סנהדריה מורחבת -
רחוב אור החיים (בכניסה)	בית הכנסת "אהל יוסף" (בכניסה)	
שכונות מזרחיות - חזון איש 7 גרין פארק	סנהדריה מורחבת -	

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

456

שיחת מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א • פרשת במדבר תש"פ

וכך מובא בגמרא (שבת פח, א) על רבא, שבשעת לימודו לחץ על אצבעו ויצא ממנה דם, ולא הרגיש כלל בזה, והצדוקי אמר לו אתם עמא פזיזא, אבל כך היא דרכה של תורה, שהוא היה עסוק בתורה, והשקיעות בתורה עושה שלא ירגיש כלום.

ומעשה שהיה עם מרן הגאון רבי ברוך בער זצ"ל, שפעם בא אליו אדם לשאול עצה באיזה ענין, ורבי ברוך בער שמע את דבריו אך לא תפס ולא הבין את מה שהוא מדבר, כי היה שקוע בלימוד, באמצע הלימוד, ולא היה יכול להסיח דעת מן המחשבות בזה, עד כדי כך היה שקוע בלימודו, שהיה מתעמק מאד, ולא הצליח להסיח דעת מהלימוד להבין את דברי השואל, ובלית ברירה ביקש את חתנו הגאון רבי ראובן זצ"ל שישמע וישיב במקומו.

זוהי דבקות בתורה שעליה נאמר באהבתה תשגה תמיד, והיא דבקות באיכות, ויש גם בכמות, לנצל את הזמן מה שאפשר יותר ללמוד, בלי ביטול תורה, ואפילו בזמן שאי אפשר ללמוד מתוך הספר אפשר בעל פה לחשוב בדברי תורה.

וידוע שמרן הגר"י זצ"ל בזמן המלחמה כשהיו צריכים לברוח בדרך הוא חשב בדברי תורה והתחדשו לו אז חידושי תורה נפלאים, ומסופר עוד כי בצעירותו כשעשה ברית לאחד מילדיו ובאו אורחים לשמחת הברית, אביו מרן הגר"ח שאל אותו שאלה בלימוד כדי שיחשוב עליה באותו הזמן, כשהציבור בא וצריך לקבל אותם, שלא יסיח דעתו מהלימוד, ויחשוב בינתיים בדברי תורה, ויכול בתוך כך לקבל פני הבאים ולומר שלום עליכם ומזל טוב, אבל להמשיך לחשוב בדברי תורה. אלו הן דרגות של דבקות בתורה.

קשיים בתפילה – תיקון בתפילה

וכן בתפילה, יש הרבה דרגות של תפילה בכוונה, וכפי שכבר הזכרנו מה שכתוב בשולחן ערוך (או"ח צח, א) שיש מדרגה של התפשטות הגשמיות בשעת התפילה, שהמתפלל לא מרגיש כלל שיש לו גוף, וכל החושים הגשמיים בטלים אצלו. וכך כתוב גם בספר הכוזרי (מאמר ג פרק ה). ומעשים שהיו עם מרן החזון איש והגר"י זצ"ל שבשעת התפילה דיברו אליהם והם לא שמעו, כי כל החושים לא פעלו אצלם, מרוב שהיו שקועים בתפילתם.

וכך היה המעשה עם מרן הגר"י, שפעם אחת שכח לומר יעלה ויבוא בתפילת שמונה עשרה, בראש חודש או בחול המועד, והוא בדרך כלל היה מתפלל שמונה עשרה בקול רם (ביחידות ולא בציבור, כשהוא לא מפריע לאחרים) בשביל הכוונה, והעומדים לצדו שמעו שהוא שוכח, וניסו להזכיר לו ואמרו לו יעלה ויבוא יעלה ויבוא, אך הוא לא שמע, וכשסיים תפילתו שוב אמרו לו ששכח, ותמה ואמר: למה לא אמרתם לי? כי הוא לא שמע את מה שדיברו אליו. וגם עם מרן החזון איש היה עובדא כעין זה, שפעם אחת דיברו אליו באמצע התפילה לצורך פיקוח נפש, והוא לא שמע.

אלו הן מדרגות של התפשטות הגשמיות בתפילה, ואמנם הן מדרגות גבוהות, ויש עוד הרבה מדרגות קודמות עד שמוגיעים לזה, בתפילה עם כוונה ויותר כוונה ויותר כוונה ויותר כוונה, להרגיש יותר ויותר את מה שמבקשים ואת מה שאומרים, יש הרבה דרגות

המחלה לטובתו של כל יחיד

יש דברים פשוטים שכולם יודעים אותם. ראשית, שהכל בידי שמים. כל מה שקורה לאדם, דברים טובים או דברים קשים, הכל מן השמים. וגם כל דעביד רחמנא לטב עביד, הכל לטובה, המטרה היא לטובתו של האדם, וגם הקשיים הם לטובתו.

והנה עכשיו היה, ויש עדיין, את המחלה, הקורונה ל"ע, והדבר פשוט שהכל בידי שמים, וגם לטובה. אך מן הראוי לדע ולהתבונן מה היא הטובה בזה, הלא המחלה גרמה הרבה ביטול תורה, וגם תפילה בציבור קשה לקיים בשלמות, וזה מפריע להרבה דברים רוחניים, ואיזו טובה יש מכך?

אבל הענין הוא, כי בעצם כל אחד שיש לו איזה קושי, בין קושי גשמי ובין קושי רוחני, הכל מן השמים ולטובתו, והטובה שיש מכך היא שזה יביא אותו לידי תיקון, כי הוא צריך לתקן משהו, ומן השמים נותנים לו את הקושי כדי שידע שהוא צריך תיקון, ויפשפש במעשיו וימצא את מה שצריך תיקון אצלו.

וכן בקשיים של ציבור, כגון אם אלף אנשים מקבלים קשיים, המטרה היא לטובתו של כל אחד ואחד מהם, כל אחד לפי עניינו ומצבו, ויתכן שאדם אחד צריך תיקון על דבר מסוים שצריך לחזור עליו בתשובה, ואדם אחר צריך לחזור בתשובה על דבר אחר, לכל אחד יכול להיות משהו אחר, אבל הכל מכוון לטובתו של כל אחד ואחד מה שהיא צריך לתקן ולקבל שלמות.

וממילא כשיש קשיים מן השמים, המטרה בזה היא כדי שנחפש מה צריך תיקון, וכל אחד צריך לחפש במה אני צריך תיקון, ומה עלי לתקן, כי הרי יש לי קשיים ואני סובל ומפסיד, יש קשיים גשמיים וגם קשיים רוחניים בתורה ובתפילה, והרי הכל לטובתי, כדי שאתקן את מה שאני צריך לתקן, לכן כל אחד צריך למצוא ולתקן את מה שהוא צריך לתקן, לפי מצבו ומדרגתו.

כשיש קשיים בתורה צריך תיקון בתורה

וכגון בתורה, הנה יש כעת פחות תורה, ועסק התורה הוא בצורה יותר קשה, לא אותו הדבר כמו שרגילים, וכשיש ישיבה בציבור יש שימוש חכמים ודיבוק חברים ופולפול התלמידים, אבל עכשיו זה חסר, וצריכים לחשוב ולהתבונן למה זה חסר, מהו החטא ומה התיקון, כי הרי מי שסובל זה סימן שהוא צריך לתקן משהו, ולכן בא הקושי, בגלל שצריך תיקון.

ומסתבר שאם יש קושי בתורה, זה סימן שהתורה לא הייתה בשלמות, כי הכל מידה כנגד מידה, וצריך לתקן ולהוסיף שלמות בתורה, ויש הרבה דרגות בעסק התורה.

יש דבקות בתורה כמו שאמרו (עירובין נד, ב) על רבי אלעזר בן פדת, שהיה יושב ועוסק בתורה בשוק התחתון של ציפורי, וסדינו, היינו מלבושו העליון, היה מונח בשוק העליון של ציפורי, ושכח שהניחו שם מרוב שהיה שקוע בתורה, וקראו עליו המקרא (משלי ה, יט) "באהבתה תשגה תמיד", שהיה כל כך דבוק בתורה ובאהבתה, שבשעת העסק בה שכח מכל הדברים האחרים.

בתפילה בכוונה, וכן תפילה בציבור היא תפילה אחרת, ואפילו עם פחות כוונה, התפילה בציבור היא מעלה.

ועכשיו שהיה קשה לקיים את התפילה בציבור, אמנם יש איזה מקומות וחצרות שהתפללו שם, אבל זה ציבור קטן ולא כל הציבור ביחד, ואם חסרה התפילה בציבור, מסתבר שזה סימן שצריכים תיקון בתפילה, שהתפילה לא הייתה בשלמות כמו שצריך, ולכן מידה כנגד מידה זה חסר, וצריכים מכאן ולהבא לעשות תשובה על תפילה, שהתפילה תהיה בשלמות.

מידות טובות להרגיש בצער חברו

ומלבד התורה והתפילה, צריך גם מידות טובות, להשתתף בצערו של חברו, אם למישהו יש איזה קושי, שגם הוא יהיה אכפת לו! וכך טבע כלל ישראל, כמאמרם (יבמות עט, א) שלושה סימנים יש באומה זו רחמנים ביישנים וגומלי חסדים, וזהו רחמנים, שמרחמים על אדם אחר ומשתתפים בצערו. ואילו אצל אומות העולם אין דבר כזה, ואם גוי שומע על גוי אחר שמצטער וסובל, זה לא אכפת לו ולא כואב לו כלל, אבל **ליהודי כואב כאשר כואב ליהודי אחר**. וזהו הטבע של כלל ישראל, אבל יש דרגות בזה.

שלמות האדם לפי כוחו – ובכל כוחו

וחנה ידוע שהגה"צ רבי נפתלי אמסטרדם, שהיה תלמידו של רבי ישראל סלנטר, אמר פעם לרבי ישראל כי הוא לא שמח בחלקו, וכיצד יוכל לשמח, הא ניחא אם היה לו הראש של רבי עקיבא איגר, כאלה כישרונות וגדלות בתורה, וכן הלב של בעל יסוד ושורש העבודה, כזו מדרגה בעבודה, ומידות טובות כמו הרבי – רבי ישראל סלנטר, עם כל זה הוא היה מרוצה ושמח בחלקו, והיה טוב לו, אבל עכשיו במדרגתו הוא, שאין לו ראש ולב ומידות כאלה, מה הוא שווה, ואיזה ערך יש למדרגתו.

ואמר לו רבי ישראל כי זה לא נכון, ובשמים לא דורשים ממנו את זה, אלא רק דורשים שעם הראש שלך ועם הלב שלך ועם המידות שלך תעבוד את השם, ויותר לא דורשים ממך! רק עם הכוחות שלך, כפי מה שאתה ולא יותר. כל אחד לפי כוחו זה מה שמבקשים ודורשים ממנו, ואם הוא עושה מה שבכוחו לעשות אזי הוא בשלמות והוא מושלם כבר, אין זה משנה באיזו מדרגה הוא, אם זה כל מה שבכוחו לעשות הוא מושלם!

אבל מאידך יש גם אנשים שלא מכירים את כוחותיהם, וחושבים מה אני ומה בכוחי לעשות, אינני יכול יותר ממה שאני עושה, וכמו שאני מתנהג זה הכוחות שלי ואין לי כוח ליותר מזה, והם טועים, כי עם הכוחות שלהם הם יכולים עוד הרבה לעשות, ואמנם אין להם כוחות גדולים כל כך כמו רבי עקיבא איגר וכו', אבל המשהו שיש להם זה כבר מספיק בשביל שיוכלו לעשות הרבה יותר! ואם באמת יעשו כל מה שבכוחם לעשות, זוהי השלמות.

וזה מה שאנו צריכים עכשיו, שעדיין לא עברה המחלה לגמרי, המטרה בזה היא לטובתנו, שנתקן את מה שצריך תיקון, בעיקר בתורה ובתפילה, וגם במעשים טובים, בהנהגה טובה בין אדם לחברו, לעזור לשני כל אחד כמה שהוא יכול, ולחשוב על השני, זה מה שמחייב אותנו המצב כעת, וזהו הילטב עבדי.

ואם זה יהיה, כל אחד שיעשה איזה תיקון בתורה ותפילה, וגם במעשים טובים, להוסיף משהו, כמה שאפשר לפי כוחו, לא יותר מכוחו אלא כפי כוחו, זוהי שלמות האדם.

כל אדם יכול להתקדם על ידי ספרי מוסר

והעצה הפשוטה למעשה איך מתחזקים, היא על ידי לימוד ספרי המוסר, ואדם שחושב שהוא כבר מושלם ועושה כל מה שהוא יכול ולא שייך יותר, הוא טועה, וזה לא נכון! כי כל אחד יכול להתקדם ולהתקדם ולהתקדם, בכל המעלות, ורק צריך לעשות משהו, ללמוד ספרי מוסר שנותנים את ההדרכה לזה, יש הרבה ספרי מוסר, וכל אחד ילמד מה שמושך ומעניין אותו, איזה ספר שמעניין או איזה פרק שמעניין, ומה שמעניין משפיע.

וזה דבר ידוע שכבר אמרו לי הרבה, בעלי משפחה, שהתחילו ללמוד מוסר בכל יום קצת, כמה דקות, כמה שמעניין, ומאז השתנו כל חייהם, וגם הבית השתנה, ונהיה בית מלא שמחה עם אווירה נעימה בבית, על ידי העסק בספרי המוסר.

וכאמור יש הרבה ספרי מוסר, וספר **מסילת ישרים** הוא הכי טוב, אבל כל אחד לפי טבעו, מה שהוא מרגיש שמושך אותו ומשפיע עליו, ויש גם ספר **חובות הלבבות, ושערי תשובה, וארחות צדיקים**, וכל אחד יכול לבחור מהם. ויש עוד ספרי מוסר שנותנים הדרכה, כמו ספר **פלא יועץ** להצדיק רבי אליעזר פאפו, שיש בו הרבה עצות וחיוזוק, על הרבה עניינים לפי סדר האל"ף בי"ת, והוא ספר נפלא! וכשלומודים ועוסקים בספרי מוסר, אזי מתקדמים ומתקדמים, וכל אחד יכול להתקדם ולהיות אדם גדול.

ובמסילת ישרים בסוף הספר כתב שאפילו אדם שעוסק בעבודה פשוטה ואינו עוסק כל היום בתורה, הוא יכול להיות אדם גדול, אם יעשה את מה שצריך לפי מדרגתו ומצבו. וידוע שבתל אביב היה סנדלר, רבי משה יעקב רביקוב זצ"ל, שהיה איש קדוש, ורבנים היו מבקשים ממנו עצות וברכות, כי דרגת האדם לא תלויה לפי העסק שהוא עוסק, אלא לפי שלמות הנהגתו, וגם בעל מלאכה פחותה יכול להיות צדיק גדול כמו שכתב המסילת ישרים.

וכבר סיפרתי העובדא בצעיר אחד בגיל של ישיבה קטנה שרצה ללמוד אך היו לו הפרעות ולא היה יכול ללמוד, ורק בסוף היום היה בא לישיבה ולומד מוסר חצי שעה לפני תפילת מעריב, ושאלתי אותו למה הוא בא דווקא לסדר זה? ואמר לי כי הוא מרגיש שלימוד המוסר מחיה אותו ונותן לו כוחות לכל היום. ולבסוף זכה שהייתה לו סייעתא דשמיא, בזכות המוסר שלמד, שנסתלקו ההפרעות, וכנס ללמוד בישיבה קטנה פוניבו, ואחר כך המשיך בישיבה גדולה, ועכשיו הוא מזכה הרבים ומרביץ תורה, וזה כמו שאמרו (יומא לח, ב) הבא ליטהר מסייעין אותו, וכיון שבא ליטהר בלימוד המוסר זכה לסייעתא דשמיא, להיות מזכה הרבים.

וכפי שאמרנו לימוד המוסר מביא לחיים טובים ומאושרים, ומי שעוסק ולומד מוסר חי חיים מאושרים וגם המשפחה מאושרת עם אווירה נעימה בבית. זה דבר ידוע. יהי רצון שכל אחד מאיתנו יזכה לעשות מה שצריך להתקדם הלאה בשלמות!

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית מרת אהובה ברמן ע"ה בת מרן הקהילות יעקב זצוקלה"ה נלב"ע א' סיון תש"ע תנצב"ה	לעילוי נשמת ר' אליהו ב"ר ראובן פנק ז"ל נלב"ע בפניא דמעלי שבתא ד' סיון תשע"ו תנצב"ה	לעילוי נשמת הגאון רבי מרדכי שמואל קרול זצ"ל בהר"ר ישראל דוב זצ"ל נלב"ע ערב ראש חודש סיון תש"ה תנצב"ה	לעילוי נשמת הר"ר שמואל יצחק לוי ז"ל בן הרב ר' דוד הי"ד מחותנו של יבלחט"א מרן רבינו שליט"א נלב"ע ג' סיון תשע"ז - תנצב"ה
---	---	---	---

לשאלת רבים, ניתן לקבל את גיליונות 'דרכי החיזוק' של כל התקופה האחרונה בשליחת בקשה למייל chizuk730@gmail.com כמו כן ניתן לקבל את הגיליונות בקביעות מדי שבוע בפנייה למייל הנ"ל

שיעור מרן הגאון רבי דוב לנדו שליט"א

בענין איסור תחומין ושביתה דבני"י במתן תורה

במני"ח מצוה כ"ד דן בדין גוי ששבת, אי סגי ביצא חוץ לתחום ותלי לה שם אי עובר על תחומין בעשה דשביתה. וכתב דתלי בפלוגתא דרשב"א בשם מורו יבמות ו' א' עם תוס' שם אי קעבר על מחמר בעשה דשביתה. וטעמא דמורו דרשב"א דלא קעבר משום דרק על אבות מלאכה נאמר עשה דשביתה, והמני"ח מדמה תחומין לזה.

והי' מקום לומר דגם תוס' יודו דתחומין אינו בכלל שאין כאן ענין למלאכה כלל ומשא"כ מחמר דיש כאן מלאכת הבהמה.

מיהו מצינו במג"א סו"ס ש"ה דדן [ואייתי פלוגתא] למ"ד דתחומין דאורייתא (י"ב מיל) דיהא איסור שביתה בהמתו בתחומין, יעו"ש. ולכאוי מאי שייך שביתה בהמתו דלא הוי כלל מלאכה, ועי'.

ובסברא אי דתחומין לא הוי מלאכה י"ל קו' מהרש"א כתובות ד' א' מ"ט לא הותר אוכל נפש בתחומין [יעו"ש לענין מתוך]. ולפי"ז אי"ש דרק מלאכה הותרה לצורך אוכל נפש ולא איסור זולתה, וביותר י"ל עפי"ד הרמב"ן פ' אמור דמלאכת עבודה לאפוקי מלאכת הנאה דהיינו אוכל נפש, וא"כ לא שייך על תחומין, וכע"ז כ' בחת"ס או"ח קמ"ט [אך לא מייתי לד' הרמב"ן].

מיהו לא שייך למש"כ תוס' פסחים פ"ד א' בשם ר"ח אהא דאמריי שם דמילה שלא בזמנה היתה ראוי לדחות יו"ט מק"ו [אלמא המיעוט]. דהכוונה לק"ו מאוכל נפש, ומה אוכל נפש שלא נכרת עלי י"ג בריתות דוחה יו"ט מילה שנכרתו עליה י"ג בריתות עאכו"כ. ותוס' הק' עלה מה לאוכל נפש שהיא מצוה עוברת, יעו"ש. חזינן דאוכל נפש הוא מדין דחי שדוחה איסור המלאכה, וא"כ ק"ו שידחה איסור תחומין דשבת ל"ה אלא לאו ומשא"כ מלאכה דהוה באיסור סקילה וכרת, ועי'. והנה לפי"ז תחומין שרו מעיקר הדין לצורך אוכל נפש והא דאסירי מבואר ברש"י רפ"ו דפסחים טעם אחר, והוא משום דאפשר לעשותן מאתמול [וד"ז מצינו באוכל נפש עצמו דפליגי בפוסקים בזה ויל"ע בגוונא דא"א לעשותו מעיו"ט].

ובקרני ראם על המהרש"א בתו' הנ"ל כ' בכוונת המהרש"א דקירוב עצמו למאכל אסור דחשיב מכשירי אוכל נפש יעו"ש.

ודבריו קשים דא"כ יהא מותר לטלטל אוכל מחוץ לתחום דרגלי הבעלים לתוך התחום לצורך אוכל נפש. ותו, אטו אסור לטלטל חולה או תינוק מרשות לרשות לצורך האכלתו.

והנה בעיקר דברי המני"ח לכאוי י"ל מטעמא אחרינא, והוא דמצינו בערובין מ"ז ב' דחפצי נכרי אין קונים שביתה וברש"י שם כתב דבעליהן לית להו שביתה דלאו בני שביתה נינהו, ונמצא לפי"ז דגוי אין קונה שביתה, ולכאוי שרי לטלטל גוי [לצורך ישראל] חוץ לתחום, ולפי"ז באופן דאיירי המני"ח דהגוי עצמו הולך חוץ לתחומו לא הוה קונה שביתה דהשתא ס"ס אין לו שביתה ואין כאן מעשה האסור בו. אך עדיין איכא נפ"מ אם ישא הגוי ישראל או כליו [אי הוה מה"ת].

והנה אף דאסור לשלוח גוי חוץ לתחום דידיה [דישראל] מדין אמירה לעכו"מ שבות י"ל דאמירה לגוי תליא במה דישראל לא מצי עביד. מיהו הגרע"א [חי' רע"א (ד"י) או"ח שצ"ז ג'] נסתפק אי אסור

גם בתוך תחום ישראל כגון דעבד עירוב מחוץ לעירו [שיוכל עי"ז לילך לעיר הגוין] דאסור לומר לגוי להביא מידי לעירו כיון דלגבי גוי הו"ל חוץ לתחום. ולהאמור לא שייך כאן איסור כלל, מיהו י"ל, ועוי"ל כיון דמדרבנן חפצי עכו"מ יש להם שביתה גזירה אטו חפצי ישראל א"כ גם גוי נימא כן וא"כ שייך בזה אמירה לעכו"מ שבו, אך לכאוי לא דמי ולא שמענו איסור בזה, [ויש לדון בהנ"ל מצד בגדי העכו"מ שלבוש בהם, עי' ביצה ל"ז ב' וברש"י שם. ומיהו אין נראה].

והנה אף אי נאמר דאיכא בזה איסורא דרבנן לא שייך לענין הנידון דשביתת עכו"מ בשבת דבעי דיעשה מידי דאסור לישראל מה"ת, ופשוט.

והנה יש לדון בגר שנתגייר בשבת [בדיעבד] אם נאמר דבאמצע השבת אין קונון שביתה מה דינו, מי נימא דיש לו רק ד' אמות, או"ד אצל הגוי שנתגייר בשבת חשיב השתא לדידיה כתחילת שבת וקונה השתא שביתה [ומיהו לגבי מוקצה לא נימא לדידיה השתא כתחילת שבת], והנה בירו' פ"ד דערובין ה"ה נראה בגר שטבל בשבת יש לו תחום. אמנס הסברא שם נראית לאידך גיסא דיש לגוי דין שאם יתגייר יהי לו שביתה [וכן ס"ל לירו' לענין ישן דאין לו שביתה ומ"מ מהני לענין שיהי ער] ומ"מ גם לפי"ז כל זמן שלא נתגייר אין לו שביתה [וכן דכוותה בישן] ושרי לטלטלו לכל מקום, וגם ל"ש דתיהני הליכתו חוץ לתחום לענין גוי ששבת בשבת.

והנה בס' בית אברהם דן בהא דיוצא חוץ לתחום דאין לו ד"א אי הוה מה"ת לסוברים דתחומין מה"ת ומייתי מהא דשבת פ"ז דנחלקו אי תחומין איפקדו במרה או בזמנו במתן תורה, וא"נ דד"א מה"ת תקשי אי נימא דבמתן תורה איפקדו על תחומין א"כ כיון דלא הוו בני שביתה בכניסת השבת א"כ לא קנה שביתה והיאך נאמר להם שובו לכם לאהליכם (יל"ע סוגי' דפ"ק דביצה ה' ב' וברש"י תו' שם וכל"ע) דמשמע באותו יום הא לית להו רק ד"א אלא ע"כ דאינו אלא מדרבנן. ולהנ"ל י"ל דאז חשיב תחילת השבת כיון שלא היתה שביתה מעיקרא. [ול"ד לגר דהי' מעיקרא שביתה בעולם למצווים עלי' ומשא"כ במתן תורה דעדיין לא היתה שביתה מעיקרא כלל שפיר י"ל דהוה תחילת היום לענין זה].

ואמנס ברוקח יש קו' אחרת (ס"י קע"ח), אהא דאמרו במכילתא דחזרו לאחוריהם מקול הדיבור י"ב מיל הרי יצאו מתחומן [ס"ל לרוקח דזה הי' מדעתן], והא הו"ל חוץ לתחום, ותי' כיון דעננים מקיפין אותם הוה כמחיצות בני אדם וכאילו לא יצאו, וד"ז מחודש, ויל"ע מהא דאמרי' בשבת דמדבר הוה רשות הרבים בזמן שבנ"י היו במדבר וגם באמצע המחנה [וכבר הוכיח מזה החזו"א ערובין ק"י י"ט יעו"ש]. וכן יל"ע מגמי' שבת דשישי למסען [ומוכח דאף ביום (דבלילה ל"ה ענני כבוד)] וצ"ב. ועכ"פ לדברי הרוקח ל"ק קו' הנ"ל היאך חזרו לאהליהם.

- לענין ענני כבוד לא חשיב מחיצה לכאוי משום רוח צפונית עי' יבמות ע"ב א' [וע"ש תוס' דהיתה רוח נוחה, ויל"ע אי דיינין בזה כפי המציאות, אז או לפי הראוי ע"פ טבע העולם, ואינו ענין לנידון מחיצה בתוך בית דאיירי המג"א והחזו"א, ואכ"מ].

- והנה בגמ' יומא כ"ח ב' איתא דקיים אאע"ה אפי' ערובי תבשילין ובשם הגר"ז מוואלוז'ין (ויל"ע בס' תו"א) דצריך לגרוס ערובי תחומין (ילפי' מעקב), וי"ל דהיינו חדושיה דלפני מתן תורה לא הוי שביתה וא"כ לא שייך קיום מצוה זו ואעפ"כ נהג בה אאע"ה.

ניתן לקבל את שיעורי רבנו שנאמרו בתקופה זו בשידור ונכתבו – בכתובת a0777164926@gmail.com
כמו"כ מי שבידו הקלטות משיעורי רבנו או כת"י שרוצה לזכות בהם את הרבים ישלח לכתובת הנ"ל

חשבת דרכי

נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

חג השבועות תש"פ | גליון מס' 133

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לוי"ן ע"ה

בעצרת קבלנו תורה וקבלנו את דוד המלך

רק בכח תפילה אמיתית ניתן לזכות לתורה ולכל המעלות

אדם הראשון שחטא נתן חיים לדוד המלך שיתקן

אדם הראשון, כידוע בדברי חז"ל (במדבר רבה י"ד י"ב, פרקי דר"א פי"ט, זהר ח"א צ"א ע"ב) נתן לדוד המלך שבעים שנה משנותיו שלו, ומשמעות הדברים היא, שאחרי שקרה מה שקרה, לאחר שהוא סרח וחטא ונתמעטה קומתו, ונגזרה עליו מיתה, הוא הסתכל לראות, מי יכול להיות זה שיתקן את החטא ויביא את העולם בחזרה לתיקונו, יחזיר לעולם מחדש את אותה צורת האדם שהוא קלקל ופגע בה, וזה היה דוד המלך.

והנה, כפי שאומרים חז"ל שם, דוד המלך נברא מלכתחילה בלי קצבת חיים. הטעם לכך, משום שעיקר עניינו של דוד המלך, הוא, כדאיתא במועד קטן (ט"ז ע"ב) "אמר רבי שמואל בר נחמני א"ר יונתן, מאי דכתיב נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הוקם על, נאם דוד בן ישי שהקים עולה של תשובה".

בששת ימי בראשית, בזמן שעוד לא היה חטא, בזמן שנקצבו חיים לעולם, אז, עדיין לא נקצבו חיים למי שכל תפקידו בעולם זה לתקן חטא, משום שהחטא הוא לא מציאות בעולם לפני שחוטאים. כל זמן שלא היה חטא בעולם, אז החטא הוא לא מציאות, הוא איננו, הוא לא קיים. הוא אכן קיים כאפשרות, לכן דוד המלך גם היה קיים כאפשרות, אפשרות שניתן לממש אותה, וכשאדם הראשון נתן מחייו לדוד המלך הוא מימש את האפשרות הזאת ועשה ממנה מציאות קיימת. הוא זה שנתן לו מתנה מחייו שבעים שנה. מאותם חיים של אדם הראשון, שבחיים ההם שלו הוא קלקל והביא גזירת מות על כל העולם כולו, הרי שהוא עצמו נתן מחייו שלו, שיגיע לעולם ויתקיים בו אותו אדם שיתקן זאת, אותו אדם שיבטל את אותה גזירת מיתה.

בעצרת זכינו לדוד המלך שיביא את התיקון לעולם

לשני דברים זכינו בחג השבועות. זכינו לקבל תורה, וזכינו לקבל את דוד המלך, כלומר, זכינו גם לתורה, וגם למלכות ולתפילה.

הארכנו כבר בעבר בדברי הגמרא במגילה (ל"א ע"ב) גבי תקנת עזרא לקרוא את הקלות שבתורת כהנים קודם עצרת משום "תכלה שנה וקללותיה", והגמרא אומרת שם "עצרת נמי ראש השנה היא", והעניין בזה, כי כשם שראש השנה הוא "זה היום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון", שהוא יום בריאת האדם, כך גם עצרת זה יום בריאת האדם של היצירה לעולם הבא, דאיתא ברש"י בפרשת בראשית (ב' ז') על הפסוק "וייצר" שנכתב בשני יוד"ן, שיש כאן יצירה לעולם הזה ויצירה לתחיית המתים, ה' השניה של וייצר זו היצירה לעולם הבא, והיא נוצרה בעצרת.

היצירה בעולם הזה נוצרה בראש השנה, זאת בריאת האדם, אשר בעצם, בשעתו, הוא נוצר בעולם הזה ובעולם הבא, כי הלא אותו אדם שנוצר בראש השנה, היינו, ביום הששי של מעשה בראשית שהיה בראש השנה, הושם בגן עדן, אבל אחר שקרה מה שקרה, לאחר שהוא הפסיד זאת, אז הייתה היצירה לעולם הבא בעצרת, בזמן ש"נתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו".

צורת האדם שהוא אשר יביא אותנו לחיי העולם הבא, אותו אדם שיביא לעולם את התיקון, יתקן את חטא אדם הראשון, ויביא לביטול והסרת גזירת המות שנגזרה על העולם, זה דוד המלך, הוא האיש, הוא האדם, שממנו יבוא המלך המשיח, אשר צריך לבוא מזרעו של דוד בדווקא.

היינו, כאן, ביום הזה, כמו שקיבלנו תורה קיבלנו בחזרה צורת אדם, שהיא המביאה את מה שנקרא חיי עולם נטע בתוכנו. היא תביא את העולם לעולם הבא.

1

במתן תורה חזרה האפשרות לקחת מעץ החיים

והנה, אדם הראשון, חוץ מגזירת המיתה שנגזרה עליו, הוא גם גורש מגן עדן, וסיבת הגירוש היתה כמו שכתוב בפסוק "ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם", כדי למנוע את האפשרות הזאת, אז הוא היה צריך להתגרש מגן עדן, אכן, במתן תורה, כביכול, בורא העולם נתן לנו את עץ החיים מחדש, נטע בתוכנו חיי עולם, ונתן לנו אפשרות לשלוח יד לעץ החיים, לקחת, לאכול, ולחיות לעולם. באמת, ברוב הגדול והמכריע של המקרים זה לא היה עם ביטול גזירת מיתה. אבל, אחרי מתן תורה, היו כמה בודדים שנכנסו חיים לגן עדן, הדבר הזה נהיה אפשרי רק מכח מתן תורה, בעיקרון, יש בצורת אדם אפשרות לשלוח יד ולקחת מעץ החיים, לאכול, ולחיות לעולם.

אותה סיבה שבגללה בורא העולם גירש את האדם מגן עדן, הרי שבמתן תורה הדבר הזה בעצמו קרה, היינו, זה מה שניתן לנו, עץ החיים עצמו ניתן לנו, עם אפשרות לשלוח יד ולאכול ולחיות לעולם, "תורה זו עץ חיים היא" (רמב"ם תשובה פ"ט ה"א), זה הוא עץ החיים עצמו. ומעתה, גם אם גזירת מיתה נשארה, עדיין, כל מי ששולח יד לעץ החיים הזה, הוא חי לעולם, יש בו את מה שנקרא "וחיי עולם נטע בתוכנו", אכן, כאמור, יש כאלו שגם את זה הם יכלו לעבור, אפשר היה לשלוח יד ולקחת מעץ החיים ולאכול ולחיות לעולם.

באופן, שאדם הראשון, זאת צורת אדם אחת, אשר קרה עמה מה שקרה, ועל ידה ומכוחה אנו חיים כולנו פה בעולם הזה, אבל אותה צורת אדם שעל ידה ומכוחה נגיע לחיי עולם, זה דוד המלך.

את שני הדברים האלה, גם את התורה, וגם את דוד המלך, קיבלנו כאותו יום. עצרת. היום של קבלת התורה, הוא גם היום של קבלת אותה צורת אדם שיכולה לשלוח יד לעץ החיים ולחיות לעולם, אותה צורת אדם שתביא את כל הבריאה כולה לחיי עולם.

ואני תפילה – מכח ואנכי תולעת ולא איש

והנה, מה הם הדברים שמאפיינים את אותה צורת אדם של דוד המלך, אנו מוצאים כי אותה צורת אדם היא הגילוי של מה שנקרא מלכות, כאן יצאה המלכות לגילוי. דוד נבחר ונמשה להיות למלך, ועוד מצאנו כי עיקר מידתו של דוד המלך היא כפי שהוא אומר על עצמו בספר תהלים (ק"ט ד') "ואני תפילה". כל עצמו של דוד המלך הוא בעצם תפילה. דוד המלך הוא לא אדם שמתפלל, דוד המלך הוא אדם שהוא תפילה.

מה הביאור בזה, איך אדם יכול להיות תפילה, העניין בזה, כי הנה, אדם שיוודע נאמנה, עד לעומק הגדול ביותר, שאין לו משלו שום דבר, הוא רואה את עצמו כמי שלא שוה כלום ולא ראוי לכלום, וכפי שרוד אומר על עצמו "מאשפות ירים אביון", "ואנכי תולעת ולא איש חרפת אדם ובזוי עם", התולעת היא בריה הנוצרת מן העיפוש, הריקבון מביא אותה, האשפות, אדם כזה, שאין לו מעצמו שום דבר, איך הקיום שלו אפשרי, הלא אדם צריך להיות משהו כדי שיהיה לו קיום.

כי הנה, [כך מקובל בידי, ושמעתי זאת מכמה מרבתי בימי הנעורים], אדם שישאבו ויקחו ממנו את כל כבודו, היינו, הוא יראה פתאום שהוא אפס גמור, וכל מה שהוא חשב, הכל דמיון הבל ושוא, הוא פתאום יתפוס מה הוא באמת, הרי שבדרך כלל, מכח מנגנון ההגנה של האדם, הוא יהפוך להיות מטורף, הוא יצא מדעתו, כמו הרבה שיצאו מדעתם ונעשו מלכי העולם, זה קיסר כזה וזה קיסר כזה והם מצויים לרוב בבתי החולים, אכן, אם הוא יחזיק מעמד בדעתו,

הרי שהוא ימות מיד, זה לא יתכן אחרת, הוא לא יכול להמשיך לחיות עם תודעה כזאת בשום פנים ואופן.

כל מי שרוצה לצייר ציור כלשהו מהמשפט לעתיד לבוא, הנקרא בלשון חז"ל גיהנם, הרי ששם אין את מנגנון ההגנה העושה אותנו לבעלי דמיון מטורפים, שם האדם רואה ברור, והוא ממשיך ורואה זאת ברור, שמה אדם רואה ברור את מצבו, ורואה ברור מה הוא, והוא חי את זה, וחייב לסבול את זה, בלי שום תנחומי שיגעון, ומי שרוצה לתאר לעצמו, הרי שזה סבל נורא ואיום, להמשיך להיות קיים, להתקיים, ולהיות שום דבר. את הסבל הזה, כדאי מאד לחסוך, ואפשר לחסוך אותו כשנמצאים פה].

מעתה, איך דוד המלך המשיך לחיות, איך אפשר לחיות כך. זאת הרי אמת, זה דבר אמיתי, ואם הוא תופס את עצמו בתודעה ברורה, כפי שהוא אומר זאת בפירוש, וזה כתוב בפסוק בתורה "ואנכי תולעת ולא איש חרפת אדם ובזוי עם", הוא אומר זאת כשהוא היה מלך, אם כן, איך אפשר לחיות במצב כזה, איך אדם יכול להתקיים כך, אדם לא יכול להתקיים כמו תולעת, זה לא יתכן, זה דבר ברור ובדוק, אין כזו אפשרות, אין כזו מציאות.

כאן נמצא העומק של "ואני תפילה", דוד המלך התקיים כתפילה, והתפילה, כשהיא בוקעת ממעמקים כאלה, אז היא תפילה שכוללת את כל המציאות כולה. דוד המלך אומר על עצמו שהוא לא איש, אבל הוא היה תפילה להיות איש, לכן דוד המלך הוא זה, שכל "לא איש" בעולם, יהיה איש על ידו. הוא התפילה שתחזור צורת אדם האמיתית, הגדולה, הענקית, אותה צורת אדם שכביכול בורא העולם ברא, לא צורת האדם הממועטת, כפי שהיא אחרי שאדם סרח והקב"ה הניח עליו כפו ומיעטו (חגיגה י"ב ע"א), אלא צורת האדם האמיתית. דוד המלך הוא התפילה אליה.

אולם, עלינו להבין, כי כל מי שרואה את המציאות שלנו היום, את המציאות הקיימת, ורואה בזה גם כן איזה שהוא צד של אדם, של איש, הרי שהוא לא יכול להתפלל את התפילה הזאת. התפילה הזאת מגיעה רק ממי שרואה את עצמו תולעת ולא איש, זה לא איש, זה תולעת, זה חרפה, זה בזוי, זה לא אדם, זה חרפת אדם, חרפת אדם ובזוי עם, כל מי שרואה כך, אז הוא תפילה לאותה מציאות, אבל כל מי שלא רואה כך, כל מי שגם פה, באיזה מקום שהוא, יכול גם בזה קצת להתנחם, גם בזה הוא מוצא איזו שהיא צורת אדם, הרי שאם גם זאת צורת אדם, אז הוא כבר לא שייך לאותה תפילה. אותה תפילה בוקעת רק ממי שבכל מה שיש פה, הוא רואה בזה רק חרפה, רק אשפות, רק תולעת, רק שום דבר, בזוי עם.

כבוד המלכות – רק בתפיסת הכבוד האמיתית

והנה, כאמור, התפילה והמלכות, אלו הם שני הכוחות המיוחדים של דוד המלך, אני תפילה, והמלכות שהוא זכה בה, הוא אשר נמשה להיות "דוד מלך ישראל חי וקיים", הוא המלכות.

עתה, מאותה סיבה שהוא תפילה, מאותה סיבה עצמה הוא המלכות. הנה, המלכות עניינה כבוד, המלכות היא בעצם כבוד. כשוראים מלך מברכים, שחלק מכבודו ליראיו [או שנתן מכבודו לבשר ודם, במלכי עכו"ם], עצם המלכות היא כבוד. כל מי שרוצה שתהיה לו איזו שהיא נגיעה למלכות האמיתית, הרי שחייב להיות שתהיה לו את התפיסה הכי גבוהה בכבוד. זאת התפיסה של דוד המלך, שכל מה שקורה כאן, כל זמן שזה לא המצב הגבוה ביותר, זאת חרפה ובזיון, זה לא כבוד בכלל, זה תולעת. לכן המלכות היא של דוד, כי התפיסה שלו בכבוד היא התפיסה האמיתית. הכבוד שלו, זה הוא הכבוד האמיתי, הכבוד באמת.

רמז לכך, כמה שרבותינו מגלים לנו, בתפילת רבי נחוניא בן הקנה, שאנו אומרים אותה בנוסח של "אנא בכח וגו'". אנא בכח זה פיענוח של השם מ"ב, יש בו שבע פעמים שש אותיות [בראשי התיבות של המילים] שהם שם מ"ב, ורבי נחוניא בן הקנה עשה מהם תפילה. יש עוד כמה וכמה נוסחאות תפילה של השם הזה בעצמו. אבל זאת הצורה המקובלת, של רבי נחוניא בן הקנה שפתח את השם הזה, ואנו אומרים אותו כתפילה.

וכך, משש המילים הראשונות, האותיות הראשונות הם אב"ג ית"צ, וכו', והשורה האחרונה, השם האחרון בשם הזה, זה השם שהוא כנגד מידת המלכות, "שועתנו קבל ושמע צעקתנו יודע תעלמות", זה גם שם, שהוא שק"ו צי"ת, כך, זו צורת השם, וכך הוא פתח ופענח את זה, זאת תפילה שהוא עשה מזה. זה השם שצריך להגיד "תפילה".

והנה, השם שק"ו צי"ת, עולה בגימטריה תולעת, זה מה שדוד המלך אמר על עצמו. השם הזה הוא בגימטריה תולעת, וכך, מזה, בוקעת תפילה אמיתית, ומזה מגיעה התפיסה האמיתית בכבוד, מזה יוצאת מלכות.

חז"ל אומרים במדרש תהלים (שומר טוב כ"ב) על הפסוק "ואנכי תולעת ולא איש", "מה התולעת הזו אין לה אלא פיה, כך ישראל אין להם אלא תפלת הפה", התולעת אין כחה אלא כפה, היא מכרסמת, וכך היא הולכת, כך היא מתקדמת, ככך היא חיה, אין כוחה אלא כפה, אף ישראל, אומרים חז"ל, אין כוחם אלא כתפילה.

דוד המלך ניתן לנו ביום החמישי

והנה, כשם שהתורה ניתנה אחרי ארבעים ותשעה ימים של ספירה, כך דוד המלך ניתן לנו ממוא"ב העולה בגימטריה ארבעים ותשע. מואב, הם המ"ט שערי טומאה של העולם, אין פחיתות ושפלות או כל נמיכות בעולם שהמקור שלה אינו מואב, מואב, זה כל המ"ט שערי טומאה, ודוד המלך שהוא בא ממואב נולד בעצרת, הוא נולד ביום החמישי.

הדבר מעניין להתבונן בזה שדוד המלך נולד בעצרת, כי הלא עצרת אינו תאריך של יום הולדת, זה לא תאריך של לידה, הלא עצרת נופלת פעמים כה' פעמים בו' פעמים בו' (ר"ה ו' ע"ב), עצרת יכולה להיות בשלושה תאריכים שונים, אבל דוד המלך נולד בעצרת, אנו תמיד קוראים מגילת רות בעצרת, בין אם היא בו' בין אם היא כה' ובין אם היא בו'.

אכן, באמת דוד המלך נולד, לא כתאריך של ימות השנה, אלא כתאריך שהתורה באה לעולם, זה תאריך אחר, הוא נולד ביום החמישי לספירה. דוד המלך הוא האדם היחידי בעולם שיום ההולדת שלו אינו כתאריך של ימות השנה. אין עוד דבר כזה, אין עוד מציאות כזו. כל דבר, כל מאורע חד שנתי, חוזר על עצמו בזמן שמגיע אותו תאריך בחודש, אולם מאורע הלידה של דוד המלך חוזר על עצמו כשמגיע היום טוב של עצרת, יום טוב של שבועות, ואין זה משנה מה התאריך כלוח. הגעת דוד המלך לעולם היא כמו הגעת התורה לעולם, כי הלא כך הוא זמן מתן תורה, אין תאריך להגעה של התורה לעולם, התורה לא הגיעה לעולם דרך תאריך, לא זה הסדר שהיא מגיעה לעולם, התורה זה דבר שמגיע מלמעלה מהזמן. התורה, כשהיא הגיעה לעולם, היא הגיעה בזמן שהוא מיוחד לתורה, ביום החמישי לספירה.

כי הנה, הזמן הוא לפי המאורות, החדשי השנה, הזמן נקבע לפי שנים ולפי חודשים בשנה, אכן, יש זמן אחד שנקבע לפי שבועות, כפי שאומרת הגמרא בראש השנה (ה' ע"א) "מנה שבועות וקדש עצרת",

אל תמנה כמו שמונים לכל התאריכים שבעולם, אלא תספור ותמנה שבועות, כל השבועות האלו הם דברים שאנו יוצרים לבד, אנחנו, על ידי מצות ספירה, עושים לנו מין תאריך שאינו נמצא בעולם כלל, זה לא חלק מסדר העולם. זה התאריך שהתורה באה לעולם, וזה התאריך שדוד המלך בא לעולם, התורה באה מלמעלה מהזמן, ודוד המלך יביא אותנו אל למעלה מהזמן.

מ"ט שערי טומאה - הם המביאים לשער החמישי של קדושה

החמישים של דוד המלך, יום החמישים לספירה של דוד המלך, הוא חמישים לספירה של המ"ט שערי טומאה, היינו, זו בפירוש לא הספירה אלא זה הדבר שאנו סופרים כדי להיחלץ ממנו, כדי לבטל אותו. הספירה של דוד המלך היא משם.

ננסה להבין משהו בזה. הבאנו לעיל את לשון הגמרא במועד קטן "נאם דוד בן ישי שהקים עולה של תשובה", לכאורה אלו מילים קשות ולא מובנות, מה הפירוש הקים עולה של תשובה, מה הוא עשה, מה היא הנקודה שנקראת עולה של תשובה אשר מי שהביא אותה לעולם והקים אותה היה דוד המלך.

והנה, אנו יודעים שישנם מ"ט שערי טומאה, אכן, מה הוא הצעד הבא של מי שמגיע למ"ט שערי טומאה, לאן הוא מגיע אחרי כן. התשובה לכך, כי הנה, באמת, אין זה ברור מה היה המצב לפני מתן תורה, יתכן שהיתה אפשרות שבני אדם יכלו להביא עצמם לאבדון גמור, אבל אחרי מתן תורה זה בלתי אפשרי.

נאמר בתהלים "ה' למבול ישב וישב ה' מלך לעולם". אחרי המבול היתה שבועה, ומאז, בורא העולם הוא מלך לעולם, יש שבועה שלא יהיה יותר מבול, היינו, מצב אבדון כזה לא יגיע יותר.

בהמשך כתוב "ה' עז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום", הפסוק הזה מדבר על התורה, וכפי שמפורש בגמרא בזכחים (קט"ז ע"א), שבזמן מתן תורה כל מלכי מזרח ומערב אחזתם רעדה בהיכליהם, הם רעדו מפחד והם לא ידעו ממה, ואז התקבצו כולם וכו' אל בלעם, אשר נחשב לנביא לאומות העולם, לשאול אותו מה קורה, מה הוא הדבר שמזעזע ומפחיד כל כך את העולם, יש כאן איזה שהוא זעזוע, שמא מבול בא לעולם, היתה להם הרגשה שהעולם הולך לאיבוד, העולם הולך להיאבד, אמר להם בלעם שאין להם לדאוג מכך, כבר נשבע הקב"ה שלא יביא מבול לעולם, אכן, מה הוא הדבר שקרה, אמר להם בלעם "ה' עז לעמו יתן", ה' נותן תורה לישראל, והפעולה של זה על העולם היא דומה למבול, זה דבר שגורם זעזוע לעצם הקיום. הקיום הקודם התבטל, ומכאן ואילך זה קיום אחר, וזה דומה למבול. "ה' עז לעמו יתן", זה מה שנראה בעיניכם כמו המבול.

מתן התורה דומה למה שקרה במבול. נקבע מכאן ואילך שהמציאות בעולם היא התורה, אין אפשרות אחרת. אין אפשרות להגיע למציאות שכל מציאותה היא נגד תורה, אין דבר כזה. כשם שאחרי המבול, זו המציאות הקיימת, כך אחרי מתן תורה, מה שניתן כמתן תורה, היינו, היום החמישי, זאת המציאות הקיימת, אין יותר מציאות השוללת מציאות. אחרי מתן תורה, שוב אין חמישים בצד שכנגד.

ובכן, מעתה, מה הצעד הבא של מי שהגיע לסף של ארבעים ותשע שערי טומאה, הוא הגיע עד הסוף, מה הוא הצעד הבא, לאן הוא הולך, לאן הוא יגיע.

היה אדם כזה בעולם, שפל אנשים, אדם שלא היה שפל כמוהו, קראו לו אליעזר בן דורדיא, אבל כמו שכתוב אחר כך, במסקנת הגמרא, יצאה בת קול והכתירה אותו בשם רבי אליעזר בן דורדיא. זה

היה באיזה שהוא מקום בעולם, הוא היה צריך לעבור שבעה נהרות כדי להגיע לאותו שאל תחתית, ושם, באותו מקום, הוא שם ראשו בין ברכיו ובכה, עד שיצאה נשמתו, ואז "יצתה בת קול ואמרה רבי אליעזר בן דורדיא מזומן לחיי העולם הבא". זה היה כל כך נורא, עד שנאמר שם בגמרא "בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בכמה שנים ויש קונה עולמו בשעה אחת ואמר רבי לא דיין לבעלי תשובה שמקבלין אותן אלא שקורין אותן רבי".

זה הצעד הבא של מי שמגיע למ"ט שערי טומאה. זאת הפסיעה שבאה אחר כך. הפסיעה שאחרי מ"ט שערי טומאה היא לשער הנו"ן של קדושה. להיות רבי אליעזר בן דורדיא. "רבי אליעזר בן דורדיא מזומן לחיי העולם הבא". שם נתגלה לו, מאותה שאל תחתית עצמה, מאותה שפלות שאין שפלות גדולה ממנה, שם התברר לו, שהוא, אין לו קיום, שהוא שום דבר, הוא ממש כלום, וזה, הביא אותו להיות יש, "להנחיל אוהבי יש", זה הביא אותו להיות מציאות אמת, זה הוא השער החמישים.

ישנם שני דרכים להגיע אל החמישים

שני דרכים יש להגיע לאותו מקום. הדרך האחת היא על ידי ספירת ימים, וקבלת התורה. נגיעה כל שהיא כשער החמישים, זה האופן האחד. האופן הזה זה האופן של מתן תורה. האופן השני הוא דרך דוד המלך, דרך המ"ט שערי טומאה של מואב, זאת הדרך השנייה שמגיעים ממנה לאותו שער החמישים, זאת הדרך שדוד המלך חידש בעולם.

זה פירוש המילים "הקים עולה של תשובה", "עולה של תשובה" הוא מלשון עול ששמים על בהמה כדי להוליך אותה בתלם, להוליך אותה במסלול קבוע שבו היא צריכה ללכת. הקים עולה של תשובה, זה דוד המלך, שהעמיד את כל האנושות כולה על דרך זו, כל מי שהולך, לכל מקום שהוא הולך, הוא הולך לתשובה.

העולם הוא עגול, כל מי שעושה פסיעה, לכל מקום שהוא פוסע, הוא עושה פסיעה אחת, שמתרחקת, אבל הפסיעה הזאת עצמה, מתקרבת. אותה התורה, שממנה הוא מתרחק באותה פסיעה, הרי שבאותה פסיעה, זאת הפסיעה הראשונה להגיע אליה בחזרה. מכל מקום הוא תמיד יחזור לאותו מקום, וככל שהוא מתרחק, הרי שהוא יגיע מהצד השני.

זה פירוש המילים הקים עולה של תשובה, מכל המ"ט של מואב, דוד המלך עשה את דוד המלך, שהוא מחובר לשער החמישים של מתן תורה.

זה מה שקיבלנו בעצרת, את זה קיבלנו עם התורה. צד שוה יש בשני הדברים, בשתי המתנות הגדולות, בשני מיני המתן שקיבלנו, מתן תורה, ומתן המלכות והתפילה, אשר מי בצורתו שלו מגלה את זה, זה דוד המלך. הוא המלכות, הוא התפילה, והוא, כעומק הדברים, גם התורה.

יצירת דוד המלך היא באותו אופן של תפילה

ונוסיף לעמוד על פרשה אחת באופן שבו נוצר דוד המלך, יש כאן נקודה מיוחדת ביצירה של דוד המלך, שהיא לא כדרך העולם, הסדר בעולם אינו כך, ובה נמצא העניין המיוחד גם במלכות וגם בתפילה.

כי הנה, היחוס של דוד המלך מתחיל מלוט וכנותיו, דרך יהודה ותמר, עד לרות ובוועז, אלו הם שלושת המקורות של דוד המלך. המשותף לשלושת המקורות האלו, הוא, שכנות לוט הביאו אליהן את אביהן, תמר הביאה אליה את יהודה, ורות היתה זאת שהביאה אליה את בוועז.

כך נראית תפילה. כך צריכה להיווצר תפילה. תפילה צריכה להיווצר על ידי מקבל שרואה את עצמו חסר, והוא זה שממשיך עליו את ההשפעה מלמעלה. החיסרון שלו, הוא אשר ממשיך עליו את ההשפעה מלמעלה, כך נראית תפילה. וכך, זה עובר כחוט השני, ביחוס של דוד המלך, כך צריכה להיווצר צורת אדם שממשיכה עליה את כל השפעה מלמעלה.

הזכיה בתורה היא אך ורק בכח התפילה

והנה, כך, באופן כזה, ניתנה התורה, וזו סיבה נוספת לכך שהתורה צריכה להינתן יחד עם דוד המלך. הגמרא אומרת בסוף מסכת נדה (ע' ע"ב) שאנשי אלכסנדריא שאלו את רבי יהושע בן חנניא מה יעשה אדם ויחכם, "אמר להם ירכה בישיבה וימעט בסחורה, אמרו, הרבה עשו כן ולא הועיל להם, אלא יבקש רחמים ממי שהחכמה שלו, שנאמר כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה", ומסקנת הגמרא "מאי קא משמע לן, דהא בלא הא לא סגיא", כל התאמצות שמתאמצים בתורה, הרי שאם לא מתפללים, באמת, שהתורה תגיע, אם לא מתפללים לזכות בתורה, לא זוכים בה. אז היא איננה. היא לא קיימת. ז"א, התורה נתפסת, התורה חלה, על מי שמבקש אותה. התורה לא ניתנת למי שלא מבקש אותה. מי שלא מתפלל עליה, לא יזכה לעולם. הא בלא הא לא סגי. עם כל הטירחה שהוא טורח, כמה שהוא לא יתיגע, אבל הוא חייב, הא בלא הא לא סגי. זה לא ילך. חייבים להתחנן, להתפלל, לבקש. כך זוכים לתורה.

מעתה, שוב אנו מוצאים כי גם פה טמון הטעם, שלא יתכן לתת תורה בלי לתת את דוד המלך. לא יתכן לתת לנו תורה בלי לתת לנו תפילה, זה לא יעזור, זה לא סגי, בלי תפילה לא נזכה בתורה.

ובאותה מידה, אף לא נזכה למלכות בלי תפילה. דוד המלך הוא המלך המשיח מפני שהוא התפילה, הוא התפילה לגילוי אותה צורת אדם שצריכה להתגלות על ידי המלך המשיח.

תמיד עלינו לזכור את דברי הגמרא בשבת (ל"א ע"א) שבשעה שמכניסים אדם לדין, כשמגיעה השעה שהוא עולה ודנים אותו ואת מעשיו, שואלים אותו בין יתר הדברים "צפית לישועה", אסור להסיה דעת מדברי הגמרא האלו אפילו לרגע.

זה הכלל, אדם, לעולם, לא יקבל את הדבר שהוא לא מתגעגע אליו, את הדבר שהוא לא חסר לו. אף פעם אדם לא יקבל שום דבר, היינו שום דבר מעלה, אם זה לא חסר לו, שום דבר מלמעלה לא יגיע אלינו בלי תפילה.

כל הראשונים בעלי הפשט, מבארים, שהספירה היא הכיטוי לתשווקה, ולרצון להגיע ליום קבלת התורה, זה האופן להגיע ליום של קבלת התורה. מי שמצפה, מי שהדבר חסר לו, הוא יזכה לזה. הוא יזכה לכל מה שקיבלנו בעצרת. הוא יזכה גם לזכיה בתורה, וגם לזכיה בדוד המלך. גם בתורה וגם במלכות. אולם מי שהדבר לא יחסר לו, מי שלא יבקש זאת בכל ליבו, מי שלא יתפלל לזה, מי שלא יהיה חסר את זה, בוודאות לא יהיה לו את זה. זאת הדרך לקבל תורה. וזאת הדרך לזכות זכיה כלשהי במה שנתחדש באותו יום של מתן תורה. שם נתחדשה הנתינה שכביכול בורא העולם נתן לנו את דוד המלך.

כימים שנותרו לנו, כדאי לזכור ולשנן זאת, שום מעלה ושום זכיה לא יבואו עלינו, שום דבר לא יפול עלינו מן השמים, אלא רק אם אנחנו נבקש אותו באמת. המשיח, כפי שכותבים הראשונים, לא יבוא, אלא בזמן שיכספו לו ישראל תכלית הכוסף.

יהי רצון, שיתקיים בנו, בכלנו, מקרא שכתוב, "וביקשו את ה' אלוקיהם", זו היא התורה, "ואת דוד מלכם", אמן.

דברים ממדן הגר"י אדלשטיין זצוק"ל בענייני חג השבועות בפלפול ובאגדה מתוך הספר "בעקבי המועדים"

מתן תורה

טעם כפה עליהם הר כגיגית

שבתורה עושין לו. ומתרפין בכל איסורין שבתורה במקום סכנה, חוץ מעבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים שאפילו במקום סכנה אין מתרפין בהם ואם עבר ונתרפא עונשין אותו בית דין עונש הראוי לו.

וצריך להבין מה החילוק בין אנסוהו לעבור שאין מלקין אותו, לבין נתרפא באיסור שעונשין אותו. וכתב המנ"ח מצות קידוש ה' מצווה רצה-רצו או' ג לבאר ע"פ המבואר בשו"ע חו"מ סי' שפח סע"ב לעניין מסור, דאם אנסו באיזה אונס והראה ממון חבירו ועי"ז ניצל חייב לשלם, כמו נרדף ששיבר את הכלים, אבל אם אנסו להראות ממון חבירו פטור כי האנס אנסו על דבר זה, ואין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש אף אם נשא ונתן ביד, עיי"ש בש"ך. ואף לרמב"ם שבנותן ביד חייב, מ"מ זה דוקא לעניין ממון, אבל כאן ליכא קרא לפטור אונס, א"כ באנסוהו על הדבר הזה לעבור סבירא ליה להרמב"ם דזה נקרא אונס, אבל בחולה בלא נאנס על הדבר רק הוא מציל עצמו בעבירה חייב עונש, כמו גבי נרדף דמציל עצמו בממון חבירו לא נקרא אונס.

וביאור הדברים דכאשר אנסו על דבר מסויים לעבור עבירה הוי אונס ולא לוקה, אבל כאשר הוא חולה ומבקש להתרפאות ומתרפא באיסור, אין לו מחייב שמחייבו להתרפאות באיסור זה, כאנס שכופהו לעבור דוקא על איסור זה, אלא הוא רוצה להתרפאות ולהחיות את עצמו, ומתרפא באיסור, נידון כרצון ונענש ע"ז.

ולפ"ז יש לבאר את דברי הגמ' שבת הנ"ל, שבמעמד הר סיני הקב"ה כפה עליהם הר כגיגית, לקבלת התורה ונחשב לקבלה מאונס, אבל בימי המן ואחשורוש לא היה להם כפיה לקבלת התורה, אלא היו במצב של סכנה להשמיד להרוג ולאבד, והם מעצמם קיבלו עליהם מחדש את התורה, והוי קבלה מרצון.

ויתיצבו בתחתית ההר א"ר אבדימי בר חמא בר חסא מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם, א"ר אחא בר יעקב מכאן מודעה רבה לאורייתא אמר רבה אעפ"כ הדור קבלוה בימי אחשורוש דכתיב קיימו וקיבלו היהודים קיימו מה שקיבלו כבר. [שבת פח]

ופרש"י שם מודעה רבה, שאם יזמינם לדין למה לא קיימתם מה שקיבלתם עליכם יש להם תשובה שקבלוה מאונס, ובימי אחשורוש הדור וקבלוה מאהבת בנס שנעשה להם, ואז נחשב שקבלוה מרצונם.

וצריך להבין מדוע בימי אחשורוש נחשב לקבלה מרצון טפי מהקבלה במעמד הר סיני, שהרי גם בימי אחשורוש קיימו וקיבלו היהודים דברי הצומות וזעקתם, מכח פחדם מהמן הרשע שביקש להשמיד להרוג ולאבד, חזרו בתשובה וקיבלו על עצמם את דברי התורה וא"כ עדיין לא קיבלוה מרצון אלא מאונס.

ואפשר לבאר ע"ד שמבארים בדברי הרמב"ם, דכתב הרמב"ם בפ"ה מהלכות יסודי התורה ה"ד וכל מי שנאמר בו יהרג ואל יעבור ועבר ולא נהרג הרי זה מחלל את השם, ואם היה בעשרה מישראל הרי חלל את השם ברבים, וביטל מצות עשה שהיא קדוש השם ועבר על מצות לא תעשה שהיא חלול השם, ואעפ"כ מפני שעבר באונס אין מלקין אותו, ואין צריך לומר שאין ממיתין אותו בית דין אפילו הרג באונס שאין מלקין וממיתין אלא לעובר ברצונו בעדים ובהתראה שנאמר בנותן מזרעו למולך ונתתי אני את פני באיש ההוא, ומפי השמועה למדו ההוא לא אנוס ולא שוגג ולא מוטעה. ומאידך כתב הרמב"ם בה"ו כעניין שאמרו באונסין כך אמרו בחלאים, כיצד, מי שחלה ונטה למות ואמרו הרופאים שרפואתו בדבר פלוני מאיסורין

ויעו' באור שמח בהלכות יסודי התורה שם, שביאר לד' הרמב"ם כמנ"ח, ותמה מנין לרמב"ם חידוש וחילוק זה. אמנם לפי מה שנתבאר יש מקור לרמב"ם, מהגמ' שבת, הדור קבלוה בימי אחשורוש.

אמנם כ"ז לשיטת הרמב"ם אך שיטת הרמב"ן במלחמות סוף פ' בן סורר ומורה בסנהדרין דגם באופן שנתרפאו באיסורין לא נענשים על כך, וא"כ ליכא לחילוק הנ"ל, והדרא קושיא לדוכתא מדוע בימי אחשורוש נחשב לרצון טפי ממעמד הר סיני.

וצריך לומר פשוט - שבימי אחשורוש מה שכתוב שקיבלו את התורה זה לא ע"י מה שהתענו בעת צרתם ופחדם, אלא מה שקיבלו מאהבת הנס [כל' רש"י] לאחר שכבר ניצלו ולא היו בסכנה כלל, וזה נחשב לקבלה מאהבה ורצון.

כעת בודאי אנחנו אחר קבלת התורה מרצון ואהבה, ואנו מוסיפים לקבלה, ומקובלנו מהרב דסלר שע"י השמחה והריקוד של זמן מתן תורה, מרקידים את התורה לתוכינו.

כעבד ישאף צל

הכנה ע"י תיקון המידות

ואמנם אנו סופרים ספירת העומר ומחדירים בתוכינו, ומראים בנפשינו את החפץ הגדול אל היום הנכבד והנכסף לליבנו כעבד ישאף צל, כלשונו של ספר החינוך, אך בודאי שאי"ז מספיק אלא צריך להכין עצמינו שנהיה ראויים לקבלת התורה ע"י מ"ח קנייני התורה, ותיקון המידות.

ומבואר בזה"ק שימי הספירה הם ימי טהרה לקראת מתן תורה ז' שבועות כנגד ז' נקיים, ומכוונים כנגד ז' ספירות חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד, מלכות, שזה המשך הגאולה. שביציאת מצרים לא יצאנו לחירות עד שהגענו לספירה השביעית -מלכות, ומהי מלכות, כתוב בכוזרי שהמושל הוא זה שמושל על עצמו בצדקות ובחסידות. ורבנו חיים ויטאל' כותב בשערי קדושה שבתורה לא מבואר ענייני תיקון המידות ואין מצווה כזו, מפני שזה ההכנה לאדם להיות כל קיבול לתורה, וכשחסר בתיקון המידות חסר בשלימות האדם עצמו, וימים אלו ימי ספירת העומר מסוגלים לכך. ומאידך מבואר בזה"ק שמי שלא סופר ספירת העומר ומתכוון למתן תורה נשאר בטומאתו ולא ראוי לקבלת התורה, וצריך את ב' העניינים, קיום מצות התורה בספירת העומר, והכנה בתיקון המידות.

תורה באימה ויראה

וכאמור בלי תיקון המידות א"א ללמוד תורה כראוי, כמו שיש בימינו שלא מדברים כראוי כנגד גדולי האחרונים וחולקים ומבטלים את דבריהם, ומצוי כן אפי' אצל מגידי שיעורים. ועלינו ללמוד מרבותינו את צורת החשבת דברי רבותיהם וכמו הגאון רבי ברוך בער בעל הברכת שמואל איך שהיה מזכיר את דברי רבותיו באימה וביראה, וכמו שרואים בספריו.

וכאשר יש תיקון המידות, הכנעה וענוה, אז מבטלים את השכל לשכל התורה, לדברי הגמ', לרמב"ם, לרשב"א,

כתב החינוך מצווה שו משרשי מצות ספירת העומר על צד הפשט לפי שכל עיקרן של ישראל אינו אלא התורה ומפני התורה נבראו שמים וארץ וישראל. וכמו שכתוב אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי, והיא העיקר והסיבה שנגאלו ויצאו ממצרים כדי שיקבלו התורה בסיני ויקיימוה. וכמו שאמר השם למשה וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוקים על ההר הזה, כלומר שתקבלו התורה שהיא העיקר הגדול שבשביל זה הם נגאלים והיא תכלית הטובה שלהם ועניין גדול הוא להם יותר מן החירות מעבדות, ולכן יעשה השם למשה אות צאתם מעבדות לקבלת התורה כי התפל עושין אות לעולם אל העיקר.

ומפני כן, כי היא כל עיקרן של ישראל ובעבורה נגאלו ועלו לכל הגדולה שיעלו אליה. נצטוונו למנות ממחרת יו"ט של פסח עד יום נתינת התורה להראות בנפשינו החפץ הגדול אל היום הנכבד והנכסף לליבנו, כעבד ישאף צל וימנה תמיד מתי יבוא העת הנכסף אליו שיצא לחירות, כי המניין מראה לאדם כי כל ישעו וכל חפצו להגיע אל הזמן ההוא וזהו שאנו מונים לעומר כלומר כך וכך ימים עברו מן המנין, ואין אנו מונים כך וכך יש לנו לזמן, כי כל זה מראה בנו הרצון החזק להגיע אל הזמן.

ומדמה החינוך את ספירתם של עם ישראל בצאתם ממצרים לקראת מתן תורה כעבד ישאף צל, לצורך המחשה עד כמה גדולה וחשובה עבורנו ספירה זו, שאנו מצווים בה עד היום במצוות ספירת העומר, וגם אצלינו אפשר לדמות זאת לדברים חשובים בזמנים מסוימים, עד כמה מחכים ומצפים וסופרים את הימים בצפיה, אף כאן בספירת העומר צריכים אנו לספור בשמחה לקראת היום הגדול יום מתן תורה.

1. וידוע בשם הגר"א שהוא התלמיד המוסמך להעתקת תורת רבו האריז"ל, שלא כל תלמידי האריז"ל עמדו על דעתו ועומק דבריו, ורבנו חיים ויטאל שהיה גדול בתורה, ורק אח"כ קיבל מתורת הקבלה מרבו האריז"ל ידע והבין לעומק דעתו הרחבה.

ושאר רבותינו ראשונים ואחרונים. מספרים על רבי ישראל סלנטר שאמר לתלמיד שסיים את הש"ס, אמנם אתה למדת את הש"ס אבל מה הש"ס לימד אותך.

צריך לגשת אל התורה בחרדת קודש כמו למתן תורה, כדדרשו חז"ל [ברכות כב] והודעת לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפי ה' אלוקיך בחורב, שיהיה הלימוד באימה ויראה ורתת וזיעה. ומתוך הרגש זה אפשר לקבל את התורה

כמו עת מעמד הר סיני, ולזכות להגיע להתמדה והרגל בלימוד התורה, והיו צדיקים שהתורה הורגלה בלשונם כ"כ שאפי' מתוך שנתם מלמלו דברי תורה. היום יש רפיון בהרגל הלשון בתורה, מחוסר שינון וחזרה, שסומכים על הספרים, עכ"פ חובתינו להתחזק בזה, ולחזור ולזכור את הלימוד לפחות את השקלא וטריא בע"פ, וזו הסגולה להיות דבקים בתורה.

ויסעו מרפידים

בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני, [שמות יט \ א]. כתב רש"י לא היה צריך לכתוב אלא ביום ההוא, מהו ביום הזה, שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום ניתנו.

פסוקים אלו שנכתבו קודם מעמד הר סיני וקבלת התורה חשיבותם רבה, שמהם נלמדים היסודות של ההכנה לקבלת התורה.

ביום הזה באו מדבר סיני, ויסעו מרפידים ויבואו מדבר סיני. ומבואר בדברי האור החיים דכונת הכתוב להקדים שלושה ענינים, הם עיקרי ההכנה לקבלת התורה שבאמצעותם נתרצה ה' להנחילם נחלת שדי היא תורתנו הנעימה.

העניין הראשון הוא התגברות והתעצמות בעסק התורה כי העצלות הוא עשב המפסיד השגתה, וזהו ויסעו מרפידים שהסיעו עצמם מרפיון ידים, ומצינו כע"ז דנסיעה אין משמעה נסיעה ממש, דיוסף שאל על אחיו, ויאמר האיש נסעו מזה, וביאר שם רש"י על פי המדרש דהסיעו עצמם מן האחוה, אף כאן במתן תורה מה שכתוב ויסעו מרפידים נלמד שהסיעו עצמם מרפיון, והתעצמו בזריזות הקבלה של נעשה לפני נשמע, שזהו עיקר גדול לקבלת התורה, וקבלת חוקיה עוד קודם ידיעתם, וכמו שהאריך רבנו יונה בשערי תשובה ובפירושו על אבות.

וזהו העמל והיגיעה לקבל את התורה, וזהו מה שנאמר, ברות, "ותראה כי מתאמצת ללכת עמה" שרות התאמצה והמאמץ הזה היה ההבדל בין רות לערפה, ובזכות המאמץ הזה זכתה ויצאה ממנה דוד ומלכותו, וערפה שלא התאמצה יצא ממנה גלית.

כתוב במשנה באבות הוי גולה למקום תורה, ושמעת ממנו"ח זצ"ל שאין הכוונה דוקא כאשר אין תורה במקומו ילך ויגלה למקום תורה, אלא חלק מקניני התורה זה הוי גולה למקום תורה, שע"י המאמץ והיגיעה זוכים לתורה,² וע"י המאמץ הזריזות והיגיעה בהתמדת התורה זוכים לקבל את התורה, והתמדה אינה נמדדת בשעות,

אלא בניצול הזמן שבו לומדים, שיהיה בשלימות ריכוז המחשבה, וזהו ויסעו מרפידים. וכשם שזה היה בזמן מתן תורה במעמד הר סיני לקנין התורה, אף בכל שנה ושנה כן, ומקובלנו מהרב דסלר זצ"ל שכל שנה בכל מועד ומועד, חוזרת ההשפעה המסוגלת לו מקדמת דנא³, ובאותו זמן יש קירבת ה' כאותו הזמן הראשון, אך תלוי בקבלות וההכנות שלנו.

העניין השני, "ויבואו מדבר סיני" הוא השפלות והענוה כי אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמשפיל עצמו ומשים עצמו כמדבר.

והעניין השלישי "ויחן שם ישראל נגד ההר" נאמר לשון יחיד שנעשו כולם יחד כאיש אחד, והוא בחינת ייעוד חכמים בהתחברות בלב שלם ותמים ויתוועדו יחד, ויחדדו זה לזה, ויסבירו פנים זה לזה ועתה הם ראויים לקבלת התורה.

עמל התורה

מספרים על הגרי"ז הלוי מבריסק זצ"ל בזמן מלחמת העולם השניה [בשנות תרצט תש] בזמן כיבוש פולין, ובאותו זמן שהיו הפצצות של הגרמנים ימ"ש על ורשא, ישב הרב זצ"ל עם בניו במרתף ועסקו בתורה, וחידש חידושים שהודפסו אח"כ בספריו, ותמהו על יכולתו וכוחות נפשו להשאר בשלוות הנפש, ולעסוק בתורה בשקיעות והתמדה, ובפרט שהרב היה ידוע כחלש מזג מטבעו, שהיה רועד מפחד בעת אפיית מצות, מחשש לחימוצם, והשיבם דבאפיית מצות שיש בידי לעשות אני מפוחד ומבוהל כיצד אוכל לעשות ולתקן את אשר ביכולתי, אך כעת שאין בידי לעשות מאומה, צריך להתרכז בלימוד התורה.

והוסיף שנאמר בתהילים מזמור כט שבע קולות, כנגד הקולות וברקים וענן כבד שהיה במעמד הר סיני, וחשבו אומות העולם שהעולם עומד להיחרב בשנית, ונתאספו אצל בלעם בשאלה האם ה' למבול ישב, ואמר להם ה' מלך

2. כך אמר לנו על שהלכנו ללמוד בישיבה בפ"ת, אע"פ שגם בביתנו ברמת השרון למדנו עד אז אצל אבינו כמו אצל ראש ישיבה, ושם, בפתח תקוה באמת היה קושי, מלבד עצם הגלות, היה שם סבל של חולי לבחורים חדשים בישיבה.

3. כמבואר כל זה ברמח"ל בדרך ה' ובעוד ספרים.

לעולם, שכבר נשבע שלא ירד עוד מבול, אלא הקולות וברקים הם ה' עוז לעמו יתן ה', ואין עוז אלא תורה, וכאשר יורד כח אלוקי לעולם העולם מזדעזע לקראתו, וזה היה לקראת מעמד הר סיני, ובעת המעמד הייתה דממה, וכעין מה שהיה אצל אליהו, דקודם ירידת ה' היה רעש גדול, ובעת ירידת ה' דממה דקה, פתחו וענו ה' יברך את עמו בשלום. בירכו את עם ישראל והמשיכו בדרכם, רק יתרו שמע שמועה ובא.

עכ"פ מדוע היה צריך לכל הרעש הגדול בעת מעמד הר סיני וביאר הרב מבריסק זצ"ל שעי"ז ניתן כח וטבע בבריאה שבכל המצבים והסכנות, הרעשים והמהומות שיהיו בעולם בכל עת ושעה בכל דור ודור, יהיה את הכח והאפשרות לעסוק בתורה, במנוחת ושלוות הנפש כמאז [כמעמד קבלת התורה בהר סיני].

ובכל עת ובכל דור יש המפריעים שלו, אבל אנחנו צריכים להשאר במנוחת הנפש, ולעסוק בתורה בצלילות הדעת.

בזמנינו המצב יותר טוב מדור קודם שאז בחור ישיבה לא היה מוצא שידוך, שבחורות לא רצו להנשא לבחור ישיבה שלא יפרנס את ביתו. והיה מעשה שהגיעו הורי הכלה לפשרה עם החתן והסכימו לשידוך, עי"ז שישמש אח"כ כר"מ בישיבה ויהיה לו מקור פרנסה.

שמעתי רשמים מהתוועדות גדולי התורה והיראה שהייתה בבית הגרי"ז הלוי מבריסק זצ"ל, לגבי לימוד התורה בלא להתפרנס מן הציבור. דיודעים דברי הרמב"ם בזה, שכותב שאדם ילמד כל היום ויעסוק ג' שעות לפרנסתו.⁴ ובאמת

היו גדולי תורה שלא רצו להתפרנס מן הציבור ומאידך יש אשר העדיפו רק ללמוד וללמד ולהתפרנס מן הציבור. ר' ישראל מסלנט התפרנס מהצדקה כדי מחייתו ולא רצה לקבל יותר, ואומרים שלבש את אותה טלית ארבעים שנה ולא רצה שיקנו לו אחרת. לעומת זאת רבו ר' זונדל מסלנט לימד חצי שעה או שעה ביום צרפתית ומזה התפרנס, ולא רצה להתפרנס מן הצדקה. וכן החזו"א לא רצה להתפרנס מן הצדקה, ולכן נשא אשה שפרנסה אותו ארבעים שנה, ולאחר מכן התפרנס ממכירת ספריו.

וסיפר הרב מבריסק באותה אסיפה על יהודי צדיק שהיה שען במקצועו, ועבד למלאכתו שעה שעתיים ביום, ושאר הזמן הקדיש ללימוד התורה, וא' מגדולי התורה שבאותו דור ראהו בכך, והתפלא ע"זומיד סידר לו משרה רבנית, כדי שישב וילמד כל שעות היום, ולא יצטרך לעסוק לפרנסתו, ואמר אותו גאון שלא הרויח מזה זמן יותר ללימוד תורה שכנגד הזמן שעסק לפרנסתו כשען, היה צריך לעסוק בצרכי הציבור מתוקף תפקידו כרב, וזמני וסדרי לימודו לא השתנו. השיב א' המשתתפים שהוא רבי אריה לוי זצ"ל, שאמנם כן, לעצמו לא הוסיף, אך אם היה ממשיך במלאכתו כשען, לא היה יוצא ממנו נכד כהרב מבריסק, שאמנם יתכן שעליו לא הייתה השפעה מעבודתו, אך יש השפעה על הבנים ועל הנכדים. דהשען הזה היה אביו של הבית הלוי שהעידו עליו שידע בבלי, ירושלמי, טור, ב"י, שו"ע, מילה במילה.

עכ"פ עלינו ללמוד להתחזק ולהשתדל בעסק התורה, וזה מועיל ללומד עצמו ולדורותיו.

החכמה תחייה בעליה

כל אומה ולשון שולטת בהם, אשריכם ישראל, אך בזמן שאין עושין רצונו של מקום נמסרים ביד אומה שפילה, ולא ביד אומה שפילה, אלא ביד בהמתן של אומה שפילה, האם ע"ז ראוי לומר אשריכם ישראל.

ידועים דברי הגר"ח מוולוז'ין שביאר עניין זה ע"פ מה שיש בבריאה, ארבעה חלוקות דומם צומח חי מדבר, וכל חלוקה יותר עליונה מחברתה, אך יתירה מזו בהעדר דרגתה ומעלתה של אותה חלוקה, לא תחשב כדרגה הפחותה ממנה, אלא בהעדר המיוחדות של אותה חלוקה היא פחותה טפי אף מהדרגה הפחותה ממנה במעלתה. כגון צומח, בזמן שיתלש ממקור חיותו מן האדמה יבל ויתיבש ולא יורד לדרגת דומם אלא פחות ממנו. כמו"כ בע"ח שימות, נבלתו תסרח, ויהיה גרוע מן הצומח והדומם. וכמו"כ במדבר בירידתו ממדרגתו, יורד פחות מן החי.⁵

החכמה תחייה בעליה, האדם שמאוייו ושאיפותיו הם לחכמה זה מקור חיותו, ומכך הוא מתקיים, כך אמר הסבא מקלם בא' מאמרותיו.

איתא בגמ' כתובות סו ע"ב ת"ר מעשה ברבן יוחנן בן זכאי שהיה רוכב על החמור והיה יוצא מירושלים והיו תלמידיו מהלכין אחריו ראה ריבה אחת שהייתה מלקטת שעורים מבין גללי בהמתן של ערביים כיון שראתה אותו נתעטפה בשערה ועמדה לפניו, ואמרה לו רבי פרנסני אמר לה בתי בתי מי את אמרה לו בת נקדימון בן גוריון אני, וכו'. בכה רבן יוחנן בן זכאי ואמר אשריכם ישראל בזמן שעושין רצונו של מקום אין כל אומה ולשון שולטת בהם, ובזמן שאין עושין רצונו של מקום מוסרן ביד אומה שפילה, ולא ביד אומה שפילה אלא ביד בהמתן של אומה שפילה.

וברייתא זו צריכה ביאור דמהו אשריכם ישראל שנמסרים ביד אומה שפילה, הניחא בזמן שעושין רצונו של מקום אין

4. ע"ש בדבריו, ובדברי הכס"מ במקום.

5. וכ"כ בבית הלוי.

והנה בצומח יש צמחים חזקים, ומעולים, גבוהים וכדו', ויש צמחים חלשים ונמוכים וכדו'. וכן בבע"ח יש חזקים יותר יש פקחים יותר, והכל תלוי למעשה בכח החיות הרוחני שניתן לו מבורא העולם.

וכן בדרגת מדבר לכאורה יש דרגות וסוגים, אומות העולם וישראל. חידשרבן יוחנן בן זכאי שישראל אינה חלוקה בתוך המדבר, ואינם רק סוג חזק ופיקח יותר, באותה דרגה. אלא ישראל הם סוג אחר ונבדל לחלוטין, ואין ארבעה חלוקות אלא חמשה דומם, צומח, חי. מדבר, ישראל. וראיתו היא דבזמן שעושין רצונו של מקום אין כל אומה ולשון שולטת בהם, וזה ראייה שהם מרוממים מכל הלשוניות, ועוד בזמן שאינם עושים רצונו של מקום, וזה כח התורה שנותנת חיים לישראל, כאשר הם מתנתקים ממקור חיותם, אינם נחשבים כשאר האומות, אלא נמסרים בידי בהמתן של שפילה שבאומות. וזה ראייה שאינם דרגה בתוך המדבר, אלא דרגה בפני עצמה, ולכן בחוסר מעלתם, יורדים אל מתחת הדרגה הפשוטה של מדבר, וזה האשריכם ישראל.

והוסיף רבי זיסל מקלם החכמה תחיה בעליה, בן תורה כל חיותו קיומו ומעלתו היא רק כאשר הוא מחובר ודבק למקור חיותו עסק התורה בהתמדה כראוי, וכאשר חלילה יורד מדרגתו, יורד למטה למטה פחות מישראל רגיל, ופחות ממדבר. שאם החכמה היא מקור חיותו, כאשר מתנתקים ממקור החיות יורדים למטה הרבה.

וע"ז אמר התנא באבות [פ"ג מ"ד] הוא היה אומר [ר"ע היה אומר] חביב אדם שנברא בצלם חביב יתירה נודעת לו שנברא בצלם שנאמר כי בצלם אלוקים עשה את האדם, חביבין ישראל שנקראו בנים למקום, חביב יתירה נודעת להם שנקראו בנים למקום שנאמר בנים אתם לה' אלוקים, חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה, חביב יתירה נודעת להם שניתן להם כלי חמדה שבו נברא העולם שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם תורתו אל תעזבו, ע"כ.

בתחילה מבארת המשנה חביב אדם שנברא בצלם, דאדם אינו כשאר בעל חי, ויש כאלה שהיחס שלהם לבני אדם כמין של בעל חי, וכמו שחמור מת נבלתו מסרחת ולא נותר ממנו כלום, כך חושבים שבני אדם שמתים לא נשאר אחריהם כלום, וזה רבי עקיבא אומר חביב אדם שנברא בצלם.

ומעלה נוספת של ישראל, חביבין ישראל שנקראו בנים למקום, ועוד שנתנה להם כלי חמדה שזו התורה, כי לקח טוב נתתי לכם תורתו אל תעזבו.

אך צריך להבין מה הכפילות חביב יתירה נודעת לו שנברא בצלם, חביב יתירה נודעת להם שנקראו בנים למקום, חביב יתירה נודעת להם שניתן להם כלי חמדה, מהם שתי החיבות.

זכיתי להבין זאת ע"פ מעשה שראיתי לפני כחמישים שנה שהייתי בבני ברק בחנות, ואמר לי א' מהקונים על אשה א' שנכנסה לחנות, שאין לה שכל, שאדם שמחזיק בידו סכום כסף גדול ומסתובב עמו ברחוב, הרי הוא שוטה שמאבד מה שיש לו, וזו האשה בידה טבעת יהלום שערכה רב מאד, והיא מסתובבת עמה כך ללא השגחה.

למדנו מזה שאדם שיודע את ערך הדבר שומר עליו מכל משמר, וזה אומר רבי עקיבא חביב יתירה נודעת להם, הידיעה שהקב"ה מודיעה לנו את החביב אדם, ואת החביבין ישראל, זה מוסיף עוד חביב, וככל שנדע את מעלתו וערכו אנו נדע להעריך וממילא לשמור את האוצר שבתוכנו, דאדם שלא מכיר בערכו לא יודע להעריכו ולשמור עליו בהתאם.

וזה רבי יוסף מדגיש למען ידיעת והרגשת החשיבות והערך של בני תורה, שצריכים לדעת את מעלת ישראל, ובתוך עם ישראל גופא כמה יוסף איכא בשוקא, אבל יוסף שלומד תורה, זה יוסף אחר, וזה חביב יתירה נודעת להם.

בפ"ו דאבות [מ"ט] איתא א"ר יוסי בן קסמא פעם אחת הייתי מהלך בדרך ופגע בי אדם א' ונתן לי שלום והחזרתי לו שלום, אמר לי רבי מאיזה מקום אתה אמרתי לו מעיר גדולה של חכמים וסופרים אני, אמר לי רבי רצונך שתדור עמנו במקומנו ואני אתן לך אלף אלפים דינר זהב ואבנים טובות ומרגליות, אמרתי לו בני אם אתה נותן לי כל כסף וזהב שבעולם איני דר אלא במקום תורה, וכו'. וכן כתוב בספר תהילים על ידי דוד מלך ישראל טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף.

רבים שואלים אלף אלפים דינרי זהב, זה סכום עצום שע"ז יכול להפוך את המקום עצמו למקום תורה, אז שיקבל את מתנה ויפעל עמה להקים מקום של תורה.

ושמעתי מבארים, שאמר לו רצונך שתדור עמנו במקומנו, ותקבל כסף רב, אך לא הציע לו שהוא יהיה נשיא, או ראש הקהל, אלא עמנו שיהיה להם לכבוד, שהוא יהיה עמהם, אבל ללא סמכות ושלטון, והבין שלא יוכל להשפיע ולהפוך את המקום למקום תורה, ולכן לא הסכים.

אך אפשר כפשוטו שבזמנם לא היה מצוי כ"כ שאנשים יעברו דירה ממקום למקום ויוכל לפתוח במקום ישיבות

6. וידוע המעשה עם א' מאנשי השלטון לשעבר שנפגש בשדה התעופה עם הג"ר יעקב קמינצקי, וראה את נכדיו של הרב עוזרים ומסייעים לו, והוא צריך לשכור איזה פועל שיעזור לו במזוודות, והתפלל ע"כ, והסביר לו הרב, שאנחנו מחנכים שהאדם יציר כפיו של הקב"ה, וככל שהאדם יותר מבוגר הוא מדור יותר קרוב לאברהם אבינו, לאדם הראשון, וממילא יותר קרוב לרבש"ע. משא"כ אצלכם מחנכים שהאדם בא מהקוף, א"כ ככל שהאדם יותר צעיר הוא יותר חשוב, שהוא יותר רחוק מהקוף, וממילא אין טעם שהצעירים ישרתו את הזקנים.

וכוללים, ולהביא ציבור מתאים לכך, ואנשי המקום לא היו מתאימים.

במעמד הקמת ישיבת בית יוסף נובהרדוק בבני ברק, שהוא היה המקום תורה הראשון בעיר כיבדו את החזון איש לשאת דברים, והקריא את המשנה הזו של רבי יוסי בן קסמא איני דר אלא במקום תורה, ובזמן החזון איש, בפ"ת, כפר סבא ועוד ערים, לא היו בהם פחות בני תורה מבני ברק. ואעפ"כ אמר החזון איש איני דר אלא במקום תורה דהיינו המקום שלי, בתלמוד תורה, בישיבה, בכולל, שיהיה קבוע, וזה איני דר אלא במקום תורה.

והוסיף מדוע התנא הוסיף וכן הוא אומר בתהילים ע"י דוד מלך ישראל, בשונה מכל המשניות שלא הוזכר על פסוקים היכן מקורם ומי אמרם, וכונת התנא לומר שאם עני יאמר טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף אין כאן כ"כ שבח, אבל כשאומר כן מלך ישראל שידע מה זה אלפי זהב וכסף, ואומר אעפ"כ טוב לי תורת פיך, זה השבח.

התורה צריכה לתת לאדם מושגים חדשים שכל אחר, אפי' במושגים שאדם מבין לבד, השכל של התורה צריך לשנות אותם, להיות שכל של תורה.

הרמב"ן עה"ת [ויקרא כו טו] על הפס' ואם בחוקותי תמאסו, ואם את משפטי תגעל נפשכם. כותב כך בעבור היות החקים מצוות לא נתגלה טעמם להמון, ימאסו אותם הכסילים יאמרו מה החפץ לשם שלא אלבש הבגד הזה המרוקם ברקמי שש ותכלת, ומה נועיל כי נשרוף הפרה ונזרוק עלינו האפר, אבל המשפטים, הכל חפצים בהם והכל צריכים אותם, אין ישוב לעם ומדינה בלתי משפט. ולא תגעל נפש שום אדם משפט מכה איש ומת, וכי

ינצו, ודיני השור והבור והשומרים וכיוצא בהם, כך שואל הרמב"ן מדוע תגעל הנפש במשפטים השכליים.

ומיישב הרמב"ן שלא את המשפטים מואסים וגועלים אלא את המשפטי תגעל נפשכם לבלתי עשות את כל מצוותי, את המשפט שלי תגעלו, כגון יחלל שבת במלאכת הוצאה יהרג בסקילה, את עצם שמירת השבת אפשר להבין שזה מקובל בכל מקום שיהיה יום מנוחה אבל את הכללים והדינים והעונשים שסביב זה תגעל נפשכם. וכן לגבי דיני עגונה, בעולם יש חוק התיישנות ומתירים לאשה להתחתן. וזה המשפטים שגעלה נפשכם, הכללים של התורה במשפטים המובנים, ומגיעים לטעויות בהבנת המשפטים כאשר אם לא בחוקותי תלכו שלא תהיו עמלים בתורה?⁷ ועכ"פ התורה רוצה שהשכל שלנו ישתעבד לחוקי התורה, בין אם אנו מבינים ובין אם אנו מבינים.

וכע"ז כתוב ברמב"ן עה"ת בפ' משפטים [שמות כא א] ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם כנגד לא תחמוד לאחור שנאמר לא תחמוד בית רעך עבדו שורו חמורו, וכל אשר לרעך, ולא נדע מה נחשב שייך לרעך כי לא ידע האדם משפט הבית או השדה ושאר הממון, יחשוב שהוא שלו ויחמדהו ויקחהו לעצמו לפיכך אמר אלה המשפטים אשר תשים לפניהם, לא אתם בשכל שלכם תחליטו למי שייך כל דבר, אלא ע"פ המשפטים אשר התורה קובעת אם המעשה קנין לפי דיני החושן משפט, החפץ של הקונה ואם לא אז נשאר של המוכר.

ואז יש הלכות לא תחמוד אם המוכר חומד מה ששייך לקונה ע"פ השולחן ערוך עובר על לא תחמוד, ולהיפך אם הקונה חומד מה ששייך למוכר ע"פ השו"ע עובר בלא תחמוד.⁸

האי יומא דקגריים

אומות, להיותם שבעים ואחד אומות אלא עם ישראל הוא עם נבדל, סגולה מכל העמים, חביב קדוש. לצערנו יש שמושפעים מאוירת החולין שנושבת ברחובות, וחודרת אליהם תחושות והשקפות שאינם נכונות, וזה מגיע גם לבני תורה דרך כל מיני מכשירים, ועיתונים של צדיקים, ושמועות שונות, וחסר את המושג שעם ישראל כנגד אומות העולם, זה כבעלי חיים וצומח.

רב יוסף ביומא דעצרתא [יום מתן תורה] אמר עבדי לי עגלא תלתא אמר אי לא האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא. [פסחים סח ע"ב].

כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל. [אף לנשים שלא עוסקות בתורה] ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש.

באותו יום של מתן תורה, קיבלו ישראל את התואר עם סגולה ונהיו עם נבחר ונבדל, שאינם נוספים על שבעים

7. [א"ה] דהיינו הטעויות בהבנת חוקי ומשפטי התורה והשקפתה, מגיעים לפעמים גם בשוגג אם לא עמלים כראוי בתורה, באים להשקפה מעוותת והבנה בלתי נכונה בחוקי ומשפטי התורה.

8. ולצערנו פשה הנגע שיש כאלה שחושבים להשיג דבר שלא יוכלו להשיגו בדין תורה, פונים לערכאות ועוון חמור הוא, וזה נגד חוקי ומשפטי התורה.

ואף בדיני תורה, אל לו לאדם לעמוד על שלו ע"פ דין הממון, אלא לפעמים יכנס לפניו משורת הדין, והדבר מצוי בהלכות שכנים וכדו' שיש מקפידים על שלהם, וגם זה אי"ז רצון התורה ואי"ז דרכה.

שיחת מרן ראש ישיבת חברון הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א

חג – השבועות

עריבות התורה – הכח לקביעת התורה בלב האדם "ישקני מנשיקות פיהו כי טובים דודיך מיין"

נתקעו ד"ת - באנכי, נעקר יצה"ר - בלא יהיה לך

איתא במדרש רבה (שיה"ש פ"א, ט"ו) עה"פ (א, ב): "ישקני מנשיקות פהו כי טובים דודיך מיין - ר' יודן בשם ר' יודא ב"ר סימון ור' יהודה ור' נחמיה. ר' יהודה אומר בשעה ששמעו ישראל אנכי ה' אלקיך (שמות כ, ב), נתקע תלמוד תורה בלבם והיו למדים ולא היו משכחין, באו אצל משה ואמרו, משה רבינו תעשה את פרוזביון שליח [פי' מליץ] בינותינו, שנאמר (שם, טז) דבר אתה עמנו ונשמעה ועתה למה נמות, ומה הנייה יש באבדה שלנו. חזרו להיות למדים ושוכחים. אמרו, מה משה בשר ודם עובר אף תלמודו עובר, מיד חזרו באו להם אל משה, אמרו לו משה רבינו לוואי יגלה לנו פעם שניה, לואי ישקני מנשיקות פיהו, לואי יתקע תלמוד תורה בלבנו כמות שהיה. אמר להם אין זו עכשיו, אבל לעתיד לבא הוא, שנאמר (ירמיה לא, לב) ונתתי את תורתך בקרבם ועל לבם אכתבנה".

עוד איתא במדרש רבה (שם): "רבי נחמיה אמר בשעה ששמעו ישראל לא יהיה לך (שמות כ, ג), נעקר מלבם יצר הרע. באו אצל משה ואמרו לו משה רבינו תעשה את פרוזביון שליח בינותינו שנאמר דבר אתה עמנו ונשמעה ועתה למה נמות, ומה הנייה יש באבדה שלנו. מיד חזר יצר הרע למקומו, חזרו על משה ואמרו לו משה רבינו לוואי יגלה לנו פעם שניה, הלואי ישקני מנשיקות פיהו. אמר להם אין זו עכשיו, אבל לעתיד לבא הוא, דכתיב (יחזקאל לו, כו) והסירותי את לב האבן מבשרכם".

מבואר במדרש, דע"י ששמעו ישראל מפי הגבורה "אנכי" - "נתקע תלמוד תורה בלבם והיו למדין ולא היו משתכחין". וכששמעו מפי הגבורה "לא יהא לך" - "נעקר יצה"ר מליבם". ומבואר בזה, דהשמיעה מפי הקב"ה יצרה מציאות של תורה שנחקה ונקבעה בעצמיותם, בבחינת "נתקעו ד"ת בליבם" ו"נעקר יצה"ר מליבם". והיות "ואלו שתי הדברות הן עיקר כל התורה כולה ולפיכך שמענום מפיו" [כלשונו של השערי אורה שער ו' ד"ה ולפיכך, וע"ע מהרש"א בח"א למכות כג: ד"ה תרי"ג, ומקור הדברים מזוה"ח פרשת יתרו דף מא:], א"כ נמצא, דב"נתקעו ד"ת בליבם" - נכללת קבלת כלל ישראל על עצמם את כל העשין, והיינו שבכח דבר זה נעשו לכלי קיבול הראוי ויכול להחזיק דברי התורה באופן שלא ישתכחו וייאבדו ממנו. וכן כשקיבלו ע"ע "לא יהא לך", ו"נעקר היצה"ר מליבם" - כלול בכך עקירת כל כח המשיכה לרע, שבזה הפקיעו והוציאו את כוחו של היצה"ר מתוך ליבם.

הסתירה שביחס אל בקשת ישראל - "דבר אתה עמנו"

אמנם, ביסודה של אותה בקשת כלל ישראל "דבר אתה עמנו" מצינו סתירה מפליאה. דמחד גיסא מבואר בדברי המדרש הנ"ל לכאורה, דהייתה בבקשה זו משום ירידה ונחיתת דרגה לישראל, שמכיוון שלא חפצו לשמוע את כל שאר הדברות ג"כ מפי הגבורה כי אם מפי משה, ע"ז "חזרו להיות למדים ושוכחים", וכן מצינו עוד אח"ז ד"חזר יצה"ר למקומו". ואכן, משראו ישראל

נערך ע"י הרב אהרן לסרי, להערות והארות ניתן להתקשר 054-8470226.

א

שזאת היא תוצאת הדברים, חזרו שוב ובקשו "לואי יגלה לנו פעם שניה", אך כבר לא הועילה להם בקשתם השנית, ולא תבוא דרגה זו עוד, עד לעתיד לבוא.

ואילו מאידך גיסא, מצאנו בדברי הכתוב בפרשת ואתחנן (ה, כ - כה) מפורש, שאומר משה לישראל על בקשה זו: "ויהי כשמעכם את הקול מתוך החשך וההר בער באש ותקרבוני אלי כל ראשי שבטיכם וזקניכם, ותאמרו וכו', קרב אתה ושמע את כל אשר יאמר ה' אלקינו ואת תדבר אלינו את כל אשר ידבר ה' אלקינו אליך ושמענו ועשינו, וישמע ה' את קול דבריכם בדברכם אלי ויאמר ה' אלי שמעתי את קול דברי העם הזה אשר דברו אליך היטיבו כל אשר דברו". ואכן רש"י (שם, פסוק כד) כתב: "ואת תדבר אלינו" - 'התשתם את כחי כנקבה. שנצטערתי עליכם ורפיתם את ידי כי ראיתי שאינכם חרדים להתקרב אליו מאהבה, וכי לא היה יפה לכם ללמוד מפי הגבורה ולא ללמוד ממני'. ומבואר דאף למשה היתה התשת כח מבקשתם של ישראל וזה כמבואר בדברי חז"ל במדרש שהייתה כאן ירידה בדרגה. אמנם קשה טובא דא"כ היאך החשיב הפסוק דבר שכזה ל"הטיבו כל אשר דברו". וביותר תמוה עוד, מה דמסיים ע"ז הפסוק (שם, פסוק כו): "מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אתי ולשמר את כל מצותי כל הימים למען ייטב להם ולבניהם לעלם". וכי בכזה לב חפצים, והרי משה אמר להם שגרמו לו צער והתישו את כוחו, ובמה יפה לב כזה עד שנאמר עליהם "מי יתן והיה לבבם זה" וכו'.

יסוד המשך חכמה - דתוכן בקשת כלל ישראל לשמוע ממה רבנו כדי לעשות מתוך כח בחירתם

שורש ביאור הענין נראה שנעוץ בדברי המשך חכמה בפ' ואתחנן, וז"ל: "הטיבו כל אשר דברו - במדרש (ויקרא רבה לב, ב) 'חד אמר כהטבת הנרות וח"א כהטבת הקטרת'. הכוונה, דהם טענו שהתכלית הוא הבחירה, ואם יהא האדם מוכרח בהשגתו אין תועלת בקיימו התורה מתוך הכרת, ובהשגתם הבהירה במעמד הר סיני הלא היו המה מוכרחים, כמו שאמרו (שבת פ"ח). 'מלמד שכפה עליהן הר כגיגית', לכן אם ישמעו מפי נביא, אז יהיו בעלי בחירה, הן בשכל, שיוכלו לתלות איזה סיבה לבלי לשמוע בקול המצוה הן בתאוות החומר. והנה, על תאוות החומר, היותר פלא, שכאשר האדם הוא תאוני ובכל זה מתגבר על יצרו, ובאופן זה אמרו (קדושין מ). שבעלי תשובה קודמין לצדיק גמור, ש'לפום צערא אגרא' אבל באופני ההטעה בשכל ודמיונות כוזבות חלילה מחשבה פוגם, וע"ז אמרו, שהמחשבה כמעשה, למען תפוש ישראל בלבם, וע"ז אמרו אבל לצדיק גמור עין לא ראתה כו' (ברכות לד:), והמהרהר נאמר עליו 'לא תתורו אחרי לבבכם' כו' (ס"פ שלח, ברכות יב:) וכו'. וכן בכח השכל שרומז למנורה, צריך לבלי השאר שום דמיון כוזב והטעה בשכל ושום ספק בדעת, רק השכל וידוע את ה' בלי נטייה כלל מארחות מישור, וזה שע"י שיופסק השגתם המכרחת הברורה אז יהיו בבחירתם והתגברם לעבוד את ה' כמטיבי הקטרת בכוחות התאוה וכמטיבי הנרות בכח השכל. והבן".

כלומר, כלל ישראל בבקשת "דבר אתה" רצו להפסיק את מציאות היותם מוכרחים, דבר הגורם להפסיד את מעלת ה"בחירה" שזוהי מעלת האדם, כי בדבור ה' ה"ה מוכרחים וכפויים ולא נשאר להם מקום להרהר אחריו, וזהו הטעם שביקשו ורצו דווקא דיבור של נביא, ע"מ שיישאר להם מקום להרהר אחריו ואז יהיו בבחינת ה"בוחרים" ולא המוכרחים.

ושמעתי מרה"י הגר"י סרנא זצ"ל (בשמחת חג שבועות) לבאר לשון הפסוק "לבבם זה להם" - שיש מושג של "לב שלו", כמו שמצאנו "לכם" גבי אתרוג דבעינן שיהא משלו, כמו"כ כאן ישנו לב "להם" - משלהם. וזה מבואר לפי דרכנו, דרק אם מגיע האדם לקיום ה"ליראה" מתוך מדרגת כח הבחירה ולא מתוך ההכרח, רק אז נחשב שהוא עושה הפעולה בלב שלו, ולא בלב המונע מכוחות חיצוניים שמחוצה לו.

ביאור הגרצ"ה מלובלין - במה שלא דיבר משה רבנו מתחילתן של י' הדיברות

אולם, עדיין אין הדברים מספיקים ליישב את הקושי כל הצורך. שאם אכן כך הוא שצדקו ישראל ו"הטיבו אשר דברו" בבקשת "דבר אתה", מדוע א"כ מעיקרא לא ניתנו תחילתם של הדברות ע"י משה רבנו. דממ"נ, אם הטיבו א"כ מפני מה הוצרכו לדברות ראשונות שייאמרו מפי הגבורה דווקא ולא תהא להם דרגת בחירה לזמן מועט, ורק אח"כ - מדברה הג', להעביר הדבור אל משה רבנו, ומדוע שמה לא ידבר מתחילה. ואם אכן צריך שייאמרו מפי הגבורה איה אפוא מקומה של 'הטבת' דבריהם.

ומצאנו את ביאור תוכן הענין במה שמתחילה דיבר ה' עימם דווקא ולא משה, בדברי רבי צדוק הכהן בכ"מ. והוא, שבכדי שתהא היכולת לחקוק ולתקוע את הד"ת בלוח הלב, וכמו"כ לעקור ולהפקיע את כח היצה"ר, מוכרחין קודם לזה שהקב"ה ידבר והוא יקבע בהם את התורה ויוציא מהן את היצה"ר ורק אח"כ יוכלו אף ישראל לעשות כן בעצמם בכוח בחירתם, אבל לולא זאת, כלומר בלי הכנה של דיבור ה' לא יכלו ישראל לעשות זה מעצמם.

ו**כתב** הגרצ"ה מלובלין בפרי צדיק (ראשי חדשים - ר"ח סיון, אות ד' ד"ה ובאמת), וז"ל: "ובאמת אנו עושין שבועות ואומרים 'זמן מתן תורתנו' אף שאז נתנו רק לוחות ראשונות שנשברו אחר כך וכו'. אך באמת נשתברו רק הלוחות, היינו מה דכתיב חרות על הלוחות שנחקק על לוח לבם הדברי תורה ונעקר יצר הרע מלב כסיל מכל וכל, ולכן דרשו (עירובין נד.) אל תקרי חרות אלא חירות, היינו חירות ממלאך המוות, והוא מלאך המוות והוא יצר הרע (ב"ב טז.) שכיון שנחקק הדברי תורה על לוח לבם היו כבר חירות מיצה"ר ומלאך המוות ושעבוד מלכויות. וזה נשבר אחר הקלקול. אבל המתן תורה נשאר קבוע שביד ישראל לזכות לאור מאמר 'אנכי' שיתקע תלמוד תורה בלבם, ולאור מאמר 'לא יהיה לך' שיעקר יצר הרע כמו במתן תורה, וכל התרי"ג מצות נקראו בזוהר הקדוש (ח"ב פ"ב ב') 'תרי"ג זיני עיטא' שהם עצות לזכות לאור מאמר אנכי ה' אלהיך שיאיר בלב שיש בורא עולם".

ו**מבואר** בדבריו, דכשדיבר הקב"ה עם ישראל יצר בזה את אופן המציאות של חקיקת דברי תורה. ואע"פ שנשתברו הלוחות, מ"מ כתב הגרצ"ה "אבל המתן תורה נשאר קבוע שביד ישראל לזכות לאור מאמר 'אנכי' שיתקע ת"ת בליבם, ולאור מאמר 'לא יהא לך' שיעקר יצה"ר כמו במתן תורה". ולמציאות זו הוכרחו שב' הדברות הראשונות שכוללות כל התורה כולה יאמרו מפי הגבורה דווקא, ורק משמעו ונעשה ליבם תקוע בד"ת ונעקר מהם היצה"ר, אז באה עבודתם שלהם ע"י בחירתם. ורק מעתה לאחר ששמעו ב' הדברות הראשונות - "היטיבו את אשר דברו" שאחרי שדיבר ה' ונטע בהם דבר זה, יש בכוחם לבחור ולקיים התורה שלא בדרך ההכרח, ואם לא היה מדבר ה' עמם מתחילה לא היה בכח עצמם להיות מצליחים בבחירתם לפעול שיהיה דבר ה' בלבם, ולצלוח בכח בחירתם.

בלימוד תושבע"פ - יהיה פוסל את לוח ליבו לקבל התורה לתוכו וקובע ד"ת בליבו

והדרך להשגת אותה "תקיעת דברי תורה" ביאר לן הגרצ"ה מלובלין במק"א ('פרי צדיק' חג השבועות אות טו) וז"ל: "והיינו שעל ידי התורה שבעל פה יזכו לתקן הרב כעס ויזכו לדברי תורה דמסטרא דאילנא דחיי כמו בלוחות ראשונות שעל ידי דיבור אנכי נתקע תלמוד תורה בלבם ועל ידי דיבור לא יהיה נעקר יצר הרע מלבם (כמו שדרשו שהש"ר פ"א) וכן זוכין להכתרים כל שנה, כמו שאמרנו". ושם (אות כ) כתב עוד: "שבשניות גם כן אחר שיחקוק הישראל ויפסול הלב אבן אז יזכו כמו שהיה בלוחות ראשונות שהיו מסטרא דאילנא דחיי ואכל וחי לעולם, וכמו שנאמר יראת ה' טהורה עומדת לעד וכמו שאמר בזוהר הקדוש שזכרנו דקיימא תדירא בהאי דכיותא ולא אתעדי מיניה לעלמין, היינו חירות מיצר הרע. ובכל שנה כשמגיע הזמן מתן תורתנו יוכלו לזכות להיות חרות על הלוחות ועל לבם אכתבנה. שיהיה חירות מיצר הרע שהוא עיקר בן חורין שהוזכר (באבות)". כח חקיקת דברי התורה בלוח הלב נמצא בתורה שבע"פ, ובאפשרותו של כל אחד בכל שנה לחזור ולזכות בחקיקת הד"ת בלוח ליבו, אבל זאת אם יפסול את לוח ליבו ויעשהו כלוחות ראשונות.

אין תורה נקבעת בלב האדם המתרפה עליה ואינה מתקיימת במי שלומד מתוך תענוגי עוה"ז

והנה, כתב הרמב"ם (פ"ג מהלכות ת"ת ה"ב): "אין דברי תורה מתקיימין במי שמרפה עצמו עליהן, ולא באלו שלומדין מתוך עידון ומתוך אכילה ושתיה, אלא במי שממית עצמו עליהן ומצער גופו תמיד ולא יתן שנת לעיניו לעפעפיו תנומה". ונראה, דענין זה שדברי תורה מתקיימין אצל האדם הוא במה שהם נקבעים בליבו, וע"י שדברי תורה נתקבעין בליבו מתקיימת התורה אצלו, ולמדנו מזה, דהמהלך להיות דברי תורה קבועין בליבו הוא בב' דרכים, הענין הא' לימוד בחוזק ובהתאמצות ולא ברפיון ידיים, והענין הב' שלא יהיה לימוד התורה מתוך עידון ותענוגי עוה"ז ומתוך אכילה ושתיה.

והנה, איתא בסנהדרין (צ"ט:): "נואף אשה חסר לב - אמר ר"ל זהו הלומד תורה לפרקים שנאמר (משלי כב, יח) כי נעים כי תשמרם בבטן יכוננו יחדיו על שפתך", ופירש"י (שם ד"ה שנאמר) "אימתי תשמרם בבטן - בזמן שיכוננו יחדיו על שפתך". וביאר רש"י דבפסוק זה מבואר דתשמרם בבטן הוא רק בזמן שיכוננו יחדיו על שפתך, דהיינו שלומד בתורה ברציפות. ודברי הגמ' צ"ב, מה זה שייך לענין של נואף אשה חסר לב. ונראה הביאור, דהנה ביאר רש"י במשלי (שם) "אימתי יהיו שמורים בלבך - בזמן שיכוננו יחדיו על שפתך", ומבואר דתשמרם בבטן היינו שישמרם בליבו, וזהו הענין שהלומד תורה לפרקים נחשב

נואף אשה חסר לב שאין התורה שמורה בליבו. ולפי"ז מפורש דהאופן שיהיו דברי תורה שמורים וקבועים בליבו הוא בלימוד שלומד תדיר בלי הפסקים.

ונראה דעיקר הענין של רפיון ידיים בתורה במה שעוסק בה לפרקים, כי עיקר עמל התורה הוא בלימוד הקבוע בלי הפסק, וזהו מפורש בסנהדרין (שם), דיליף הש"ס שאדם נברא לעמל התורה מהא דכתיב "לא ימוש ספר התורה מפיו והגית בו יומם ולילה". ומפורש, דהלימוד התמידי יומם ולילה, הוא לימוד התורה בעמל התורה. וזהו הענין שאין התורה מתקיימת אצל מי שמתרפה עליה, שמי שמתרפה עליה אין התורה נקבעת בלבו.

והנה, הביאו התוס' בכתובות (קד. ד"ה לא) את דברי המדרש (תנוד"א רבה פכ"ו) "עד שאדם מתפלל שייכנס תורה לתוך גופו יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו". ונראה, שהוא ג"כ בדרך זו, דהענין שהתורה נכנסת לתוך גופו הוא במה שהתורה קבועה בליבו, ואין התורה נעשית קבועה בליבו של אדם כל זמן שליבו מלא במעדני ותענוגי עוה"ז, וזהו הענין שאין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו מתענוגי עוה"ז, דבשביל שתהא התורה נקבעת בליבו צריך להוציא מתוך ליבו את תענוגי עוה"ז.

תורה הנחקקת - היא בעריבות התורה הנלמדת מתוך החשק והשמחה

והגר"י הוטרר זצ"ל פירש ואמר, שההיכ"ת היחידה להשיג את מציאותה של חקיקת דברי התורה בלב, הינה דווקא ע"י עריבות התורה ונעימותה - שתהא חביבה על לב לומדה, שדווקא מי שלומד תורה מתוך השמחה והחשק הוא זה שיקבעו הדברים בפנימיותו כיוון שמקור מציאותם בא מפנימיותו, ולכן יתקעו וייקבעו - ישמרו וינצרו בלוח לבבו [ובפחד יצחק (שבועות, מאמר טו פ"א אות ו') כתב: "ולא עוד, אלא שרואים אנו כי רק ביחס לתלמוד תורה נתקנה ברכת תחנונים על ערבות הדברים, שהרי לא מצינו דוגמתה של ברכת והערב נא בנוגע לשום מצוה מלבד תלמוד תורה, והם הם הדברים כי התענוג בהשגת דברי תורה נכנס הוא בכלל גוף המצוה ואילו בשאר מצוות אינו אלא עטרה על ראשם"].

ומפורסמים דברי ה'אגלי טל' בהקדמת ספרו, במה שכתב על ענין מצוות תלמוד תורה, שהוא מפקיע מ'הטועים מדרך השכל' שאמרו שבלימוד תורה בשמחה חסר ב'לשמה', וכתב על דבריהם: "ובאמת זה טעות מפורסם. ואדרבה, כי זה היא עיקר מצות לימוד התורה, להיות שש ושמח ומתענג בלימודו ואז דברי התורה נבלעין בדמו, ומאחר שהוא נהנה מד"ת הוא נעשה דבוק לתורה" וכו'. וכבר קדם לו בזה רבנו אברהם מן ההר (נדרים מת). בהא דמבואר שם בגמ' דאין שייך הדין ד'מצוות לאו להנות ניתנו' גבי מצות ת"ת, וז"ל: "אבל מצות לימוד שהוא עניין ציור הלב וידיעת האמת, עיקר הציוריו הוא כדי לצייר האמת ולהתענג ולהנות במדע לשמח לבבו ושכלו, כדכתיב (תהלים יט, ט) 'פקודי ה' ישרים משמחי לב', ומשו"ה אבל אסור לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים, מפני שהם משמחים ליבו ע"כ, הלכך ל"ש למימר במצוות תלמוד דלא ניתן ליהנות, שעיקר מצוותו היא ההנאה והתענוג במה ששיג ומבין בלימודו".

ורש"י בשיה"ש עה"פ (א, ב) "ישקני מנשיקות פיהו כי טובים דדיך מיין", פירש וז"ל: "כי טובים" - לי דודיך מכל משתה יין ומכל עונג ושמחה, ולשון עברי הוא להיות כל סעודת עונג ושמחה נקראת על שם היין, כענין שנאמר (אסתר ז, ח) 'אל בית משתה היין', (ישעיה כד, ט) 'בשיר לא ישתו יין', (שם ה, יב) 'זוהיה כנור ונבל וחליל ותוף ויין משתיהם', זהו ביאור משמעו, ונאמר דוגמא שלו על שם שנתן להם תורתו ודבר עמהם פנים אל פנים ואותם דודים עודם ערבים עליהם מכל שעשוע ומובטחים מאתו להופיע עוד עליהם לבאר להם סוד טעמיה ומסתור צפונותיה ומחלים פניו לקיים דברו וזהו ישקני מנשיקות פיהו".

עריבות התורה תיתכן רק באופן שהתורה תהא ה"ערב מכל שעשוע", אין מספיק במה שיש לתורה אצל לומד התורה ממידת העריבות, ונהנה גם בלומדו אותה, אלא עריבות האמתית זוהי דווקא אם היא "מכל שעשוע" - תורה כזו שהיא הערך העליון ביותר אצלו, החביבה והעריבה עליו מן הכל, היא התורה אשר תיחקק בלוח ליבו. וחקיקה זו, כמ"ש הגרצ"ה, שייכת מחדש בכל שנה ולא התבטלה, וע"י כך ייתקעו ד"ת בליבו. הוי "ישקני מנשיקות פיהו כי טובים דדיך מיין" - אפילו מיין המסמל "סעודת עונג ושמחה", גם ממנו צריכה התורה להיות ערבה עלינו ובכך נזכה לתקיעת דברי תורה ועקירת יצה"ר מתוכנו.

השפת אמת - בלימוד ליל שבועות מראים את חביבות התורה

ונסיים במ"ש השפת אמת (שבועות תר"ס): "הלימוד בליל שבועות להראות חביבות התורה, כי כל חמדת עוה"ז בא מתוך הרעבון, ולפי רוב הרגילות מתמעט האהבה והמרעיב עצמו אוכל לתאבון. והתורה כל מה שעוסקים בה ביותר מתרבה אהבה וחמדת התורה, וע"י עסק התורה בליל שבועות מתרבה הצימאון אל התורה. וכתוב כל צמא לכו למים, כמ"ש במדרש שנמשלו לדגי הים שגדלים במים ופוחתים פיהם לכל טיפה של מים כאילו לא טעמו טעם מים, כן בני"י העוסקים תמיד בתורה חביב עליהם כל אות מהתורה כאילו לא טעמו דברי תורה מעולם". זהו כוחם של ישראל שנמשלו לדגים וכל טיפה וטיפה מן התורה ערבה ומתוקה להם כאילו לא טעמו את טעמה מעולם, ומשמעות הדברים היא, דהצימאון פירושו ההשתוקקות לעוד וחוסר הסיפוק בהעדר מה שצמאים אליו, וזהו הענין של לימוד חג השבועות להראות את החביבות הגדולה שישנה לישראל כלפי התורה"ק.

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עמרת שלמה

זמן מתן תורתנו תש"פ

מגלת רות

מואבית היא ואסורה בקהל, וממילא גם לדרוש שלומה וטובתה אסור, ולזה ענה לה בועז שיש בידו הקבלה דמואבי ולא מואבית, ונקיבות אינן בכלל אזהרות אלו, ועל כן שפיר דורש בשלומה וגומל חסד עמה.

ישלם ה' פעלך ותהי משכרתך שלמה מעם ה' אלהי ישראל אשר באת לחסות תחת כנפיו. (ב', י"ב).

והנה לכאורה הוא כפל דברים, ישלם פעלך ומשכרתך שלמה. אמנם נראה פשוט יותר לפרש דהמה תרי מילי וקאי אתרי ענינים דלעיל מיניה כתיב 'ויען בעז ויאמר לה הגד הגד לי כל אשר עשית את חמותך אחרי מות אישך ותעוובי אביך ואמך וארץ מולדתך ותלכי אל עם אשר לא ידעת תמול שלשם', ומבואר דתרי ענינים אמר לה בועז, האחד על החסד שעשתה עם חמותה, וכדאיתא בתרגום (לעיל א', ה') שרות פרנסתה, ובמדרש איתא שזיתרה לה כתובתה. ועוד אמר לה על שבאה לחסות תחת כנפי השכינה ועזבה מולדתה וכו'. ולפי זה יש לומר דכנגד זה אמר לה בועז תרי מילי, ישלם ה' פעלך ותהי משכרתך שלמה, דישלם פעלך קאי על החסד שעשתה עם נעמי, ותהי משכורתך שלמה מעם ה' אלקי ישראל קאי על מה שבאה להתגייר, וכמו שהוסיף אשר באת לחסות תחת כנפיו, פירוש על אשר באת לחסות.

ובזה מדויק היטב מה שכתחילה אמר לה ישלם ה' פעלך ולא אמר ה' אלוקי ישראל, משום דענין החסד לא שיימא כלל לישראל, ואולם על מה שנתגיירה דזה שייך להצטרפותה עם כלל ישראל, על זה אמר ה' אלקי ישראל.

וזהו שאמר לה ישלם ה' פעלך, וחידיש לה שעוד בעולם הזה ישולם לה, ואולם לענין שבאה להתגייר לא אמר ישלם אלא ותהי משכרתך שלמה, ומשום דמשכורתה יהיה בעולם הבא.

ותקם בטרם יכיר איש את רעהו. (ג', י"ד).

ופירש רש"י: "הוא ורזה לקום ובטרם יכיר איש את רעהו".

ולפי זה מה שאמר לה "שכבי עד הבוקר", היינו ולא תתאהר יותר, אלא מיד בבוקר תקום.

ומבואר על פי מה שמתבאר בברכות דף ט' ע"ב, מאימתי קורין את שמע בשחרית, אחרים אומרים משיראה את הכירו רחוק ד' אמות ויכירנו, וזמן זה הא הוא אחר עלות השחר קודם הנץ החמה, והנה בבוקר הוא משיעלה עמוד השחר, וזהו שאמר לה שכבי עד

עיניך בשדה אשר יקצורוץ והלכת אחריהן, וצמית והלכת אל הכלים ושתית מאשר ישאבון הנערים. (ב', ט').

ובמדרש, עיניך זו סנהדרין. ושתית מאשר ישאבון הנערים, זה בית השואבה, ולמה נקרא שמה שואבה, שמשם היו שואבין רוח הקודש. י"ל שהזכיר לה בועז אלו שני הענינים, סנהדרין ורוה"ק, דלתרווייהו בעינן מיוחסין דוקא, דבשביל סנהדרין בעינן מיוחסין דוקא, דאין ממנין בסנהדרין אלא מיוחסין כמבואר בסנהדרין דף ל"ז ע"א, וברמב"ם פ"ב מהל' סנהדרין ה"א. וזהו שהזכיר לה בועז סנהדרין, דהא בועז ס"ל דמותרת לבוא בקהל, וממילא זרעה הווי בכלל מיוחסין, ושפיר מצו זרעה להיות מן הסנהדרין.

גם מה שהזכיר לה ענין בית השואבה הוא משום כן, דהנה לא איירי מעיקר ניסוך המים רק ממה ששואבין שם רוה"ק, והנה איתא בקדושין דף ע' ע"ב דאין הקב"ה משרה שכינתו אלא על משפחות מיוחסות בישראל, והנה נבואה הווי בכלל השראת השכינה על הנביא כדאיתא בסנהדרין דף י"א ע"א, וזהו שהזכיר לה בועז ענין רוח הקודש, דכיון דבועז ידע ההלכה דמותרת לבוא בקהל, וממילא שפיר זרעה מן המיוחסין, וראויין להיות השראת השכינה עליהם ולהיות להם רוח הקודש, וזהו שהזכיר לה בועז אלו השני ענינים, סנהדרין ורוח הקודש.

ותאמר אליו מדוע מצאתי הן בעיניך להכירני ואנוכי נכריה ויען בועז ויאמר לה הוגד הוגד לי. (ב', י' י"א).

ובתרגום איתא שאמרה לו דהלא היא נכריה מבנות מואב מעם שלא הותר לבוא בקהל, ועל זה השיב בועז שקיבל מהחכמים דנקיבות מותרות בקהל.

וצריך ביאור מה אמר לה בועז שעל זה השיבה ואמרה לו שאסורה לבא בקהל, הרי לא אמר לה מאומה בענין זה, ועל מה באו דבריה. ויש לומר דהנה כתיב לא תדרוש שלומם וטובתם, ונכלל בזה איסור דרישת שלום וטובה, ואיסור על כל גמילות חסד עם כל אחד מעמון ומואב. אכן ביראים איתא שכל זה הוא רק בזכרים אבל בנקיבות ליכא ללאו זה, וכמו שדרשינן מואבי ולא מואבית לענין איסור דקהל, ה"נ גם הלאו דלא תדרוש שלומם וטובתם אינו אלא בזכרים ולא בנקיבות. ומעתה הרי כל מה שאמר לה בועז הלא שמעת בתי, עיניך בשדה וצמית. הלא כל זה הוא דרישת שלום וקירוב וגמילות חסד ועשיית טובות עמה, וזהו שאמרה לו דאיך עושה כן, ומדוע מצאתי הן בעיניך להכירני, היינו הכרת פנים לטובה ולחסד, והלא

הבוקר עד עלות השחר, אבל מיד תקום ותלך בטרם יגיע זמן דמשיכיר שהוא אחר עלות השחר, כדי שלא יכירוהו, ועל כן לא יודע כי באה האשה אל הגורן.

ובתוס' שם הביאו מהירושלמי דברגיל ביה אפילו ברהוק טפי מכירו, ולפי זה זהו שאמר לה בטרם יכיר איש את רעהו, ורעהו היינו הרגיל בו, דחשש שמא יראנה מי שמכירה.

ויאמר אל יודע כי באה האשה הגורן. (ג', י"ד).

ופירש רש"י דמפני כבודו הוא דורזה, שלא יחשד.

עוד יש לומר בזה, דהא עתיד היה לעלות השערה ולדרוש ולגלות ההלכה דעמוני ולא עמונית, וכיכמות דף ע"ה ע"א איתא דתלמיד חכם המורה ובא רק אם קודם מעשה אמרה שומעין לו אבל לאחר מעשה אין שומעין לו.

ולפי זה נראה דאילו ידעו כי באה האשה הגורן והיו אומרים דכבר לאחר מעשה הוא, ושוב לא היו שומעין לו ההלכה דעמוני ולא עמונית, ולכן רצה שלא יודע כלל כי באה אל הגורן, שלא יאמרו דכבר לאחר מעשה הוא, כדי שישמעו ויקבלו ממנו קבלתו דעמוני ולא עמונית.

וימד שש שעורים וישת עליה. (ג', ט"ו).

וכתב רש"י, אי אפשר לומר שש סאין, שאין דרכה של אשה לשאת כמשאוי זה, אלא שש שעורים ממש. אמנם בתרגום איתא, שהיה שש סאין.

ובישוב קושיית רש"י שאין דרכה של אשה לשאת כמשאוי הזה, יש לומר, דהנה בגמ' בסוטה פרק שביעי איתא דגמירי דכשאהרים נותנין את המשא על גב הנושא, יכול לשאת פי שלוש ממה שנושא כשנושא מעצמו.

ולפי זה יש לומר, דהנה נאמר בקרא וימד שש שעורים וישת עליה, ומבואר דהוא נתן המשא על גבה, ואם כן י"ל דאמנם אין דרכה של אשה לשאת משאוי כזה, אבל הכא שהוא נתן על גבה, יכולה היא לשאת פי שלוש מדרכה.

ותבוא אל המותה וגו' ותאמר שש השעורים האלה נתן לי כי אמר אל תבואי ריקם אל המותך. (ג', ט"ז י"ז).

ומבואר דבזה שהביאה את שש השעורים נתקיימה שליחותה ולא

שבה ריקם אל המותה.

וצריך ביאור דהרי המותה לא שלחה אותה בשביל שתביא תבואה אלא שלחה אותה בשביל שישאנה לאשה, ואם כן איך על ידי שש שעורים נחשב הדבר שלא שבה ריקם אל המותה.

ונראה לבאר על פי דברי רש"י ששש השעורים הוא רמז שרמז לה שעתיד לצאת ממנה בן שמתברך בשש ברכות, רוח חכמה ובינה ונראה לבאר על פי דברי רש"י ששש השעורים הוא רמז שרמז לה שעתיד לצאת ממנה בן שמתברך בשש ברכות, רוח חכמה ובינה עצה וגבורה, רוח דעת ויראת ה', ולפי זה יש לומר, דבזה הוא שמועיל השש שעורים שלא שבה אל המותה ריקם, שבישר לה שאמנם כן עתיד לצאת ממנה מלך המשיח.

ויאמר סורה שבה פה פלוני אלמוני ויסר וישב. (ד', א).

וברש"י פלוני אלמוני, מתורגם בנביאים כסי וטמיר, פלוני מכוסה ונעלם לשון כי יפלא, היפלא מה' דבר. אלמוני, שהיה אלמן מדברי תורה, שהיה לו לדרוש עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית, והוא אמר פן אשהית את נחלתי.

והנה צריך ביאור מה שכינהו בשני הכינויים פלוני אלמוני, ולפירוש רש"י דקאי על שהיה אלמן מדברי תורה, גם צריך ביאור מה הם ב' הכינויים פלוני אלמוני.

ויש לומר, דהנה אא"ו מרן הגר"ו זצ"ל מבאר דבדין עמוני ולא עמונית תרתי איכא, חדא דדרשא דעמוני ולא עמונית. ומלבד זאת יש גם הלכה למשה מסיני דעמוני ולא עמונית. וועי"ש הנפק"מ מההלכה למשה מסיני ולא סגי בדרשא.

והנה הגואל לא רצה לגאול משום דטעה בעמוני ולא עמונית. נמצא דטעה בתרתי גם דלא היה בידו ההלכה למשה מסיני דעמוני ולא עמונית, וגם לא דרש עמוני ולא עמונית.

ומעתה נראה דעל זה שלא ידע ההלכה למשה מסיני כינהו פלוני, שזה מלשון מכוסה ונעלם כדפירש רש"י היינו שנעלמה ממנו ההלכה, וזה אין שייך לדרשא אלא רק שמכוסה מן ההלכה, כיון שלא קיבלה.

ועל מה שלא דרש עמוני ולא עמונית לזה כינהו אלמוני דהא זה כבר יכול לדרוש מעצמו, ומשום שלא דרש הרי הוא אלמן מדברי תורה, שאינו יכול לדרוש כדבעי, וזהו פלוני אלמוני כנגד הדרשא וכנגד ההלכה למשה מסיני.

תומת ישרים תנחם

ויש לומר, דהכונה למה שבטחו ישראל בהקב"ה, והלכו אחר משה ואהרן ויצאו מארץ נושבת למדבר ואין צידה לדרך, כי האמינו בהקב"ה, כדאיתא כל זה בתרגום יונתן וברש"י (ירמיה ב', ב), ושם קיבלו את התורה, שהיתה צריכה להינתן במדבר.

הנה בברכות התורה כברכת אהבה רבה, אומרים 'אבינו מלכנו בעבור אבותינו שבטחו בך ותלמדם חוקי חיים כן תחננו ותלמדנו'. מבואר דעל ידי מדת וענין הבטחון הוא דזכו אבותינו לתורה. וצריך תלמוד מה ענין מדת הבטחון לקבלת התורה.

אכן יתכן שפי לפרש, דהבטחון הוא בענין קבלת התורה גופא, שהיה על ידי בטחון בהקב"ה, והוא על פי מה דאיתא בגמ' בשבת דף פ"ח ע"א ההוא צדוקי דהווייה לרבא בו, א"ל עמא פיזא דקדמיתו פומיכו לאודניכו אכתי בפהוטיכו קיימיתו, ברישא איבעיא למשמע אי מצינתו קבליתו ואי לא לא קבליתו, א"ל אנן דסגינן בשלימותא כתיב בן תומת ישרים תנחם, הנך אינשי דסגין בעלילותא כתיב בהו וסלף בוגדים ירדם. וברש"י דסגינן בשלימותא התהלכנו עמו בתום לב, כדרך העושים מאהבה, ומכננו עליו שלא יטעננו בדבר שלא נוכל לעמוד בו. הרי מבואר דזה גופא שהסכימו לקבל התורה היה זה ממידת הביטחון, דהסכמתם לקבל התורה מבלי לשמוע תהילה אם קשה לקיימה אם לא, הוא ממידת הביטחון

שבטחו בקב"ה, ובאופן זה של בטחון הוא דניתנה תורה. וע"י שהלכו עם הקב"ה בתום לב ובביטחון נתקיים בם תומת ישרים תנחם. אשר לפי זה מבואר היטב דקבלת התורה היה על ידי מדת הכטחון, וזהו שאומרים בעבור אבותינו שבטחו כך ותלמדם. ויש להוסיף בזה עוד דאומרים ותלמדם חוקי חיים, ובפשוטו היינו שזוכים בם לחיים האמיתיים בעולם הבא, וגם לחיים בעולם הזה כפשוטו, כמבואר בשבת ל ע"ב ובכ"מ פו ע"א ועוד, אמנם לפי המבואר יש לפרש דעוד נכלל בזה, דחוקי חיים היינו חוקים שיוכלו לעמוד בהם, וכמבואר בגמרא דלעיל דמכה שבטחו בו הטענים דברים שיוכלו לעמוד בו, וזהו שאומרים שע"י שבטחו בו אז מכה זה למדנו חוקי חיים היינו חוקים שאנו יכולים לעמוד בהם.

והיו עיניך רואות את מוריך

הנה מבואר בפסוקים בסוף פרשת כי תשא, דאף על פי דקרן עור פני משה, ויראו ישראל מגשת אליו, ומשה שם מסוה על פניו, מכל מקום בשעה שלימד משה את ישראל את התורה הסיר את המסוה מעל פניו, וכמו שכתוב שם (ל"ד, ל') זירא אהרן וכל בני ישראל את משה והנה קרן עור פניו ויראו מגשת אליו. ויכל משה מדבר אתם ויתן על פניו מסוה. ובבוא משה לפני ה' לדבר אתו יסיר את המסוה עד צאתו ויצא ודבר אל בני ישראל את אשר יצוה. וראו בני ישראל את פני משה כי קרן עור פני משה והשיב משה את המסוה על פניו. ופירש רש"י דבשעה שדבר ולימד את ישראל לא נתן המסוה על פניו.

על פניו, ומאי שנא שעה שמדבר עמם לשעה שאין מדבר עמם. ויש לומר דהטעם הוא מפני דהרי המקבל תורה מפי רב צריך לראות פני הרב בעת הקבלה, וכדכתיב "והיו עיניך רואות את מוריך". ובגמרא בעירובין דף י"ג: איתא אמר רבי האי מהדרנא מחבראי, דהויתיה לר' מאור מאחוריה, ואילו הויתני מקמיה הוה מהדרנא שפי דכתיב והיו עיניך רואות את מוריך. הרי דכן הוא המטבע של קבלת תורה תלמיד מפי הרב, שהתלמיד רואה את פני הרב, וזה מעלה בקבלת התורה מפי הרב. וכיון שכך הוא המטבע של קבלה מפי הרב, ע"כ אע"פ שישראל אינם במדרגה לראות קירון עור פני משה, ואינם ראויים ליוון מקרני ההוד, מ"מ הסיר משה את המסוה בשביל למסור להם את התורה באופן הראוי ביותר, ובמטבע של מסירת התורה תלמיד מפי הרב.

והענין בזה צריך ביאור דהרי מה שנתן המסוה על פניו היה זה לכבוד קרני ההוד שלא יזונו הכל מהם, וכמבואר שם בדברי רש"י, וא"כ גם בשעה שמדבר עם ישראל ומלמדם היה צריך ליתן המסוה

תלמידי חכמים כאבני נזר

אמר רבי אלעזר אמר רבי הנינא תלמידי חכמים וכו' ורב שלום בניך אל תיקרי בניך אלא בוניך. הנה התנא דורש את לשון בנים האמור בפסוק ללשון של בניך, ודרשא זו צריכה ביאור מהיכ"ת לדרוש כך את לשון בנים.

ומענין זה נמצינו למדים גודל יקרת ערך תלמידי חכמים, שהרי באמת עדיין צריך ביאור מה המשמעות ומה השייכות שתלמידי חכמים לימודי השם הם בוני ירושלים.

אכן הביאור בזה הוא שהרי בפסוקים הקודמים לפסוק זה מדבר הנביא ישעיה מבני ירושלים, וכדכתיב שם (ישעיה נ"ד) 'הנה אנוכי מרביץ בך אבניך ויסדתיך בספירים ושמתי כדכוד שמשותך ושעריך לאבני אקדה וכל גבולך לאבני הפיץ, ומסיים הנביא וכל בניך לימודי השם ורב שלום בניך'. הרי שהפסוק מדבר בענין של בני ירושלים, שבני ירושלים היא על ידי כך שכל בניך לימודי השם, אם כן נמצא מבואר בפסוק שעל ידי שבניך יהיו לימודי השם, בזה יהא מתקיים בנין ירושלים.

ומבואר בפסוק שאמנם יש בני ירושלים של פוך וספירים, מ"מ זהו החיצוניות של הבנין, אבל הפנימיות האמיתית של בני ירושלים הם תלמידי חכמים, שבהיותם לימודי השם, אז נחשבת ירושלים לבנויה.

מעתה מבואר היטב דהרשא דאל תיקרי בניך אלא בוניך, שהרי זהו המבואר בגוף דברי הפסוק דעל ידי הבנין לימודי השם תהא ירושלים נבנית, נמצא דהבנין הם הבוניך.

ובאמת שמקרא מפורש הוא בזכריה 'והושיעם ה'א ביום ההוא כצאן עמו וכאבני נזר מתנוססות על אדמתו'. הנה להדיא במקרא שישראל בגאולתן הם אבני נזר, הרי שפנימיות האבנים אלו לימודי השם - תלמידי חכמים. וכן מצינו בחז"ל על הפסוק באיכה 'תשתכנה אבני קודש' שזה נדרש על בחורי ישראל, הרי שכחורי ישראל הם פנימיות ענין האבנים.

וכן הוא ברש"י עה"פ בקהלת עת להשליך אבנים ועת כנוס אבנים, שזה מדבר מבחורי ישראל שהם המה אבני בנין ירושלים.

והנה לשון הפסוק הוא "וכל בנך לימודי השם", הרי דבני ירושלים ונחמת ציון הוא בכך שכולם יהיו לימודי השם היינו תלמידי חכמים, והיינו דירושלים אינה מסתפקת בקצתן או אפילו ברוכנן של ישראל שיהיו לימודי השם תלמידי חכמים, אלא בעינן שכל בנך – כל הכלל ישראל יהיו תלמידי חכמים, ואם אחד מישראל אינו בכלל לימודי

השם, הרי שמחסר בזה את בני ירושלים ונחמת ציון. וביאור הענין הוא עפ"י המבואר בנפש החיים דכלל ישראל נקרא בשם ירושלים, משום שירושלים היא כנסיית כלל ישראל, על כן בני ירושלים צריך בדוקא את כל ישראל, ואם נחסר אחד מישראל, נחסר בכנסיית כלל ישראל ונחסר בבני ירושלים

וכל העם רואים את הקולות

בפירוש הרא"ש על הכתוב בפרשת יתרו 'וכל העם רואים את הקולות', כתב ז"ל וכל העם רואים את הקולות, פירוש נהנים מן הקולות וכו'. וצריך ביאור מה ההנאה שהיה להם מן הקולות. ונראה לבאר, דההנאה היינו שהתורה נתנה להם חיות ומוזן ופרנסת גוף ונפש, דבעת מתן תורה הגיעו כלל ישראל להשגת התורה בשלימות, עד כדי שהתורה הייתה להם פרנסה ומוזן וחיות. וזהו ההנאה שהייתה להם מן הקולות, שהקולות נתנו להם הנאה מויו השכינה, ומוזה היה להם חיות ומוזן, וישראל ואורייתא חד הוא, לכן שייך הדבר שישראל יהיו ניוונים מהתורה.

אותו להגר"א שידבר עמו להניאו מהנהגה זו, ואמר התלמיד הרי רבנו נוהג כן, הרים הגאון את זקנו וגילה את צווארו, והיה נראה כאדם בריא וחזק, ולא כחוש כאחד הנוהג בפרישות, ואמר לו שאם הוא נעשה כחוש ובא לכלל סכנה אין הפרישות דרך בשבילו, ורק מי שהפרישות אינה מכחישתו ואינה גורמת לו סכנה, יכול לנהוג בפרישות.

וכעין דברי הרמב"ן בפרשת בשלח בענין המן, שהמן הוא לחם אבירים, היינו לחם שאוכלין מלאכי השרת, והיינו שהוא מוזן רוחני, וכלשונו שהוא מתולדת האור העליון שנתגשם ברצון כוראו יתברך עי"ש כל דבריו. והיינו שהרוחניות והאור העליון הוזן ופרנס את ישראל.

וביאור הדברים הוא עפ"י דברי המדרש (מדר"ר פמ"ז, פ"ה) על הפסוק בסוף פרשת כי תשא 'לחם לא אכל ומים לא שתה', ודרשו חז"ל לחם לא אכל, אבל מלחמה של תורה אכל, ומים לא שתה, אבל ממים של תורה שתה. הרי דיש אדם שמוזנו ופרנסתו הוא מלחמה של תורה וממימי התורה. וזהו הבחינה של אוכלי המן, שהמן היה לחם מן השמים, דהיינו שהוא מוזן רוחני מעוה"ב, ושוב אינו נצרך למאכלי העולם הזה.

ואאמור"ר הגאון זצ"ל היה מספר מעשה רב מהגר"א שהיה בפרישות גדולה, ואכל למוזנו רק שני זיתים, וגם שני זיתים אלו, לא לעסם אלא בלע אותם, והיה אחד מתלמידי שניסה גם לילך בדרך זו ולנהוג בפרישות, ולמעשה הביא עצמו לכלל סכנה, והביאו

וזהו הביאור בפסוק דכתיב במן זיענך וירעיבך ויאכילך את המן וגו', למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יהיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יהיה האדם, היינו שהמן היה מוזן לא מצד תכונתו הגשמית, אלא משום שהיה מוזן רוחני, ומחכה הרוחני שהיה בו ניווני ונתפרנסו.

ונחה עליו רוח ה'

בנוסף התפילה בפתחת הארון בשלושה רגלים אומרים 'זהופע עלינו רוח חכמה ובינה ויתקיים בנו מקרא שכתוב ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה' וכו', ויש להבין דהא פסוק זה מדבר על משיח צדקנו כמבואר בפסוקים בישעיה (ריש פרק י"א), ויצא חומר מגזע ישי ונצר משרשי יפרה ונחה עליו רוח ה' וגו', ואם כן איך כל אחד מאתנו מבקש שיגיע לדרגה זו.

למדנו מזה, דאמנם כן שכל אחד מישראל יכול להיות בדרגה כמו משיח צדקנו, וצריך לשאוף ולהתפלל שיבא לכל מדרגה נשגבה זו, ואמנם שמישהו בפועל יכול להיות רק ממלכות בית דוד, מכל מקום להגיע לדרגה זו כמו משיח, זה בכוחו ויכולתו של כל אחד ואחד מישראל, וכעין הא דאמרו (תנא דבי אליהו) חייב כל אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי, מפני שאין גבול וקצבה להשגות שכל אחד יכול להשיג בעבודת השי"ת.

ובאהבתה תשגה תמיד

פעם נסעו הגר"ח מוואלוז'ין עם אחיו הגאון רבי זלמלה זצ"ל בעגלה, פתאום נתהפכה העגלה על צידה, ונפלו שניהם על הארץ ונחבטו בקרקע, רבי חיים התעלף ורבי זלמלה התחיל לבכות. כשראו הסובבים שרבי חיים התעלף ואת רבי זלמלה בוכה, סברו בליבם שמכח המכה שחטף נתעלף רבי חיים, ורבי זלמלה בוכה מחמת הכאבים של הנפילה.

אמנם לאחר זמן מה כאשר התעורר רבי חיים מעלפוננו, פנה לאחיו רבי זלמלה ושאל בחרדה, מה שלומך אחי רבי זלמלה, ענהו רבי זלמלה שמה הסיח מר דעתו מן התורה רגע אחד, שהרי שנינו באבות (פ"ג מ"ז) המהלך בדרך ושונה ומפסיק ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאילו התחייב בנפשו. מתוך חילופי הדברים ביניהם למדו הסובבים והבינו שרבי חיים התעלף משום שחשש לשלומו של אחיו רבי זלמלה, ורבי זלמלה בכה בגלל שחשש מהמשנה שהמהלך בדרך ושונה ומפסיק ממשנתו כאילו מתחייב בנפשו, וחשש שאולי משום כן אירע להם כן, והתהפכות הקרון הוא עונש שבא להם מחמת שהסיחו דעתם רגע אחד מן התורה.

הננו להודיע כי מידי יום נמסרים שיעורים שיחות ושיעורי חומש בקו שיעורי הרב במס' 033069951

ניתן לקבל את השיעור במייל: 5703353@gmail.com

מצוה עד

להקריב הזב קרבן אחר שיטהר שנאמר וכי יטהר הזב וכו'

מצוה עה

להקריב הזבה קרבן אחר שתטהר שנאמר ואם טהרה מזובה

"וכיפר עליה הכהן לפני ה' מזוב טומאתה" (ויקרא טו טז). וא"כ יש לפרש מהי הגדרת הקרבן, אם עיקרו בא לטהר או שבא לכפר.

לכאן נידון זה הוא מחלוקת תנאים. שנינו בכריתות (שם). דהאשה שיש עליה חובה של הקרבת חמש לידות או של חמש זיבות, וכגון שלא הביאה את קרבנה עד שילדה או עד שנטמאה, לדעת ת"ק מביאה חמש קרבנות, ורשב"ג סבר שמביאה קרבן אחד בלבד. ונחלקו הראשונים בטעם המחלוקת - רש"י פירש שמעיקר הדין מודה רשב"ג לת"ק שמחויבת בחמש קרבנות, והתם קולא היא שהיקל רשב"ג שתביא קרבן אחד משום עת לעשות לה', דאם לא ימצאו יחדלו מלהביא אפילו אחד ויאכלו בקדשים בטומאת הגוף. ואהני דע"י שתביא קרבן אחד נטהרת מטומאתה אף שנטמאה חמש פעמים, ומ"מ עדיין היא מחסרת כפרה ומחויבת בשאר הקרבנות, והקל רשב"ג בזה משום עת לעשות לה' בשוא"ת שאינה מביאה. אך לדעת התוס', רשב"ג פליג את"ק וס"ל דמדאורייתא די בקרבן אחד לכפר על כל הלידות ועל כל הטומאות, וכעין זה נחלקו הראשונים בב"ב (קסו.).

בעצם, בפשטות נראה דהגמ' עצמה פירשה שבזה נחלקו ת"ק ורשב"ג. דהגמ' בכריתות (שם) תלתה בהו"א את מחלוקת ת"ק ורשב"ג במחלוקת רבי עקיבא ורבי יוחנן בו נורי, ובהגדרת הדברים אומרת הגמ' - "דר' יוחנן בן נורי מדמי להון לחטאת, דמאן דחייב ה' חטאות עד דמייתי כולהון וסוף מכפר ליה, ה"נ ל"ש. ור"ע מדמי להון לטבילין, דמאן דמחייב ה' טבילות כיון דטביל חדא זימנא איטרה, ה"נ ל"ש". וא"כ יש כאן מחלוקת מפורשת אם הקרבן בא לכפר או לטהר, דר"י בן נורי סבר שהוא כחטאת ובא לכפרה ולכך בעינן ה' חטאות, ורבנן סברי שבא לטהר וכשם שטבילה אחת מטהרת כך קרבן אחד מטהר.

אך אם כן הוא תקשה שיטת רש"י, דאי אמרי' דקרבן זב דמי לטבילה, א"כ אינה מחויבת בקרבן נוסף אחר שנטהרה, וא"צ לטעם שהביא רש"י מצד 'עת לעשות לה' לפטרה מעוד קרבנות, ואף אסורה להביא קרבנות נוספים אחר שנטהרה בקרבן הראשון. ואי דמי לכפרה, לא נפטרה עד שתביא חמש קרבנות. בחידושי מרן ר"ז הלוי (פ"א מהל' מחוסרי כפרה ה"ה) כתב דאע"פ שהקרבן בא לטהר, מ"מ עדיין מחויבת האשה בקרבן נוסף והיא מחוסרת כפרה דאין שייכות בין הטהרה שנטהרה לחיוב הקרבן. והדברים טעונים הסבר, דאם מהות הקרבן שהוא בא לטהר, הכיצד תביא קרבן נוסף שהיא טהורה, וכמו דלא תועיל טבילה נוספת כך לא יוסיף קרבן אחר, וכמו כן אינו מובן מהו הקרבן הזה.

פלוגת הרמב"ם והראב"ד ביולדת שהביאה קרבנה קודם

מלואת ימי טהרה

ברמב"ם (פ"א מהל' מחוסרי כפרה ה"ה) כתב דאשה שילדה ולא הביאה

הזב והזבה שנסתיימו ימי זיבתם וספרו שבעה נקיים ונטהרו, מחויבים בקרבן, וכל עוד לא הביאו קרבנם הרי הם מחוסרי כפרה שמוותרים בתרומה ואסורים בקדשים כלשון המשנה בנגעים (פ"ד מ"ג) "העריב שמשו אוכל בתרומה הביא כפרתו אוכל בקדשים". בספר המצוות מונה הרמב"ם מונה את קרבן הזב ואת קרבן הזבה לב' מצוות נפרדות אף שענינם שוה.

מפני מה נמנו קרבן הזב והזבה לשתי מצוות

וכתב הרמב"ם דאולי יקשה עליו מפני מה קרבן הזב והזבה אינם כשאר חיובי חטאות ואשמות ועוד קרבנות שבאים על הרבה עוונות, ואעפ"כ לא נמנתה אלא מצוה אחת של הבאת קרבן חטאת על חטאים שחייבים עליהם חטאת ומצוות הבאת קרבן אשם על חטאים שחייבים עליהם אשם, ולא נמנה כל חטא וחטא למצוה בפני עצמה. ואילו קרבנות הזב והזבה שבאים על טומאה אחת, חלוקים ביניהם ונמנו כשתי מצוות נפרדות. ומפרש הרמב"ם דקרבן הזב והזבה אינו כשאר קרבנות, שלא בא לכפר על חטא אלא בא לטהר את הטמאים. וחלוקה טהרת הזב מטהרת הזבה מפני שטומאתם שונה - הזב מטמא בלובן ולא באודם והזבה מטמאה באודם ולא בלובן, ולכך נמנו קרבן הזב וקרבן הזבה לב' מצוות שונות. ומביא הרמב"ם ראיה ברורה לדבריו מהמשנה בכריתות (ה) שמונה ארבעה מחוסרי כפרה והם - הזב והזבה, היולדת והמצורע, ולא נכפלו מצורע ומצורעת במשנה כמו שנכפלו הזב והזבה. ומוכח דאין דהמצורע והמצורעת דין אחד להם, אבל זב וזבה הם ב' סוגים של טומאות ויש לפרש כל אחד לעצמו.

במנחת חינוך (מצוה קפג) מתקשה בדברי הרמב"ם, דהגמ' שם מקשה על החלוקה בין זב לזבה "מאי שנא זב וזבה דמני להון בתרין", ומחלקת שני חילוקים בין זב לזבה, דהזב מטמא לא מטמא באונס והזבה מטמאה באונס, ועוד דהזב מטמא בראיות, ואף אם ראה ג' ראיות ביום אחד והזבה אינה מטמאה אלא בג' ראיות בג' ימים. וא"כ מדוע לא הביא הרמב"ם חילוקים אלו בין זב לזבה לבאר את השינוי בין זב לזבה. ונראה לומר דחילוקים אלו אינם בעצם הטומאה אלא בצורת הטומאה - כיצד נטמאים, אבל הרמב"ם בא לפרש מדוע הם שתי טומאות נפרדות, ולכך פירש דהזב מטמא בלובן והזבה באודם וממילא הם ב' סוגי טומאות נפרדות.

האם הקרבן בא לכפרה או לטהרה

עכ"פ מבואר ברמב"ם דעיקר ההבדל בין קרבן הזב לשאר קרבנות, דקרבן הזב בא לטהר מטומאה ולכן לכל טומאה קרבן לעצמה, ואילו שאר קרבנות באו לכפרה וקרבן אחד מכפר על כמה סוגי עבירות. אך יש לשאול, דאם כן הוא, מדוע נקרא הזב "מחוסר כפרה", והרי הוא רק מחוסר טהרה. וכן בלישנא דקרא, מוזכרת הטהרה בכל מחוסרי כפרה ואף על הזב והזבה "וכיפר עליו הכהן לפני ה' מזובו",

ח. ויש להביאם בתוספת הסבר.

הנה זה ברור דהקרבתן בא גם לטהר וגם לכפר, דבפרשת יולדת כתיב "וכיפר עליה הכהן וטהרה" (ויקרא יב ח), והקרבתן קרוי בכל מקום 'מחוסר כפרה'. אך שאני קרבן זה, דבכל מקום הטהרה אינה תלויה בקרבן אלא בטבילה במקוה, ואילו כאן התחדש שצורת הטהרה היא ע"י הכפרה, שע"כ אפשר לטבול ולהיטהר. התורה אומרת שיש למחוסרי כפרה סיבות המצריכות אותן כפרה [כמו שהביא החינוך (מצוה קסח) מהגמ' בנדה (לא): לגבי קרבן יולדת ועוד טעמים] והכפרה מגיעה בכדי לטהר¹.

ע"ז נחלקו בגמ' - מר מדמה לה לקרבן, דאם הטהרה תלויה בכפרה, אפשר שמחוסר כפרה אינו נטהר עד שיביא חמש קרבנות דהכפרה מעכבת בטהרה. ומר מדמה לה לטבילה - דהקרבתן המכפר הוא המטהר, ועצם זה שהקרבתן כיפר הביא את הטהרה, ז"א דכאשר מקריב קרבן כזה הוא נטהר וזהו הדמיון לטבילה במקוה.

מענתה פשוט שאין הקרבן עצמו כטבילה אלא הוא קרבן של כפרה, וכו"ע מודו שיש להביא עוד ד' קרבנות אף למאן דאמר דנטהר בראשון, דעדיין הוא מחוסר כפרה על כל הד' שנתחייב בהם, ויכול להביא קרבן שמכפר עליו.

לפי"ז מבואר מה שחילק הראב"ד ואמר שיכול להפריש קרבן אחד על כמה זיבות אך א"א להפריש קרבן אחד על זיבה ועל לידה, דאחר שהקרבתן מכפר, חלוק קרבן זיבה מקרבן לידה, דלזה כפרה על חטא אחד ולזה כפרה על חטא אחר, ואין קרבן אחד עולה לשניהם. לכן עליו ליחד את הקרבן על לידה או על זיבה. אבל כמה לידות וכמה זיבות יכולים להתכפר בקרבן אחד.

מענתה, מובן מה דחילק הרמב"ם ומנה את קרבן הזב וקרבן הזבה לשתי מצוות, דאף שמצד הכפרה הם שוים דכפרת שניהם שווה, אך המצוה היא הטהרה שמתקיימת באמצעות הכפרה, ואחר שטומאת שניהם שונה זו מזו, דזה מטמא בלבן וזו מטמאה באדום, גם טהרתם שונה ולכן נמנו כשתי מצוות.

ויש להביא סיעתא לזה, מלשון החינוך (מצוה קעט) שכתב על מי שנטמא בטומאת זיבה - "ועובר עליה ולא הקריב קרבן ביטל עשה, והוא מחוסר כפרה, וחבל על רישיה אי מאית וישא עונו בנפשו". נראה דמה שכתב לישנא חריפא זו כאן ולא מציונו שנקט בלשון דומה בשאר הטומאות והחטאים, להודיע שלא תימא שקרבן זה בא אך ורק לטהר, דאז אם מת בטומאתו אין נ"מ במה שלא נטהר, אלא הוא מחוסר כפרה ומת בחטאו.

נוצא - גדר הקרבן של מחוסרי כפרה, דמצוותם היא הטהרה וצורת הטהרה היא ע"י הבאת קרבן שמכפר על החטא. נחלקו בגמ' אם הטהרה תלויה במעשה הבאת הקרבן כטבילה, ואז גם אם חייב האדם בכמה חטאות נטהר בקרבן אחד, או דהטהרה תלויה בכפרת הגברא ואז צריך את כל הקרבנות ע"מ להיטהר.

קרבנה, ואחר כן ילדה שנית ובתוך ימי מלואת ללידה השניה הביאה קרבן על הלידה הראשונה, לא עלתה לה ולא יצאה ידי חובתה. והתמה הראב"ד מדוע לא עלתה לה, וכי מפני שעדיין טמאה היא תעכב קרבנה, והלא כל הטמאים משלחים קרבנותיהם אע"פ שלא נטהרו. ונמסר בשם הגר"ח זצ"ל וכן בחזו"א כתב שנחלקו הרמב"ם והראב"ד במהות הקרבן, דלדעת הרמב"ם הקרבן בא לטהר, ואחר שהאשה טמאה מחמת הלידה השניה אינו יכולה לטהר מהטומאה הראשונה, דבתוך ימי טומאה אינה יכולה לטהר והרי זה כטובל ושרץ בידו וכטמא מת שאחר הזאת שלישי ושביעי חזר ונגע במת, דמענתה אין טבילתו מועילה. אבל הראב"ד ס"ל דהקרבתן בא לכפרה, ולכן יש להקריבו אף קודם הטהרה לקיים את חיוב ההבאה של הקרבן. וה"נ צריך ליתן טעם, דמהות קרבן יולדת וזבה הוא קרבן המטהר ואם אינה נטהרת בקרבן זה, מה המשמעות של הקרבן.

ואף דבמשנה (שם ט) מפורש שהאישה שילדה ולדות הרבה מביאה קרבן לכל אחד ואחד, וילפי' לה בגמ' מקרא "זאת תורת היולדת לזכר ולנקבה" - מלמד שמביאה קרבן אחד על ולדות הרבה, זה גופא צריך הסבר, מהו הקרבן.

סתירה בראב"ד

הראב"ד (תו"כ ריש תזריע) כתב דמעיקר הדין קרבן של מחוסרת כפרה הוא כטבילה ודי בקרבן אחד, אבל לכתחילה מביאה חמש מפני שטבילה בזמנה מצוה, ואם הביאה אחת יצאה. ואילו בפרשת מצורע (פ"ה אות יג) כתב הראב"ד דכשם שהמחויב חטאת חלב שהפריש קרבנו, אינו יכול להביאו על חלב אחר שאכל (כמבואר בכריתות כז:), כך כל מחוסרי כפרה שהפרישו קרבן לטהרתם אינם יכולים להביאו על טומאה אחרת. ומוסיף דמה שאמרו במשנה שאם הפרישה קרבן אחד עולה לחמש זיבות, מיירי שהפרישה קרבן אחד לכל החמש דמהני קרבן אחד לכולם, אך אם הפרישה קרבן ללידה אחת אינה מביאה אותו ללידה אחרת.

והדברים מרפסין איגרא, דאם קרבנה בא לטהר ודי באחד לטהרה מכל הטומאות, מה שייך כלל להפריש קרבן עבור טומאה מסוימת, הלא הקרבן מטהר כטבילה, וכשם שטבילה מטהרת מכל הטומאות אף כשלא טבל לשם טומאה מסוימת, כך אין לו לקרבן להיות מיוחד לטומאה מסוימת. ואי נימא דהוא קרבן שבאה לכפרה, כיצד ניתן להפריש ולהקריב קרבן אחד על חמש לידות או חמש זיבות, וכשם שכל עבירה מחייבת קרבן חטאת לעצמו אף כשעבר כמה פעמים.

מצד שני פשוט שאין הקרבן כטבילה ממש, דפשיטא לגמ' (שם ט) דהיכא דיש עליה טומאת לידה וטומאת זיבה ביחד דאינה יכולה להביא קרבן אחד לשניהם, אלא מביאה על כל או"א, ואם היתה כטבילה אין נ"מ מחמת מה נטמאה.

ביאור ענין הקרבן של מחוסרי כפרה - הטהרה באה ע"י כפרה

ביאור הדברים כמו שכ' בחזו"א, ומפורש כן גם בערוך לנר (כריתות

טהרה דומה לטבילה וכיון דבי בחינות מתנגדות הן דכפרה צריך על כל חטא וחסא וטבילה לא בעי רק אי על כל טומאות שנטמא לכן ס"ל בין רייע ובין ריבי"ג דאשמעינן קרא דבמקצת דומה לחטאת ובמקצת לטבילה.

¹ ז"ל הערולי"ג "אולי י"ל כיון דכתיב גבי קרבן יולדת וכפר עליה הכהן וטהרה אי"כ הי"ל בי פעולות כפרה וטהרה לענין כפרה דומה לחטאת שמכפר ולענין

מאת הגאון רבי מנחם יעקבזון שליט"א

ראש ישיבת 'מאור יצחק' - חמד

כתר תורה וכתרים של הוד

שלשה כתרים

במשנה אבות פרק ד' משנה י"ג 'שלשה כתרים הם כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות'. וביומא דף עב עמוד ב אמר רבי יוחנן: שלשה זירים הן; של מזבח ושל ארון ושל שלחן. של מזבח - זכה אהרן ונטלו, של שלחן - זכה דוד ונטלו, של ארון - עדיין מונח הוא, כל הרוצה ליקח - יבא ויקח, שמא תאמר פחות הוא - תלמוד לומר בי מלכים ימלכו. וכך כתב הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה פרק ג הלכה א': בשלשה כתרים נכתרו ישראל, כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות, כתר כהונה זכה בו אהרן שנאמר והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם, כתר מלכות זכה בו דוד שנאמר זרעו לעולם יהיה וכסאו כשמש נגדי, **כתר תורה הרי מונח ועומד ומוכן לכל ישראל, שנאמר תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב, כל מי שירצה יבא ויטול, שמא תאמר שאותם הכתרים גדולים מכתר תורה הרי הוא אומר בי מלכים ימלוכו וזוזנים יחוקקו צדק בי שרים ישורו, הא למדת שכתר תורה גדול משניהם.**

והנה בפשטות דברי המפרשים נראה ש'כתר' עניינו שראוי לכבוד, וכמו שכתב הרע"ב על כתר תורה 'כתיב ביה והדרת פני זקן' כתר כהונה כתיב ביה 'וקדשתו קדש יהיה לך', כתר מלכות כתיב ביה 'שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך' ע"כ. משמע שהם מענייני כבוד ומורא. אבל ברמב"ם בהלכות לא משמע כן אלא שזה מגדרי שלמות מצות תלמוד תורה. (אמנם מאידך גם משמע שאין זו חובה אלא למי שנשאו ליבו וכדלהלן. ובאמת שגם בפירוש המשנה כתב שהן שלש מעלות טובות שקבלנו בסיני).

מהו 'כתר תורה' ודקדוק לשונות הרמב"ם בזה

וזה לשונו בפרק ג' בהלכה ו': **מי שנשאו לבו לקיים מצוה זו כראוי ולהיות מוכתר בכתר תורה**, לא יסיח דעתו לדברים אחרים, ולא ישים על לבו שיקנה תורה עם העושר והכבוד כאחת, כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל, ולא עליך הדבר לגמור ולא אתה בן חורין ליבטל ממנה ואם הרבית תורה הרבית שכר, והשכר לפי הצער. ובהלכה ז' שמא תאמר עד שאקבץ ממון אחזור ואקרא, עד שאקנה מה שאני צריך ואפנה מעסקי ואחזור ואקרא, אם תעלה מחשבה זו על לבך **אין אתה זוכה לכתרה של תורה לעולם**, אלא עשה תורתך קבע ומלאכתך עראי ולא תאמר לכשאפנה אשנה שמא לא תפנה.

ובהלכה י"ג מוסיף עוד מדרכי קנין כתר תורה 'למי שרצה לזכות בו'. אף על פי שמצוה ללמוד ביום ובלילה אין אדם למד רוב חכמתו אלא בלילה, לפיכך מי שרצה לזכות בכתר התורה יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפילו אחד מהן בשינה ואכילה ושתייה ושיחה וכיוצא בהן אלא בתלמוד תורה ודברי חכמה, אמרו חכמים אין רנה של תורה אלא בלילה שנאמר קומי רוני בלילה.

ובפרק כ"א מאיסו"ב הלכה ל"ב: לא ישא אדם בת עמי הארץ **שאם מת או גולה בניו עמי הארץ יהיו שאין אמר יודעת כתר התורה... ולעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת תלמיד חכם שאם מת או גולה בניו תלמידי חכמים.**

דבר ברור שלא עוסקים כאן בעיקר מצות תלמוד תורה ואין חובה גמורה להשיג כתר תורה וכמו שכתב הרמב"ם בפ"ג הלכה ו' **מי שנשאו לבו לקיים מצוה זו כראוי ולהיות מוכתר בכתר תורה... וכן בהלכה י"ג... מי שרצה לזכות בכתר התורה יזהר בכל לילותיו...**

מבקשים אנו להבין לפי דרכו של הרמב"ם מהו 'כתר תורה' שהוא כאמור מכלל 'קיום מצות תלמוד תורה כראוי' אבל רק למי שנשאו ליבו (היינו שזו 'מדרגה') - ומדוע דורש הוא לכל אלו התנאים, ולהם דייקא.

ואולי ניתן לומר שהוא הכח למשול בתורה ולחדש בה חידושים לפי דעתו, או בנוסח אחר 'חלקו בתורה' של כל אחד ואחד שזוכה לו.

ומצינו איזה סמך לזה בדברי של"ה מסכת שבועות פרק נר מצוה (עמ' 96) אות לב.

...אמת הדבר, טבא פלפלא חריפתא (מגילה ז א). ובפרק במה מדליקין (שבת לא א): אמר רבא, בשעה שמכניסין אדם לדין, שואלין אותו, נשאת ונתת באמונה, פלפלת בחכמה כו'. אבל כל זה נאמר על פלפול של אמת. **ויכול אדם לחדש פלאי פלאות בכל הלכה והלכה, מכח קושיות ותירוצים ולפלפל עליהם, ולמצוא דרכים איזו דרך הפשט האמת, הן בתלמוד הן ברש"י ותוספות.** וכמו שמפלפלים התוספות עם רש"י, כן נוכל להוסיף בפלפול לעיין ולתרוץ הקושיות שהתוספות מקשים על רש"י, וכן שאר קושיות שהתוספות מקשים בסוגיא דשמעתתא. **התורה ניתנה לכל ישראל, כי כתר תורה מונח לכל, ואל יחשוב מה אני ומי אני הוא לעיין ולילך בגדולות ובנפלאות.** כי הלומד לשם שמים ומייגע את עצמו בהלימוד, אז יגעתי ומצאתי תאמין (מגילה ו ב). וכל אלה הפלפולים אשר אורייתא הוא דמרתח ביה, הם

מרכבה למדת המלכות שנקראת תורה שבעל פה שהוא מדת הדין. ודוקא בפלפול של אמת, אבל בפלפול של שקר, 'דבר שקרים לא יכון' (תהלים קא, ז).

ומכאן נראה שכתר תורה הוא הכח לחדש בתורה וזה מתאים לענין השררה והשלטון שיש בשאר נושאי הכתרים.

כתר תורה וכתרי סיני

ב. נבא להעמיק יותר וננסה לעיין האם יש קשר בין כתר תורה המדובר כאן לכתרים שנכתרו בסיני.

שבת דף פח עמוד א: דרש רבי סימאי: בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, באו ששים ריבוא של מלאכי השרת, לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע. וכיון שחטאו ישראל, ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה, ופירקום. שנאמר ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב. אמר רבי חמא ברבי חנינאי: בחורב טענו, בחורב פרקו. בחורב טענו - כדאמרן, בחורב פרקו - דכתיב ויתנצלו בני ישראל וגו'. אמר רבי יוחנן: וכולן זכה משה ונטלן, דסמיך ליה ומשה יקח את האהל. אמר ריש לקיש: עתיד הקדוש ברוך הוא להחזירן לנו, שנאמר ופדויה ה' ישבון ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם - שמחה שמעולם על ראשם.

אמר רבי אלעזר: בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע יצתה בת קול ואמרה להן: מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשין בו? דכתיב ברכו ה' מלאכיו גברי כח עשי דברו לשמע בקול דברו, ברישא עשי, והדר לשמע. ובתוס' שם כתבו 'של הוד היו לפיכך כשנטל משה קרן עוד פניו'. למדנו שכתרי נעשה ונשמע הם כתרים שיש בהם קירון עור פנים בדמיון לקרני ההוד דמשה.

ננסה לעמוד על הענין לפי ערכנו מה הם קרני הוד. וכן להבין השייכות לנעשה ונשמע ולשינוי שבין המצב שלפני החטא ולאחריו.

חכמת אדם תאיר פניו וקרני ההוד

נפתח דברינו ממה שכתב בתורת חיים מסכת בבא בתרא דף עה עמוד א' במהות ענין הכתרים וממנו מוצא שבאמת יש להם שייכות למה שהצענו לעיל.

בגמ' 'פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה אוי לה לאותה בושה'. קצת תימא וכי בזו בלבד היה משה גדול מיהושע והלא כמה מעלות טובות היו לו למשה שלא היו ביהושע שנאמר ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים ולא אמרו עליהן אוי לאותה בושה כו' וי"ל דקרני הוד של משה ויהושע עיקר גדול היה להנהיג בהן את ישראל שעל ידי קרני ההוד יכולין לסבול כל אחד ואחד מישראל לפי דעתו לפי שקרני הוד של משה משל ישראל היו מאותן כתרי הוד שנתקשרו להן לישראל בסיני כשהקדימו נעשה לנשמע כדאיתא בפרק רבי עקיבא בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו ששים ריבוא של מלאכי השרת לכל אחד מישראל קשרו לו שני כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע וכיון שחטאו ישראל ירדו ק"כ רבוא מלאכי חבלה ופרקום שנאמר ויתנצלו בני ישראל את

עדים מהר חורב אמר רבי יוחנן וכולן זכה משה ונטלן דסמיך ליה ומשה יקח את האהל וכתב שם רש"י ז"ל וכן כתבו התוספות שם דשתי כתרים של הוד היו לפיכך כשנטלן משה קרן עור פניו וכיון דמשה נטל מכל אחד מישראל כתרי הוד שלו שהוא אור בהיר אור השכל וזיו דעתו לכך היתה יכולת בידו לסבול כל אחד מישראל ולכוין את דעתו לפי שנשמטו ואור פניו היתה כלולה מכל ישראל ע"י זיו הוד שלהן ולהכי שקול היה משה ככל ישראל.

וממשיך התורת חיים לבאר: וזוהו ניחא מה שצוה הקדוש ברוך הוא למשה שיתן מהודו על יהושע שנאמר ויאמר ה' אל משה קח לך את יהושע בן נון וגו' ונתת מהודך עליו ולא האציל עליו מהוד זיו שכינתו אלא משום דברישא דקרא כתיב ויאמר משה אל ה' לאמר יפקוד ה' אלהי הרוחות לכל בשר איש על העדה ופירש רש"י ז"ל שם אלהי הרוחות למה נאמר אמר לפניו רבש"ע גלוי לפניך דעתו של כל אחד ואחד ואינן דומין זה לזה מנה עליהן מנהיג שיהא סובל כל אחד ואחד לפי דעתו, כלומר צריך אתה למנות עליהן איש כמוני היום שיכיר דעת של כל אחד ואחד וינהיגו לפי דעתו, לזה השיב לו הקדוש ברוך הוא קח לך את יהושע ונתת מהודך עליו דכיון דקרני הוד שלך מכל ישראל הוא בא ועל ידי כן אתה מכיר דעתו של כל אחד ואחד, כשתתן מקרני הוד שלך על יהושע גם הוא ידע ויכיר דעתו של כל אחד ואחד על ידי כן וזהו שאמר הכתוב ונתת מהודך עליו למען ישמעו כל עדת בני ישראל שעל ידי שיכוין דעתן ישמעו לו. ונראה כי זהו נמי טעם דגבי שבעים זקנים שנתמנו עם משה להנהיג ולשאת במשא העם כתיב וירדתי ודברתי עמך שם ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם לכך האציל עליהם מרוחו של משה לפי שמנהיגן של ישראל צריך שיהא היכולת בידו לכוין דעתו של כל אחד מישראל כמו שאמר משה יפקוד ה' אלהי הרוחות לכל בשר וכיון דרוחו של משה היתה כלולה מכל ישראל לכך כשהאציל ממנו על הזקנים גם המה ידעו לסבול דעת כל אחד.

והשתא ניחא מה שאמרו אוי לאותה בושה כו' דכיון דפני משה כפני חמה הוה ופני יהושע כפני לבנה ולא זכה יהושע לקבל כל הוד הכתרים שהיו להן לישראל מהר סיני אלא חלק מהם נמצא שלא היתה היכולת בידו כל כך לכוון דעתו של כל אחד ואחד מישראל כמשה רבו ולא היה ראוי להנהיג את ישראל כמשה רבו לכך אמרו עליו אוי לה לאותה בושה וכלימה. ע"כ דבריו המחודשים והנפלאים.

נמצא שענין הכתרים הוא אור השכל וזיו דעתו המיוחד לחלקו של כל אחד בתורה. והנה כל זה הביא קירון אור פנים בבחינת חכמת אדם תאיר פניו.

ונראה ש'חכמת אדם תאיר פניו' האור של החכמה מתייחס דוקא לפנים דכשם שאין דעותיהם שוות אין פרצופיהם שוים וכיון שמשתקפת כאן יחודיות החכמה היא מתגלה על הפנים ששם מקום הבלטת היחודיות.

וכמו שכתב רמח"ל בדרך עץ חיים שיש שישים ריבוא פירושם בתורה משורש ס' ריבוא נפשות ישראל ונמצא שגם במבט של תורה ועל תורה יש לכל אחד ואחד דעה משלו.

ובפירושו עין יוסף בסידור בית יעקב מפרש בשחרית של שבת 'ותן חלקנו בתורתך' - הכונה על פי מה שאמרו חז"ל שכל ישראל עמדה בהר סיני וכל אחד קיבל חלקו בתורה'. וכמדומה שכוונתו לחלק התורה הנובע מהכתרים שהיה לכל אחד, וכמבואר זה זיו השכל המיוחד לכל אחד.

וממה שמצינו שהוא ניתן במתנה, ונלקח, מורה שאינו ענין עבודה שכלית אלא הארה מלעילא מאור הנשמה מחלקו של כל אחד לפי שורש נשמתו שהוא חלקו המיוחד.

אור פני משה

ג. בגמ' סנהדרין ל"א ע"ב שלחו ליה למר עוקבא לדזיו ליה כבר ביתיה (ואמרינן שם להלן בגמ' ששלחו לו כן כדי לחלוק לו כבוד). וברש"י: לדזיו ליה כבר בתיה - כמשה שהוא בן בתיה, למי שמקרין עור פניו כמשה רבינו שגידלתו בתיה בת פרעה, לשון אחר: כבר ביתיה כמשה, שהוא בן בית, דכתיב (במדבר יב) בכל ביתי נאמן הוא, לדזיו ליה - על שם שהיה חכם, וכתיב (קהלת ח) חכמת אדם תאיר פניו, ומצאתי בספר הגדה שהיה מר עוקבא בעל תשובה, שנתן עיניו באשה אחת והעלה לבו טינא ונפל בחולי, ואשת איש היתה, לימים נצרכה ללות ממנו ומתוך דוחקה נתרצית לו, וכבש יצרו ופטרם לשלום ונתרפא, וכשהיה יוצא לשוק היה נר דולק בראשו מן השמים ועל שם כך קרי ליה ר' נתן צוציתא במסכת שבת (גו, ב), הכא נמי להכי כתבו ליה הכי על שם האור שהיה זורח עליו.

ויש להבין מדוע מכונה משה כאן 'בן בתיה' או 'בן בית'. עוד צ"ע השייכות לתוספת שרש"י כותב מצאתי בספר הגדה ולא כתב דזה פירוש אחר. ועכ"פ ודאי שעדיין מתפרש שאותו אור או נר מדמים כאן למשה רבינו עם הכינויים 'בן בתיה' או 'בן בית'.

כמו כן כתב בתחילה שהזיו הוא מענין 'חכמת אדם תאיר פניו'.

והמבואר בזה שההזדככות החומר היא המביאה להשתקפות של זיו הנשמה וזיו החכמה וכמו שיתבאר.

בדעת תבונות לרמח"ל סי' ע' ז"ל: **כי האלהים עשה הגוף הזה חומר עב וחשוק, בלתי ראוי לאור באור קדושתו ית' מפני מזגו השפל הזה, כי אין לבא אל שער המלך ולבקך בהיכלו אלא שלימי ההכנה, קל וחומר ממלכותא דארעא וזה החשך אשר מוטבע הוא בחוקו של הגוף הזה, הוא השם בקרבנו את כל התאוות הרעות השולטות בו, ועושה אותו עלול לכל המקרים הרעים המוצאים אותו. וזאת שנית - עשה הנשמה הטהורה, החצובה מתחת כסא הכבוד, והורידה ונפחה בתוך הגוף הזה לטהרו ולקדשו. וזה מה שצריך להבין, כי אין סוף הכוונה בביאת הנשמה בגוף לשתחיה אותו בחיי ההבל האלה, אבל עיקר בואה בו הוא ליוכך אותו זיוכך ממש, להעלותו משפל מדרגתו החמרית וחשכה אל המדרגה העליונה, להיות כמלאכי השרת. **ודבר זה מצאנו כבר במשה רבנו ע"ה, שזכה וזיכך את חמריותו, עד ששב למדרגת מלאך ממש, וכבר ראו כל ישראל כי קרן עור פני משה. עכ"ל.****

לפי זה נציע את הסבר התארים שנקרא משה ברמיזה לאותו אור זיו פנים.

בן בתיה רומז למשמעות של קריאת השם 'משה' - מן המים משיתיהו' כמו שביאר מהר"ל בגבורות ה' פרק י"ח - שהכונה שהמים שהם מסמלים 'חומר' מוחלט שהרי מים אינם מקבלים 'צורה' על כן הם מסמלים כאן את החומריות במלא עוצמתה (וחכמי מצרים סברו שהחומר יגבר על משה שהוא תכלית הצורה) והשם משה מורה כי משה משוי מן המים והוא הנבדל מן החומריות. (ובספר מי באר שמות מאמר ד' הארכנו והרחבנו בענין).

ויתכן שענין זה באמת היה דוקא על ידי בתיה שהיתה מינייהו דמצרים, בת פרעה, רק היא יכולה היתה למשות מתוך טומאת וחומריות מצרים. ולכן נקרא 'בן בתיה' בהקשר המשייה מן החומר.

ובר בתיה מלשון נאמן בית היינו מי ששולט שלטון מוחלט בכל כוחותיו שאין שום צד וחשש של נטיה מרצון ה'. ודוגמת זה הוא המעשה דמר עוקבא שהובא ברש"י ולכן דלק נר - אור על ראשו.

ועל ידי המעלות האלו זוכה ל'זיו' ולהוד, שהחומר אינו חוצץ בפני אור הנשמה.

וכן מצינו **דיוסף פרישא דאחוהי** - זוכה ל'זיו איקונין מעין שופריה דיעקב שהוא מעין שופריה דאדם הראשון.

ועי' גור אריה בראשית פרק לז: וכן מה שהיה איקונין דומה לו הוא דבר נפלא מאד, כי יעקב נשתנה מכל שאר הנבראים בזיו איקונין, כדאמרינן בשוכר את הפועלים (ב"מ פד.) 'שופריה דיעקב כעין שופריה דאדם [הראשון]', אשר הוא צלם אלהי, ולזה היה זוכה יוסף שהיה דומה לו בשופריה. (ועי' מהר"ל בגור אריה ריש וישב שכבר אז היה פרוש וקדוש ולכן ראה את מה שראה אצל אחיו לפי גודל פרישותו).

¹ נביא רק עוד כמה מקורות שיסוד זה חוזר ונשנה בדברי מהר"ל בספר הגבורות ביחס למשה. בפרק י"ז מבאר את משמעות הענין שבלידתו 'נתמלא כל הבית אורה' ולשונו שם 'מדריגת משה שהיה נבדל לגמרי מן הגשמיות עד שהיה לו מעלה נבדלת לגמרי שהרי כשנולד נתמלא הבית אורה והאור מורה על דבר נבדל מן הגשם'. ובפרק כ"ד 'זוה סוד מה שנאמר במשה (דברים ל"ד) 'לא כהתה עינו ולא נס ליחו' שמושה נפשו לא היה מוטבע בגוף מפני זה לא היה מקבל חולשה שכל כח גוף מקבל חולשה במה שהוא מובע בגוף אבל כוחות שאינם מוטבעים בגוף אינם מקבלים חולשה ועי"ז שיש לו כח בלתי מוטבע בגוף אף כוחות הטבעיות עומדים בעינם'.

ובפרק כ"ט בענין רכיבת משה על החומר שאמרו חז"ל (פרקי דר"א פל"א) הוא החומר שרכב עליו אברהם אבינו הוא החומר שעתיד לרכוב עליו מלך המשיח, מבאר מהר"ל 'דע כי כל רכיבה הוא מורה שהרוכב נבדל מן אשר הוא רוכב עליו וכאשר רצה הקב"ה להגדיל את אברהם ואת משה... התנשאות מעלה קדושה ומעלה נבדלת שהיו קרובים אל מעלה אלהית, נתן להם הקב"ה להיות רוכבים על החומר, שזה מורה שהוא רוכב על החמרית, מתנשא עליו ורוכב עליו לפי שהוא נבדל מן החומר...'

נעשה ונשמע - מעלת מלאכים - החטא - עירוב החומריות בגוף

ד. ממה שניטלו הכתרים בחטא העגל נראה לכאורה דשינוי המדרגה של החטא הוא הסותר לכתרים.

ומתבאר היטב לפי מה שכתב רבנו בנפש החיים שער א' פרק ו' מיסודו של מהרח"ו שבחטא העגל נתערבה בהם החומריות להיות חלק ממציאיותם ולכן נתחייבה ממנו המיתה וכמו שהאריך שם והדברים ידועים וכבר העתקנום במאמר א' פרק ד'.

לעומת זאת 'נעשה ונשמע' זו מדרגה ששייכת למלאכים - רז שמלאכי השרת משתמשים בו, ובהכרח שייך לנבדלים מן החומר, לכן מישיך שייכי לכתרים, ובחטא שנתערבה החומריות נסתלקו הכתרים.

לכן בשבת חוזרים הכתרים ממשה לישראל כמו שכתב הארז"ל (פע"ח שער השבת פ"ח ועוד) ויש לומר ששבת בבחינת העולם הבא ובבחינת השתוות הגוף והנפש שאינם סותרים זה לזה וכדלהלן שזה ענין הודאה.

ובשער הכוונות פ"ו כתב שזוכים לזה מכח תוספת נשמה דשבת, והביאור כפי הנראה על פי מה שכתבו האבן עזרא והרמב"ן שנשמה יתירה היא תוספת חכמה בנפש.

והיינו דבשבת יש תוספת חכמה מצד אחד והתכופות הגוף לגבי הנשמה מצד שני - ולכן זוכים למעלת הכתרים וגם למעלה של 'אינו דומה מאור פניו של אדם בימות החול למראהו בשבת'.

הוד מלשון הודאה

ה. ההוד הוא מלשון יופי וזיו ומלשון הודאה וצריך להבין השייכות בין שני המובנים.

ונראה שהכונה היא שכאשר הגוף מתכופף ומתבטל לנשמה ומודה להיותו טפל אז בוקעות קרני ההוד מתגלה הזיו הפנימי².

ולא רק שאז הוא מתגלה - כאשר יש התבטלות והתכופפות הגוף הוא יכול לקבל את החכמה האלקית העליונה - ממילא היא מאירה בו.

ואלו הם כאמור התנאים המוגדרים לגבי מר עוקבא 'בן בית' או בן בתיה' והם התבטאו במעשה ההתגברות על 'העלה ליבו טינא עד שהעלה חול' וכבש יצרו.

וכמו שמצינו דיוסף פרישא דאחוהי - זוכה לזיו איקונין מעין שופריה דיעקב שהוא מעין שופריה דאדם הראשון

חודש אייר - זיו

ו. חודש אייר נקרא בלשון התנ"ך 'חודש זיו' (מלכים א' ו' א') ובפשוטו הוא מלשון זיו ואור, ובגמ' ראש השנה דף י"א נדרש שבו נולדו זיוותני עולם (ועיי"ש ברש"י 'שכבר נולדו בניסן). ויש לבאר את השייכות לעבודת החודש והדברים מדברים בעד עצמם.

² וכך דרכה של הודאה התכופפות והתבטלות עמה - 'ואנחנו כורעים ומשתחיים ומודים'

כמו שנתבאר לעיל הזיכוכ והתיקון של החומריות הוא הכנה להתנוצצות הזיו. וכבר ביארו בענין קרבן העומר שהוא מאכל בהמה ומצינו כמותו רק במנחת חוטא.

אלא שמורה על כך שמתחילים לצאת ממצב של בהמיות - שראוי לה מאכל בהמה ויוצאים אל מעמד הר סיני - אל היעד המביא אותנו ל'אתם קרויים אדם' ועל ידי ההכנה לפסיקת הזוהמא של חטא אדה"ר שזו צורת אדם המקבל תורה.

חודש אייר נקרא זיו 'שבו נולדו זיוותני עולם' - האבות שתקנו חטא אדה"ר בבחינת מה ולכן היו זיוותני עולם - נתגלה בהם הזיו של הנשמה³.

וכבר תמה מו"ר הגאון האמיתי רבי משה זצ"ל על מה שמתפרש חודש זיו על זיון של אבות מפני 'שכבר נולדו בניסן' (כדמוכח בגמ' ורש"י) א"כ כל החדשים כן, גם בסיון ותמוז 'כבר נולדו'?

וביאר מו"ר זצ"ל שהכונה היא שבאייר חלה הארה זו על תולדותיהן של האבות ולדידן אייר הוא הזמן שבו קיבלנו את ההארה של הזיו. ונראה שהכונה שהעבודה של חודש אייר היא הכלי שזיו האבות יופיע ויאיר אצלנו, וזה על ידי התכופפות החומריות ועבודת ימי הספירה, אנו זוכים לזיון של אבות שתקנו צורת אדם וכאמור החזירוהו במידת מה לצורה המתוקנת של קודם זוהמת הנחש.

ומתוך אותה הכנה וקבלת זיו אנו ממשיכים עד שבועות יום קבלת הכתרים שהם זיו החכמה ואור השכל, ואף שנסתלק מאיתנו יש לנו בו אחיזה כל שהיא, ומשה מחזיר הכתרים בשבת, ואף כתר תורה המונח בקרן זוית לכל הרוצה ליטול הריהו מותנה באותו עמל של זיכוכ החומר כדברי הרמב"ם בפרק ג' בהלכה ו: מי שנשא לבו לקיים מצוה זו כראוי ולהיות מוכתר בכתר תורה, לא יסיח דעתו לדברים אחרים, ולא ישים על לבו שיקנה תורה עם העושר והכבוד כאחת, כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל, ולא עליך הדבר לגמור ולא אתה בן חורין ליבטל ממנה ואם הרבית תורה הרבית שכר, והשכר לפי הצער.

וגם זה בכלל דברי מהר"ל בדרוש על התורה כי ענינם של ימי הספירה מקרבן העומר - היציאה מצורת אדם החומרית של מאכל בהמה - אל שעבוד ולקייחת הכוחות הללו להיות עמל בתורה 'כשור לעול וכחמור למשא' וכמו שביאר שם.

3 גור אריה בראשית פרק לו: וכן מה שהיה איקונין דומה לו הוא דבר נפלא מאד, כי יעקב נשתנה מכל שאר הנבראים בזיו איקונין, כדאמרינן בשו"ע את הפועלים (ב"מ פד.) 'שופריה דיעקב כעין שופריה דאדם [הראשון]', אשר הוא צלם אלהי, ולזה היה זוכה יוסף שהיה דומה לו בשופריה.

נחל אליהו

קבלת התורה

ידוע ששבועות זה זמן מתן תורתנו כמו שמזכירים בתפילה אבל יש כאן תוכן יותר פנימי בענין של היום רב האי גאון מביא בתשובות הגאונים וכאשר תדעו ותבינו ענין פסח מצרים וכו' ומשם והלאה שבע שבתות תמימות עד יום מתן תורתנו שישראל מתחברים לאבינו שבשמים תדעו הענין הזה.

מה כתוב כאן על מתן תורה?

מתן תורה זה יום שכלל ישראל מתחברים לאבינו שבשמים כל שיר השירים זה מתאר את הקשר החזק בין כנסת ישראל לקב"ה כמו חתן וכלה הרבה פסוקים בנביאים מודים על זה.

בזהר מובא שיצאת מצרים היה בחינה של אירוסין ומתן תורה זה בחינה של נישואין "ואביא אתכם אליי" בנביא יחזקאל ט"ז כתוב "ואבוא איתך בברית ותהיי לי" בהר סיני כתוב שזה היה ברית, ממשיך הזוהר כמו אשה שפוסקת לראות דם קודם כניסתה לחופה צריכה לספור שבעה נקיים ונטהרת לבעלה כך כנסת ישראל כשיצאו ממצרים יצאו ממ"ט שערי טומאה כבר פסק הטומאה של מצרים אבל עדיין צריך להתכונן לחופה בשבעה שבועות של ספירה.

מהו הקשר של מתן תורה שזה ברית?

מתן תורה זה הכלי של החיבור של הקב"ה עם כנסת ישראל "ישקני מנשיקות פיהו" מסביר הגר"א בשיר השירים דבשעה ששמעו אנכי ולא יהיה לך נתקע בלבם אהבת ה' וזה החיבור היותר גדול שהוא מתן תורה כמו לשונו של רב האי גאון יום שמתחברים לאבינו שבשמים זה היום של החופה שלנו עם הקב"ה היום של הנישואין רק הכלי של החיבור זה על ידי מתן תורה.

בסידור הגר"א כתוב אתה בחרתנו מכל העמים זה חג המצות שאז היה בחירה, אהבת אותנו זה שבועות, ורצית בנו זה חג הסוכות.

המהות של היום בשבועות זה אהבת אותנו "ואבוא איתך בברית ותהיי לי" המתן תורה זה הישקני מנשיקות פיהו החיבור של האהבה.

בכל ברכה את עיקר הברכה רואים סמוך לפתיחה ולחתימה של הברכה ברכת אהבה רבה שחרית וערבית מתחיל באהבה "אהבה רבה אהבתנו" ונגמר באהבה "וקרבתנו לשמך הגול להודות לך וליחדך באהבה" "הבוחר בעמו ישראל באהבה" וכן בערבית ואמצע הברכה הכל על תורה.

נשאלת השאלה זה ברכה על אהבה או על תורה?

התשובה היא המטבע של הברכה זה אהבה זה ההקדמה לקבלת עול מלכות שמים ולבאהבת את ה' אלוקיך אבל הכלי של אהבה זה על ידי תורה המרחם רחם עלינו מתן תורה זה ואבוא איתך בברית והכלי על ידי תורה.

שמעתי פעם הסבר נפלא מה נכנס באמצע אהבה רבה "המרחם רחם עלינו" רחמים זה למי שנמצא בצרה? אז התירין הפשוט שמרגישים שבלי תורה אין לנו חיים אז מבקשים על זה רחמים. אבל נראה לומר בעזרת ה' שעל פי התרגום רחמים הפירוש אוהב ויתר מזה רחמנא אמר צריך לדעת מה הכוונה אם זה על התורה היה צריך לומר רחמנא אמרה.

אומרים בראש השנה בזכרונות "הבן יקיר לי אפריים אם ילד שעשועים כי מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד על כן המו מעי לו רחם ארחמנו נאום ה'".

רחמים זה געגועים הביטוי של הרחמים והגעגועים של הקב"ה אלינו זה על ידי התורה דבר ה' זה נקרא רחמנא לכן מבקשים בברכת אהבה רבה שהכלי של הרחמים והגעגועים שזה התורה "אבינו האב הרחמן המרחם רחם עלינו" "רחם ארחמנו".

חז"ל אומרים כל מי שעוסק בתורה הקב"ה מתמלא רחמים עליו. מה הכוונה מתמלא רחמים עליו מה הוא צריך ישועות?

התשובה היא רחמים זה געגועים הקב"ה מתמלא עליו ברחמים של אהבה ושל געגועים. זה זמן מתן תורתנו זמן של רחמים על ידי התורה.

מגילת רות

כתוב על רות המואביה למה נקרא שמה רות הגר"א אומר שקודם שנתגיירה היתה חייבת בשבע מצוות בני נח ולאחר מכן התגיירה אז התחייבה בעוד תר"ו מצוות בגימטריא שש מאות ושש כמנין רות.

בתנחומא פרשת וילך דורש על הפסוק "ואנכי נטעתך שורק כולו זרע אמת ואיך נהפכת ליסורי הגפן נכריה" שורק זה מנין שש מאות ושש זה אומר הקב"ה נטעתך שורק יש לך תר"ו מצוות יותר מאומות העולם ומביא עוד פסוק הלא כתבת לך שלישים במעצות ודעת מעצות גם כן במנין תר"ו כמנין המצות שנוספו לישראל יותר משבע מצות בני נח.

חיזוק גדול לדור אחרון. מצוה לפרסם.

נראה לנו היום שתורה ומצוות שלנו לא שווה בעיני הקב"ה תפילה בלי כוונה לימוד עם פניות זרות כבוד, מעמד חברתי, כל מיני נגיעות, כמה כבר יש תועלת בעבודת ה' שלנו לעומת דורות קודמים? כתוב בזהר דברים נפלאים בזהר חדש מדרש רות דף ק"ז עמוד א' "ויהי בחצי הלילה ויחרד האיש וילפת והנה אשה שוכבת מרגלותיו" "ויאמר מי את ותאמר אנכי רות אמתך ופרשת כנפיך על אמתך כי גואל אתה".

מבאר הזוהר "ויהי בחצי הלילה" זה עומק חושך הגלות. "ויחרד האיש וילפת האיש דא קודש אברין הוא דשאג ויהיב קלא על חורבן בית המקדש וכו'". "והנה אשה שוכבת מרגלותיו" אשה דא כנסת ישראל "מי את" שואל הקב"ה את כנסת ישראל בתי איך את בגלותא ומי את בשעתא דא.

הקב"ה כל מעשה קטן של עמל בתורה ומצוות.

ומה היה אומר האר"י הקדוש על תשע"ז? דור שכל כולו חושך כל הסיטרא אחרא של התקשורת והטכנולוגיה כל המרעין בישין של היצר הרע בשיא כוחו, ובחושך הזה יושבים עמלי תורה צבור ענק שמגדלים דורות ישרים ומבורכים יראים ושלמים מתוך מסירות נפש ועניות.

על הדור הזה כתוב בזוהר כמו אצל רות "ברוכה את לה' היטבת חסדך האחרון מן הראשון" עם כל כוחות הנפש החלושים זה קשה עם פרנסה וזה עם צער גדול בנים ובכל זאת "בעתנו ולא שכחנו ולא שיקרנו בבריתך" לכן זה חביב אצל הקב"ה יותר מהנאמנות של דוד המלך. כתוב בפסוק "והיה ביום ההוא אשפוך את רוחי על כל בשר ונבאו בניכם ובנותיכם".

צריך ביאור יבוא משיח במהרה בימינו כל ילד בחידור וילדה בבית יעקב יהיו נביאי ה', התנאים והאמוראים היה להם רוח הקודש אבל לא כתוב שהיו נביאים ובדור שלנו הדור האחרון יהיו נביאים?

דוקא בגלל הנסיונות בגלל העיקבתא דמשיחא כל מי שישאר שמור מכל הפגעים הרוחניים מסביב מי שמתגבר על היצר הרע כשהוא בשיא כוחו הוא ראוי לנבואה.

החפץ חיים מביא משל שהאופה של ראדין היה מתלונן שאין לו פרנסה הסחורה שקיבל לא היתה הכי טובה וכן התנור כל המוצרים בתר עניא אזלא עניותא לא היה לו כסף להשקיע היה צריך למכור הכל בחצי מחיר, עד שהגיע מלחמת העולם הראשונה, שאל אותו החפץ חיים איך הולך הפרנסה? ענה לו האופה חסדי ה' לא היה כאלה ימים טובים הכל קונים בכסף מלא אפי' מה שלא כל כך אפוי, אפי' מה שקצת שרוף הכל לוקחים כיוון שיש מחסור בעולם.

אומר החפץ חיים כשהיה גדולי עולם תנאים אמוראים ראשונים וגדולי האחרונים הקב"ה בדק כל ברכה כמה כוונה, כמה מקיימים מצוות בכוונה, כמה לימוד התורה לשמה,

אבל היום בדור אחרון יש מחסור גדול בשמים יש רעב גדול הקב"ה לוקח הכל.

משל למלך שהלך פעם בשנה לבקר בכל העיירות הגיע לעיר הבירה כיבדוהו במלונות מפוארים עם טרקלינים גדולים עד שהגיע לעעירה נידחת שם לא היה אמצעים אירחו אותו בביקתה הכי "מפוארת" זה היה מעץ והביאו לו מזרון מיחד שריססו אותו שלא יהיה שם שרצים והמלך ישן שם.

אומר החפץ חיים המלך נשרא אותו מלך אבל כל מקום יש לו משהו אחר זה מה שיש במקום העניים עם זה הוא מסתדר גם הם ממליכים אותו הוא מלך של כולם.

הדברים נוראים ירידת הדורות עצומה אנחנו עניים מרודים ביחס לדורות קודמים אבל הבורא עולם זה אואתו בורא עולם של מתן תורה אותו בורא עולם שהיה לתנאים והאמוראים, כמו שכתוב "כי אני ה' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם".

היום אין לקב"ה תפילין של משה רבינו ואין קריאת שמע של הרמב"ן ולא ברכת המזון של האר"י הקדוש.

אבל יש תפילין של כל יהודי קריאת שמע וברכת המזון של כל יחיד ויחיד עוד שיעור עוד דף גמ' עוד מעשה טוב עוד מצוה בכונה עוד איזה הארת פנים בין אדם לחבירו.

המלך נשאר אותו מלך

"ותאמר" כנסת ישראל עונה לקב"ה "אנכי רות אמתך" רוחיה בצער, רוחיה במכאובים, רוחיה ושבעה בצרות של הגלות, רוחיה על שכינה בגלות, ועל יסורים, כמו דכתיב בשיר השירים "מצאוני השומרים הסובבים בעיר הכוני פצעוני נשאו את רדידי מעליי שומרי החומות" כך אומרת כנסת ישראל לקב"ה הכוני פצעוני אינקוזיציות, תאי גזים, אושוויץ.

ומה כנסת ישראל עונה? לא הצלה ומד"א רק דבר אחד יסוד גדול ונורא "אם תמצאו את דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני. כך אצלנו במגילה עונה כנסת ישראל לקב"ה אנכי רות אמתך אני נשאת אמתך רק בקשה אחת "ופרשת כנפיך על אמתך כי גואל אתה" "השיבני ואשיבה כי אתה ה' אלוקי".

ממשיך הזוהר דברים נוראים שלולא שרשב"י אמרם לא ניתנו להאמר. נקדים לזה שכל הזכות של מלכות בית דוד מובא בספר גבורות ארי שזה הזכות שהיה לדוד נאמנות גמורה בקב"ה בכל המצבים הכי קשים ופיסגת הנסיון שבזכותו זכה להיות רגל רביעי במרכבה שברח מפני אבשלום בנו, ושמעיה בן גרה קללו קללה נמרצת וקיבל את הכל באהבה ונאמנות.

ועל כזאת נאמנות גדולה אומר הקב"ה לכנסת ישראל שיותר חביב מהמעשה של שמעי בן גרא, "היטבת חסדך האחרון מן הראשון לבלתי לכת אחר הבחורים אם דל ואם עשיר" בחורים זה שמעי בן גרא.

אומר הזוהר הקדוש אמר לה הקב"ה לכנסת ישראל בתי זכור לפני כד דוד משיחי איתרח מירושלים ואתא עד בחורים ונפיק שמעי בן גרא מן הימיני לגבי משיחי וגידף וקילל לגביה, ושתיק, דוד שתק, כי האי גידופא לא הוי גידופא, לא היה עוד כזה גידוף, וקליל ליה קללה נמרצת אומרים חז"ל נמרצת ר"ת נואף, מואבי, רוצח, צורר, תועבה, ודוד המלך שותק ולא חייש דאסרי ליה נאמנות מוחלטת בקב"ה.

אומר הזוהר זה מה שאומר הקב"ה בגלות אחרונה לכנסת ישראל עם כל הצרות והייסורים שאת נשאת נאמנת לי זה חביב יותר מהנאמנות של דוד המלך במעשה של שמעי בן גרא.

וע"ז ממשיך הזוהר הקב"ה אומר "ליני פה הלילה והיה בבוקר אם יגאלך טוב יגאל ואם לא יחפוץ לגאלך וגאלתיך אנכי נאם ה' שכבי עד הבוקר".

"ליני הלילה" חכי עוד קצת בחושך הגלות "והיה בבוקר אם יגאלך טוב" אם תזכי על ידי תשובה ומעשים טובים אז תבוא הגאולה לפני הזמן "אם יגאלך טוב" אין טוב אלא תורה.

"ואם לא יחפוץ לגאלך" אז יהיה בעתה "וגאלתיך אנכי למעני" למעני אעשה "שכבי עד הבוקר". איך מבינים כזה זוהר האם דור של חושך וגלות נאמנות שלנו יקר בעיני הקב"ה יותר מהנאמנות של דוד המלך? האמת שהדברים מפורשים בגר"ח ויטאל אמר לי מורי האר"י הקדוש שאם הייתי בזמן התנאים הקדושים הייתי כמו גדול שבתנאים, ושאלתי יודע אני שקטן אני מקטן שבאמוראים, אמר לי מורי אתה צודק ואני צודק.

ודאי בחכמה בהשגה אתה רחוק מהתנאים ואמוראים אבל בשמים מודדים לפי ערך של אותו דור בזמן התנאים היה אור גדול בעולם, קדושה מרובה בעולם, העבודה היתה יותר בקלות, היה יותר הארת פנים, היום בדור אחרון הכל חושך הכל מלא קליפות ואם הגעת לדרגא כזאת על ידי עמל ויגיעה דוקא מתוך החושך אז אתה נחשב לגדול שבתנאים.

צריך לדעת על איזה חושך האר"י הקדוש דיבר על צפת של מעלה לפני ארבע מאות חמישים שנה האר"י, הבית יוסף, הרמ"ק, המהר"י בירב, המהרי"ק, המבי"ט, רבי שלמה אלקבץ, האלשיך הקדוש, כולם קדושי עליון על זה אמר האר"י שזה דור של חושך וקליפות ולכן חביב אצל

מתוקים מדבש

נטפי לקח מפרשיות השבוע
מאת הגאון רבי יעקב ישראל הכהן בייפוס שליט"א
בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

"תואר כלה מאוד נתעלה"

בכל שנה ושנה כאשר אנו חוזרים אל יום מתן תורתנו, ומנסים להחיות בעיני דמיוננו את המעמד הגדול והנורא של היגלות מלכנו על הר סיני ללמד אותנו תורה ומצוות, כפי שנצטיינו לעשות, אנו מגיעים לדברים שנצטוו משה רבינו לומר למקבלי התורה. הדברים נפתחים ב"כה תאמר לבית יעקב ותגד לבני ישראל", ונחתמים ב"אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל" הרושם שעושים פסוקים אלה, מקבל תוקף עצום על ידי דברי רש"י שם: "אלה הדברים - לא פחות ולא יותר!" משמע להדיא שכל מילה שנאמרה שם נשקלה ונמדדה, כדי שתעוצב כאן כעין "מגילת היסוד" של אומתנו.

קולמוסים רבים נשברו בריבוי הדברים שנכתבו אודות משמעות ההקדמה החשובה הזו לזמנה ולדורות, וננסה גם אנו לתרום את חלקנו בזה, בעזרה"ת.

ידוע ומפורסם המשל המובא במדרש רבה על הפסוק "ועשו לי מקדש": "משל למלך שהיה לו בת יחידה, בא אחד מן המלכים ונטלה. ביקש לילך לו לארצו וליטול אשתו. א"ל: בתי שנתתי לך יחידית היא, לפרוש ממנה, איני יכול. לומר לך אל תיטלה, איני יכול לפי שהיא אשתך, אלא טובה עשה לי שכל מקום שאתה הולך, קיטון אחד עשה לי שאדור אצלכם שאיני יכול להניח את בתי".

סגולתו של משל היא לפלס דרך להבנת הנמשל, ע"י התבוננות במציאות מוכרת. לפיכך, בימינו כאשר אנשי מלוכה אבדו ומציאותה אינה מוכרת לנו, ננסה לרדת לעומקם של דברים ע"י שנשתמש במשל מהוויי ימינו, כדי לדלות מהמשל של חז"ל, את אשר הם רצו ללמדנו על ידו. על כן נישא מְשַׁלְנו ונאמר:

ראש ישיבה גדולה, גדול בתורה ונודע בשערים, גידל והצמיח דורות של תלמידי חכמים. ברבות הימים נתן עיניו בתלמיד שהיה חביב עליו במיוחד, והשקיע בו ימים ולילות, והלה אכן עלה ונתעלה. בהגיע בתו היחידה של ראש הישיבה לפירקה, אמר הרב לאשתו: הן הגיע עת דודים של בתנו המצויינת בכל מידה טובה, וראויה היא לזיווג ההגון ביותר. אי לזאת גמרתי אומר להציע אותה לתלמידי החביב, אשר כתרים רבים נקשרו לראשו. ונפשי, כידוע לך, קשורה בנפשו. כביטוי להערכתו המופלגת לאותו בחור, אמר רה"י לאשתו: לדעתי, כל יסוד הישיבה וקיומה היו כדאיים כדי לגדל בה תלמיד יחיד ומיוחד זה.

כל מלה נוספת היתה מיותרת. הבחור נלקח אחר כבוד לבית המלכות של תורה, ונעשה חתנו של ראש הישיבה, האירוסין ואח"כ הנישואין נחוגו ברוב ששון ושמחה, והבית הוקם על תילו.

בתום שבעת ימי המשתה נועד ראש הישיבה עם תלמידו החביב שנהיה חתנו לשיחה, ואמר לו את הדברים דלהלן: יתכן, שבבואך היום לתכנן את המשך עלייתך בתורה, במקביל לעיצוב צורת הבית שהינך רוצה לבנות בהתאם למאווייך הרוחניים והגשמיים כאחת, תרצה אולי לגלות למקום תורה יחד עם אשתך. שם תוכל לטעום מצוף התורה שנאמרת ע"י גדולי תורה שלא הכרת. אולי תאבה לאמץ לעצמך סגנון חיים בעיצוב המתאפיין למקומות שונים ומגוונים. דע, שהכל פתוח בפניך! לומר לך אל תעשה זאת, איני יכול, כשם שאיני יכול לומר לך אל תיטול את אשתך מאצלי, כי אשתך היא וכל האפשרויות פתוחות בפניך.

אולם, הסכת ושמע. בתי שנתתי לך יחידית היא. סגולותיה ומעלותיה אף הן ייחודיות הנה, מכל הבחינות! ובכלל זה גם ההתאמה המיוחדת שמצאתי ביניכם, אשר מושתתת על מציאות מסוימת אשר שניכם שותפים בה. דהיינו, את שניכם הבאתי לעולם, אותה לעולם הגשמי ואותך לעולמך הרוחני. על כן יש כאן אפשרות נדירה שהיא תוכל להיות לך לעזר רב בחיים. הצלחתכם ושגשוגכם תלויים במידה רבה, לדעתי, בכך שתמשיכו את היניקה המשותפת שלכם מאותו מקום שינקתם עד היום. יכולתה של בתי לתרום את חלקה בהצלחתך, עלולה להינזק מאד עם איבוד הקשר הרצוף שלכם עמדי. סגולתה וכוחה נשאבים מקשר זה, וגם עבורך חשוב המשך הקשר עמדי. זו דעתי, כי איני יכול לראות את אבדן הקשר עמה, אשר יהיה כל כך גורלי עבורך.

לסיום, אמר לו: איני אומר לך קבל את דעתי, הבחירה בידך, האשה שלך! אולם דע לך שידידים רבים שלי, ראשי ישיבות מפורסמים תמהו ושאלו מדוע לא לקחת לך חתן מכותל המזרח של עולם הישיבות!? עם כל ההערכה לחתנך המיוחד, בתך המהוללה היתה יכולה לקבל חתן מפואר יותר. כך הם אמרו. אך אני יודע את נפש בתי ומאז ומתמיד הועדתי לה חתן שיוכל להמשיך ולהיבנות על ידה, במסגרת הישיבה שבה למדת ובבית שבו היא ספגה את הערכים המיוחדים שבהם היא מלאה. לפיכך עז רצוני להציע לך את הטוב ביותר הישאר עמי, כך תובטח שלא תיסחף למחוזות זרים, ותשכיל לנצל את עזרתה ועזרתך. עד כאן המשל החדש-ישן.

לאור הדברים יוצא שהחתן אשר זכה בכלה המהוללה הוא איש ישראל אשר עליו אמרו חז"ל "בראשית" - בשביל ראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ, ומי נקראו ראשית התורה וישראל. כדאי היה העולם להיברא עבור החתן ועבור הכלה. והנה ישנם יצרים העלולים לגרות את המלך-החתן ללכת ל"ארצו", להימשך אחר החיים הארציים המרחיקים אותו מהתורה, ובמקרה הטוב יותר, לקיים את התורה לא באופן הרצוי והמושלם.

כאן באה פנייתו של המלך מלכי המלכים אבי הכלה שהוא גם אביו הרוחני של החתן חביבו משכבר הימים. כמו שאמרו חז"ל "חביבין ישראל שנקראו בנים למקום", ומעתה גם "חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה" (אבות פ"ג). המלך מודיע לו שלא קיימת מציאות של ניתוק אורייתא מקוב"ה שהרי חד ניהו. אין כאן סתם געגועי אב, אלא ביטוי לשורש מהות התורה - אין יכולת ואפשרות שיהיה איזה שהוא פירוד בין אורייתא לקוב"ה (לא מדובר בסתם געגועים של לאב לבתו היחידה).

וכאן מכריז נותן התורה על הבחירה שניתנה אמנם לאדם, לבחור בין טוב ובין רע בכל הנוגע לציווי התורה. לכן נאמר לו כאן "לומר לך ליטלה איני יכול, לפי שהיא אשתך". אבל המלצה יש כאן: "טובה עשה לי", כביכול האדם עושה טובה להקב"ה, ואין כאן "נהמה דכיסופה" (כאשר האמת היא שגם הטובה והזכות לקבל את התורה ולקיימה, זוהי מתנת חינוך אדירה לנו) הטובה היא שאנו מאפשרים, כביכול, להקב"ה להיטיב עמנו. כאשר הקב"ה לא נענה לתביעת המלאכים "אשר תנה הודך על השמים", כשהסיבה לכך מנומקת ע"י משה רבינו שהתורה נועדה לבני אדם כדי להתעלות ולהשלים את עצמם (ראה שבת פח:).

מה מבקש הקב"ה? קוב"ה, "אורייתא וישראל!" שנשאר את הקב"ה עם התורה, ועי"ז נוכל לשכון עם התורה בשלימות. נדע תמיד שהתורה היא תורת ה', וחלילה לנו לפגוע בשלימות קיומה. נקיים תמיד את התורה בגלל שזה רצון ה', וזהו קיומה בשלימות. כמו שאומר החת"ס שמברכים "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו", עובר לעשייתך, כי מצוה הנעשית מתוך מחשבה לקיים את רצונו יתברך, היא גדולה לאין שיעור מקיום מצוה בלא מחשבה.

יתכן שזהו תמצית תוכן הפסוקים שנאמרו לפני מתן תורה. "אתם ראיתם את אשר עשיתי לכם במצרים" - שיא גילוי חביבות לישראל, בכך שנפרע מהמצרים רק בגין ישראל (רש"י). "ואשא אתכם על כנפי נשרים" - כמה וכמה גילויי חביבה: כינסם ברגע א' מכל קצוות ארץ גושן, ונשאם כנשר המגן על עולליו (רש"י). ועכשיו "ואביא אתכם אלי" - וקרבת יתרון לפולחני" (= קירבתיכם לעבודתי).

יום חתונתו זה מתן תורה

המועד של שבועות טעון הכנה רבתי

יו"ט של שבועות זמן מתן תורתנו הוא היו"ט שמקדימים לו הכנה רבתי מדאורייתא יותר מכל יו"ט אחר, בספירת העומר שמביאה את היום טוב. שמו של החג עצמו נקרא "בשבועותיכם", שרומז על זמן ההכנה של החג שמקופל בתוך החג - הגעתם עם שבועותיכם למתן תורה. והדבר צריך ביאור איך ההכנה שלנו נכנסת אל תוך עיצומו של יום, ומדוע דווקא ע"י ההכנה המרובה מגיעים אל זמן מתן תורתנו.

עוד צריך להבין מפני מה נשתנה זמן מתן תורתנו מכל המועדים שהתאריך קובע את זמנם, וגם אם לא מתכוונים אליהם החג מגיע, ואילו זמנו של חג השבועות אינו נקבע על פי לוח השנה - "כדתני רב שמעיה, עצרת פעמים חמשה, פעמים ששה, פעמים שבעה" (ר"ה ו:), המועד של שבועות מגיע ע"י הספירה של ישראל שבעה שבועות, שלאחריהם ביום החמישים חל המועד של שבועות.

חג השבועות אינו מוזכר בכתוב כיום מתן תורה

חג השבועות מוזכר בפרשת אמור סביב הקרבת מנחה חדשה - "עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה'... וקראתם בעצם היום הזה מקרא קדש יהיה לכם" (ויקרא כג טז-כא), ומאידך בפרשת ראה מוזכר המועד שלא בהקשר עם המנחה חדשה אלא מצד השבועות של הספירה - "שבעה שבועות תספר לך מהחל חרמש בקמה... ועשית חג שבועות לה' אלוקיך" (דברים טז טז-ט). והקשו הקדמונים מדוע לא הוזכר כלל בתורה שהוא יום מתן תורה, ולא הושתת המועד בפירוש בתורה על יום מתן תורה שהוא יום מופלא ומופלג בכל ההיסטוריה של העולם - "כי שאל נא לימים ראשונים אשר היו לפניך למן היום אשר ברא אלוקים אדם על הארץ ולמקצה השמים ועד קצה השמים הנהיה כדבר הגדול הזה או הנשמע כמוהו. השמע עם קול אלוקים מדבר מתוך האש כאשר שמעת אתה ויחי" (דברים ד לב-לג). על מעמד הר סיני נצטוונו "רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך. יום אשר עמדת לפני ה' אלוקיך בחורב" (שם ט-י), ומדוע לא הוזכר בתורה כלל שיסודו ועיקרו של המועד של שבועות הוא יום מתן תורה.

ולא זו בלבד אלא התורה מכסה ולא מזכירה בפירוש את התאריך המדויק בו אירע מעמד הר סיני עצמו בצאת ישראל ממצרים. הפרשה מתחילה "בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני" (שמות יט א), ומכאן ואילך נחלקו חכמים בגמ' (שבת פז). בחשבון עליותיו וירידותיו של משה רבינו, ג' ימי הגבלה ועוד יום שהוסיף משה מדעתו, ולא נתברר ונתפרש היום של מתן תורה. ואף דבגמ' אמר' דלכולי עלמא בשבת ניתנה תורה, מ"מ הובא בסדר עולם דעה נוספת שהתורה ניתנה ביום שישי. בין כך ובין אין לנו מקרא מפורש המגלה אימתי היה מתן תורה.

יום מתן תורה נקרא גם "יום הקהל" כמו שנאמר "ויתן ה' אלי את

שני לוחות האבנים כתובים באצבע אלוקים, ועליהם ככל הדברים אשר דבר ה' עמכם בהר מתוך האש ביום הקהל" (דברים ט ו). הדברים שנשמעו במעמד הר סיני נכתבו בכתובה מיוחדת של לוחות הברית, דאע"פ שרק הדיבורים "אנוכי" ו"לא יהיה לך" נשמעו מפי הגבורה, אך בוודאי שלכל הדברים שדוברו בינינו ובין הקב"ה היה מעמד מיוחד, כמש"כ בפרשת ואתחנן אחר הזכרת עשרת הדיברות "את הדברים האלה דיבר ה' אל כל קהלכם בהר" (דברים ה יט). בלוחות הברית נחקקו הדיבורים של מתן תורה כמו שתיארו והמחישו של חז"ל "הדיבור היה יוצא מפי הקדוש ברוך הוא מימינו לימינו של ישראל, וחוזר ועוקף את מחנה ישראל... והקב"ה מקבלו מימינו וחוקקו על הלוח" (שהש"ר פר' א). א"כ מתמיה עד מאד האיך נעלם התאריך של היום היסודי והבסיסי שקובע הלכות וגדרי תורה לעצמו, בו נכרתה הברית בין ישראל להקב"ה. אם נבוא להשוות בין היום הזה שנצטוונו אודותיו בכמה אזהרות בפסוק שלא לשכחו ושלא להסיר אותו מליבנו, לבין היום של יציאת מצרים שנאמר בו "זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים", הרי שם מזוהה היום בפירוש "היום אתם יוצאים בחודש האביב", ומחויבים לדקדק בתאריך של קביעות היום ט"ו בניסן, ואילו ביום מתן תורה אין שום ידיעה על התאריך, הן של מתן תורה והן של היום הקבוע לדורות שמגיע ע"י "שבועותיכם". והדעת נותנת שאם הוזהרנו בפירוש בארבעה לאוין (הישמר, ושמור, פן, ופן) ועשה (והודעתם לבניך) שלא לשכוח את היום הזה, מדוע העלימה אותו התורה ולא נזכר בתורה כלל ואיננו נוהגים כלל בהנהגות זיכרון וסיפור מאורעות היום כדרך שעושים בליל פסח בהרחבה ובהטעמה, בהתמהת התינוקות ובמצות הסיפור.

כאילו לא חטאתם מימיכם

אכן, מצאנו בדברי חז"ל סימוכין מהתורה ליום המיוחד הזה שהוא יום קבלת התורה. דבפרשת פנחס נתפרטו כל קרבנות המוספין של המועדים ונתחייבנו להביא שעיר עיזים לחטאת ובמועד של שבועות נאמר "שעיר עיזים אחד לכפר עליכם" (במדבר כח ל) ולא הוזכר "חטאת", ובאו על זה דברי הירושלמי (ר"ה פ"ד ה"ח וכו' בשהש"ד ד ד) "ר' משרשיא בשם ר' אידי, בכל הקרבנות כתיב חטא ובעצרת אין כתיב חטא, אמר להן הקדוש ברוך הוא מכיון שקיבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימיכם". והדברים צריכים הסבר, דבפשטות היינו מצפים שבזכות קבלת עול תורה זוכים למעלות השגה בתורה, וכאן מוצאים דבר אחר שלכא' שייך ליום הכיפורים ולתשובה, ואינו מובן מה השייכות בין חג העצרת להסרה מן החטא כאילו לא חטאתם מימיכם.

ועוד צריך ביאור דמשמע שיש עול תורה מחודש שמקבלים בחג השבועות בכל שנה ושנה, ובשלמא הדור הראשון של יוצאי מצרים הכינו את עצמם בימים שקודם הדיבור לקבלת הדיבור של מתן תורה, אבל בכל הדורות בהם התורה כבר מצויה בידינו, ואנשים מכינים את עצמם לשבועות ע"י עמל ויגיעת התורה, לומדים את התורה קודם שבועות, בחג השבועות וגם אחרי שבועות, כל

הזמנים שווים לטובה בקבלת עול תורה, ומהי היחודיות של קבלת עול תורה לחג השבועות שהיא גורמת את מעלת "לא חטאתם מימיכם".

אף שנהגו כמה מקהילות ישראל לומר בשבועות פיוטים של אזהרות שחיבר רב סעדיה גאון ואף הרמב"ן, בהם תלו את כל תרי"ג מצוות סביב עשרת הדיברות, אין זה מתוך קבלת עול מצוות מיוחדת של היום הזה אלא הם מנהגי חביבות מיוחדת של תורה ומצוות חוקים ומשפטים שכלל ישראל מקבלים בחג השבועות, ובאו להראות את שמחתם של ישראל בתורה ובמצוות שקבלו ביום הזה, כמו שפירש רש"י בשה"ש (ד א) "גם היום הזה עודנה לי גילה ושמחה אשר נדבקתי בך".

ומה דלא הוזכר תאריך בתורה לקבלת התורה, נמצינו למדים שאין אפשרות לזכות לה ולקבלת עול תורה המיוחדת ליום הזה בלי הזימון וההכנה המוקדמים שרק על ידם זוכים לקבל תורה, ומשמע שחל משהו בעיצומו של יום ע"י ה"שבועותיכם". ויש להבין כיצד חלה קבלת התורה מחדש בכל שנה, וכיצד נפעלת הקבלה מצידינו.

(כעין זה יש לשאול על מה דאי' בגמ' במגילה (לא) שמחשיבה את חג השבועות כראש השנה, איזו התחלה חדשה חלה ביום הזה.)

שלמי ציבור

עוד מצאנו יחוד לחג השבועות בקרבנות החג. אין בתורה זמן בו מקריב הציבור קרבן שלמים אלא בשייכות עם הברית של מתן תורה. בהר סיני קרבו עולות ושלמים ועיקר הברית היתה בהקרבת השלמים כמו שדרשו חכמים (סנהדרין קי): עה"פ "אספו לי חסידי כורתי בריתי עלי זבח" (תהילים נה), דקאי על דור המדבר, ובפשטות נצטוו ליתן חצי הדם באגנות וחצי הדם על המזבח מדם השלמים ובו באו בברית של מתן תורה. רבינו חננאל בשם הגאונים מבאר ד"עדים מהר חורב" הוא מלשון "בגד עידים" הוא הבגד שעליו דם הברית, שהיו הולכים עם הכתונת שעליה דם הברית שנזרק עליהם לכבוד ולהדר. אף בכניסתם לארץ כרתו ישראל ברית עם הקב"ה בהר עיבל ונאמר שם "וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה' אלוקיך" (דברים כז ז), וכבר עמד בזה הרמב"ן שיש הלכה מיוחדת לערוך את ברית התורה בזבח שלמים¹. וכמו כן בחג השבועות עם שתי הלחם מקריבים שני כבשים לקרבן שלמים של הציבור אחת בשנה.

וענין השלמים טעון ביאור ופירוש, מדוע השלמים הם המיוחדים לכריתת ברית התורה בין הקב"ה לישראל, ועוד מדוע קרבן שתי הלחם עם השלמים הנלווים אליו גורמים ומביאים בכל שנה את ברית מתן תורה כמו שהיה בשעת מתן תורה.

שני צדדים בהנהגה הראויה ליום מתן תורה

בהנהגת היום של קבלת התורה רווחת חקירה אשר יסודה בהררי קודש, ומ"מ נראה שישנה הכרעה ברורה ממקורות נאמנים כצד אחד.

(א) יראה ופחד

ברוב המקומות בהם מתואר יום מתן תורה, הוא מוזכר כיום של אימה ויראה רתת וזיעה הגדולים ביותר בהיסטוריה האנושית. הוא היום בו כל העולם כולו חל מפניך, ובריות בראשית חרדו ממך, בהיגלותך מלכנו על הר סיני ללמד לעמך תורה ומצוות. כך דרשו חז"ל על מעמד הר סיני - "ארץ יראה ושקטה" בתחילה יראה

ולבסוף שקטה (שבת פח), ועוד אמרו על האומות שהיו רחוקים מהר סיני - "שכשניתנה תורה לישראל היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו, וכל מלכי עובדי כוכבים אחזתן רעדה בהיכליהן... נתקבצו כולם אצל בלעם הרשע ואמרו לו, מה קול ההמון אשר שמענו, שמא מבול בא לעולם שנאמר ה' למבול ישב" (זבחים קטז). כל שכן ישראל שעמדו תחת ההר הבווער באש - "ויחרד כל העם אשר במחנה"². יראה זו קובעת דין לדורות שכאשר באים לעסוק בתורה יש לגשת אליה ביראה הראויה, מפני שהיא צריכה להינתן כנתינתה בשעה ראשונה, כדילפי' מסמיכות הפסוקים "והודעתם לבניך ולבני בניך... יום אשר עמדת לפני ה' אלוקיך בחורב, מה להלן בעלי קריין אסורין, אף כאן בעלי קריין אסורין, התורה צריכה להילמד כנתינתה באימה וביראה ברתת וזביע.

נוראות המעמד מופיעה הן בפרשת יתרו והן בפרשת ואתחנן. בפרשת יתרו נאמר אחר מעמד ה"ס - "וירא העם וינועו ויעמדו מרחוק", ומשה רבינו מפיססם ואומר להם "אל תיראו כי לבעבור נסות אתכם בא אלוקים ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו". ובפרשת ואתחנן מוזכר מתן תורה ג"פ בהקשר עם היראה והפחד שנתלו עימו, "מן השמים השמיעך את קולו לייסרך ואת קולו שמעת מתוך האש". ואף שם נאמר "באמור ה' אלי הקהל לי את העם ואשמיעם את דברי, אשר ילמדון ליראה אותי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בניהם ילמדון". תכלית המעמד בצורה זו מפורשת בתורה - לירא את ישראל.

דבר זה שנוי בנביאים בשירת דבורה - "ה' בצאתך משעיר בצעדך משדה אדום ארץ רעשה גם שמים נטפו גם עבים נטפו מים. הרים נזלו מפני ה' זה סיני מפני ה' אלוקי ישראל" (שופטים ה ד-ה), כביכול הצעדים של הקב"ה בבואו להר סיני היו כרעידת אדמה בכל העולם. ואף בנבואת חבקוק (ג ב-ו) מתואר מתן תורה כמאורע מיירא עד מאד - "ה' שמעתי שמעך יראתי... אלוק מתימן יבוא וקדוש מהר פארן סלה כסה שמים הודו ותהילתו מלאה הארץ... עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים ויתפוצצו הררי עד, שחו גבעות עולם הליכות עולם לו". ומשולש בכתובים בתהילים (טו) "קול ה' בכוח... קול ה' חוצב להבות אש... ה' למבול ישב" וכן "אלוקים בצאתך לפני עמך בצעדך בישימון סלה. ארץ רעשה אף שמים נטפו מפני אלוקים, זה סיני, מפני אלוקים אלוקי ישראל" (סח ט-ט). היראה מתאימה למתן תורה גם מסברא, דבכל המועדים הקב"ה פועל מצידי - בפסח גואל את ישראל, בסוכות משרה את שכנינו, אבל בשבועות באה הדרישה אל כלל ישראל, הקב"ה מצפה מבני האדם לקבל את התורה, והיא תביעה נוראה המעוררת פחד ואימה. "התנה הקדוש ברוך הוא עם מעשה בראשית ואמר להם, אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין, ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו" (שבת שם) ישראל עומדים בדרישה מחייבת ומשוללת כל אפשרות קיום אחרת, מציאות העולם תלויה בהם כמאמר חז"ל - "נמוגים ארץ וכל יושביה, אנוכי תכנתי עמודיה סלה, אילולי שעמדו ישראל על הר סיני ואמרו כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע, היה העולם מתמגמג וחוזר לתוהו ובוהו, ומי ביסם העולם... בזכות אנוכי ה' אלוקיך, תכנתי עמודיה סלה" (שהש"ר פ"א א).

לאור כל זאת, יש שהעמידו את עבודת היום בבעתה גדולה, ונמצאו דרכים לזה ע"י הגדרת היום כיום דין. אך אם היה נכון

² "והיראה הגדולה נקראת חרדה" (הקדמת ספר חרדים).

¹ ז"ל הרמב"ן (שמות כד ז) "כי כן חובה לשמוח בקבלת התורה, כאשר צוה בכתבם כל דברי התורה על האבנים וזבחת שלמים ואכלת שם".

הדבר, היה לנו לתנות את תוקף קדושת היום בסדר הפחד והיראה, אך לא כך היא הנהגת ישראל בחג השבועות. סדר העבודה שלנו שונה.

(ב) הכל מודים בעצרת דביעין נמי לכם'

בוודאי שכאשר שומעים את קריאת התורה של חג השבועות שתיקנו ממנהגא לקרות פרשת "בחודש השלישי" של מעמד הר סיני, מתאימים ציורי נוראות המעמד של קבלת התורה, ואמרו בפסיקתא (יב) "אמר הקדוש ברוך הוא לישראל בני, היו קורין את הפרשה הזאת בכל שנה ואני מעלה עליכם כאילו שאתם עומדים לפני הר סיני ומקבלין את התורה. אימתי, בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים". אבל דברי חז"ל ברור מיללו מהי ההנהגה הנאותה לחג השבועות - "אמר רבי אלעזר הכל מודים בעצרת דביעין נמי לכם. מאי טעמא יום שניתנה בו תורה הוא... רב יוסף ביומא דעצרתא אמר עבדי לי עגלא תלתא. אמר אי לא האי יומא דקא גרים, כמה יוסף איכא בשוקא" (פסחים תטו). כו"ע מודו שצריך לקבל יום זה בסבר פנים יפות ובשמחה³. ומפרש רש"י "דביעין נמי לכם - שישמח בו במאכל ומשתה, להראות שנוח ומקובל יום זה לישראל שנתנה תורה בו". חז"ל הבינו שהנהיגו הנכון של היו"ט של שבועות הוא בביטוי השמחה על קבלת התורה לפי המכוון במצוות התורה - הקרבת מנחה חדשה, קרבנות שלמים של ציבור, בקבלת עול תורה שמעמיד את ישראל כאילו לא חטאו מעולם, ולא כפי סדרי היראה והפחד כבמתן תורה איום ונורא, שלא נקבעו לדורות.

יום חתונתו זה מתן תורה

לכשנעניין במקורם של דברים, לידע היכן מצינו שהנהגת השמחה של חג השבועות באה מתוך יום מתן תורה, ומנלן שמתן התורה גורר אחריו שמחה שכזאת, נמצא שיש ספר בכתבי הקודש בו מופיע יום מתן תורה באופי אחר, וכמו שנתבאר הפסוקים בספר הזוה"ק. ספר זה הוא שיר השירים בו נזכר ונרמז יום מתן תורה בכמה מקומות.

המשנה (תענית כו) מכנה את יום מתן תורה "יום חתונתו", ועל דרך זה מובאים בפסוקים רבים בשיר השירים תיאורי גודל הגעגועים של כנסת ישראל ליום מתן תורה. "שקני מנשיקות פיהו כי טובים דודין מיין" - מפורש במדרשים שכאן כלל ישראל נכספים אל מתן תורה, "הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה" הוא מקום שמחת הכלה ביום החתונה - יום מתן תורה. כך נרמז גם בתהילים (סח) "נות בית תחלק שלל", וכן נמשך אל כל הפיוטים שנתקנו לחג השבועות "תואר כלה מאד נתעלה, בקבלת יום זה", צורת כבודם וחשיבותם של ישראל שמגיעים ביום הזה כמו הכלה של הקב"ה שנכנסת לחופה.

על דרך זו מעמיד בספר הזוה"ק את הכנת ספירת העומר למתן תורה - כשיצאו ישראל ממצרים היו כאישה שפסק דם הטומאה

ממנה וצריכים לספור שבעה נקיים ולהגיע בטהרה אל החופה, ואלו שבעה שבועות של ספירת העומר שהם שבעה ימים גדולים שבהם אדם מישראל מגיע שלם וטהור לחג השבועות. בלילה האחרון ליל החמישים, אין סופרים אלא הוא זמן הטבילה של הכלה וגמירי דטבילת הכלה נעשית ע"י שדבקים בתורה שבעל פה⁴. ונראה מלשונו שיעקר המכוון לקביעות שיעור זמן לעסק התורה שבע"פ בליל שבועות, שבכך מכשירים את עצמם לחופה שהיא ביום, וחסידי הראשונים לא היו נמים כלל כל הלילה ואמרו "ניתן לאחסנא ירותא קדישא לך ולבנך בתרין עלמין". ולמדים אנו מכאן גם הרגשה נפלאה על חשיבות היום של שבועות מלבד לילו, שהוא יום החופה והוא הזמן בין בקריה"ת ובין בתפילת המוסף ובכללו של היום לזכות ליום חתונתו.

ליל שבועות הוא הזמן המסוגל (סגולה אמיתית ולא חיצונית) לזכות על ידו לקבל את התורה עליה נאמר "ואני זאת בריתי אותם אמר ה', רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפיך". אח"כ מובא בזה"ק עבודה המתאימה לחברים (רשב"י וחבריו) שאינם עסוקים רק בטבילה של הכלה אלא להכין את הכלה בקישוטיה, והיא עבודת מיוחדת כלל ישראל ויש שצירפו אליה גם את שאר ישראל.

ומכאן נבוא לבאר מהו הענין של הטהרה הנעשית בכל שנה מחדש בליל חג השבועות כדי להיכנס לקבלת התורה ומהו ענין החופה שמתחדשת ובה נבין את יסוד הקושיה המרכזית שהקשנו, היאך מייחדים יום מסוים לקבלת התורה כאשר לא פסק מאיתנו מעולם אותו "קול גדול ולא יסף" של מתן תורה, וכמו שאמרו "חביבה תורה על לומדיה בכל יום ויום כיום שניתנה מהר סיני" (ברכות סג).

אנו מקבלים עול תורה ולומדים את התורה קודם ואחר שבועות באותה מידה, ומהו השינוי שנעשה ביום זה של חג השבועות.

ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן

ונראה להציע פשוטם של דברים במהות היום ועבודת היום שמביאה לטהרה המבוקשת.

אליבא דאמת, עם ישראל הפסיד את יום קבלת התורה של חודש סיון בשבירת הלוחות בי"ז בתמוז, ולאחר מכן ניתן להם סדר חזרה וכפרה עד שקיבלו לוחות שניות ביום הכיפורים ובו ניתנה התורה שבידינו. אמנם הנותר לנו מקבלת התורה של אותו היום - "ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן" (שבת קמו), כלל ישראל בעמדם על הר סיני הגיעו לצורת החיים המתוקנת שאין בה את הקלקול ועיוות המציאות של חטא אדם הראשון. שם חזרו למציאות האדם הישרה והמתוקנת כפי שיצאה מתחת ידו של הקב"ה - "אשר עשה האלוקים את האדם ישר" (קהלת ז טט) דקאי על יצירתו שקודם החטא (כדפירש"י), ולכן זכו לתואר 'ישרים' כאשר "ה' מסיני בא וזרח משעיר למו, הופיע מהר פארן ואתה מריבבות קדש... והם תוכו לרגלך ישא מדברותיך... ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל" (דברים לג ב-ה).

³ ומספרים צאצאיו של הגר"ש פינקוס זצ"ל שהיה נכנס למטבח ומתעניין בהכנות אחת בשנה בערב חג השבועות, לקיים את דברי הגמ' הללו.
⁴ ז"ל י"ת ישראל כד הוון במצרים הוון ברשותא אחרא והוון אחידן במסאבותא כאתתא דא כד היא יתבא ביומי דמסאבותא, בתר דאתגורו עאלו בחולקא קדישא דאקרי ברית כיון דאתאחדו ביה פסק מסאבותא מנייהו כדא אתתא כד פסקו מנה דמי מסאבותא בתר דאתפסקו מנה מה כתיב וספרה לה שבעת ימים, אוף הכא כיון דעאלו בחולקא קדישא פסקא מסאבו מנייהו ואמר קודשא בריך הוא מכאן ולהלאה חושבנא לדכיותא, וספרתם לכם, לכם דייקא כמה דאת אמר וספרה לה שבעת ימים לה לעצמה, אוף הכא לכם לעצמכם ולמה בגין לאתדכאה במיין עלאין קדישין ולבתר למיתי לאתחברא ביה במלכא ולקבלא אורייתיה, התם וספרה לה שבעת ימים הכא שבע שבתות... מאן דמטי טהור להאי יומא וחושבנא לא אתאביד מניה כד מאטי להאי ליליא לבעי ליה למלעי באורייתא ולאחברא בה ולנטרא דכיו עלאה דמטי עליה בההוא ליליא ואתדכי, ואוליפנא דאורייתא דבעי ליה למלעי בהאי ליליא אורייתא דבעי"פ בגין דיתדכון (ס"א וגו'). (זוה"ק אמור ז).

בכל שנה ניתנת האפשרות לישראל לחזור ולהיטהר מאותה טומאה של החטא שאופפת אותנו מאז החטא, וזה המשל לטהרת ז' נקיים שכל עצמה של טומאה זו באה לעולם מקללת "הרבה ארבה עצבונך והרוגך" (בראשית ג טו). בספירת העומר נטהרים ומוצאים את נקודת החיות הרחבה הישרה והנכונה של קרבת ה' כבשעת היצירה. ראייה ברורה לזה מהגמ' בראש השנה (טו). "ומפני מה אמרה תורה הביאו שתי הלחם בעצרת, מפני שעצרת זמן פירות האילן הוא, אמר הקב"ה הביאו לפני שתי הלחם בעצרת כדי שיתברכו לכם פירות האילן", דלכא' מה ענין לחם הבא מן החיטין לפירות האילן ומפרש רש"י "אזלא כמאן דאמר בסנהדרין עץ שאכל אדם הראשון חיטה היתה". קודם החטא החיטה באמת היתה מין פירות ואחר החטא נאמר לאדה"ר "ואכלת את עשב השדה", והכוונה בזה שהמאכל הבסיסי שלו יהיה בדרגה של עשב כבהמה ולא של אילן ומאז החיטה נעשתה מין תבואה. המובן מכך שאם מביאים את שתי הלחם ביום שנידונים על פירות האילן, הרי זה מפני שנדרש מאיתנו להיות שייכים לזמן של קודם החטא.

גדולה תורה שהיא נותנת חיים לעושיה

ונראה מוכרח מכל זה שלעולם א"א לקבל את התורה באופן האמיתי אלא כאשר מגיעים לתפיסה והכרה של "כי הם חיינו ואורך ימינו" - רצונו של הקב"ה שמתגלה בתורה הוא נקודת המפגש שלו עם האדם, והא יסוד מציאות החיים כמו שידע והכיר אדם הראשון יציר כפיו של הקב"ה. לכן אין מפגש של בני האדם עם דברו של הקב"ה ע"י תאריכים מזומנים, דאין אפשרות להגיע לקבלת תורה שלימה אם לא ע"י "פסקה זוהמתן". מפורש שם בגמ' שגם היום יש לישראל נגיעה ושייכות עם הדרגה של פסקה זוהמתן - "מפני מה עובדי כוכבים מזההמין שלא עמדו על הר סיני. שבשעה שבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא. ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן, עובדי כוכבים שלא עמדו על הר סיני לא פסקה זוהמתן". לכל אשר בשם ישראל יכונה יש את המקום בו הוא שייך לנקודת ההתחלה של ישרות שבה נברא האדם כמשנ"א "ואתם הדבקים בה' אלוקים חיים כולכם היום". התורה לא ניתנה לעולם כמשהו חיצוני מעל ראשיהם של בני אדם אלא "דברי תורה שנתתי לך חיים הן לך רפואה הן לך" (מכילתא) "גדולה תורה שהיא נותנת חיים לעושיה בעולם הזה ובעולם הבא" (אבות ז ט).

האימה והיראה הרתת והזיע שהתלוו לנתינת התורה, באו כדי להפקיע את כל צורות החיים האחרות שאינן נכונות. כשרואים שאין למציאות החיים הקודמת זכות קיום אלא כפי שהיא מופיעה כעת במתן תורה, נופלת על ישראל אימתה ופחד. אכן, האימה והיראה מקיפים את מתן תורה, אבל עצמות מתן תורה נותן חיים לעולם. ישראל עומדים ומראים שאע"פ שכלול ביום זה ויראה גדולים עד מאד, בכל אופן הם מראים שנוח ומקובל יום זה לישראל שנתנה בו תורה. לכן, שתי הלחם שמביאים בשבועות מראים שאם ישראל הכינו עצמם ב'שבועותיכם' והגיעו לחג השבועות כראוי, מעתה צורת המזון שלהם משתנה, וראויים לסעודה משותפת עם הקב"ה בדרך ההבנה וההתאחדות הזאת של יום חתונתו.

שלמים של שבועות

בזה מבואר ענין השלמים המיוחד לחג השבועות. בספר שיר השירים שמו של החתן "שלמה" ושמה של הכלה "שולמית", שמבטאים את ענין השלימות והאחדות שביניהם - "אז הייתי בעיני כמוצאת שלום". עלינו למצוא את התורה כדבר שלם שבה כל החיות והקיום שלנו, ועל ידה אנו שייכים לחיים אחרים. ההכרה

הזאת בשלימות המציאות שלנו עם רצונו של הקב"ה המתגלה בתורה היא הברית של מתן תורה שבכל שנה ושנה, ומשם נמשך מה שאחז"ל "כיון שקיבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימיכם", - דהיינו קודם החטא שאז לא חטאתם מימיכם. קבלת עול תורה המיוחדת של שבועות אינה תוספת עול שאדם מקבל אלא כניסה למקום גבוה של ראיית מציאות התורה שהיא עניינכם ומציאות החיים האמיתית שלכם, ואתם שלמים בתכלית עם מה שהתורה מגלה. החטא מגיע כדבר שמחוץ לחיים ומעבר לרצונות שלנו וזאת הדרגה בה נחשב כמו שלא חטאתם מימיכם. הכל מודים דבעצרת בעיני נמי 'לכם', היות ובני האדם אינם שלמים אם אין אכילת גבוה ואכילת הדיוט, וצריכים לכלול את כל המציאות בתוך קבלת התורה, וזה המקום לקרבן שלמים שנאכל ע"י הבעלים.

מהו יום חתונתו

ועדיין צריך תוספת הסבר, לשם מה נצרך אותו מעמד של יום חתונתו אחר שיצאו ממצרים ונעשתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו. ביאור הדבר שביצי"מ נעשינו עבדים וזה קודם לכל התהליך של "שבועותיכם", אז דרגת האדם כבהמה והוא נצרך שיעשה בו קנין כדרך שעושים בבהמה בכדי להעמיד אותו במקום הנכון, לכן בזמן הזה מביאים ישראל את קרבן העומר מן השעורים שהוא מאכל בהמה שהם בדרגה שלאחר החטא. אולם הקב"ה חפץ להביאנו ביום חתונתו להיות 'רעייתו'. המצופה מעבד של הקב"ה אינו מה שמצופה מרעייתו של הקב"ה. מהרעיה מצפים לשותפות מתוך הבנה ורצון בכל התכלית שאליה הולכים. הענין של החתן הוא הענין של הכלה, יש ביניהם התאחדות הרצונות ללכת בדעת אחת וחפץ אחד ביחד. וזה לשונו של רמח"ל "ותראי כמה כבוד גדול חלק הבורא ב"ה אל הצדיקים שחשבם לשותפים אליו, וכמו שארז"ל "עמי אתה - עימי אתה". כי באמת חלק הניחו להם בתיקונו של עולם ובשכלול הבריאה, וכמו שביארנו לעיל, עד שנמצא תיקון הבריאה כביכול מחולק בין הקב"ה והצדיקים, שאינו נשלם אלא בשניהם. והנה, כביכול, כנסת ישראל ליבה גס בהקב"ה כאשה לבעלה, (- דהיינו רחבות של שייכות) וזה מצד היות לה חלק בתיקון העולם" (דעת תבונות קנט).

שמה של הכלה אינה 'חתנה' בדומה ל'חתן', ופירש הרד"ק בשרשים שנקראת כך כיון שעונדת את כל תכשיטיה, ואע"פ שלא תמיד כולם עליה (ובזה"ז צריכה לשייר מתכשיטיה זכר לחורבן), אך עומק דבריו שהחתן נקרא ע"ש הקשר שהוא נקשר עם הכלה אך הכלה נקראת ע"ש שכולה שלו - איתתא לבי תרי לא חזיא, ולבישת כל התכשיטים מורה על היותה שייכת אל החתן לגמרי.

ונראה להמליץ על המנהג להישאר נייעורים כל הלילה בחג השבועות כיון שהשינה היא א' משישים במיתה, ובלילה שהוא זמן ההכנה לחופה מתאים לנהוג בחיות זו שהיא ההיפך מהתרדמה, כך אדם מדביק את עצמו בסדר החיים בו התורה היא חיינו ואורך ימינו. אלו החיים כנגד המוות שחידש אדה"ר בחטאו, ואנו בחג השבועות נאחזים בנקודת החיות שאין בה מיתה אלא יש בה חיי עולם וחיי שעה.

ונזכה בעז"ה לקבל את התורה באופן הזה של "יום חתונתו" מתוך הכרה של התורה כמציאות החיים, ונזכה שיקוים בנו "אז הייתי בעיני כמוצאת שלום", ולגילוי הגדול בו ישמיענו ברחמי שנית לעיני כל חי "להיות לכם לאלוקים" בחיים בהם "כי עמך מקור חיים באורך נראה אור".

חג שבועות ויום מתן תורה ב' מועדים

שיטת הריב"ש רחג העצרת לחוד ויום מתן תורה לחוד

אמנם שיטת הריב"ש בתשובה סי' צ"ו, דלא תלה רחמנא חג השבועות ביום מתן תורה, אלא חג השבועות הוא ביום החמישים, ומתן תורה תלוי בו' בסיון, ויתכן דיתחלקו לימים חלוקים כהסוגי' דר"ה, דפעמים חג העצרת בה' בסיון והיינו בניסן ואייר מלאים, ואכתי יום מתן תורה לא בא כי אם בו' בסיון. ומה"ט כתב שם לשואל דאין ענין לכוין קידוש החדש דראש חודש סיון כדי שחג השבועות דיום החמישים יכוין לו' בסיון, דאין הם תלויים אהדדי, והא דמזכירין בחג השבועות יום מתן תורתנו, כתב שם הריב"ש, משום דאנן בקיאין בקביעא דירחא, וא"כ לעולם חג העצרת הרי הוא בו' בסיון, נמצא דחג העצרת הוא אף ביום שהוא יום מתן תורתנו.

והמבואר מדברי הריב"ש, דאין חג העצרת מחמת שהוא יום שניתן בו תורה, כי אם מחמת העומר והבאת מנחה חדשה, והוא תלוי ביום החמישים לעומר. ואילו יום מתן תורה תלוי ביום מסוים לחדש שהוא ו' בסיון, ולדבריו היכא דמקדשין ע"פ הרא"י, וחג העצרת הוא חל בה' בסיון, אה"נ לא מזכירין בתפילה יום מתן תורתנו. ושיטת הריב"ש הובאה בפר"ח חק יעקב וגר"ז על אתר.

והנה לדעת השאלות והחינוך, לעולם חלים חג העצרת ויום מתן התורה כאחד והיינו ביום החמישים, דאף דניתנה תורה בו' סיון או משום דו' סיון הוא היום הראוי לקבלת התורה, מ"מ אין היום בחדש גורם כי אם יום החמישים שבו. והיכא דחג העצרת חל ביום ה' סיון, והוא יום החמישים, כמו"כ יום מתן תורה הוא ביום זה. ומה"ט לעולם מזכירין יום מתן תורתנו בחג העצרת.

ויל"ע לשיטת הריב"ש, באופן דחג העצרת חל בה' בסיון, ואילו יום מתן תורה בו' בסיון, מהם הניהוגים ביום זה דמתן תורה, דהרי בקרא ליתא לתורת יו"ט ועשיית מלאכה מחמת יום מתן תורה, כי אם בחג העצרת.

החיוב 'לכם' בשבועות מחמת היום מתן תורה או מדין חג

העצרת

והנה בפסחים ס"ח ע"ב, 'תניא ר' אליעזר אומר אין לו לאדם ביו"ט אלא או אוכל ושותה או יושב ושונה ר' יהושע אומר חלקהו חציו לאכילה ושתיו וחציו לבית המדרש ואמר ר"י ושניהם מקרא אחד דרשו וכו' אמר ר' אלעזר הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם מאי טעמא יום שניתנה בו תורה'.

והנה לדעת השאלות והחינוך, הדברים כפשוטן, דבעצרת דהיו"ט משום שהוא יום שניתן בו תורה, א"כ נשתנה דינו מכל המועדות ובעינן נמי לכם לכו"ע. אמנם לשיטת הריב"ש דלא תלה רחמנא חג העצרת ביום מתן תורה, צ"ב, מאי הכל מודים דבעצרת

שיטת רבותינו רחג העצרת היא מחמת מתן תורה

שולחן ערוך סי' תצ"ד ס"א, 'וסדר התפלה כמו ביום טוב של פסח אלא שאומרים את יום חג השבועות זמן מתן תורתנו'.

והנה חג העצרת תלה רחמנא ביום החמישים לעומר, ואין זמנה תלוי ביום החדש, רק בזמן הבאת העומר כדתניא בר"ה דף ו דעצרת פעמים ה' פעמים ו' פעמים ז', ועיין מש"כ הגר"ז על התורה פרשת אמור. והא דמזכירין יום מתן תורתנו הוא משום דניתנה תורה ביום זה. ויל"ע, אי מתן תורה וחג העצרת תלויים הא בהא, או תרי ענינים נפרדים המה, חג העצרת לחוד ותלוי ביום החמישים, ומתן תורה דניתן בו' סיון ותלוי ביום החדש.

וכפי הנראה איכא בזה שתי שיטות. השאלות פרשת אמור שאילתא ק"ז כתב, 'וכד מלו שבעה שבועי דהוה להו ארבעין ותשעה יומי, יומא דחמישין דאתיהבת ביה תורה לישראל קדשי הקב"ה ושווי' יומא טבא לישראל דכתיב תספרו חמישים יום'. ומבואר דהשם יו"ט דחג העצרת הוא מחמת יום מתן תורה, ויום שניתנה בו תורה קדשי הקב"ה ושווי' יומא טבא לישראל.

והמג"א סי' תצ"ב הקשה לר"י בשבת, דסבר דשבת היה ביום ז' סיון וחג העצרת בערב שבת, א"כ היאך אמרינן בחג העצרת יום מתן תורתנו. והנצי"ב שם בדברי השאלות כתב משום שהוא היום דהיה ראוי לקבלת התורה, ורק משה הוסיף יום אחד מדעתנו, ולדבריו נמצא דבהך יומא דראוי לקבלת התורה, הוא היום דשווי' הקב"ה ליו"ט.

ועד"ז כתב המהרש"א ע"ז ג ע"א, 'ולפי שביום נ' נגמרה הטהרה שזכינו אחר כך ביום נ"א לקבל התורה קבע הש"י אותו יום חמישים לחג השבועות כי יראת חטא קודם לחכמה במעלה ובזמן'. והיינו דהוכשרו כלל ישראל לקבלת התורה, וזהו הגורם ליו"ט דעצרת ביום החמישים.

והמנ"ח מצוה ש"ט תירץ קושית המג"א, ע"פ ברייתא דסדר עולם דבערב שבת יצאו ממצרים, והיה יום הנף בשבת, ובששי בסיון ניתנה תורה, א"כ היתה נתינת התורה בשבת בו' בסיון ביו"ט של עצרת. ומנהגינו דאומרינן בחג העצרת יום מתן תורתנו, הוא ע"פ הברייתא הנ"ל, וזהו דלא כהסוגי' בשבת, יעו"ש.

וכדברי השאלות כן משמעות החינוך דכתב, 'וביום חמישים זה, שהוא יום שניתנה בו תורה הוא חג השבועות, וכתוב בסוף הפרשה על זה היום הנכבד, כל מלאכת עבודה לא תעשו'. והיינו היום הנכבד הזה שהוא יום מתן תורה, הוא חג העצרת ונאסר במלאכה. ומבואר דיום מתן תורה קא גרים לחג העצרת, אכן לדעת המהרש"א והנצי"ב זהו מחמת יום הראוי לקבלת התורה, ולדעת המנ"ח זהו משום דניתנה בו תורה.

בעיני נמי לכם, משום שהוא יום שניתן בו תורה, והרי פעמים דעצרת בה' בסיון ואלו יום מתן תורה אינו אלא בו' בסיון.

והצל"ח בפסחים שם כתב, דהיינו לדין דבקיאי בקביעי דירחא, נמצא דלעולם ו' בסיון הוא חל בחג העצרת. אבל בימי ר"א הגדול ור' יהושע שהיו בזמן הבית, לא היה עצרת תמיד ביום מתן תורה, שהרי עצרת פעמים בה' וכו'. ואמנם העיר בזה דר"א בן פדת שהוא בעל המימרא הוא תלמידו דר' יוחנן, ובזמנו קדשו ע"פ הראי', וא"כ יתכן דחג העצרת אינו ביום מתן תורה. וחדש שם דכל הני תלת ימים ה' בסיון ו' וז' כולהו בכלל "יום מתן תורה", דבה' בסיון אמרו נעשה ונשמע, ו' בסיון הוא יום הראוי לקבלת התורה, וז' בסיון ניתנה התורה בפועל, ושפיר אמר ר"א הכל מודים בעצרת וכו' יום שניתן בו תורה, והיינו דבאיזה יום שיחול בו עצרת [או בה', ו' או ז'] נקרא יום מתן תורה, וישב בזה קושית המג"א היאך אומרים יום מתן תורתנו.

ומתבאר מדברי הצ"ח דיסוד שיטתו כהריב"ש, דלא תלה הכתוב חג העצרת ביום מתן תורה, אלא דחג העצרת תלוי ביום החמישים, ואלו יום מתן תורה תלוי ביום לחדש, ואך כל הנך ג' ימים דימי חדש סיון ה', ו' וז' הרי הם בכלל יום מתן תורה. ואמנם הנפקותא בינייהו הוא, היכא דחל עצרת בה' בסיון, להריב"ש, אין מזכירין יום מתן תורתנו בתפילה, ואילו להצל"ח, שפיר מזכירין, דאף יום ה' בכלל מתן תורה, דתחילת קבלת התורה מה' בסיון דאמרו בי' נעשה ונשמע.

נמצא לשיטת הריב"ש והצל"ח, הא דאמרינן הכל מודים בעצרת דבעיני נמי לכם, אין זה מה' יו"ט, כי אם משום שהוא יום שניתנה בו תורה והוא מחייב דין לכם, אכן מחמת השם יו"ט לא נשתנה משאר יו"ט, וקצ"ע, דמשמעות הסוגי' דנחלקו בניהוגי היו"ט דעלמא, וביו"ט דעצרת, כו"ע מודו.

[ולדברי הצ"ח הא דלא נוהג "לכם" כל הני ג' ימים דהם נקראים ימי מתן תורה, י"ל משום דדי באחד הימים לשמוח במתן תורה].

באופן דמתבאר דיום שניתנה בו תורה לשיטת הריב"ש וצל"ח, הוא מחדש חיוב דלכם מחמת יום זה ולא שיאטי' להיו"ט. וראיתי בחידושי החת"ס בפסחים דביאר דברי התוס' בסוגיין דיום שניתנה בו תורה, אין זו דרשה גמורה, כי אם סברא בעלמא, וכתב בזה דהיינו דיום שניתן בו תורה הוא מחייב יום שמחה מדרבנן, ואין זה מלתא דיו"ט דעצרת, וכ"כ בבעה"מ ורבינו דוד על אתר, יעו"ש.

כשחל חג העצרת בה' בסיון, בו' סיון שהוא יום מתן תורה נעשה דין 'לכם'

ולפי"ז היכא דחל חג העצרת בה' בסיון, אליבא דהריב"ש, אין מזכירין יום מתן תורתנו. ובשם בסיון שהוא יום מתן תורה, הוא מחייב "לכם" והוא יום שמחה מדרבנן, אף דאין בו איסור עשיית מלאכה, ובפשוטו הינו כיו"ט דפורים וחנוכה אליבא דהמור וקציעה, שהוא יו"ט מדבריהם.

ויסוד הדבר מצאתי מבואר בחי' חמדת שלמה סוף פ"ב דביצה דכתב וז"ל, "בלתי ספק כשיקדשו ע"פ הראי' יתכן חג העצרת בה' בסיון, ובו' סיון איכא לחובת סעודה מדין הכל מודים דבעינינן לכם ביום שניתן בו תורה". וכתב שם דזהו כל הרבותא שם פסחים,

"הכל מודים בעצרת דבעינן לכם". והרי קי"ל כר' יהושע דחציו לכם בכל יו"ט וכי טעמא דר"א אתי לאשמועינן. וע"כ הנפק"מ כשיקדשו ע"פ הראי' וא"כ יו"ט יחול ביום ה' ודינו ככל יו"ט, וזהו החידוש "דאף ביום ו' בעינן לכם", עכת"ד. ונראה פשוט דהמנהג דנעורין כל הלילה באופן הנ"ל יהי' במוצאי חג העצרת שהוא בליל "מתן תורה".

יסוד הלבוש דהלל רשבעות מדין שירה על מתן תורה

הלבוש בסי' תצ"ד כתב בענין סדר תפילת חג השבועות, וז"ל, "וגומרינן הלל בשני הימים שאומרינן שירה על נתינת התורה".

וחדית לן הלבוש, דאיכא מחייב בהלל מדין "שירה על נתינת התורה". ויל"ע, תיפוק לי' מדין יו"ט כדאיכא בערכין י' ע"א דכל יו"ט מחייב באמירת הלל. ועיין רמב"ן סה"מ בשורש הראשון אי משום שמחה דחג אי משום מקרא קדש, ואכ"מ, ומה בא הלבוש להשמיענו דחיובא דהלל בחג השבועות הוא מדין שירה על מתן תורה, וצ"ע.

ונראה ברור בדעת הלבוש, דהן אמת דאיכא חיובא דהלל מלתא דחג כבכל יו"ט, ואך יתר על כן בחג השבועות איכא חיוב נוסף לומר הלל מדין שירה על מתן תורה, ואמנם יל"ע מהו הנפק"מ בהך חיובא, וצ"ת.

והנראה לומר עפ"מ"ש עפ"ד הריב"ש, דחג השבועות תליא ביום החמישים לעומר, ואין זמנה תלוי ביום החודש, כדאיכא בקרא וכדתניא בר"ה עצרת פעמים בה' פעמים בו' פעמים בז'. ואמנם יום מתן תורה הוא חל ביום מסוים לחודש שהוא ו' בסיון. ולדעת הריב"ש היכא דיקדשו ע"פ הראי' וחג העצרת יחול בה' סיון, אה"נ לא יזכיר יום מתן תורתנו בתפילה, וביום מתן תורה הוא יום שמחה דלכו"ע בעינן לכם, ובראשונים בפסחים מבואר דהחיוב סעודה מדרבנן, וכ"כ בחידושי החת"ס שם.

ומעתה יל"ע, מהו לענין הלל, דאמנם לית ביום ו' בסיון דין איסור מלאכה, מ"מ הוא יום שמחה, ובעינינן לכם מדין יום שניתן בו תורה.

יום מתן תורה מחייב 'לכם' והלל מדין שירה אף כשעצרת חל יום קודם לכן בה' בסיון

והנראה דזהו הרבותא בדברי הלבוש, דאיכא למחייב נוסף דהלל מלבד מה' יו"ט, הרי הוא יום שניתן בו תורה, ואיכא דין שירה על מתן תורה, וא"כ באופן דמקדשים ע"פ הראי' וחג העצרת ביום ה' סיון, דין הלל בו הוא מדיני היו"ט. וביום ו' סיון אף דאינו יו"ט, מ"מ מחויבים בהלל מכח חובת שירה על נתינת התורה, וכמש"כ הלבוש. וחיובי היום הם, "לכם" ו"חובת הלל".

ויל"ע לפמש"כ, מסוגית הגמ' בערכין י' ע"א, ב"ח ימים דגומרינן בהם את ההלל והרי איכא יו"ט ימים, והיינו יום שניתנה בו תורה שהוא בו' בסיון וכמש"כ דהיכא דעצרת בה' או בז' ואמרינן בי' הלל מלתא דיו"ט עוד איכא חיוב הלל בו' בסיון מכח היום שניתנה בו תורה דמדין שירה על מתן תורה כמש"כ הלבוש, וצ"ע.

והנראה פשוט בזה, עפ"מ"ש כ"ה ר"ן בפרק ערבי פסחים מרב האי גאון, דמאי דלא נזכר הלל דליל פסחים בברייתא דערכין, משום

דהוא הלל דשירה, והזכירו בביריתא רק הלל דבתורת קורין. ואשר לפ"ז, הרי ההלל דיום שניתנה בו תורה הוא הלל דשירה כמש"כ הלבוש, ולזה לא איירי הברייתא כלל, כי אם לענין חובת הלל דהוא מדיני היו"ט.

ומעתה הרי יש בזה נפק"מ נוספת, למש"כ הגרי"ז בספרו לענין מקצת הלל, דהלל דאומרי' בתורת קורין בעי כולו לעיכובא, ואילו הלל דאומרי' בתורת שירה, אף במקצתו יש קיום דשירה. וא"כ בחג העצרת היכא דלא יודע כולו, בזה יש נפק"מ דנהי דכלפי חיובא דיו"ט אין מקום לומר מקצתו, מ"מ מכח החיוב הנוסף מתורת שירה על מתן תורה יאמר אף מקצתו, ופשוט.¹

ברכת שהחיינו בשבועות יש בו תרתי

א. מדין יו"ט דעצרת. ב. יום מתן תורה

והנראה לדון לשיטת הריב"ש דהעתיקוהו גדולי הפוסקים. דברכת הזמן בחג השבועות קאי אתרווייהו היינו על חג העצרת כבכל יו"ט, ועוד על היום שניתן בו תורה, דהוא מחייב לכם ויום שמחה מדרבנן כמש"כ החת"ס. ולפ"ז בקיבל תוספת לחג העצרת, אהני התוספת יו"ט לענין חג העצרת דנאסר בשביתה. אכן לענין יום מתן תורה לא חל תוספת לדידי', וכמש"כ המנ"ח מ' שיי"ג דתוספת מהני רק ליום שנאמר בו איסור שביתה, והרי זה כפורים וחנוכה דאין בהם תוספת כמש"כ המג"א סי' קפ"ח יעו"ש. וא"כ בקיבל תוספת חג העצרת, בדין דלא יברך שהחיינו עד צאת הכוכבים, בכדי שתחול ברכת הזמן אף על יום שניתנה בו תורה, והנפק"מ בזה לענין אשה מדלקת נרות יו"ט, להפוסקים דשפיר תברך ברכת הזמן בכל יו"ט, יעויין בזה מש"כ המ"ב סי' רס"ג. י"ל לענין חג העצרת בדין שלא תברך ברכת הזמן, דהרי בעי לתוספת יו"ט לברכת הזמן, ואהני רק לענין חג העצרת ולא לענין יום שניתנה בו תורה, וזה היכא דדרה לבדה. ואם יש לה בעל, נמצא בזה קולא, דתוכל לענות אמן על ברכת הזמן בקידוש, משום דאף היא צריכה הברכה דזמן, לענין יום שניתנה בו תורה.

ועוד יתכן בזה, דהנה המהרי"ל תשובה ל"ג, הביא דיש שנהגו לא לקבל תוספת יו"ט דר"ה משום דהוא יומא דדינא ולא כדאי בזה להקדים יומא דדינא. ונסתפקתי מהו לענין חג השבועות למבואר בשל"ה דחג השבועות הוא יומא דדינא, אי אית בי' קפי"דא הנ"ל, [ולשיטות דלא מקדימין להתפלל ערבית משום תמימות בלא"ה ליכא נפק"מ], והנה לענין יומא דדינא דחג השבועות, הרי מיני' ובי', אמרינן הלל, ואדרבה כתב השל"ה דראוי לשמוח בו ביותר, וע"כ חלוק מיומא דדינא דר"ה, דיומא דדינא דשבועות אף תברא בצדה ואופן הזכיה כנראה מדברי השל"ה ע"י דמכין לבבו להתקדש ולהכתיר עצמו בכתרה של תורה. באופן דאף דהוא יום הדין, מ"מ אופן הזכיה ע"י הקבלה לעתיד. [ושאני מר"ה דהדין הוא על העבר].

¹ הקשה הג"ר בנימין פלדמן שליט"א בעיקר מש"נ מהריב"ש דיתכן דחג העצרת ביום ה' ואילו ב' הוא מועד דיום שניתן תורה וחייב בסעודה דבעי לכם וכן חייבים בהלל.

וקשה ממתני' ר"ה י"ז, על ששה חדשים השלוחין יוצאין ואילו על עצרת לא יוצאין, וכתבו הראשונים מטעם דעצרת תלי' ביום החמישים ולא בתאריך וא"כ ליכא צורך ביציאת השלוחין. ולמש"כ כ"ז לענין היו"ט דחג

אמנם לפמש"כ, הא דמהני תוספת יו"ט, אין זה כי אם לענין חג העצרת, אכן יום שניתנה בו תורה אין בזה משום תוספת, ובפשוטו היומא דדינא תלוי ביום מתן תורה, וא"כ אין מקדים ע"י תוספת יו"ט את "היומא דדינא". וכ"ז כפי הנראה מדברי השל"ה. אמנם העיר לי ידי"נ הרה"ג ר' משה אריה כהן שליט"א דלפמש"כ שם השל"ה בשם התולעת יעקב דהיומא דדינא הוא בכלל העצרת דנדונים ב' על פירות האילן ובכלל פירות האילן זהו התורה דישאל, א"כ היומא דדינא תלוי בעצרת, ושפיר אית בי' משום תוספת יו"ט.

פלונית הראשונים א יו"ט שני דשבועות נהג דין לכם מדין

מתן תורה

השאלות פרשת ויקהל כתב ועדיף יומא דפוריא כיון שנתנה בו תורה כי הא דמר בריה דרבינא הוה יתיב בתעניתא כולה שעתה לבר מן תרי יומי דעצרתא יום שנתנה בו תורה

ובהעמק שאלה עמד ע"ד השאלות, דאף ביו"ט שני דגלויות איכא איסור תענית מכח יום שניתנה בו תורה. שבגמ' פסחים סח ע"ב מבואר לבר מעצרתא, דמשמע אף יומא קמא, אבל השני דאינו אלא יו"ט של גלויות, לא, ונהי שהחמירו בו לענין מלאכות ושאר מצות מ"מ אינו חמור משאר יו"ט, והביא כן מהמרדכי במגילה דמשמע דרק ביום הראשון נהג איסור תענית יתר משאר יו"ט. יעו"ש מש"כ בזה.

ויל"ע במאי תליא נדון הנ"ל אי נשתנה יו"ט שני של גלויות לענין איסור תענית המיוחד לחג השבועות.

ואשר יראה לומר, דהנה הזכרנו לעיל שתי השיטות אי חג העצרת מכח מתן תורה או תרי מיילי ניהו. חג העצרת לחוד דתלוי בחמישים, וחג מתן תורה דתלוי בו' סיון. דעת השאלות חינוך מהרש"א ומג"א, דחג העצרת בא מכח יום מתן תורה, ולפ"ז הכל מודים דבעצרת בעי לכם מ"ט יום שניתן בו תורה, הרי הוא דין מהלכות היו"ט בחג העצרת, ונראה פשוט לפ"ז כיון דהדין לכם הוא מה' יו"ט, א"כ ביו"ט שני של גלויות הרי הוא בכלל כל מצות הנוהגות בי' מכח היו"ט, ואין בין ראשון לשני בזה, וא"כ השאלות לשיטתו אזיל דקאסר איסור תענית בשני הימים.

ואמנם לדעת הריב"ש דתרי מיילי ניהו, חג העצרת לחוד, ויום שניתנה בו תורה לחוד, א"כ אין הדין "לכם" הנאמר בשבועות מכח היו"ט דחג העצרת, כי אם מכח יום שניתנה בו תורה, ורק בזה"ז איקלעו אהדדי, חג העצרת ויום שניתנה בו תורה. והדין "לכם" הוא חובה מדרבנן דסעודה ושמחה כמש"כ הראשונים שם בפסחים ועד"ז בחת"ס בחידושים, ולפ"ז י"ל דלענין יו"ט שני, לא החמירו בזה כיון דבקיאינן בקביעא דירחא, דהרי אין הדין לכם מדיני היו"ט, כי אם חובה בפנ"ע, והוי כחנוכה ופורים דלא החמירו בי' ביו"ט שני דהוא רק מדרבנן, כמש"כ כמה ראשונים. וזהו דעת

העצרת, אכן לענין היום שניתנה בו תורה דתלוי בו' סיון, בדין שיצאו כמו לענין חנוכה ופורים. והיא קושי' נפלאה. ומצאתי במרומי שדה לנצי"ב דכתב על אתר, והרי יש הרבה דרבנן דלא יוצאים בשלוחין, וכתב דרק חנוכה ופורים משום פרסומי ניסא יוצאים ולא בכל דרבנן. ולפ"ד הנצי"ב מיושב היטב.

המרדכי במגילה, ונתבאר בס"ד הפלוגתא בזה בנדון יו"ט שני לענין "לכם".

ליסוד הריב"ש היאך מזכירין בחג העצרת יום מתן תורתנו

הרי אינו מלתא דיו"ט

והנה לפמש"נ יסודו של הריב"ש ודעימי, דחג השבועות וחג מתן תורה ב' מועדים ניהו ויתכן דיתחלקו אהדדי חג השבועות יתכן דיחול בה' בסיון משום שהתורה תלתה בספירת חמישים יום ופעמים חל בה' בסיון בו' או בז' כמבואר בר"ה דף ו' והוא חג העצרת ומקרא קודש עם חובת קרבן ושתי הלחם, ויום אחר כן בו' בסיון זהו יום מתן תורתנו, וחיובו הוא לכם חובת סעודה מזדין הכל מודים שביום שניתנה בו תורה יש חיוב סעודה וכמש"כ החמדת שלמה כדבר ברור, ועוד חובת הלל מזדין שירה על מתן תורה כדברי הלבוש, ורק היום שאנו בקיאי בקביעא דירחא ולעולם יום החמישים חל בו' בסיון, נמצא דחג העצרת ויום מתן תורה חלים ביחד אבל לעולם איכא ביום זה ב' מועדים.

יש לעיין, שהרי בזה"ז שלעולם חלים יחד חג עצרת עם יום מתן תורה, הרי בתפילה מזכירים רק יום מתן תורתנו וכן הזכרת יעלה ויבוא וכן בקידוש ההזכרה היא רק יום מתן תורתנו, והוא פלא הרי עיקר היו"ט הוא מכח 'חג העצרת' ולא שייך להיום מתן תורה, וכן קריאת התורה מבואר במגילה דף ל"א קורין מענינו דיום פרשת מתן תורה 'בחדש השלישי' וכדיאר רש"י 'דמתן תורה בששי בסיון', והרי העצרת לחוד והקריאה המחויבת מזדין היו"ט לא שייך ליום מתן תורה מעיקר תורת היו"ט, וצ"ע דעת הריב"ש.

חג העצרת החל ביום ו' בסיון נעשה ליו"ט דמתן תורה

ואשר יראה בזה אופן מחודש בשיטת הריב"ש ודעימי, דאמנם יתכן שיתחלקו חג העצרת מיום מתן תורה ויהיו שני ימים חלוקים חג העצרת יו"ט והבאת מנחה חדשה, ויום מתן תורה חובת סעודה וחיוב הלל, מ"מ כשחלים באותו היום מצטרף יום מתן תורה לחג העצרת, ומשווי' בי' שם 'חג מתן תורה'.

ויסוד הדברים מבוארים בשו"ת בנין שלמה ח"ב סי' ל"ו דהביא דברי הירושלמי פ"ד ח"ו ז"ל, משו"ה לא הזכיר הכתוב חטאת גבי שיעיר של שבועות משום דאמר הקב"ה כיון שקיבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מעולם, והביאו בתוס' ר"ה. והקשה הבנין שלמה הרי בפ' אמור בשעיר של חובת היום מפורש דהשעיר הוא שעיר חטאת, והיאך קאמר הירושלמי דחובת הקרבה בשבועות אינו אלא עולה. ות"י דהנה בקרא בפרשת מוספים של שבועות דכתיב והקרבתם עולה, נמסר במסורה דצריך לומר 'עולה' מלא בו', ואף דבכל התנ"ך עולה כתיב חסר והיינו בלא ו', כאן כתיב מלא, וביאר בעל הטורים דהו' הנאמר בעולה דשבועות בא לרמז ששבועות הוא בו' בסיון. ולכאורה מה הענין לרמז כן בפרשת המוספים.

וביאר הבנין שלמה דהנה פעמים עצרת בה' פעמים בו' פעמים בז' כדאי' בר"ה דף ו' ע"א משום דעצרת תלוי ביום החמישים דספירת העומר. ובזבחים ט' ע"ב איתא דחטאת שלא באה לכפר 'עולה' שמו, כשעיר נחשון. אשר לפי"ז הכתוב בא לומר דבחג השבועות דהוא חל בו' בסיון ההקרבה של השעיר היא בשם עולה דגם שעיר

החטאת הוא יחשב לעולה משום דקיבלו ישראל התורה, א"כ לעולה תחשב כדאי' בירושלמי דביום מתן תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מעולם, אמנם כ"ז אם עצרת חל בו' בסיון.

וזהו כונת בעל הטורים 'אימתי עולה מלא, כשחל בו' בסיון', והיינו כשחל עצרת ביום ו' בסיון אז השעיר הוא עולה ולא חטאת, וא"כ הו' בא לרמז דבעצרת החל ביום ו' הכל עולות ניהו. אבל בפרשת אמור בא הכתוב לאשמועינן דזימנין דהשעיר בא לחטאת ככל שעיר החטאת וככל המועדים, והיינו אם עצרת חל ביום ה' או ז' בסיון והיינו לא ביום מתן תורה, בזה השעיר הוא שעיר לחטאת.

ויסוד הדברים עפ"י מש"כ הריב"ש דאיכא ב' מועדים חג העצרת ויום מתן תורה ויתכן דיתחלקו לימים חלוקים, ואמנם נתחדש כאן בקרא, דהיכא דחל העצרת ביום ו' בסיון הרי מתקדש גם חג העצרת להיות מקודש ביום מתן תורה עד דחובת קרבן היום מחיובי היו"ט דשעיר 'לחטאת' נעשה שעיר 'לעולה', וידוע מש"כ או"ש הל' עבודת יו"כ דיו"כ החל בשבת מתקדש קודשת השבת בשביתת אכילה ושתי' דיו"כ ולכן אף מצד השבת לא בעינן קידוש ופסק מכח זה דחולה האוכל ביו"כ החל בשבת דאינו עושה קידוש משום דאהני קדושת יו"כ לקדש השבת לשבות בו מאכילה ושתייה, ואף להחולקים בזה כמו שהארכנו בזה בה' יו"כ זהו משום דחל במקרה יו"כ בשבת, אבל הכא אינו כן אלא דהתורה רמזה לזה בעיקר חיובי קרבן דהיו"ט, דאיכא שבועות דחל בו' והיו"ט גופא הו' יו"ט אחר וחובת היום הוא להקריב עולה מחמת יום מתן תורה, ונעשה חג העצרת לחג העצרת דיום מתן תורה וזהו שמו 'חג מתן תורתנו'.

ומעתה מתבאר היטב אף לשיטת ריב"ש ודעימי דאיתא ב' מועדים דיתחלקו לימים חלוקים, מ"מ כשחל חג העצרת ביום ו' הרי מתקדש חג העצרת בקדושת יום מתן תורה והשעיר המחויב מזדין היו"ט היא שעיר לעולה, דזהו הקרבתה בחג דמתן תורה והיינו היו"ט דחג העצרת מצטרף ליומא דמתן תורה ואף מצד היו"ט נכלל בחג יום מתן תורה, וניחא בזה מה שמזכירים בזה בתפילה חג העצרת 'יום מתן תורתנו' וכן בקידוש וכן ביעלה ויבוא ההזכרה היא יום מתן תורתנו וכן קריאתה התורה מזדין היו"ט לקרוא בפרשת מתן תורה והיינו דבאמת זהו מזדין החג העצרת שנצטרף לו יום דמתן תורה ונעשה חג מתן תורתנו, וכמש"נ.

ואמנם נמצא לפ"ז, דלענין מש"כ לעיל דהמקבל תוספת יו"ט בעצרת דחל רק לענין היו"ט דחג העצרת ולא כלפי היום מתן תורה זהו רק אם באמת יש כאן ב' מועדים חלוקים, אמנם לפמש"נ עתה ע"פ הבנין שלמה, הרי כשחל עצרת ביום ו' סיון הרי מצטרף יום מתן תורה ליו"ט דעצרת ונעשה כדא יומא חג מתן תורה, וממילא ליכא למפלגיניהו ובקיבל תוספת דשבועות הרי הקדים היו"ט דחג העצרת עם היום מתן תורה ויוכל לברך שהחיינו על ב' הימים דנכלל בחג העצרת היום מתן תורה, אף דיתכן דיתחלקו אהדדי כשחל חג העצרת ביום ה' או ז' סיון כמש"כ החמדת שלמה בשיטת הריב"ש וככל הנתבאר בס"ד.

תמצית הש"ס

מסכת שבת פ"ו - צ"ב:

אין לסמוך להלכה

לכו"ע בשבת ניתנה תורה, דילפינן גז"ש דהא דכתיב "זכור את יום השבת לקדשו נאמרו ביום השבת עצמו כמו "זכור את היום הזה".

פ"ו: לרבי יוסי ראש חודש היה ביום ראשון, ולא אמר להם כלום באותו יום מפני חולשת הדרך. ובשני בשבת השכים משה ועלה, וירד לערב ואמר לישראל "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וכו' אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל", דכתיב "ויבוא משה ויקרא לזקני העם וכו'". בשלישי השכים ועלה "וישב משה את דברי העם אל ד", ונאמר לו "הנה אנוכי בא אליך בעב הענן וכו'", ומוצות הגבלה אע"פ שהיא כתובה אחר מצות פרישה קודם לכן נאמרה, ולערב ירד ואמר להם מצות הגבלה, ונאמרה לו מצות להם עונשה של תורה, דכתיב "וישב משה" דברים שמשבבים דעתו של אדם. ואח"כ פירש מתן שכרה, דכתיב "ויגד משה" דברים שמושכים ליבו של אדם כדברי אגדה. ו"א שבתחילה פירש מתן שכרה ואח"כ עונשה, "וישב" היינו דברים שמשבבים ליבו של אדם, ו"ויגד" היינו דברים קשים כגידיים. ברביעי בשבת השכים ועלה ואמר שקיבלו עליהם מצות הגבלה, ונאמרה לו מצות פרישה, וירד והפרישם מן האשה, ואף שהקב"ה אמר "וקידשתם היום ומחר" וכתיב נמי "היו נכונים ליום השלישי", הוסיף משה מדעתו עוד יום אחד ואמר "היו נכונים לשלש ימים", דדריש "היום ומחר" מה למחר לילו עימו אף היום לילו עימו, וכיון שהלילה הזה כבר עבר, שמע מינה שצריך להפרישם ב' ימים מלבד אותו יום, והסכים עמו הקב"ה, שהרי לא שרתה שכינה עד הבוקר של שבת, והא דכתיב "והיו ביום השלישי בהיות הבוקר" היינו שליש ימים שלילין עמו. (ושבו לא עלה עד קבלת הדבות, בחמישי בנה מזבח והקריב עליו קרבן, בשישי לא היה לו פנאי משום טורח שבת. פ"ח.). והתורה ניתנה בז' סיון.

וכן פירש מדעתו מן האשה לגמרי אחרי מתן תורה, כיון שהשכינה היתה מדברת עימו בכל שעה ללא קביעת זמן, ואם ישראל שדיברה השכינה עימום שעה אחת בזמן קבוע צריכים פרישה, ק"ו שהוא עצמו צריך פרישה בכל שעה, ואם ישראל הוצרכו לפרוש משום חשש פליטה שהיא קלה, ק"ו משה שיש צד שתדבר עימו שכינה ויש חשש קרי שהוא חמור, כ"ש שיש לו לפרוש. (תוד"ה וקבט). ואינו ק"ו גמור, דשאני התם משום עשרת הדברות. (תוד"ה ומה ישראל). והסכים עמו הקב"ה, דכתיב "לך אמור לכם שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמוד עימודי", ו"א מדכתיב "פה אל פה אדבר בו".

וכן שיבר את הלוחות מדעתו, אמר אם פסח הוא אחד מותר"ג מצוות אמרה תורה "כל בן נצר (-ומוזר שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים) לא יאכל בו", כאן שזה כל התורה תליה בלוחות הללו וישראל מומרים על אחת כמה וכמה. ואינו ק"ו גמור, דכאן י"ל שיתנו להם את התורה כדי להחיותם בתשובה. (תוד"ה ומה פסח). והסכים עמו הקב"ה, דכתיב "אשר שיברת" יישר כוחך ששיברת.

לרבנן ראש חודש היה בשני בשבת, ולא אמר להם כלום באותו יום מפני חולשת הדרך, ובשני אמר להם "ואתם תהיו לי", וברביעי אמר מצות הגבלה, ובחמישי פרשו מן האשה, והתורה ניתנה בשבת בו' סיון. (והא דדרש ההוא גלילה בריך רחמנא דיתב אורינא תליתאי תורה נביאים וכתובים, לעם תליתאי כהנים ליום וישראלים, על ידי תליתאי משה שהוא שלישי לבטן אחרי אהרן ונזרים, ביום תליתאי לפרישה, היינו כרבנן. פ"ח.).

המונח אברהם מוקשה איך אומרים בשבועות יום מתן תורתנו, והרי קיימא לן כרבי יוסי דאמר בז' בסיון נתנה תורה, דהא ק"ל "וי"ד קצ"ו" שצריך לפרוש ו' עונות. ות' שהכסף משנה כתב שהרמב"ם פוסק כחכמים, וא"כ י"ל שמתנהגו הוא על פי הרמב"ם, וחייב פרישתו ו' עונות הוא לחומרא. עוד הקשה המ"א שכיון שיצאו מצרים ביום ה' והתורה ניתנה בשבת, א"כ התורה ניתנה ביום י"א ליציאת מצרים. ויש בזה כמה תירוצים: א' חג השבועות תלוי ביום ה' לספירת העומר ולא כמתן תורה, אלא כיון שבמונחו זה תמיד יוצא ביום מתן תורה אומרים יום מתן תורתנו. ב' כיון שהקב"ה רצה לתת את התורה בו' סיון ומושה הוסיף יום אחד מדעתו, א"כ הזמן הראוי לניתנה הוא בו' סיון.

פ"ז: יום היציאת ממרה להר סיני - במרה דכתיב "שם שם לו חק משפט" נצטוו על השבת דכתיב "כאשר ציוון ד' אלוקינו", ואין לומר שהכונה להא דכתיב בפרשת מן "את אשר תאפו אפו וכו' ", דבכבוד אב ואם כתיב נמי "כאך ציוון" ומסתמא כמו שעל כבוד אב ואם נצטוו במרה, ת"ה על השבת. (תוד"ה כאשר). לרבא עדיין לא נצטוו על התחומין, ונסעו בשבת יותר מאלפים אמה (כך ביאר רש"י). אבל התוס' ד"ה איתחומין) כתבו דאין רק לר"ע דס"ל תחומין דאורייתא, אלא כיון שהוצרכו להוליך עמום כל אשר להם, א"כ היה בזה משום הוצאה בשבת, והמחלוקת היא מתי נאסרו בחוצה בשבת). ממרה להר סיני, והגיעו בראשון. ולרב אחא בר יעקב נצטוו במרה אף על התחומין, ויצאו בראשון והגיעו באותו היום.

סדר הימים מציאת מצרים עד הגעתם למדבר סיני, לרבי יוסי ולרבנן - ב"ד ניסן שחטו ישראל את הפסח, ובביל ט"ו לקו הבכורות, ובט"ו יצאו מצרים. והנה מובאר בברייתא שט"ו חל באותה שנה בחמישי בשבת, (ונמצא שיי ניסן שאז לקחו פסחיהו חל בשבת, ולכן קורין אותו שבת הגדול לפי שנעשה בו נס גדול, ששאלום הבכורות למה הם עושים כך, ואמרו להם שד' הירוג את הבכורות וכיון שלא הסכימו אבותיהם ופרעה לשלח את ישראל עשו הבכורות מלחמה והרגו מהם הרבה. תוד"ה ואותו), ולפי זה חודש ניסן היה מולא, וממילא ר"ח אייר חל בשבת. בני ישראל הגיעו "אל מדבר סין וכו' בחמשה עשר יום לחודש השני", ואותו יום היה שבת שבה אז נתרעמו ישראל על הרעב, והבטיחם שירד להם מן למחרת דכתיב "ובוקר וראיתם את אבות ד' ", ותחילת ירידת המן היתה ביום ראשון דכתיב "ששת ימים תלקטוהו", ואף שמושה אמר זאת כשיודע להם לחם משנה, מ"מ זה נאמר לו בשבת והוא שחל לומר זאת לישראל. (תוד"ה וכו'). ולפי זה אם אייר היה חסר כפי הסדר הרגיל בכל

פ"ו: מרחיצין את המילה ביום השלישי שחל להיות בשבת, דאף ביום ג' נוספו הוא, דכתיב "ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים".

סיכה ביום הכיפורים אסורה כשתייה, אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר, דכתיב "ותבוא כמים בקרבן וכשמן בעצמותיו" מוקיש סיכה לשתייה. ולא חיי ראיה גמורה כיון דה"מ ביקרב" הכונה לרחיצה ולא לשתייה. וע"ע למה המשנה לא הביאה את הפסוק "ובשר ויין לא בא אפי' לסוך לא סכתי" שהוא דרשה גמורה. תוד"ה אע"פ.

דין פולטת שכבת זרע, וסדר ההפרשה קודם מתן תורה

פולטת שכבת זרע אחר שכבר הסריחה ואינה ראויה שיווצר מומנה ולד, טהורה. שיעור הזמן שכבר אינה ראויה לולד נלמד ממה שמושה רבינו הפריש את ישראל מנשותיהם קודם מתן תורה שהיה בשבת, כדי שכולם יהיו טהורות, ונחלקו החכמים מומתי הפרישם, ובה תלוי דין פולטת, וכדלהלן.

עד מתי פולטת שכבת זרע טמאה - לרבי אלעזר בן עזריה פולטת שכבת זרע ביום השלישי טהורה, וכגון אם שימשה ביום ה', אף אם שימשה ביום, ופולטה בליל שבת, דליכא אלא ב' עונות שלימות, טהורה, דמקצת היום ככולו. לרבי ישמעאל לפעמים היא טמאה ד' עונות כגון אם שימשה ביום ד' עם חשיכה פליטה טמאה עד תחילת שבת, ולפעמים ה' כגון ששימשה בתחילת יום ד', ולפעמים ו' כגון ששימשה בתחילת ליל ד' בין השמשות. לר"ע אחר ה' עונות טהורה, ואם שימשה אחר מקצת עונה ראשונה טהורה אחר מקצת עונה שישית. ולחכמים בעיניו ו' עונות שלמות וס"ל כרבי יוסי שהפרישם ביום רביעי, ובהשכמה כ"ע, ואותן ששטלו בליל שבת ופלטו לאחר טבילה הוצרכו לטבול בשבת שחריה, ומשום כך לא ניתנה תורה עד הבוקר.

מקור דין זה הוא ממה שהפריש משה את ישראל מנשותיהם קודם מתן תורה, דכתיב "היו נכונים לשלש ימים אל תגשו אל אשה". ראב"ע סובר כרבנן שהפרישם בחמישי ויש ששימשו בו ביום, ומבואר שגם אם שימשה ביום חמישי ותפלוט בליל שבת לאחר הטבילה, היא טהורה. רבי ישמעאל סובר ברבי יוסי שהפרישם ברביעי ויש ששימשו בו ביום ונמצא שעד ליל שבת יש רק ד' עונות שלימות, לפי שלא הקפידה תורה אלא על הימים. ור"ע סובר כרבי יוסי שהפרישם ברביעי, וס"ל כרב אדא בר אבהו שמושה לעולם עלה בהשכמה דכתיב "וישכם משה בבוקר ויעל אל הר סיני", וכן ירד בהשכמה דכתיב "לך רד ועלית" מוקיש ירידה לעליה, וממה שהוצרך משה להפרישם בהשכמה למד ר"ע שהתורה מוקפידה על ה' עונות שלימות, ולא על ימים דנימא מקצת היום ככולו. ואף שישראל קדושים הם ואין משמשים מיטותיהם ביום, דכתיב "בוזה דרכיו ימות" דצריך צניעות שלא יסתכלו, (ועוד דכתיב "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש". תוד"ה ישראל), מ"מ בבית אפל מותר לשמש ביום, ותלמיד חכם שהוא צנוע ולא יסתכל מותר אף ביום אם מאפיל בטליתו, ולכן היה צריך להפרישם בהשכמה. וחכמים סוברים שהפרישם ברביעי בהשכמה, וס"ל שאותן ששטלו בליל שבת אם פלטו לאחר טבילה היו טובלות בשבת שחריה, ולכן התורה ניתנה בבוקר. וכתבו התוס' (ד"ה נזין) שאע"פ שהתורה לא הקפידה על טומאות שהיו לפני ניתנה, כגון זב ומצורע וכו' נדה, מ"מ על טומאת קרי הקפידה תורה, מפני שהתורה ניתנה באימה ויראה, ובעל קרי אינו באימה ויראה, דמחמת קלות ראש הוא בא.

פ"ז: מתי טבול לפני מתן תורה - לדעת כל התנאים אם היו פולטות בערב שבת היו טובלות בליל שבת, שראויה התורה לניתן לטבולי יום, דלא הקפידה תורה על הערב שמש אלא לענין קדשים, אולם טבול מבעוד יום ולא פלטו. ובאמת לר"ע שהפרישם ברביעי בשבת בהשכמה, (וה"ה לראב"ע ורבי ישמעאל אין ראיה שצריך עוד עונה. תוד"ה ולטבול בני שימוש), היו ראויים לטבול בבין השמשות (-ליל שבת נקרא בין השמשות) ולקבל את התורה בבין השמשות, אולם הכתוב אומר "לא מראש בסתר ד'ברתי במקום ארץ חושך". ומה שהפרישם משה בהשכמה, אף שאם היה מפרישם בערב היה ה' עונות עד הבוקר של שבת, ואף אם פלטו בליל שבת ונטמאו יכלו לטבול שהרי בעל קרי יכול לטבול באותו יום שנטמא, ואח"כ לקבל את התורה, כדי שיהיה הללו הולכים לטבילה והללו לקבל תורה, ואם היו מאחרים את מתן תורה, היו מתבטלים מתורה. תוד"ה אמר.

שכבת זרע שפירשה מן האיש על בגד טמאה לעולם כל זמן שהיא לחה, דיכסה לא חזיא להזרע. שיטת ר"ח ור"ת (תוד"ה אבל) דאיירי הכא בזכר שנרבע ופלט זרע, דומיא דאשה, דזכר שראה קרי יש משנה מפורשת שנטמא לח ולא יבש, ואינו מיימא של רב הסדא.

רב פפא מסתפק בשכבת זרע של ישראל (דשכבת זרע של נכרי אינה נטמאה) במעי נכרית, אם רק ישראל שדואגים לקיום המצוות הביטל גופייהו דמתוך הדאגה מתחממים דכתיב "חס לבי בקרבי", והשכבת זרע מסרחת בני ימים, אבל נכרים לא, או שגם נכרים הביטל גופייהו מפני שהם אוכלים שקצים ורמשים. ואת"ל שנכרים הבית גופייהו, יש להסתפק מה הדין בשכבת זרע של ישראל במעי בהמה, האם רק באשה שיש לה פרוזדור ולא שולט שם אויר והיא מתחממת ומסרחת, או שגם בהמה שאין לה פרוזדור מסרחת, תניקו.

סדר ימי יציאת מצרים מתן תורה וכו'

כתיב (שמות י"ט) "בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים, ביום הזה באו מדבר סיני", בהמשך מספרת התורה כמה דברים שהקב"ה אמר למשה לומר לישראל, וביניהם מצות פרישה מן האשה כהכנה למתן תורה, ואח"כ היה מתן תורה. ונחלקו רבי יוסי וחכמים באיזה יום בשבוע הגיעו בני ישראל למדבר סיני, ובאיזה תאריך בחודש ניתנה תורה, וכדלהלן. עוד נבארת הגמ' באיזה ימים היו שחיטת הפסח, יציאת מצרים, הגעתם למדבר סין ותחילת ירידת המן, וכו'.

לכו"ע בראש חודש הגיעו למדבר סיני, דילפינן גז"ש "ביום הזה באו מדבר סיני" מ"החודש הזה לכם".

שנה יוצא שר"ח סיון היה באחד בשבת, כרבי יוסי, ולרבנן צ"ל שבאותה שנה עיברו את חודש אייר. ובסדר עולם איתא שיציאת מצרים היתה בערב שבת, והיינו כרבנן.

ר"ח ניסן בשנה השניה ליציאת מצרים - כתיב "ויהי בחודש הראשון בשנה השנית באחד לחודש היום המשכן", ואיתא בבבלי שאותו היום היה ראשון ל' דברים מלבד הקמת המשכן שהיתה באותו יום, איננו כיון שכל ז' ימי המילואים היה משה מקימו ומפרקו אינו נחשב ראשון לענין זה. (תוד"ה ע"ה) והם בריאת העולם שהיתה ביום ראשון, קרבנות הנשיאים לחנוכה הבית, עבודת הכהנים ועד אז עבדו הכהונות, עבודה של קרבנות הציבור הקבועים, ירידת האש למזבח, אכילת קדשים במחיצה ולא בכל מקום, (ובכ"ח מונה במקום זה את שחיטת צפון. תוד"ה ראשון). השראת השכינה בישראל, ברכת ישראל ע"י הכהנים, איסור הקרבת קרבנות בבמות שהרי אפשר להביאם לאהל מועד, וראשון לחדשים. ולפי זה באופן הרגיל שכל שנה יש הפרש ד' ימים (שכל מועד חל ד' ימים בשבוע מאוחר יותר משנה שעברה, ובשנה מעוברת ה' ימים דס"ל שעושים את שני האדרים חסרים), נמצא שאם ר"ח ניסן בשנה השניה חל ביום ראשון, הרי בשנה הראשונה חל ר"ח אייר בערב שבת ור"ח סיון בשבת. וצ"ל לרבי יוסי שבאותה שנה היו ז' חודשים חסרים וממילא הפסח בשנה השניה היה רק ג' ימים אחרי זה שבשנה הראשונה, ורבי יוסי חלק על הסוכרים שאין מעברים ואין מחסרים שום חודש אפילו לצורך. ולרבנן היו ח' חודשים חסרים, וכתבו התוס' (ד"ה לרבנן) שבאמת לרבנן היו ז' חסרים, ועוד יום התוסף ע"י שעיברו את אייר, ונקט ח' איב ז' דרבי יוסי.

מתן תורה

פ"ח. כפה הקב"ה על ישראל את ההר כגיגית ואמרו להם אם אתם מקבלים את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם. ואף שכבר הקדימו נעשה לנשמוע, הכפיה היתה שמא יחזרו בהם כשיראו את האש הגדולה. (תוד"ה כפה). ומכאן מודעה רבה לאורייתא - שאם יתבעו ישראל על קיום התורה ויכלו לטעון שבאונס קיבלוה, ויבימו אחשוורוש קיבלוה ברצון מאהבת הנס שנעשה להם. אבל מה שקיבלו עליהם את התורה בהר גריזים וחר עיבל, כיון שזה היה על פי הדיבור הרי זה כבעל כרחם. ומה שכתב עמנו בריית יהושע, לא קיבלו שם אלא שלא לעבוד עבודה זרה. תוד"ה מודעה.

התנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמרו להם, אם ישראל מקבלים את התורה אתם מתקיימים, ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו, דכתיב "יום השישי", וזה הכונה "ארץ יראה ושקטה" שבתחילה יראה ולבסוף שקטה.

הקדמת נעשה לנשמוע - בשעה שהקדימו נעשה לנשמוע יצאה בת קול ואמרה מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשים בו, ונמשלו ישראל לתפוח שפריו קודם לעליו (והיינו אתרוג), שהוא דר באלן משנה לשנה, וממילא הפרי של אשתקד קודם לעלים של שנה זו. תוד"ה פרי). ואף ישראל הקדימו נעשה לנשמוע. (רבא הוה מעיין בשמעתא, ומיעין אצבעותיו וירד מהם דם, ואמרו לו הצידיק שכבר קבלת התורה היתה פיזיות לקבל על עצמם בלי לשמוע מה יקבלו, ואמרו לו רבא שעל זה נאמר "תומת ישרים תנחם" שישאל הלכו בתמימות וסמכו שהקב"ה לא יתן להם דבר שלא יוכלו לעמוד בו, ועליכם נאמר "וסלף בוגדים ישדם"). ובאותה שעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמוע באו ששים ריבוא מלאכי השרת וקשרו לכל אחד שני כתררים, (וכיון שחטאו ישראל באו ק"כ ריבוא מלאכים ופיקרום), (שלא היה למלאך אחד כח להסיר אלא כתר אחד, דמדיה טובה מרובה. תוד"ה ירדו), ומשה נטל את כולם וכיון שהיו כתררים של הוד, לכן קעו פניו. (תוד"ה שני). ועתיד הקב"ה להחזירם לנו).

פ"ח: על הקבלה נאמר ליבבתני באחד מעיניך, ועל הקיום בשתי עיניי.

חטא העגל - עולבה (-חצופה) כלה שמזנה בתוך הופתה שעשו את העגל בסני, דכתיב "עד שהמלך במסיבו נרד נתן ריחו" (-עב ריחו הטוב לאחרים), ומ"מ יש בזה חביבות דכתיב נתן ולא כתיב הסריח. וכתב "צרו המור דודי לי בין שדי ילין" שאע"פ שדודי מיצר ומימר לי, מ"מ השרה שכניתו בתוכי במשכן ששני בדי הארון היו בולטים בפרוכת ונראים כשני שדים. והקב"ה מכפר על עוון העגל, דכתיב "אשכול הכופר דודי לי בכרמי עין גד" מי שהכל שלו מכפר לי על עוון הגדי (שהעגל הוא מין בהמה, איננו מלשון "עורכים לגד שלחן") שכרמתי (לשון אסיפה להתאווה להרהר אלוהות).

הנעלבים ואינם עולבים עומעים חרפתם ואינם מושבים עושים מאהבה ושמוחים ביסורים, עליהם הכתוב אומר "ואוהביו כצאת השמש בגבורתו".

ד"ת יש בהם להמית ולהחיות, למיימינים (-עוסקים בכל כוחם וטוודים לדעת סודה) סם חיים, למשמאילים סם המוות.

כל דיבור שיצא מפי הקב"ה - א' נחלק לשבעים לשון, דכתיב "וכפטישי יפוצץ סלע", שהסלע מתחלק ע"י הפטיש לכמה חלקים. רש"י. ולר"ת הכונה לסלע קשה שאם מכים עליו בפטיש הפטיש מתחלק לכמה חלקים. ב' היו קושרים לכל דיבור ב' כתררים, שהיה הדיבור דבר ממש ונראה, דכתיב "ורואים את הקולות". ג' נתמלא כל העולם בשמים (והרוח היתה מעבירה אותם לפני הדיבור הבא). ד' יצאה נשמתם של ישראל, והביא הקב"ה טל של תחית המתים והחיה אותם. ה' חזרו אלו הקרובים לדיבור לאחוריהם עד סוף מנחה ישראל שהוא י"ב מיל, והיו מלאכי השרת מדדים אותם מסייעים להם להתקרב לאט לאט.

המלאכים טענו לקב"ה שלא יתן את החמודה הגנוזה לתקע"ד שנים לפני בריאת העולם (שהתורה קדמה לעולם אלפים שנה, והקב"ה נתן את התורה אחרי כ"ו דורות מבריאת העולם, וכתב "דבר צוה אלף דור" שהתורה תינתן אחרי אלף דורות, ונמצא שלפני בריאת העולם היו תקע"ד דורות), לבשר ודם, ואמרו הקב"ה למשה שיענה להם, ואחז משה בכסא הכבוד ואמרו להם שמצוות התורה לא שייכים להם, והודו לו ונעשו ואוהבו, ואף מלאך המות מסר לו את הקטורת להקטיר מחמתו קטורת בשעת מגיפה ולעמוד בין המתים ובין החיים, ובה לעצור את המגיפה.

תמצית ההלכה

ליל שבעות - חסידים הראשונים היו נעורים כל הלילה ועוסקים בתורה, וכבר נהגו רוב הלומדים לעשות כך, וכתב האר"י שמי שעושה כך מובטח לו שישלים שנתו ולא יארע לו כל נזק, וכתב הב"א שהטעם הוא מפני שבמתן תורה היו ישראל ישנים והוצרך הקב"ה להערים, ואנו צריכים לתקן את זה. והנעור כל הלילה לא יכרך על נטילת ידים בבוקר אלא אחרי שעשה צרכיו לפני התפילה, ויברך אז גם אשר יצר. ולא יכרך על

הטלית קטן אלא יכיון לפטורה בברכת הטלית גדול. ונחלקו הפוסקים אם יכול לברך אלוקי נשמה והמעביר שניה, ויראה לצאת מאחר, ואם ישן י' נשימות יכול לברכם לכו"ע. ולענין ברכות התורה, כשלומד בלילה א"צ לברך כל זמן שלא ישן, אף אם לא למד ביום. ואם ישן שינת קבע על מיטתו אף בתחילת הלילה הוי הפסק. ונחלקו האחרונים אם יברך בבוקר, וספק ברכות להקל, ועדיף שישימע מאחר שיכיון להוציא והוא יכיון לצאת, ויאמר אח"כ כמה פסוקים. או שיכיון לצאת באברה רבה וילמד מיד אחר התפילה. וכתב רעק"א שאם ישן שינת קבע על מיטתו ביום לכו"ע צריך לברך בבוקר, אם לא למד מיד אחרי מעיב. (סימנים מ"ו מ"ז ותצ"ד).

פ"ט. אחרי מתן תורה הלך השטן וחיפש את התורה בארץ ביים ובתהום ובאבדון ובמות, ואמרו לו הקב"ה לך אצל בן עמרם, אמרו לו משה מה אני שנתן לי הקב"ה תורה, שלא החזיק טובה לעצמו, אמרו לו הקב"ה הואיל ומיעטת את עצמך תקרא על שמך.

בשעה שעלה משה למרום מצאו לקב"ה קושר קשרים לאותיות, ואמרו לו הקב"ה שהיה לו לתת שלום, ואף שאין עבד נותן שלום לרבו היה עליו לעזור לו לומר תצלח מלאכתך, מיד עליה אחרת אמרו לו "ועתה יגדל נא כח ד'".

משה אמר לישראל שיחזור אחר מ' יום, (לרש"י מונת משה היתה ליום שיליו עימו, ולכן יום העליה בז' סיון אינו מן המניין, והם היו סבורים שהיום שעלה בו הוא מן המניין. ולרבי"ם יום העליה הוא מן המניין, ומ' יום ומ"א לילה היינו לילה שאחר היום), וביום י"ז בתמוז בתחילת השערה השישית בא השטן (-היצר הרע שמחטיא את האדם ואח"כ עולה ומסטיין). והאומר שהוא מידת הדין אינו נראה בעיני רש"י. והתוס' כתבו שהוא השטן הוא מלאך המות, וטרודו הקב"ה בזמן מתן תורה וניתנה התורה בחשאי, כדי שלא יקטרג לומר שלא לתת תורה לאומה שתעדיה לחטוא לסוף מ' יום) וערבב את העולם ואמרו להם משה רבכם היכן הוא, אמרו לו עלה למקום, אמרו להם באו שש, ולא השגיחו בו, אמרו להם שמת, ולא השגיחו בו, הראה להם דמות מיטתו, באו ואמרו לאהרן "כי זה משה האיש וכו'".

שמות הר סיני ומדבר סיני - לרב חסדא ורבה בריה דרב הונא נקרא הר סיני מפני שירדה שנהא לעכו"ם עליו לפי שלא קיבלו את התורה, ועיקר שמו חורב. ולרבי אבהו שמו הר סיני וחורב היינו שירד עליו חורבן לעכו"ם. ורבי יוסי בר חנינא סובר כרב חסדא, ואמרו שמדבר סיני נקרא גם מדבר צין שנצטוו ישראל בו, ומדבר קדש שנתקדשו בו ישראל, ומדבר קדמות שניתנה בו התורה שהיא קדומה, ומדבר פארן שפרו ורבו ישראל שם שכל אחת נתעברה אשתו זכר במצות "שובו לכם לאהליכם", ומדבר סיני שירדה שם שנהא לעכו"ם, ושמו האמיתי מדבר חורב.

פ"ט: אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו - מכאן שקושרים לשון של זהורית בראש שעירי המשתלח. והא דכתיב כשנים ולא כשני, היינו שאע"פ שיחטאו כשנים מבריאת העולם ועד מתן תורה, כשלג ילבינו. וי"מ שלעת"ל יאמרו הקב"ה לישראל לכו אצל אבותיכם ובקשו רחמים, ויאמרו ישראל אצל מי נלך וכו', שהרי האבות לא ביקשו רחמים על ישראל כשאמרו להם הקב"ה שישאלו לכו לגלות, ויאמרו להם הקב"ה הואיל ותליתם עצמכם בי יתכפרו עוונותיכם. וכן לעת"ל יאמרו הקב"ה לאברהם ועיקב בניך חטאו לי, ויאמרו לו ימחור על קדושת שמך, ויצחק יאמר לקב"ה וכי בני הם ולא בניך, ולא חטאו אלא מקצת ימיהם (דעד כ' שנה אין עונשים כדמצינו שדור המדבר לא נענשו מתחת גיל עשרים, וזמן הלילות הוא כ"ה שנה, וזמן התפילה והאכילה ובית הכסא הוא י"ב שנה וחצי, ונשאר רק י"ב שנה וחצי לחטוא), ושהוא מוכן לסבול חצי מהחטאים, ואם צריך שכולם יהיו עליו, הרי מסר נפשו לקב"ה, ויקלטו ישראל את יצחק, ויאמרו להם יצחק קלטו לקב"ה, ויראה להם את הקב"ה בעיניהם, וישא עיניהם למרום ויאמרו "אתה ד' אבינו גואלנו מעולם שמך".

ראוי היה יעקב לירד למצרים בשלשלאות של ברזל כדרך הגולים, שהרי יד לשם במזירת הגלות, אלא שזכותו גרמה לו.

שיעורי הוצאה - המשך

לעיל ע"ה: - פ"ב. נתבאר מהם שיעורי הוצאה בדברים שונים, לפי חשיבות כל דבר, ומכאן עד סוף הפרק מומשיכה הגני לפרט עוד שיעורי הוצאה, ובפרק המצניע (צ' - צ"ד): מביאה הגני כמה כללים בדיני הוצאה.

עצים - כדי לבשל כגרוגרת מביצה של תרנגול שהיא קלה להתבשל. ואף עצים הראויים בכל שהוא לעשות שן למפתח זהו שיעורם.

תבלין - כדי לתבל ביצה קלה. וכמה סוגי תבלינים אין מצרפים זה עם זה אלא אם כולם מיני מתיקה, כיון שהם ראויים למותק את הקדירה, והיינו כשהם ממתקים את הקדירה. (תוד"ה הואיל). ואיירי ביש בהם נותן טעם, ובשאר מינים שרי כיון שזה נותן טעם לפגם. וכן מצניע שתבלינים שניים ושלושה שמות מומין אחד או משלושה מינים, (לרש"י הכונה כגון לפלל לבן שחור וארוך, ולר"ת תוד"ה תבלין) הכונה לג' איסורים שונים, כגון עורלה וכלאי הכיס, אבל מינים טעמם שוה אף שיש להם שם אחד אינם מצטרפים) אסורים ומצטרפים אסורים את הקדירה שתיבלו בהם, ואף אם אין בכל אחד לבד כדי לתבל והצטרפו ותיבלו אסור. רש"י. והתוס' (ד"ה אסורין) ביארו שאסורים היינו לאסור את הקדירה, ומצטרפים היינו לחיוב מלקות, (אמנם לחיוב קרבן אין כמה איסורים מצטרפים). ור"ת מביאר שהכונה שהם אסורים ומצטרפים לאסור את הקדירה, אבל אין בזה חיוב מלקות. וי"מ אסורים לח בלה בנותן טעם, ומצטרפים יבש ביבש אע"פ שאינם נותנים טעם.

צ. קליפי אגוזים ורימונים טיטס ופואה - אם הסממנים שרוים שיעורם כדי לצבוע בהם דוגמא לאירא שזה שיעור קטן, ואם אינם שרוים שיעורם כדי לצבוע בגד קטן, לפי שאין אדם טורה לשרות סמנים לפחות מובגד קטן.

מי רגלים עד בן מ' יום, וכתבו התוס' שאין גורסים בן מ' יום, דאין הכונה לקטן בן מ' יום, אלא למי רגלים שעדיין לא עבר עליהם מ' יום. נתר אלכסנדרית (למעוטי נתר אנפנטרין), בורית (-מין אחד של אהלא, ואין הכונה להצפריץ, שהרי שנינו שלהלביצין ולענין ובורית ואהל יש קדושת שביעית, וצמח שאין לו עיקר אין לו קדושת שביעית. וי"א שבורית זה חול, והכונה לחול שכלבנים בו את הבגדים, דאילו חול שנותנים בסיד שיעורו כדי ליתן על פי כף של סיד. תוד"ה בורית), קמוליא (-שלוף דוץ), אשג (-שונאנה הנמצאת בנקבי המרגליות ומוציאים אותה ע"י מסמור מברזל), כל אלו שיעורם כדי לכבס בגד קטן בפי סבכה, רבי יהודה אומר כדי להעביר את הכתם של דם נדה.

האסורים בהוצאה בכל שהוא - פלפלת - דחזיא לריח הפה. עטרן - דחזיא לצלחתא כאב חצי הראש. מיני בשמים בין ריח רע להבריח מזיקים ובין ריח טוב. ארגמן. (בתולת הורד - אחת). מיני

כללי מלאכת הוצאה

צ"א: המוציא והניח בכרמלית וחזר והניחו ברה"ר - לתנא דמתני' פטור, מפני שלא עשה את המלאכה בבת אחת, אבל אם לא הניח בכרמלית חייב. ולבן עזאי אף בלא הניח פטור אם עבר דרך כרמלית. איסקופה גבוהה ט' ורחבה ד' ורובים מכתפים עליה היו רה"ר, ואם היא גבוהה ורחבה ד' היו רה"ר, ואם היא גבוהה מג' ועד ט' (וט' אינו כבלל) אינה מקורה ורחבה ד' היו כרמלית.

אגד כלי- המוציא כלי ובו קישוואין ודלועין או אגודות בשמים ארוכות, אינו חייב עד שיוציא את כל הקופה, דכל דבר שאגוד לבנים כל שהוא, לאו הוצאה היא. ואם יש בכלי חרדל, או צרורות קטנים של שבנים, לחזקיה חייב דאגד כלי לא שמייה אגד, ולרבי יוחנן אפי' אם כל הפירות מבחוץ פטור עד שיוציא את כל הקופה, דאגד כלי שמייה אגד. רבא סבר דאגד כלי לאו שמייה אגד ואביי סבר שלא שמייה אגד, וחזרו בהם והחליפו השיטות.

קיס ליה בדרבה מיניה בגונב כיס ומוציאו בשבת- הגונב כיס עם מטבעות בשבת והגביהו בבית הבעלים, חייב בתשלומים אע"פ שהוא נדון בנפשו, כיון שכבר נתחייב על הגניבה בשעת ההגבה, לפני שנתחייב על איסור שבת. אבל אם גררו לרה"ר שקנאו רק הוצאה (וכגון שהוציאו לצידו רה"ר או שצירף ידו למטה מג' וקיבלו, אבל בהוציא סתם לרה"ר לא קנאו), פטור על הגניבה, כיון שנתחייב על ההוצאה באותו הזמן שנתחייב על הגניבה, וקם ליה בדרבה מיניה. הגמ' אומרת שלמ"ד אגד כלי שמייה אגד, חייב על הגניבה, כיון שחייב הגניבה על מה שכבר יצא לחוץ קודם לחיוב שבת, ואף בהוציא את הכיס דרך שוליו חייב על הגניבה, כיון שהוא יכול לקרוע את מקום התפירה, ורק בגונב נסכא שזה חתיכות ארוכות שכל זמן שמקצתן בפנים לא קנה, ואין לכיס שנצנץ או שהשנצים כרוכים עליו, פטור.

צ"ב אגד יד- העומד ברה"ר והוציא ידו ובה פירות לרה"ר, אם היד למעלה מג' טפחים פטור משום שאין כאן הנחה, ואם היא למטה מג' טפחים דהוי כמנונה, לאביי פטור דאגד גוף שמייה אגד, וידו בטר גופו גרירא, ולרבא חייב. ושיטת ר"י בתוס' (ד"ה התם) שאם היד למעלה מג' שמייה אגד, וידו בטר גופו גריר, אבל למטה מג' אין שמייה אגד.

הוצאה שלא כדרך- המוציא בימינו או בשמאלו או בתוך חיקו חייב מפני שכן דרך הוצאה, וכן המוציא על כתיפו חייב מפני שכן היה דרך מנשא בני קהת דכתיב "בכתף ישאו". וי"מ שאלעזר בן אהרן הכהן נשא על כתפו את החביתין, (ואת שמן המאור ושמן המשחה אחד בימין ואחד בשמאל, ואת הקטורת בחיקו). אבל המוציא כלאחר ידו או ברגלו או בפיו (אמנם אוכלין שדרך הוציאם בפיו חייב. תוד"ה המוציא) או במרפקו (לרש"י הכונה לבית השחי, ולתוס' הכונה לחיבור שבין הזרוע לקנה היד. והוסיפו שמקום התפילין הוא למעלה מחמרפק) או באזנו או בשערו או בין פגדתו (-אזור הלול) לחלוקו או בשפת חלוקו או במנעולו או בסנדלו, פטור, מפני שלא הוציא כדרך המוציאין.

המוציא למעלה מ' באור בידו ואינו על כתפו, וגבוה ו' מהארץ, חייב, שכן דרך מנשא בני קהת, שהיה המשכן היה גבוהה ו' אמות דכתיב "ועשר אמות אורך הקרש", ואף גובה המזבח היה ו' אמות דכתיב לגבי הקלעים "על המשכן ועל המזבח סביב", וסיבבו את המזבח בקלעים שרוחבם ו' אמות וגובהם ט' אמות, ומנשה רבינו ושאר הלויים היה גובהם ו' אמות דכתיב "ויפרוש את האוהל על המשכן", וגמירי שכל דבר הנישא במוטות שני שלישי הוא למטה ושליש למעלה ואותו שלישי היה למטה מכתפיהם, ונמצא שהמזבח היה גבוה הרבה מהקרקע קרוב לשליש מ' אמות. אי נמי אף אם נאמר שרק משה היה גבוהה ו' אמות, דאין השכינה שורה אלא על חכם גבור עשיר ובעל קומה, אבל שאר הלויים גובהם ו' אמות ונמצא שהמזבח מוגבה מהקרקע רק ב' או ג' טפחים, מ"מ כיון שהארון היה גבוה ט' והכפורת עביה טפח, ודבר הנישא במוטות גבוה שלישי למעלה ושני שלישי למטה, נמצא שהארון היה למעלה מ' טפחים, ואפי' אם הלויים גובהם ג' אמות כמותו, דהינו י"ח אמות (למטה מן הכתפיים. תוס'), מ"מ רק ו' טפחים ושליש היה למטה מכתפיהם, ונמצא הארון גבוה מהקרקע ו' טפחים יותר. אמנם הזרק למעלה מ' טפחים פטור.

המוציא משאוי על ראשו פטור, ואף במקומות שרגילים לעשות כך כגון בהוצל פטור, דבטלה דעתם אצל כל אדם, ופטור אפי' בהוצל, אמנם בדבר שגם שאר העולם היו עושים כך אם היה להם מה שיש לאנשי אותו מקום, לא אומרים בטלה דעתם כלפי אותו מקום, אא"כ מוזכר באדם אחד. תוד"ה ואת"ל.

צ"ב: הוצאה שנעשתה בצורה אחרת מכוונת המוציא - נתכוין להוציא לפניו ובא לו לאחוריו פטור, מפני שנתכוין לשמירה מעולה ולא לשמירה פחותה, והוי כמתעסק ולא כמתכוין, ואנן סהדי דלא ניחא ליה. לאחריו ובא לפניו חייב, שנתכוין לשמירה פחותה ועלתה בידו לשמירה מעולה. לישנא קמא רצה רבי אלעזר לומר שיש תנא שמתחייב בשני המקרים ויש תנא שפטור בשני המקרים. ולל"ב הנדון הוא בלאחריו ובא לו לאחוריו - לרב אלעזר נחלקו בזה במתני', ולרב אשי לכו"ע חייב דיש מוציאין כך לשמירה פחותה.

בפגדתו ופיה למטה- להכמים פטור דהוי שלא כדרך דכיון שהמעות נפלות אין מוציאם כך, ולר"י חייב כמוציא לאחוריו דהוי שמירה פחותה.

האשה החוגרת בסינר בין מלפניה בין מלאחריה חייבת, דדרך הסינר לעבור מצד לצד. ולרבי יהודה הוא הדין במקבלי פתקין של המלך חייבים על הוצאה אף אם לא נתקיימה מחשבתם, כגון שהוציאם ע"מ לתת לרץ אחד ונתנם לרץ אחר, שכן בלברי מלכות עושין כן שאם דבר המלך נתון ואינו מוצא את מי שרצה נתון לאחר. רש"י בשם רבותיו. והתוס' (ד"ה רבי יהודה) מבארים שמדובר בנושא כתיב המלך, שמצוי שעוברים מלפניו ולאחוריו.

ניתן לקבל סיכומים חודשיים על הדף היומי, וכן על משנה ברורה לפי סדר מבחני דרשו, במייל A0527692282@gmail.com או בנקודות ההפצה.

בס"ד הושלמה מלאכת כתיבת סיכומי "תמצית הש"ס" על כל הש"ס. (ברכות ומועד, נשים, נזיקין, קדשים ונדח). ניתן לרכוש חוברות אלו בתנויות הספרים, או במשלוח הביתה, במחיר 95 ₪ לארבעת החלקים כולל משלוח. להזמנות ניתן להתקשר ל-0537125663, לנקודות המכירה יש להתקשר ל-0732789669.

מתכות - דחזין לדרבן קטן. מוקק (תולעת) ספרים ומוקק מטפחותיהם - שמצניעים אותם לגנזם דכל דבר קודש טעון גניזה. משמשי ע"ז - לר"י שיעורם בכל שהוא שנאמר "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם", ופליג אתנא דמתני' ע"ה: דס"ל שאינו חייב על הוצאת עצי אשירה.

האומר הרי עלי ברזל לבדק הבית לא יפחות מאמה על אמה, שראוי לעשות בה כליא עורב טבלא חדה כסכין שיש בה מסמרים לחפות את גג ההיכל כדי למנוע את העורבים מלישב. ושיטת הערוך שבמוקדש ראשון מפני רוב קדושה שהיתה בו לא היו צריכים כליא עורב. והתוס' מוכיחים מהגמ' במועד קטן שהיה במוקדש ראשון כליא עורב. נחושת - לא יפחות ממעמה כסף, ולר"א לא יפחות מצינורא קטנה שראויה לחטט הפתילות ולקנח את הנרות.

המוציא קופת הרוכלין (מוכרי בשמים לקישוטי נשים שיש להם קופות קטנות לצרורות בשמים) אע"פ שיש בה מינים הרבה אינו חייב אלא אחת, כיון שזה מעשה הוצאה אחד. וכתבו התוס' שהחידוש הוא שאפי' אם הביא קרבן על מין אחד וחזר ונדע לו על מין אחר פטור. אבל בנדע לו על הכל יחד פשיטא שמוציא קרבן אחד. והיכא שנודע לו על הכל ואח"כ על האוכלין שבתוכו, נחלקו ר"י ור"ל אם הידיעות מחלקות. ובירושלמי מובאר שהחידוש הוא שאפילו לרבי יהושע שתמכויהם מחלקים, אינו חייב אלא חטאת אחת.

צ: זרעוני גינה - פחות מכגורגרת כיון שהם עומדים לזריעה, (אבל מה שעומד לאכילה שיעורו כגורגרת), ריב"ב אומר חמשה, ואע"פ שזבל שיעורו לר"ע כדי לזבל קלה של כרוב ולחכמים כדי לזבל כרישא, התם איירי שהם זרועים, אבל בלא זרעם אין אדם טורח להוציא מתחילה כדי לזרוע אחד. זרע קישואים או דלועים או פול המצרי שיעורם שניים.

גרעיני תמרים - לנטיעה שיעורם שתיים, והיינו שהם ראוים לנטיעה, אי נמי במוקם שרגילים לנטועם, אבל המוציא בכדי לנטוע מחייב ר"מ אפי' בחיטה אחת. (תוד"ה אם). לאכילה שיעורם כמלאו פי חזיר (שזה ראוי לתא או למכור לנכרי, אבל לישראל אסור לגדל חזיר. תוד"ה שמוצניעים), והיינו באחת. להסיק - כדי לבשל כגורגרת מביצה תנוגלת שהיא קלה להתבשל. לחשבון - ו"א ב', ו"א ה' מפני שפחות מוכר אדם לא שוכח.

נימים מזנב הסוס או הפרה - שניים, שמצניעים אותם לנישבין (-לצוד עופות). מוקשה של חזיר - אחת. צורי דקלים לסלים - שתיים, ותורי דקל אחת. צפורת כרמים - כל שהוא, ואפי' מתה, דחזיא לרפואה.

חגב - חי טהור - כל שהוא, טמא - לר"י כל שהוא מפני שמצניעים אותו לקטן לשחך בו, ולחכמים כגורגרת, מפני שאין נותנים אותו לקטן, שמה ימות ויאכלנו, ואף למ"ד שבי"ד לא מוציאים להפריש קטן האוכל נבלות, אסור להאכילו בידים, דכתיב "לא תאכלום" קרי ביה לא תאכלום, (אבל בחי אין חוששים שיאכלנו ולכן שיעורו כגורגרת, דא"כ אף בטהור חי כגון שושיבא ניחוש שיאכלנו, ויעבור על כל תשקצו, ואיסור אבר מן החי אין בו, כיון שחגב אינו טעון שחיטה. רש"י ותוס'). ומשמע הכא דשושיבא והיינו שראשו ארוך מותר באכילה. ור"י סובר שהקטן יבכה ולא יאכלנו). חגב מת שיעורו כגורגרת כשאר אוכלין.

המצניע

שיעורי הוצאה באופנים מיוחדים

אחרי שנתבאר בפרקים הקודמים מהו שיעור הוצאה בשבת, כל דבר לפי חשיבותו, מובאת הגמרא האם יש אופנים שייך להתחייב בפחות מהשיעורים הנ"ל, או שצריך יותר מהשיעורים הנ"ל, לפי החשיבות שיש לדבר כלפי המוציא או כלפי אחר.

המצניע פחות מהשיעורים הנ"ל לזרע או לדוגמא או לרפואה, והוציאו בשבת, חייב בכל שהוא, ואפי' המוציא חיטה אחת לזריעה חייב, דהא אחשיבה, ואף אם שכח למה הצניע והוציאו בסתמא חייב, דכל העושה על דעת ראשונה הוא עושה. ואם נמלך מהצניעתו והכניסו, אינו חייב אלא בשיעורו, (אף אם לא נמלך עליו בפירוש אלא זרקו לאוצר עם פירותיו ולא הצניעו בפני עצמו, ומקומו ניכר. צ"א:).

צ"א: המצניע פחות מכשיעור והוציאו אחר, לתנא דמתני' פטור, ולרשב"ג נתחייב זה במחשבתו של זה.

החושב להוציא כל ביתו כהוצאה אחת, דלא אחשיבה אא"כ הוציא כל ביתו, חייב בשיעורים דמתני', דבטלה דעתו אצל כל אדם, ושיעורא דחשיב לאינשי חשיב. רש"י. ובתוס' (ד"ה מתקיף) כתבו שאין אדם שלא חשוב בעיניו פחות מזה.

עקירה והנחה בשתי מחשבות ששיעורם שונה - הוציא כשיעור לאכילה ונמלך לזריעה חייב, דא"צ עקירה והנחה באותה מחשבה. רבא מסתפק מה הדין אם הוציא חצי גרוגרת לזריעה, ותפחה כגורגרת, ונמלך עליה לאכילה, והניחה, האם פטור כיון שבהוצאה לא היה שיעור המחייב בהוצאה לאכילה, או שחייב כיון שאם היה מכניס במחשבת ההוצאה היה חייב. ואת"ל שחייב, יש להסתפק מה הדין כשהוציא כגורגרת לאכילה ונמלך עליה לזריעה, האם כאן פטור כיון שאם היה מכניס במחשבת ההוצאה היה פטור, או שחייב דבתר השתא אזלינן, ודיחוי לא שייך הכא. כיון שאינה נדחית אלא מהשיעור הראשון ולא מהשיעור האחרון, משא"כ במקרה דלהלן. (תוד"ה או). ואת"ל שחייב, יש להסתפק מה הדין כשהוציא כגורגרת לאכילה וצמקה וחזר ותפחה, האם יש דיחוי מחיוב חטאת לענין שבת ובטלה העיקרה, או לא, תיקו.

זרק כזית תרומה לבית טמא והכזית מצטרף לאוכלים שכבר היו בבית להשלים שיעור כביצה לטומאת אוכלים, (לטמא טומאת אוכלין. רש"י. אמנם לקבל טומאה בעצמו, כתב רש"י בפסחים שאוכל נוקבל טומאה בכל שהוא, אבל דעת התוס' (ד"ה א) שמד אורייתא אוכל אינו נוקבל טומאה אלא בכביצה, והדרשה שרש"י מביא ממהותה כתנים אינה אלא אסמכתא בעלמא. ולענין הכשר לקבלת טומאה, כתב הרב פורת בשם רש"י שאין אוכל נוקבל הכשר בפחות מכביצה), רבא מסתפק האם כיון שהכזית מצטרף לענין טומאה היא מצטרף גם לענין שבת, שהרי שבת וטומאה בהדי דהדי קאתין שהרי בעודו באור אין בו שיעור, ואם שצריך כיון שגלגלי שבת צריך כגורגרת.

המוציא שתי הלחם ולחם הפנים אינו חייב אלא בכגורגרת, שאף שלענין פסול יוצא לעבור על לאו אם אכלו שיעורם בכזית, מ"מ הרי כבר ביציאתם חוץ לחומת העזרה להקף החיל שלפני העזרת נשים או לעזרת נשים, נפסלו ביוצא, וחייב שבת הוא רק כשמוציאים לרה"ר.

"לדעת"

מבחן שבועי – בדף היומי

א"י ר' בחר 2 יוסף יום 216 ג"י

שבת נשא-שבת עט'-פה-מבחן מס' 21

1. מטרת המבחן לעידוד חזרה שבועית על הגמרא או על סיכום, והשאלות מותאמות לכך.
2. יש להתקשר לטלפון 073-7289669 ולהירשם במערכת, ולאחר מכן להזין את התשובות.
3. ניתן לענות תשובות בטלפון עד יום שלישי ב- 05:00 בבוקר. וכן ברישום במייל a0527692282@gmail.com.
4. המבחן מיועד ללומדי הדף היומי בלבד. המבחן הינו על גמי' רש"י, ויש לענות בגמרות סגורות.
5. מענה נכון על 8 מתוך 10 השאלות מצרף להגרלה. לחוזרים על הגמי' או הסיכום מספיק 7 שאלות.
6. ההגרלה ע"ד רבני האירגון, בחורים שזוכים יקבלו סך 300 ₪. – ניתן לשמוע שמות הזוכים בשלוחה 5.
7. לפרטים ולתרומות בטל' 050-4172898 בין 21.15-22.30 בערב.
8. מדי חודש, **הגרלה נוספת לכלל הנחנים** (3 זכיות ע"ש 150 ₪ כ"א) לעושים 3 מתוך 4 מבחנים.
9. ניתן להשיג את המבחן ואת סיכומי התמצית בנק' הפצה (שלוחה 4), בפקס 15389285851 או במייל לעיל.
10. **חדש!! מדור "לדעת חכמה" - 4 שאלות נוספות להעמקת החזרה.** הזוכה בהגרלה השבועית, באם ענה נכון על 3 מתוך 4 שאלות אלו, יקבל בנוסף לזכייה ביוניס של 200 ₪.

1. אלו דברים שיעורם להוצאה אחרי תיקונם קטן יותר

משיעורם לפני תיקונם, ומדוע?

- א. סמנים זרעים ושופכים.
- ב. עור וצמר.
- ג. שטר שנכתב ועדיין לא נחתם.

2. מהי הפרשה הכי קטנה בתפילין שהיא שיעור הוצאת קלף בשבת?

- א. שמע ישראל.
- ב. והיה אם שמוע.
- ג. קדש לי כל בכור.

3. האם מותר לסוד את ביתו בסייד?

- א. אסור, אא"כ עירב בו תבן או חול.
- ב. אסור אא"כ עירב בו תבן, ואם עירב בו חול מחלוקת אם מותר.
- ג. מותר, ואם עירב בו תבן או חול מחלוקת.

4. לגבי איזה דין יש מחלוקת בשיעור האבנים שמקנחים בהם בבית הכסא (רש"י)?

- א. חיוב הוצאה בשבת.
- ב. איסור טלטול מוקצה בשבת.
- ג. שני הדינים הנ"ל תלויים באותו נדון.

5. איזה שיעור גדול יותר לחייב בהוצאת חרס בשבת?

- א. שיטת רבי מאיר בכדי לחתות בו את האור ממדורה גדולה.
- ב. שיטת רבי יוסי כדי לקבל בו רביעית.
- ג. שניהם שווים כדכתיב "לחתות אש מיקוד ולחשוף מים מגבא".

6. מי מטמא באבן מסמא?

- א. נדה וזבה, נבילה, שרץ, ובעבודה זרה מחלוקת.
- ב. נדה וזבה, נבילה, ובעבודה זרה מחלוקת.
- ג. נדה וזבה, ובעבודה זרה מחלוקת.

7. מהו שיעור האיסור והטומאה בעבודה זרה?

- א. בכזית.
- ב. לענין איסור טומאה בכעדשה, ולענין איסור הנאה אפי' בפחות.
- ג. לענין טומאה בכזית, ולענין איסור הנאה אפי' בפחות.

8. מדוע בערוגה ששה על ששה טפחים צריך לזרוע את הזרע החמישי באמצע (רש"י)?

- א. כדי שיהיה רחוק ג' טפחים ועי"ז לא ינק מהזרעים שבצדדים.
- ב. כיון שאין הכר בינו לאלו שבצדדים לולא שמרחיק כדי יניקה.
- ג. כך לומדים מהפסוק, ואין בזה טעם.

9. איזה איסור לומדת הגמי' שבת פ"ה. מ"לא תסיג גבול רעד" (רש"י)?

- א. איסור פתיחת חנות ליד חנותו של חבירו.
- ב. שלא להזיז את גבול קרקעו על חשבון קרקע חבירו.
- ג. שלא יזרע ממש סמוך לגבול חבירו, ויכחיש את קרקע חבירו.

10. כשעושה בערוגה עיגול של ה' טפחים, מה מותר לו לזרוע בארבעת הפינות (רש"י)?

- א. מותר למלא את הפינות מאיזה מין שירצה, כיון שהעיגול ניכר.
- ב. דוקא מאותו מין שזרע בעיגול, כיון שאין ג"ט בינו לבין העיגול.
- ג. מותר לזרוע רק זרע אחד בכל פינה, מאיזה מין שירצה.

"האיש שנותן ליבו תמיד לחזור על למודו, לבד שבזה מצליח ומשתמר תורתו, -ניכר בזה חביבותו לתורה" (תורת הבית פ"ז).

ההגרלה השבוע על

חליפה (בשווי טיקט עד 1,190 ₪)

2- ליבוויץ MAN

שמות הזוכים:

ויקהל פקודי הרב ברוך רוזנברג ערד.
ויקרא הרב אריה שזיפי מושב נוה.
צנ הבה"ח פנחס מנחם סוכות בית שמש.
שבת פסח הרב א. ישעיהו ויסמן בית שמש.

בהגרלה החודשית זכו:

הרב נחמיה מנלה ערד.
הרב נחום רבינוביץ ביתר.
הרב סנחם מנחם הידה כ"ב.

מדור "לדעת חכמה"

א"י ישראל יקר 2 יקר יקר אויך ג"י

1. באיזה אופן המוציא ב' חצאי גרוגרות בב' פעמים חייב?
 - א. כשהוציא שניהם בהעלם אחד, לרשות אחת, אפי' אם החצי הראשון כבר לא שם.
 - ב. כשהוציא שניהם בב' העלמות, לרשות אחת, והחצי הראשון עדיין שם.
 - ג. כשהוציא שניהם בהעלם אחד, לרשות אחת, והחצי הראשון עדיין שם.
2. מה מבואר בגמ' פ"א: שמותר לעשות בשבת לר"ש דדבר שאינו מתכוין מותר (גמרא ורש"י)?
 - א. לקנח בצרור שגדלו עליו עשבים.
 - ב. להפנות בשדה אחרי החרישה.
 - ג. לסרוק במסרק למי שהוא נזיר.
3. דבר טמא שהסיט דבר טהור, באיזה טומאות הדבר הטהור נטמא (גמרא ורש"י)?
 - א. זב, מת, ובעבודה זרה מחלוקת, ונכרי ונכרית מדרבנן.
 - ב. זב, ובעבודה זרה מחלוקת, ונכרי ונכרית מדרבנן.
 - ג. בכל הטומאות.
4. מהם דיני טומאת כלי חרס?
 - א. נטמאים במגע ומדרס, ואין להם טהרה במקוה.
 - ב. נטמאים במגע ולא במדרס, ואין להם טהרה במקוה.
 - ג. נטמאים במגע ולא במדרס, ויש להם טהרה במקוה.

תמצית משנה ברורה

סימן תע"ג סעיף ד' – סוף סימן תפ"ו

מיועד לחזרה בלבד, ואין לסמוך להלכה.

קצת הסדר

בליל הסדר מביאים לפני בעל הבית קערה שיש בה את הדברים הנצרכים לסדר, וכדלהלן:

שלוש מצות, שנים בשביל לחם משנה, ואחת חוצים אותה לקיים בה מצות אכילת מצה ואפיקומן.

מור, ו**חרוסת** כדי לטבל בה את המור.

כרפס (בחרו לכתחילה במין ירק שכך שמו, והוא נטריקון של ס' פרך, והיינו ס' רבוא שעבדו עבודת פרך) או **ירק אחר** מאיזה מין שירצה, אך לא יביא מין הכשר למרור, וטוב שיקח מין שברכתו כברכת המור כדי לפטור בברכתו את המור. ומביאים **חומץ או מי מלח** כדי לטבל בהם את הכרפס, כדי שישאלו התינוקות, דמוצה לומר ההגדה בדרך שאלה ותשובה. ואם חל ט"ו בשבת יכן את המי מלח לפני שבת, ואם לא הכין לפני שבת, יכין מעט, כמבואר בסימן שכ"א.

שני תבשילין אחד זכר לפסח ואחד זכר לחגיגה, ונהגו להביא בשר צלי על גחלים ולא מבושל, זכר לפסח, וביצה מבושלת זכר לחגיגה, וכתב הרמ"א שאפשר שגם הביצה תהיה צלויה, שהרי חגיגה באה בין צלי בין מבושל, וכך נהגו בעירו החוששים לפוסקים שטורחים שצריך דווקא צלי. וא"צ לצלות את הבשר דווקא בשפוד, וכ"ש שאם מביא בשר צלי זכר לפסח ובשר מבושל זכר לחגיגה שפיר דמי, שהרי אף במרק של בשר יוצאים ידי זכר לחגיגה, וי"א שמביאים ביעא (-ביצה) מלשון בעי רחמנא למיפרק יתנא, וי"מ שהטעם הוא זכר לאבילות בית המוקדש שאין אנו יכולים להקריב קרבן פסח. ואם חל ערב פסח בשבת, י"א שאין מביאים זכר לחגיגה כיון שחגיגה אינה דוחה שבת, וי"א שצריך לעשות שני תבשילין משום לא פלוג, וכן נהגים. אסור לאכול את הזרוע בלילה, וא"כ אסור לצלות את הזרוע בלילה דמסתמא סונית להניח ליי"ט שני, א"כ כוונתו לאוכלו בט"ו בבוקר, וכן את הביצה שמוותר לאוכלה בלילה אף אם היא צלויה, מ"מ לא יצלה אותה בלילה אם דעתו שלא לאוכלה עד יו"ט שני, ואם שכח וצלה בלילה יזהר לאכול בבוקר. ואין לזרוק את הזרוע משום ביזוי מצוה, ומצוה להניח את הזרוע ביו"ט שני בבוקר בתוך הצלי ולאכול. ונהגו שיהיה הבשר זרוע, ע"ש זרוע נטויה שהראה הקב"ה במצרים, וצריך שיהיה מעט בשר על הזרוע מפני שהוא זכר לבשר הפסח, ומי שאין לו זרוע יקח שאר בשר אפי' בלא עצם.

לפני שאר בני הבית אין מביאים קערה, אפי' אם יש שלחן קטן לפני כל אחד, אלא כולם נוטלים משל בעל הבית.

סדר הקערה - צריך לסדר את הקערה באופן שלא יעבור על המצוות, ולכן סומך לבעה"ב יהיה הכרפס, ולידו החומץ, ואח"כ המצה, ואח"כ המור והחרוסת, ואח"כ הבשר והביצה. וי"א שכיון שהבשר והביצה אינם מצוה אלא זכר בעלמא, אין לחוש אם ידלג עליהם, וגם על מור וחרוסת אפשר שאין שייך בהם אין מעבידים על המצוות. ועיין באחרונים סדר הקערה של האר"י ז"ל.

מצות אכילת מור

בזמננו שאין לנו קרבן פסח, מצות אכילת מור דרבנן.

שיעור מור הוא כזית, והיינו כשיעור חצי ביצה. ואם מקיים המצוה בעלים יראה לדחוק אותם ביחד, כי הרווח שבין העלים אינו מצטרף. ואם אכל פחות מכזית לא יצא ידי חובה וגם בירך ברכה לבטלה.

אין יוצאים ידי חובה במור גזול, וכיון שסתם נכרים הם גזלני קרקע, יזהר שלא יעקור הישראל עצמו את המור מקרקע הנכרי אפילו ברשות, אלא הנכרי יתלוש את המור מקרקע ואז הישראל יקנה ממנו, שבאופן זה קנה הישראל את המור ביאוש ושינוי רשות.

אלו ירקות כשרים למרור - חזרת (-שאלאטין), עולשין, תמכא (-חריצין), חרבינא, מור - (ירק מר ביותר ששמו מור), וכל המינים מצטרפים זה לזה לשיעור כזית אע"פ

שטעמם שונה, כיון שכולם מרים. וסדר העדיפות הוא כפי הסדר שהם שנויים, ועיקר המצוה בחזרת, שתחילתה מתוק וסופה מר כפי שהיה שעבוד מצרים, ואפי' אם היא יקרה קצת יותר משאר המינים נכון להדר אחריה, אך כיון שמצוים בה מאד תולעים קטנים שאינם ניכרים לחלושי עין, מי שאין לו אנשים מיוחדים בעלי יראה שייבדקו כראוי, טוב יותר שיקח תמכא. ומי שהוא חולה או איסטניס מותר לו לקחת מאיזה מין מהם שערב עליו ביותר, ואכל הכזית מעט מעט בכדי אכילת פרס, שהרי מעיקר הדין יוצא בזה, אף דלאדם גליל מצוה לאכול כשהוא מרוסק בנת אחת, ואם מחמת בריאותו גם זה אינו יכול, יאכל מעט או ילעס בפיו לזכר טעם מרירות, אבל לא יברך על זה, אבל אם אינו נוגע לו לבריאותו, ראוי לו לדחוק עצמו בכל יכולתו אף שקשה לו, כדי לקיים מצות חז"ל.

העלים של המינים הנ"ל כשרים לכתחילה למרור, כל זמן שהם לחים, ודעת המ"א והט"ז שנגמז יותר לצאת בעלים, וביבשים אין יוצאים מפני שאין בהם טעם מרור והם כעפר בעלמא, ובכמושים י"א שיוצאים בהם ויש מחמירים אפי' בכמושים. ובקלח יוצאים אף אם הוא יבש. ובשורשים הקטנים המתפצלים לצדדים בתחתית הירק או בצדדיו אין יוצאים ידי חובה, אבל השורש הגדול שבו עומד הירק הוא הקלח ויוצאים בו. ואין יוצאים יד"ח בכבושים בחומץ, או במבושלים, או בשלוקים (מבושלים הרבה), מפני שאין להם טעם מרור, ואם הם כבושים במים מנת לעת, י"א שאין יוצאים בהם, ואם כבר שרה ואין לו אחר יש לסמוך להקל, שהרי יש עדיין לחרי"ן טעם מרור, אך בעלים אין להקל.

אין לאכול את התמכא שלם, שכמעט הוא סכנה ואין בו מצוה, שמחמת חריפותו הוא מזיק גדול, וצריך לפרורו ולהעמידו מנגלה כדי שתפוג חריפותו, והג"א נהגה לפרורו רק אחרי ביאתו מביט הכנסת ולכסותו עד התחלת הסדר, ואם פסח חל בשבת יפוררו לפני שבת ויניחנו בכלי ויכסנו עד התחלת הסדר, ובתחילת הסדר יפוררו על קערה כדי שתפוג חריפותו, ואז ימעך אותו וישער שיש בו כזית ויאכלנו.

מי שאין לו אחד מאלו הירקות יקח לענה (שאינה מחמשת המינים הנ"ל, וי"א שזה המור, והבה"ל הקשה שלענה אינה ראויה לאכילה, והביא שדעת הרשב"ץ שאין יוצאים בלענה כיון שהיא מין אילן, וכתב שאולי כוונת הרמ"א שיוצא בזה לזכר בעלמא, ועיין שכתב גם הגר"ז), או שאר ירק מר, מאותם שיש להם סימני מרור המזכירים בש"ס, והיינו שיהיה ראוי לאכילה, ויש לו שרף (שכשחוחתכים אותו יוצא מנהל לבן כחלב), ופניו מכסיפים (והיינו שהעלה אינו ירוק מאד כעלי בצל ושאר ירקות, אלא נוטה קצת ללבן), ומ"מ לענין ברכה לא יברך עליהם, כיון שאין אנו בקיאים כ"כ בסימנים אלו.

חרוסת - כיון את החרוסת מערב יו"ט, ואם שכח יכול להכנינה ביו"ט. ויעשה אותה עבה זכר לטיט, ועושים אותה מפירות שנמשלו בהם ישראל בשיר השירים כגון תפוחים תאנים אגוזים רימונים, וכן שקדים על שם ששקד הקב"ה על הקץ, ונותנים עליה תבלין כמו קנמון וזנגוויל הדומים לתבן שהיו מגבלים בו את הטיט (שארין נידוכים היטב והם ארוכים, ומחרי"ל כתב שלא ירוק אותם והיו ארוכים), ונותנים בה מעט חומץ של יין או יין אדום כדי לרכך אותה ויהיה זכר לים, ואם חל בשבת יתן את המשקה מערב שבת, ועיין בסימן שכ"א מה יעשה אם שכח.

המשך הסדר אחרי הקידוש

כרפס - יטול ידיו לצורך טיבול ראשון, דכל דבר שטיבולו במשקה צריך נטילה, ולא יברך על הנטילה (והג"א סובר שאם אוכל כזית יברך, ובה"ל דן לומר שפחות מכזית א"צ נטילה, והשאר בצ"ע). ואח"כ יקח מהכרפס פחות מכזית, ויטבילו בחומץ או ביין או במי מלח (ולא בחרוסת), ויברך בורא פרי האדמה, (ויכין לפטור בברכה גם את המור שיאכל אח"כ), ולא יברך אחריו אפי' אם אכל כזית, (מפני שכוונתו לפטור את המור, וממילא גם הכרפס נפטר בברכת המזון, אמנם הג"א כתב שלנוהגים כהרמ"א לברך על כל כוס, א"כ הטעם משום שההגדה היא הפסק, וא"כ חייב לברך ברכה אחרונה על הכרפס, אכן המ"א והרבה אחרונים (וזולת הט"ז) כתבו שהטעם שמברכים על כל כוס הוא משום שכל כוס זו מצוה בפני עצמה, וא"כ נדחו דברי הגר"א, וצ"ל שגם כאן הכרפס והמור הם ב' מצוות נפרדות וצ"ע).

יח"ץ - יקח את המצה האמצעית ויבצענה לשתיים (דבעינין "לחם עוני" ודרכו של עני בפרוסה), משום שעיקר ברכת אכילת מצה זה על המצה האמצעית, וברכת המוציא זה על המצה העליונה, ויתן חצי לאחד מן המוסובים לשומרה לאפיקומן (כדי שגם האפיקומן יהיה בפרוסה), וטוב שאותו חלק יהיה גדול יותר, ויתן את האפיקומן תחת המפה (זכר ל"משארותם צרות בשמלותם", ויש שנותנים אותו על כתפיהם זכר ליציאת מצרים, ויזהר לא ללכוד את האפיקומן במפה שכבסו אותה בעמילן חיטה), ואת החצי השני יתן בין שתי המצות השלימות, ויגביה את הקערה (עם כל מה שעליה, וא"צ להסיר את התבשילין שעליה), ויאמר בקול רם הא לחמא עניא וכו' עד מה נשתנה, (וי"א כהא לחמא עניא), ואז יצוה להסירם מעל השלחן ולהניחם בסוף השלחן, כדי שיראו התינוקות וישאלו למה מסלקים את המצות המוכנות לאכילה, ויאמר להם שאין רשאים לאכול עד שיספר ביציאת מצרים, ואם השלחן קטן יסירם לגמרי מהשלחן, דבלאו הכי ליכא שינוי, וכתב מהר"ל שאין לתת שום מצה על השלחן עד זמן הסעודה.

מזיגת כוס שני - מיד אחרי הסרת הקערה ימזגו את הכוס השניה של ד' כוסות, כדי שישאלו התינוקות למה שותים כוס שניה לפני הסעודה, ועי"ז יתעוררו לשאול את שאר השאלות. ואין הכוס טעונה שטיפה והדחה, כיון שכבר שטפה לקידוש.

מגיד

הא לחמא עניא הוא תחילת ההגדה, וצריך לאמר את ההגדה בלשון שמבינים הנשים והקטנים, או שיפרש להם את מה שאומר, כדי לקיים "והגדת לבנך", ומשום שגם הנשים חייבות במצוות הלילה ובאמירת ההגדה. וגם המשרתת צריכה לשבת בשלחן ולשמעו את כל ההגדה, ואם צריכה לצאת לבשל תשמע לכל הפחות את הקידוש ומ"מ כל שלא אמר וכו' "עד לאחר שתית כוס שני, ונהגים לקרוא להם גם בזמן אמירת סדר עשרה מכות שהביא הקב"ה על מצרים.

מה נשתנה - אם אין חכמה בן אביו מלמדו לשאול, ואם אין לו בן אשתו שואלתו, ואפי' תלמידי חכמים שואלים זה את זה, וכששואלים מה נשתנה אין הנשאל צריך לומר בעצמו מה נשתנה.

הקלדה • עריכה • עימוד • כריכה
הדפסה • הפצה

חייג לכשיין: **בינוש קרליבך**

052-717-9103

mikra9876@gmail.com

מקרא
הוצאה לאור

ויאכל האפיקומן, ויחזור ויברך על הכוס, דהכוס השלישית היתה טעוה ואף שכבר שתה את הכוס של ההלל, אין הסדר מועב, אמנם לפי מה שנוהגים כל השנה לברך ברכת המזון בלא כוס, גם בזה יאכל האפיקומן בלא כוס. אם נאבד האפיקומן יאכל כזית אחד ממוצה שמורה אחרת.

סימן תע"ח

אכילת האפיקומן - המשך

אין לאכול שום דבר אחרי האפיקומן, כדי שלא יעבור טעמו מפיו, אם אכל אחרי, יחזור ויאכל כזית מוצה שמורה לשם אפיקומן. ולענין שתייה נחלקו הפוסקים, ויש החמירו במשקה הממכר, ולכתחילה נכון להחמיר בכל משקה חוץ ממים וכדומה, כמבואר בסימן תפ"א.

לא יאכל האפיקומן בשני מקומות, כיון שהוא זכר לפסח ובפסח תביב "בבית אחד יאכל", וגם באותו חדר לא יאכל מקצתו בשלחן זה ומקצתו בשלחן אחר, דהוי כשני מקומות.

מי שנרדם באמצע הסעודה, יכול אח"כ לאכול אפיקומן, ועיין בסימן קע"ח אם צריך לחזור ולברך המוציא. ואם התחילו לאכול האפיקומן ונרדמו כל בני החבורה, או שאחד שאוכל לבדו נרדם, אינו חוזר לאכול, דהוי כאוכל בשני מקומות, אבל אם נתנמנם (והיינו שאם שואלים אותו היכן הנתת כלי זה ומזכירים לו שהניחו במקום פלוני, והוא אומר הן או לאו), או שישנו רק מקצת בני החבורה, חוזר לאכול האפיקומן.

סימן תע"ט

הכוס השלישית

לאחר אכילת האפיקומן מוזגים כוס שלישי, ומברך עליו ברכת המזון (אפי' במברך יחיד, ואפי' למ"ד ברכת המזון אינה טעונה כוס), וכן מברך בורא פרי הגפן, ושותהו בהסיבה, ולא יברך אחריו אפי' אם שתה את כל הרביעית, מפני שסומך על מה שמברך על הכוס הרביעית.

כוס זו צריכה הדחה ושטיפה אם אינה נקיה, וגם מי שאינו נזהר כל השנה לראות אם הכוס נקיה, יזהר בלילה זה משום הידור מוצה.

אסור להשתות יין בין הכוס השלישית לרביעית, וכן לא ישתה שאר משקים הממכרים, וגם לא תמוז מדינה אף אם אינו משכר, אך אפשר שבה אין האיסור אלא בשותה שיעור כוס, אך מוכח מהמ"א שאם היה דעתו בשעת שתייה לפרטור שאר מיני משקים, שבה אינו צריך לברך עליהם, מותר. אמנם יכול לשתות מהכוס השלישית עצמה כמה פעמים, אף אם הפסיק אחרי שתייה רוב הרביעית יותר מנדי אכילת פרס, אח"כ הכוס גדולה ויש חשש שישתכר, וי"א שאם לאחר ששתה רוב רביעית לא היה בדתו לשתות עוד אסור לשתות גם מוכס זו עצמה, ועיין בה"ל סימן תע"ב.

אמירת ההלל

מצוה לחזר לומר הלל בשלשה, כדי שיהא אחד אומר לשניים הודו וחם עונים. לדעת הרמ"א טוב לקרוא אדם מבית אחר שיענה עמכם, והאחרונים הסכימו שא"צ לקרוא לגדול מבית אחר, ויכול לצאת בזה באשתו ובניו, (וגם אם אשתו יכולה לומר הודו והוא יענה, וכתב החק יעקב שלפי מה שנוהגים לומר הודו בניגון נעימת קול, יש לחוש להא דאמרוני בגמ' זמון נשי ועניני גברי כאש בנעורת), אך אם יש בביתו ג' גברים גדולים וא' אכל על שלחן אחר, ודאי נכון להצטרף יחד לאמירת הודו. ואם הולך לבית חבירו לברך שם, צריך לאכול שם את האפיקומן, וישאר שם עד גמר הסדר, או יחזור לביתו אחרי ברכת המזון, ובזמנו לא נהגו ללכת לבית אחר לאכול האפיקומן, וא"כ יותר טוב לברך בביתו יחידי, מללכת באמצע הסעודה ולחפש זימון. ואם רוצה להרהר ולזמן ולומר ההלל בשלשה, יזמין אורח לביתו ולסעודה, דבלאי הכי מבואר בכמה ספרים בשם הוהר שמוצא להזמין אורח עני בחג, ובפסח בפסח שאומר כל בדפון ייתי ויחיל.

הגדול אומר הודו ואנא והאחרים עונים אחריו, אך זה אינו לעניכובא, ואם הם רק שניים, שניהם אומרים הודו. והגדול יכול לתת לקטן רשות לומר אנא, כדי שלא יישן וגם כדי לחנונו במצוות, אבל הודו יאמר דווקא גדול.

נהגו שבעל הבית מברך ברכת המזון בליל פסח אף אם יש לו אורח, ואין קפידא בזה אם בירך אחר.

סימן תפ"ב

אמירת ההלל - המשך

אומרים הלל על הכוס הרביעית, ומתחילים מ"לא לנו" ולא מברכים, ואחרי גמר ההלל אין אומרים אלא ההלל הגדול, והיינו מהודו לד' עד על נהרות בבל שם כ"ו כי לעולם הסדר, ואינו אומר רנו צדיקים, ואח"כ אומר נשמת כל חי וישתבח ועד ומעולם ועד עולם אתה קל (ונסתתנו מעתה ועד עולם), ולא יחתום, ואח"כ יאמר יהללך עד מלך מהולל בתשבחות, ובדעיבדב אס חתם בישתבח יאמר

אח"כ יהללך בלי חתימה. ויש נוהגים לומר יהללך ללא חתימה מיד אחרי הלל, ואח"כ אומרים הלל הגדול וישתבח וחזתמים ברוך אתה ד' מלך מהולל בתשבחות, (ויש חותמים הבורח בשיירי זמרה כמו כל השנה בישתבח), ולפי מנהג זה אם שכח וחתם אחרי יהללך, לא יחתום שוב בישתבח, אלא יאמר כניל בלי חתימה.

אומרים ההלל מיושב מפני שזה דרך חרות.

גם אבל שלא נהג אבילותו לפני הרגל, וגומר את ההלל.

סיום הסדר

שתיית הכוס הרביעית - אחרי חתימת ההלל שותה כוס רביעית בהסיבה. לשו"ע אינו מברך לפניו, ולרמ"א מברך לפניו. לשו"ע אם לא היסב צריך לחזור ולשתות בהסיבה ולברך לפניו (וה"ה בכוס שלישית, אלא ששם אינו חוזר ומברך לפניו), ולרמ"א א"צ לחזור ולשתות בהסיבה. ומברך אחריו על הגפן, ויפטור בברכה זו גם את הכוס השלישית.

אמירת הפיוטים אז רוב ניסים וכו' היא אחרי שתיית הכוס הרביעית, ומרה"ם היה שותה אחרי הפיוטים כדי שלא יהיה צמא כשישכב, וכן הוא בסידורים. בלילה א' יאמר אז רוב ניסים הפלאת בלילה, ובלילה השני יאמר אומן גבורותיך, ויש שאומרים אותו הדבר בשתי הלילות.

שפון המתיר - כתב הרמ"א שנוהגים לומר שפון המתיר לפני לא לנו, ולפתוח הפתח, כדי לזכור שזה ליל שימורים ואין מתייראים משום דבר, ובזכות אמונה זו יבוא משיח וישפוך חמתו על המכוששים בדו'.

כוס של אליהו - נוהגים למזוג כוס אחת יותר מהמסובים לקורין אותה כוס של אליהו, לרמז שאנו מאמינים שכשם שהקב"ה גאלנו ממצרים הוא יגאלנו עוד, וישלח את אליהו לברננו.

יכול לגמור ההלל אף שלא במקום סעודה.

סימן תפ"א

אסור לשתות אחרי הכוס הרביעית, בין יין בין חמר מדינה בין שאר משקים אפי' אין משכרים, ומי"מ מותר לשתות תה ומשקה תפוחים וכדומה, ויש מתיירים גם בלאקרי"ן מפני שאינו מבטל טעם המוצה, ומשקה תפוחים שכתוש את התפוחים בבית הבד ויש לזה טעם חזק יש אוסרים. ולכתחילה נכון להחמיר בכל דבר שמבטל טעם מוצה, ובמקום צורך גדול יש לסמוך להתיר בכל משקה שאינו משכר, ובפרט בלילה השני.

מי שהוא איסטניס או שהוא תאב מאד לשתות, יכול לשתות כוס רביעית לפני סיום הברכה, ולומר הלל הגדול עד הסוף ולחתום בברכה, ולשתות עוד כוס ואפי' יין, אבל אם כבר סיים הברכה אסור. ובביאור הלכה כתב שמשפוט לשונות הפוסקים משמע שאף אם אומר הלל הגדול ללא חתימה יכול לשתות כוס חמישית, אלא ש"א שרק אם לא אומר הלל הגדול לפני כן מתיי, דאם אומר אין כאן שום התחדשות.

חייב אדם לעסוק בהלכות הפסח וביציאת מצרים ולספר בניסים ונפלאות שעשה הקב"ה לאבותינו, עד שתחטפנו שינה.

נוהגים שלא לקרוא על מיטתו אלא פרשה ראשונה שבקריאת שמע, ולא שאר דברים אחרים לשמירה, כי הלילה הוא ליל שימורים, וצריך לברך ברכת המפיל, ואם קרא ק"ש לפני הלילה צריך לקרוא על המיטה כל הג' פרשיות כדי לצאת ידי חובת ק"ש של לילה.

כל דיני ליל ראשון, יש גם בליל יו"ט שני של גלויות.

סימן תפ"ב

דיני מי שאין לו מספיק מצוה

מי שיש לו רק כזית מוצה שמורה (כמבואר בסימן תנ"ג שמייעקר דיון מספיק שימור משענת טחניה, ובעשת הדחק מספיק שמורה משענת לישא), ואלא בתחילה מוצה שאינה משומרת ומברך עליה רק המוציא, ואח"כ אוכל מרור, וא"צ לאכול מוצה ומרור כרוכים יחד (וי"א שיעשה מרר ממוצה שאינה שמורה, וצ"ע לדניא), ובסעודתו אוכל מוצה שאינה משומרת, ובסיים הסעודה אוכל את הכזית המשומרת ומברך עליו רק על אכילת מוצה, ואותו כזית עולה לו גם למצוה אכילת מוצה וגם לאפיקומן, ואינו טועם אחריו כלום, ויש מחמירים שצריך שימור משענת צקירה, ואם יש לו רק כזית אחד כזה, והשאר שמורים משענת לישא, יברך על הכזית המוציא ועל אכילת מוצה, ומריכה ואפיקומן יעשה ממוצה המשומרת משענת לישא.

מי שיש לו שני כזיתים, אוכל אחד למצה לפני המרור, ומברך עליו המוציא ועל אכילת מוצה, ואחר השני באכילתו לאפיקומן.

מי שאין לו שום מוצה אלא כזית, או חולה שאינו יכול לאכול רק כזית, יאכל תבשילו בלי המוציא (כתב הר"ן שיאכל בלי נטילת ידים, דלא ברידא ליה אם פחות מככזית צריך נטילה), ואחרי הסעודה יברך המוציא ועל אכילת מוצה ויאכל אותו כזית, אמנם אם אין לו גם יין, צריך לקדש תחילה על המצה ואח"כ יאכל תבשילו.

מי שיש לו ג' מצוות לשתי הלילות, יברך המוציא ועל אכילת מוצה על המצה שפרס לאפיקומן, וגם לכורך יאכל ממונה, וישאר שתי מצוות שלמות ללחם משנה של הלילה השני, (ואם יש לו ד' מצוות,

יאכל שתיים בלילה הראשון). וי"א שבלילה השני יברך המוציא על שתי המצוות השלמות ללחם משנה, ואח"כ יפרס מוצה ויברך עליה על אכילת מוצה מפני שרחם עליהם עוני, ואם יכול ישייר כזית מהלילה הראשון, כדי להניחו בלילה השני בין שתי השלמות ולברך עליו על אכילת מוצה, כדי שיהיה לו לחם משנה מלבד הפרוסה. ואם מוצה אחת לא מספיקה לו ללילה הראשון, יקח פרוסה מהמוצה השניה ללילה הראשון, ובלילה השני יברך המוציא ועל אכילת מוצה על הפרוסה שעל גבי השלילה, ומנהשלימה יעשה כורך ואפיקומן, ומי שיש לו ג' מצוות שמורות, ושאר המצוות שלו שמורות משענת לישא, מצדד הא"ר שיקח בלילה השני משאר המצוות, והקשה הפי"ג שאף שהמצוות שמורות, מ"מ צריך לעשותם לשם מצת מוצה עכ"פ במוחבבה, ולכן לא אומר בתחילת עשייתו שעשה הכל לשם מצת מוצה, ויתר טוב שיאמר מוצה אחת ללילה השני ולקיים בה מצוה מוצה ואפיקומן, וללחם משנה יצרך מוצה אחרת שאינה שמורה.

סימן תפ"ג

דיני מי שאין לו מספיק יין

מי שאין לו יין כלל יקדש על הפת, והיינו שיברך המוציא, ויבצע (והיינו לשיטת הר"ן שדי בשתי מצוות לסדר הפסח, אבל לדין שצריך ג' מצוות לסדר פסח, פורסים המצה האמצעית לשניים בתחילת הסדר, ולא יבצע את העלויה עד לאחר ברכת על אכילת מוצה), ויניח ידיו על המוצה עד שיגמור את הקידוש (כמו שצריך להחזיק את היין בזמן הקידוש), ויברך שהחיינו, ואח"כ יברך על אכילת מוצה, ויאכל ממונה, ואח"כ יאכל כרפס ויטבלנו במי מלח או בחומץ (ואם הוא דבר שממשיך תאות המאכל לא יברך עליו בורא פרי האדמה, ואין לאכול לפני אכילת המוצה, שהרי אסור לאכול לפני הקידוש), ויסקל השלחן, ויאמר הא לחמו עניא ומה נשתנה וכל ההגדה עד גאל ישראל, (למ"א והא"ר לא יאמר יהללך בחתימה, אבל לפר"ח ועוד אחרונים יאמר, וחולה שאינו יכול לאכול כזית מוצה, לכו"ע יאמר יהללך, אמנם בברכת אשר גאלנו ידלג תיבות "לאכול בו מוצה ומרור"), ויברך על המרור ויטבלנו בחרוסת ויאכלנו, ואח"כ כורך מוצה ומרור ואוכלם בלא ברכה, וגומר הסעודה וכל הסדר בלא כוס יין. ולענין נטילת ידים כשכא להמשיך בסעודתו, צריך לנטילת ידים כיון בנטילה הראשונה לגמור סעודתו ולשמור ידיו שלא לנטפס.

מי שיש לו שאר משקים, במקום שנוהגים לשתות מוע"ד (משקה דבש) בפסח, דעת הרמ"א שיכול לקחת ממונו לד' כוסות אם אין לו יין, ויכול לקדש ולצאת ידי ד' כוסות על כל משקה שהוא חמר מדינה, ואפי' במקום שכל השנה אין רוב השתיה ממוע"ד ורק בפסח זו עיקר השתיה, ג"כ יש להקל, ואפשר שגם אם עיקר השתיה היא לאקרי"ן או משקה תפוחים י"כ יכול לקחת לד' כוסות אם אין לו יין, ונראה שהכל תלוי לפי שעת הדחק, ובפמ"ג מצדד שבמשקה תפוחים טוב שיברך ברכה ראשונה רק על הכוס הראשונה וכל כוס ברהמ"ו.

מי שיש לו רק כוס יין אחת (או כוס אחת מומחר מדינה הרמ"א), יקדש עליו ולא על הפת, גם אם זרכו בשאר השבתות לקדש על הפת. ומי שיש לו שתי כוסות יקדש על הראשון, ויאמר ההגדה בלי כוס, ויברך ברהמ"ו על הכוס השניה, ומי שיש לו ג' כוסות יקדש על אחת ויאמר ההגדה על אחת ויברך ברהמ"ו על אחת, וחצי הלל שאחרי ברהמ"ו יאמר ללא כוס.

סימן תפ"ד

עשיית הסדר בכמה בתים

לכתחילה כל אחד יברך לעצמו, דאין ראוי להוציא ידי חובת מי שהוא יודע לברך בעצמו, ובפסח שכאן צריך לעקור מביתו באמצע הסדר ולהפסיק, ואין בזה "לו פ"ו אנשים לנשים, דגם נשים חייבות בכל הדברים ששייכים לסדר, אמנם אם יש בתים שאין בהם מי שיוודע לקדש ולומר ההגדה, ובא אחד להוציאם, בתחילה יקדש ויאמר ההגדה בביתו, ויאכל מוצה ומרור ואפיקומן ויברך ברכת המזון וישתה את הכוס, (ואסור לעקור ממקומו לפני ברכת המזון אפי' אם בדעתו לאכול שם עוד), ואח"כ ילך לבית אחר ויקדש להם ויברך גם ברכת הגפן וברכת הכרפס, ויאמר ההגדה, ויברך להם על הכוס השניה וברכת המוציא ועל אכילת מוצה ועל אכילת מרור, והם יאכלו וישתו, והוא אינו אוכל ושותה כיון שכבר אכל אפיקומן ואסור לשתות אחרי הכוס השלישית, (ובברכת הנהנין שהיא חובה יכול להוציא אחרים אף שאינו נתנה), והם יברכו ברכת המזון (דמי שלא אכל אינו יכול להוציא אחרים ברהמ"ו), ויש מפקקים בזה, כיון שברכת המזון זו היא חובה, וצ"ע), ואם אינם יודעים לברך יאמרו אחריו מילה במילה (ואין זה ברכה לבטלה בשבילו, כיון שהוא מלומד לברך), ויגמרו לפניכם את החל ויברך להם על הכוס הרביעית וחס שיטה, ואח"כ יכול ללכת לבית נוסף ולעשות כניל, וכשיסיים לעשות את הסדר בבתיים האחרים יחזור לביתו ויגמור את ההלל וישתה את הכוס הרביעית.

וכן יכול לגמור את הסדר בביתו ואח"כ לעשותו בשאר הבתים בלי לאכול ולשתות בביתם. ואם רוצה יכול לאכול אפיקומן בביתו, ואז ללכת לעשות את הסדר בבית אחר ולאכול ולשתות שם ולחזור ולברך שם ברהמ"ו, ויאכל את האפיקומן כשיחזור לביתו. וי"א שלא יעשה כרחי שיברך ברהמ"ו, ויאכל את האפיקומן כשיחזור לביתו. וי"א שלא יעשה כרחי שיברך ברהמ"ו, ואם רוצה לעשות את הסדר בבתיים האחרים לפני שעשה בביתו, יברך להם ולא יאכל ולא יטעם, ולא יכיון לצאת הקידוש כדי שלא יצטרך לאכול שם כזית ולברך ברהמ"ו.

דיני האוסר על עצמו את מצוות הסדר

האוסר על עצמו בשבועה לפני פסח או אפי' בליל פסח לאכול מצה...

ניתן לשמוע שיחות מת"ח אחד בעניני פרשת השבוע ומועדים (חג השבועות ומגילת רות), וכן סיכומי דף היומי 7 דפים בשעה, ושיעור מיוחד על הדרכים לזכיית הלימוד. ושיעורים על חפץ חיים ואהבת חסד. בטלפון - 03-6171132

שיעור כזית

י"א ששיעור כזית הוא כחצי ביצה בינונית עם קליפתה, וי"א שהוא כשליש ביצה, עוד י"א שבמזנו נתקטנו הביצים לחצי ממה שהיו. ולעין דינא יש חילוק בין דניס דאורייתא לדניס דרבנן, וכדלהלן.

מצות אכילה - מצוה דאורייתא, כגון במצות עשה של אכילת מצה, יש להחמיר לאכול עכ"פ כחצי ביצה, וחולה מקשה לו לאכול כחצי ביצה יכול לסמוך ולאכול כשליש ביצה, ובמצוה דרבנן כגון מרור ואפיקומן, יצא בדיעבד אף כששליש ביצה, אך לכתחילה כיון שצריך לברך על האכילה אין להקל בזה, אם לא שהוא אדם חלש וקשה לו.

ברכות - אין לברך ברכת המזון וברכה אחרונה אלא אם אכל כחצי ביצה, דספק ברכות להקל, וכתב הפמ"ג שלכתחילה לא יכניס עצמו לספק ויאכל כחצי ביצה או פחות הרבה משליש ביצה, וכתב המ"ב שנכון לכתחילה לאכול כביצה פת, דאי לאו הכי יש חשש ברכה לבטלה על ברכת נטילת ידים.

גודל הביצה - י"א שבמזנו נתקטנו הביצים לחצי ממה שהיו, ולפי זה כל דבר ששיעורו כחצי ביצה יש לאכול כביצה של זמננו, ובשערי תשובה הכריע שיש להחמיר בזה בדברים שחייבם מדאורייתא, ויש בזה י"א גם ל' סכות, שהרי שיעור רביעית הוא ביצה מוחצה.

צריך לאכול את הכזית בבת אחת (ועיין בזה בסיומן תע"ה).

אם יש חלל בירקות או במצה צריך למועכם ולשערם ללא החלל, אמנם אפי' מצה רכה שעשויה כספוג אם אין בה חלל א"צ למועכה, וכן לעיין ברה"מ" משערים פת ספוגית כמות שהיא.

אם אין קמח אין תורה
החוב המעיק קופץ בעיניים באמצע הלימוד?
הריכוז מופרע בהלוואות או המינוס שבבנק?
מוזמן ל'מסילה' לעשות סדר כלכלי ולחיות ברוגע ושלווה כלכלית, ומהיום להשקיע את כל הרמ"ח בתורה ביתר שאת!

אונאת דברים חמורה מאונאת ממון, שהיא בגופו, ואינה ניתנת להשבון, ועתיד הקב"ה להפרע מן המאנה, והיא בכלל לשון הרע. (שם).

לימודים מעונשה של מרים - א' האיסור הוא אף אם מדברים על מי שאינו מקפיד. ב' אסור אפי' אם המדבר הטיב עמו והצילו מן הסכנה. ג' אסור לספר אפי' לקרוב אחד שודאי לא יספר לאחרים. ד' אסור לומר על גדול שאינו מיוחד אלא כשאר הגדולים. ונצטרעה מרים בעוון לשון הרע, ולא הועילה תפילה משה אלא לעשותה מצווע מוסגר במקום מוחלט. (פרק י"ח).

חטא המרגלים - ראה כמה גדול כוחה של לשון הרע, שאע"פ שהמרו פי ד' בעגל ועוד, לא נחתם גזר דינם אלא על לשון הרע של מרגלים בלבד, מפני שהאמירה שמקלקל האדם בפיו חמורה מהעושה מעשה.

ועתה נבוא לבאר ענין המרגלים, מה גרם למרגלים לחטוא ולמשוך אחריהם את ישראל ואפי' את הסנהדרין. והביאור בזה כי היצר הרע יושב על ב' מפתחי הלב, לפעמים הוא מביא את האדם לידי גאווה, ולפעמים מביא לידי שפלות כדי שיחשוב שהוא לא יכול לעשות מצוה מסוימת. וגם בענין המרגלים התגבר היצר עליהם שאינם ראוים לנצח ערב וגבורים כאלו, שאין הקב"ה מגרש אומה אלא לאומה טובה ממנה ואנחנו חטאנו, ולא הבטיח הקב"ה את הארץ אלא אם יהיו צדיקים. ומאיך טענו שאויר הארץ אינו טוב ומוזק לבריות, והגבורים מטילים פחד וממילא ימס לבבכם ותסורו מכם ההשגחה השומרת על האדם לפי מידת בחטונו בד'. ואז בכו הסנהדראות, שהרי ככל שהאדם חשוב יותר הוא מכיר יותר את ערכו הדל. ויהושע וכלב טענו שהארץ טובה מאד, ועל מה טענו שאינם ראוים עני והלא קרע לנו את הים וכו' והיינו אע"פ שבדין לא היו ראוים לזה, ולא הבטיח הקב"ה את הארץ רק אם יהיו צדיקים, וכל עוד שהאדם לא מורד בד' לעקור מצוותיו בכונה יוכל לקוות לכל טוב, ואין לפחד מהענקים כי עם כל תקפם וגבורתם היה ליבם ננעו יותר משאר העם, והיו נחבאים בהרים ובערים הצבורות.

ויצר הרע כמו של המרגלים יש גם אצלנו, שהאדם מותרת מלימוד התורה ומגיע מזה לרפיון בקיום המצוות, אף שמכיר בגודל שכר העוה"ב, מפני שחושב שרק מעטים יכולים לפרוש לגמרי מענייני העולם, והוא לא יכול, וזה טענו, כי התורה לא חייבה בעל בית ללמוד כל היים והחילה ולא להתעסק בשום עסק, אלא מחויב לקבוע עיתים לתורה, והעסק יהיה בלא שום תרמית, וכמו שמצינו שאת זה שואלים לאדם "נשאת ונתת באמונה, קבעת עיתים לתורה", וכן בשאר המצוות לא החמירה התורה כלל על האדם, רק צריך להזהר לא להיות מורד, והיינו שלא לבטל בידים מצוות עשה או לעבור על לאו, ואם יזהר בזה יזכה למעלה באופן היותר נעלה. וכאשר היצר רואה שלא עלתה בידו מתחיל לפתותו שיתדקקו עמו מאד אם עשה המצוות כהונן בלא שום פניה, ואם הפסיק באמצע הלימודו, וכיון שהקב"ה הוא אמיתי מי יוכל לזכות בדין, והכל כדי שיתרשל מעבודת ד' יתברך, ואף שטענות אלו צודקות מ"מ הקב"ה שהוא אוהב חסד ורוצה לזכות את בריותיו ברא את כח התשובה, ויתחרט ויקבל להתנהג להבא כדון. (ט"ו).

החילוקים בכפרת עוון לשון הרע - מבואר בערכין שאם אהנו מעשיו באים עליו נגעים אפי' אם דיבר בצינעא, ואם לא אהנו מעשיו, אם דיבר בצינעא הקטורת שהיא בחשאי מכפרת עליו, ואם דיבר בפרהסיא המעיל שקולו היה נשמע היה מכפר עליו. ומה שמצינו שבמנופה שהיתה אחרי שהלינו על משה ואהרן, כיפר אהרן ע"י הקטורת, אף שזו היה בפרהסיא, ו"ל שכלו הביא את הקטורת לעם בפרסום. ולא היה מספיק המעיל, כי הלשון הרע היה על אהרן עצמו. (פרק כ').

עונש הנחשים השרפים - סמוך לכניסתם לא"י היו שקצרה נפשם ודיברו שלא כהונן, (זה רמז לסוף הגלות שיהיו שיכשלו ג"כ בזה ויענשו על זה מאד, ויש לזהר מזה), ואמרו שעתידי המן לפתוח בנעמים כאשר לא יהיו זכאים כ"כ, והאמת שהמן היה אוכל בלא שום פסולת, כדי שידעו שהאדם חי ממוצא פי ד', וכדי למעט טירחתם שהרי ענן ד' היה שוכן עמהם, והיו צריכים לצאת מוחין למחנה כדי לעשות צרכיהם. וכדיבור על המן התעורר נחש הקדמוני לקטרט עליהם.

מדור חדש במבחני הדף היומי "לדעת"
מידי שבוע יתקיים מבחן על הדף היומי הנלמד באותו שבוע, עם הגרלות על פרסים יקרי ערך.
מטרת המבחן לעידוד השינוי והחזרה של הדף היומי. וכעת מדור חדש מידי שבוע "לדעת הכמה" עם שאלות נוספות מיקופות יותר על הדפים הנלמדים.
לעשיית המבחן וכן לנקודות ההפצה של גליונות המצית יש להתקשר ל0737289669.
ניתן להשיג את גליונות המצית ואת מבחני "לדעת" על הדף היומי, וכן את גליונות המצית משנה ברורה, המצית ספרי מוסר (קנין חכמה), המצית ש"ס על הדף היומי גמרא רש"י, או גפ"ת עם הקדמות, המצית ההלכה וסיכום חוקים לפי סדר העניינים. במייל A0527692282@gmail.com
או בנקודות ההפצה. כמו כן ניתן לרכוש את חוברות המצית על הש"ס ומשנה ברורה בנקודות המכירה.
לפרטים 0527692282. רשימת נקודות המכירה וההפצה בטלפון 0737-289669.

לא תלך רכיל בעמך - איסור זה כולל רכילות ולשון הרע. רכילות היינו לספר לאדם מה עשה לו פלוני או מה דיבר עליו, ולשון הרע היינו לספר לאחרים דבר גנות או שאר דברים הגורמים להזיק למי שמספר עליו בגופו או בממונו, או לצערו. והאיסור הוא אפי' אז אמת, ומוציא דבר הרמוז יותר, וצריך לדון כל אדם לכף זכות. (פרק י"ז).

לא תעמוד על דם רעך - שאם יכול להצילו ממותה או לשכור אחרים להצילו חייב. וסמוכו ל"לא תלך רכיל" לומר שאם ע"י הרכילות סיכן את חברו ג"כ מחויב להצילו או לשכור אחרים להצילו, וסיום הפסוק הוא "אני ד'" נאמן לשלם שכר למי שזוהר ברכילות ובהצלה, ונאמן לפרוע למי שעושה בהפכו, ואמרו חז"ל שעל ע"ז גילוי עריות ושפיכות דמים נפרעים בעוה"ז וחוץ קיימת לעוה"ב, ולשון הרע כנגד כולם. (שם).

איסור הלבנת פנים - אסור להתבאש פני חברו ברבים אפי' דרך תוכחה, וגדול עוונתו מנשוא, וכאילו שופך דמים, וממעשה דתמר רואים שאפי' אם הוא חייב בדבר צריך להזהר שלא לביישו, ומי שרגיל להלבין פני חברו ברבים אין לו חלק לעוה"ב. (שם).

כי אין האור ניכר אלא מתוך החושך

א. בוודאי אין אנו מתיימרים לחשוב שמסוגלים אנו להבין את המהלך האלקי הנורא שמתרחש בכל העולם כולו סביב המשבר של נגיף הקורונה, ולמה הוא הגיע לארץ הקודש במתכונת מסוימת זו וכו', אבל הראוני גילוי מרעיש של מרן החיד"א זי"ע בספרו פני דוד (פר' בא) עהפ"ס "ויהי חשך". שדבריו ישפכו אור ויתנו זוית ראייה חדשה, על מה שחוינו עד עתה סביב נגיף הקורונה, ולמה בכל זאת הוא הגיע לארץ, ולא נחסך מאיתנו לגמרי, וז"ל: "אפשר לפרש במה שאמרו חז"ל דבחשך מתו רשעי ישראל. גם אמרו חז"ל דכל המכות ברגע קטן היו באות על ישראל ותיכף היו נצולים, אך הוצרכו לכך למען דעת תוקף המכות. וזהו שאמר "ויהי חשך וכו'" והטעם "וימש חשך" ויוסרו הרשעים כי הם חשך ואפלה וכמו שאמרו חז"ל "ולחשך קרא לילה" אלו מעשיהם של רשעים "ויהי חשך אפלה בכל ארץ מצרים" בכל דייקא, אף לישראל, גזרה שוה. אך תיכף "ולכל בני ישראל היה אור" כי אין האור ניכר אלא מתוך החשך, רק בשביל שידעו ישראל מה עצמו גבורות ה' וחוק המכות הבאות על מצרים, לכך כמו רגע החלו עולין על ישראל, וכמו רגע מסתלקות. ובוה פירשו כת הקודמין פירוש "והסיר ה' ממך כל חולי" דלעתיד המכות מחודשות הבאות על הגוים בתחילה, הלא מוזער כמעט רגע יבואו על ישראל ויסתלקו וזהו "והסיר וכו'" וזהו בחדשות, ברם "כל מדוי מצרים הרעים אשר ידעת" דבמצרים אתם ידעתם עמקן וצערן "לא ישימם בך" כלל, כי כבר ידעתם מאז הייתם במצרים..."

אינני בקי בספרי החיד"א לדעת את מי רגיל לכנות בשם "כת הקודמין", אבל כתוב כאן מעין "נבואה קטנה" לתקופתינו, שאע"פ שתכלית הנגיף הזה הוא להכות את אומות העולם, כמו שענינו הראות באיזה מיימדים מכה הנגיף בכל קצוות עולם, ואף יתכן שזה אותו "מבול של דבר" שאמרו חז"ל שעתיד הקב"ה להביא על האומות לימות המשיח, בכל זאת כדי שכלל ישראל יוכלו להגיע להודאה שלימה להקב"ה על ניסיו העצומים, מביאין על ישראל רגע כמעט, ותיכף מסלקן, כדי שיבינו רוב רחמיו, דאין האור ניכר אלא מתוך החושך, ועי"ז יודעים לשבחו.

ב. וכך ביחס לאומות העולם, אם אכן נזכה שכל הענין כבר מאחורינו, הרי שיצא שעל ידינו יתגדל ויתקדש שמו של הקב"ה בכל העולם כולו, כשיראו כולם איך שישאל עם קרוב ומרוב אהבתו אותם הוא נוהג עימם ברחמים

מגולים, כמוש"כ "כי לא יטוש ה' עמו, ונחלתו לא יעזוב", וזה עצמו זכות לכלל ישראל שאין לתאר ולשער שכרה.

ואע"פ שלצערינו מוקפים אנו באחים טועים, שהרבה מהם אינם רואים את ישועת ה' הגדולה עימנו, ותולים זאת בתושיית הגורמים הממשלתיים ומערכות הבריאות השונות, אבל הנה במעט התבוננות יוכלו לראות שיד ה' עשתה זאת, שהרי לולי ששעת השיא היתה בימי פסח, לא היתה שום אפשרות מעשית לבצע "סגר" כה מוחלט והרמטי, למשך שבועיים ימים, א"כ התיזמון של הנגיף לאותם ימים, זה עצמו מראה גדול רחמיו עלינו להצילנו.

ומי שזה לא מספיק לו, אז הנה, כעת מתעוררים כל מיני 'חכמים', וטוענים שההגבלות הללו היו מוגזמות ולא הגיונות... ועל כרחך שלא היתה כאן גאונות ואסטרטגיה, או תושיה של בשר ודם, אלא הכל יד ה' עשתה זאת, ולב מלכים בידו יתב', להטותם ככל שיחפוץ, וכל המהלכים שנעשו כאן נסבבו במדוייק מלמעלה, כרצון ה' ולא זולת!

ג. ומה יהיה עם חילונים רחוקים שהם בגדר תינוקות שנשבו, שמרוב שהם מאזינים יומם ולילה לדעת הקהל הנקבעת על ידי כל הרשתות, לא נותר בהם דעה והשכל לראות את ניסי הקב"ה עימנו, ונשארים עם אוטם ליבם?

עלינו לקוות שיעורר ה' אותם בתשובה בדרך רחמים וחסדים עליונים, על ידי שיתגברו חסדיו עלינו, עד כדי כך שאפילו עיוורים כאלו יתפקחו עיניהם להביט נפלאותיו עלינו. כי הנה גם הרחוקי רחוקים, עכ"פ בסוף, אחרי שכל הגוים יתעוררו להכיר בגדולת ה', אז כבר גם הם יכירו, שהרי כל רצונם להיות ככל הגוים, אך ברגע שכל הגוים יצקו ה' הוא האלקים, ממילא גם הם יענו אמן אחריהם.

וזהו שאומרים בפייט הנודע בימים נוראים, הנוגע כל כך למצבנו עתה: "ויאתיו כל לעובדך, ויברכו שם כבודך, ויגידו באיים צדקך, וידרשוך עמים לא ידעוך... ויצהלו איים במלכך, ויקבלו עול מלכותך עליהם... וישמעו רחוקים ויבואו ויתנו לך כתר מלוכה", וצריך להבין דאחרי שכבר מפרט הפייטן שיגיעו מכל האיים הרחוקים, ויבואו כל העמים הרחוקים ויקבלו עול מלכות שמים, א"כ מהו שמסיים לבסוף "וישמעו רחוקים ויבואו" מה עוד נותר?

אבל לפי הנ"ל יובן, דקאי על היהודים הרחוקים שיצאו לתרבות רעה רח"ל, והם רוצים להיות ככל הגוים, ודווקא אחרי שכל הגוים יצקו ה' הוא האלקים, אז גם הם יתעוררו לבא ממרחקים "ובאו האובדים בארץ אשור והנדרים מארץ מצרים וישתחוו"... ויתנו לך כתר מלוכה.

"יערוף כמטר לקחי"

ג. ובעל ההפלאה בספרו פנים יפות, פי' ע"ד שאחז"ל, בשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע, אמר ה' מי גילה לבני רז זה שהמלאכים משתמשים בו, שנאמר "ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו", וביאר רז זה, שמחמת גודל תשוקת וחביבת המלאכים מוסיפין כח כביכול למעלה לדבר עמהם, כדכתי' תנו עוז לאלהים וגו', וכן אחז"ל (חגיגה י"א) בתלמיד המחכים את רבו שמחמת תשוקתו לשמוע מרבו נותן עוז בהכמת רבו להשפיע לו, וזהו שאמר עושי דברו לשמוע בקול דברו, כי מחמת תשוקתם הוי כאלו עושים את הדיבור, וכן הוא בנעשה ונשמע, והיינו דכתיב "כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע כאלו הם עשו את הדיבור". וז"ש האזינו השמים דהיינו שיטו אוזן ויחבבו לשמוע, ועי"ז ואדברה שהם יתנו כמו בברכת ה' ושפעו הטוב ההתעוררות הוא מן המקבל כן יתנו כח בדיבורי וכו', וז"ש יערוף כמטר לקחי שאחז"ל אין טפה יורדת מן השמים עד שהתהום עולה כנגדה שני טיפים, הרי שהגשם הוא ע"י ההתעוררות מלמטה וכו', וכן אמר הושע (ו, ג) ונדעה נרדפה לדעת את ה' וגו' ויבוא כגשם לנו, והיינו שאנחנו נתעורר מלמטה אז יבוא כגשם.

ומבואר בדבריו יסוד, ששיעור נתינת התורה לישראל הוא כפי ההשתוקקות, וזהו המושל במטר שהוא מגיע ע"י התעוררות מלמטה, וא"כ הגשם של ר"ח סיון מזכיר לנו יסוד זה, שכפי השיעור שנשטוקק לקבל התורה, כך נזכה לקבל חלק יותר גדול בתורה, וזהו ענין ספירת העומר כעבד ישאף צל, להראות את גודל הצמאון שלנו לתורה.

ד. ובספר עבודת ישראל מהמגיד מקאזניץ ז"ל, ביאר הא דא"י בתענית (ו, א), גדול יום הגשמים כיום שניתנה בו תורה שנאמר יערוף כמטר לקחי וכו' יותר מיום שניתנה בו תורה וכו' מי נתלה במי הוי אומר קטן נתלה בגדול, שהכוונה ליום שמיני עצרת שמתפללים בו על הגשמים, דשמ"ע יותר גדול מיום שניתנה בו תורה שהוא שבועות, כי שמיני עצרת הוא שמושה של תורה, יראת שמים, וא"י בברכות (ב, ב) גדולה שמושה של תורה יותר מלמודה ע"כ.

ונראה לדרכינו לפרש, דגדול יום שמיני עצרת שאנו רוקדים בו עם התורה ושמחים כל היום עם התורה, מיום מתן תורה שבו קיבלנו את התורה במהלך של כפיית הר כגיגית, והתיקון לזה הוא ה"נעשה ונשמע" שהוא הצד השני של מתן תורה שבו הביעו את תשוקתם וצמאונם ללימוד התורה כמו שביארנו מקודם, וזה נרמז במטר שיורד לעולם לפי התשוקה של המקבלים... והרי אחרי ימים כה לוחטים שעברו עלינו בסוף אייר קיוונו לגשמים מרעננים, וא"כ יש בגשמים אלו שירדו בר"ח סיון משל נפלא כיצד צריכים לגשת לקבלת התורה? עם הריקודים של שמיני עצרת יום הגשמים, זה היום קיוונו לו וישיענו!

א. בר"ח אייר כשירדו גשמים. ביארנו אז, דהוי סימנא טבא, לפי מה שכתב בבני יששכר (מאמר א' אות ג) שחודש אייר מסוגל לרפואה שבו התחיל המן לירד שכתוב בו לחם אבירים וכו' שנבלע באברים ונתרפאו, ואי"ר ר"ת א"ני ה' ר'ופאך, ובספר אדני פז כתב שגשמים היורדים בין פסח לעצרת רפואה גדולה לחלאים ויעמוד בגשם ויגלה קצת ראשו וגם יפתח פיו שיכנס הגשם לתוך פיו ממש וכו' עכ"ל. ואכן זכינו לראות בעינינו איך שראש החודש הוא סימן טוב לכל החודש כולו, זהו החודש אשר ראינו בו ישועה פלאית ועל טבעית, שנעצרה התפשטותו של הנגיף, ובעוד שבכל העולם הנגיף המשיך להכות בכל העוצמה, כאן בארץ הק' הראה לנו ה"ת את רחמיו עלינו.

ב. עתה כשבר"ח סיון ירדו מטרות עוז (ובאופן חריג ביחס לתקופה זו), נראה לבאר שגם בזה מונחת משמעות רבה לגבינו. דהנה בריש האזינו נאמר "יערוף כמטר לקחי תיזל כטל אמרתי", הרי שהתורה נמשלה למטר, וא"כ בר"ח סיון שהוא החודש שניתנה בו תורה, מראים לנו משמים שהתורה ניתנת לנו בצורת מטר. ונבא לבאר המשל בזה.

דהנה ה"אור החיים" בפירושו השלושים לפרשת "אם בחוקותי" כתב: עוד ירצה אם בחקתי על דרך אומרם (אבות ג) אם אין קמח אין תורה וכו', ופרשתיהו במקומו שירצה לומר אם אין קמח, אם אתה רואה שעצר ה' השמים ואין קמח, הטעם הוא משום שאין תורה, כאמרו (דברים לב, ג) "יערוף כמטר, לקחי" פירוש כשיעור המוכן הבא מן הגשמים, יהיה לקחי, וכשאין לקח יעצור ה' את השמים, ואומרם "אם אין תורה, אין קמח" פירוש כשאין תורה בוודאי שלא יהיה קמח, כי יעצור ה' שמיו, והוא אומרו "אם בחקתי" פירוש בשיעור של חוקתי, שהם חק המזונות, "תלכו" פירוש אם תירצו שאתן לכם את חקכם שהם המזונות, צריכין אתם כמו כן לקיים המצוות, והוא אומרו "ואת מצותי תשמרו" על דרך אומרם יערוף כמטר לקחי, כשיעור המטר שהוא המזון צריך שתהיה העבודה.

ומתבאר בזה שהפרנסה תלוייה בלימוד התורה, ועד כמה שנעסוק בתורה כך יגלגל לנו הקב"ה פרנסה בשפע ובלי טירחה כלל, כמו שאמרו חז"ל לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן. א"כ נפלא שבר"ח סיון שבו ניתנה לנו תורה, שולח לנו הקב"ה רמז. שאע"פ שהמצב הכלכלי העולמי בכי רע, וישנם הרבה משפחות שנפגעה פרנסתם קשות ממשבר הקורונה, הרי שהכל תלוי בלימוד התורה, ואם נתחזק בלימוד התורה, ממילא יפתח לנו ה' את אוצרו הטוב, ויהיה לכולנו פרנסה בשפע וברווח. (ולרמז בעלמא, "יערוף" גי': "קורונה". או כפי שהכתיב חסר "יערף" עם תיבת "לקחי" עולה לגי': "קורונה-קוביד 19", והוא רמז שהתורה מצילה מנגיף זה).

להכניס את הראש לדף גמרא

א. המדרש (שה"ש רבה) מספר על ר' יוחנן שיצא מחוץ לעיר עם תלמידו והראה לו, בית זה שלי היה ומכרתיו ללמוד תורה, שדה זה שלי היתה ומכרתיה ללמוד תורה, כרם זה שלי היה ומכרתיה ללמוד תורה, התחיל אותו תלמיד בוכה, א"ל ר' יוחנן למה אתה בוכה? א"ל: מפני שלא הנחת לזיקנותך כלום, א"ל: כלום קלה בעיניך שמכרתיו דבר שנקנה לו ימים (וי ימי בראשית) וקניתי דבר שנקנה למי יום (שעלה משה למרום). ותמוה מה התשובה שר' יוחנן השיב לו, אה"נ התורה חשובה ביותר, אבל הרי סוף סוף לא הניח לזיקנותו כלום, ומהיכן יתפרנס...?

אמנם הביאור הוא, שאם זה נקנה למי יום, וזה נקנה לו ימים אזי בכלל מאתיים מנה, וכמו שמבואר בפר' "אם בחוקותי תלכו..." "ונתתי גשמיכם בעיתם", כי מי שלומד ומוסר חייו לתורה ללמוד בעמלות, אזי הקב"ה מסדר לו את החיים, ודואג לכדי צרכו וסיפוקו וכלכלת ביתו.

ואמר על גמרא זו מרן רבינו הגרא"ל זי"ע, הבה נבדוק, הרי לכאורה התלמיד צדק, כמו שמסופר בגמ' בתענית (כא,א) שר' יוחנן ואילפא דחיקא להו מילתא טובא ובאו לפת לחם, ואמרו בואו ונקיים בנפשינו אפס כי לא יהיה בך אביון, ורק ר' יוחנן שמע את קול המלאך שאומר לחבירו בא נפיל עליהם את הכותל מפני שעוזבים חיי עולם והולכים לעסוק בחיי שעה, והשיב לו המלאך שיש ביניהם אחד שעתידי להתגדל ואין זמנו למות. וכשראה ר' יוחנן שרק הוא שמע, אמר אחזור ואקיים בעצמי "כילא יחדל אביון מקרב הארץ" ובסוף נתמנה לראש ישיבה, ופרש"י שם: מנהג הוא, מי שהוא ראש ישיבה היו מגדלין אותו משלהן ומעשירין אותו, כדאמרינן בכה"ג גדלהו משל אחיו, עכ"ל. הרי לנו שבכלל מאתיים מנה, ועי"ז שזכה ר' יוחנן לתורה, לא הפסיד כלום ונתעשר עי"ז.

אך תמה מרן הגרי"א"ל מדוע באמת אילפא לא שמע, והיכן הבחירה כאן? אך התירוץ הוא, דהא גופא שר' יוחנן מכר אז בית שדה וכרם בשביל לעמול בתורה, הא קגרים שסייעוהו משמים שישארו בלימוד גם כשלא היה לו, וכל מי שמשליך את עצמו על התורה, זוכה בסוף גם לעוה"ז. וזהו כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, ותמה הגרי"ז זצוק"ל דמלשון 'מעבירין' נראה שמדובר כאן באחד שכבר רובץ עליו עול מלכות או עול דרך ארץ, וא"כ איך הוא יוכל לקבל על עצמו עול תורה? ומוכח כמש"נ, שהצורה של עול תורה הוא באופן שזנרק על התורה כמו שהוא, ומכניס את הראש שלו לדף גמרא בלי להתחשב בכלום ואז ה' עוזר.

ב. סיפר פעם מו"ר הגה"צ רבי נפתלי קפלן שליט"א שביום שהגיע לירושלים אחר נסיעה ארוכה מבולטימור,

פגש בו מרן הגר"ח שמואלביץ זצ"ל ושאלהו לתוכניותיו, וענה, שיקח לו יום יומיים להתארגן ולמצא מקום לשהות בו ואז יוכל לבא לישיבה... אמר לו אם תחכה עד שתפנה, אז היום יהיה לך תירוץ כזה מחר תירוץ אחר ולעולם לא תגיע לביהמ"ד, לכן הרגע! עם המזוודות הלא מסודרות! ככה כמו שאתה! בא לישיבה ללמוד! וכל השאר יסודר...

ובמהרש"א תמה מה באמת נשתנה אצל ר' יוחנן, הרי תחילה דרש פסוק ופסק שמוכרח לעשות עיסקה בשביל שלא יהיה אביון, ומה ההיתר שמצא לחזור ללימוד, אלא מכיון שהתורה היא חיי עולם, בכלל מאתיים מנה ונכלל בה חיי שעה. והוא מה שנתבאר, שבשביל דף גמרא לא עושים חשבון, רק נכנס בכל כוחו ללימוד והכל מסתדר.

ובתחילת בחוקתי מביא המדרש את הפס' שאמר דוד "חישבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך", חשבתי לבית זה אני צריך למקום זה אני צריך, והיו רגלי מוליכים אותי לביהמ"ד, ותמוה וכי יש כאן ויכוח בין הראש לרגליים, והרגליים ניצחו את הראש? אלא - ביאר המשגיח הגר"מ חדש זצ"ל - דוד לימדנו, שכשאוחזים באמצע הלימוד אין חשבונות!! וממילא גם כשצריך לסדר את זה ואת זה, ממשיכים להיות שקוע בסוגיא, ושם כבר הכל מסתדר...

כשבא המשגיח דישיבת פוניבז' הגרב"צ במברגר זצ"ל עם קבוצת חרדים מגרמניה, הם הקימו גרעין חזק בקיבוץ ח"ח ופנה אז הגרב"צ לחזו"א זי"ע, שמתלבט אם ללכת שנה לישיבה, כי יפסיד את מקומו בגרעין. ובתחילה סירב החזו"א סירב לענות, אבל אח"כ הוא הריץ לו מכתב שלא רוצה לפגוע בו, אבל מול שנה שטייגען בישיבה אין שום שיקול שעומד...! ומה היה בסוף, לא קיבוץ ח"ח... אלא זכה להיות ת"ח עצום חיבר ספר חשוב 'בנין ציון' והיה ר"מ באור ישראל ומשגיח בפוניבז'. סיפר א' שהגיע לפני חתונתו להגר"ד פוברסקי זצ"ל לקבל הדרכה, אמר לו: ישנם כל מיני מצבים בבית, פעם טירדה זו ופעם זו, אך מכניסים את הראש ללימוד וממילא הכל מסתדר!!

ג. דברים נפלאים אלו, שמעתי בשיחה מהגה"צ רבי חזקיהו משקובסקי שליט"א, אוסיף רק הרגש קטן אחד. הנה הגרש"ד פינקוס זצ"ל היה נוהג להביא את המושג הישן הנקרא "רייסען הימלען" - "לקרוע את השמים". כשנפלה ח"ו צרה על משפחה היו בני הבית מתפרצים לביהמ"ד פותחים את ארון הקודש וזועקים לה' מעומק הלב ומתוך בכיות. וסיפר ששמע מא' מרבנותיו שב'מיר' היה בחור חולה, ואימו פתחה את ארון הקודש בזעקות נוראיות... אך היום כבר לא רואים את זה. לפי המתבאר אותו בחינה ממש שייכת בתושבע"פ, אלא שבמקום לפתוח את ארוה"ק, יכול לפתוח את הגמרא לטמון את ראשו בעומק הסוגיא, ושם יפתחו לו כל הישועות!...

הרהורים למתן תורה תש"פ

א. מה יותר מרגש, מהמפגש של סוגיות הדף היומי דמותן תורה (בשבת פה.א), העתידיים להילמד בימי תשלום חג השבועות דשנה זו. ואמנם יש להתבונן למה התיזמון הזה חל רק בימי ה"תשלומים" שאחרי שבועות (י' סיון) ולא ביו"ט דשבועות, בו ביום ממש? וחשבתי שאולי זה בא לעורר משמים, שגם מי שבימים הקשים של ההסגר לא יכל לעמוד בקצב הדף היומי, שידע שיש תשלומים! ובאמת כעת העבודה צריכה להיות ה"חזרה למסלול", שהרי לכל יהודי היו הרבה דברים שהחזיק בהם בכל מיני קביעות שונות, ובניצול זמנים שונים ביום, וכעת מחמת המשבר העולמי, איבדנו את כל החזקות... וצריך עתה במלא הכוח לשוב אל הראשונות ביתר שאת ועוז, הן מבחינת השקיעות שהיה רגיל אליה בימים או בלילות, בשלשת סדרי היום כל אחד כהרגלו, לקיים מה שנאמר "ובתורתנו נהגה יומם ולילה", והן מצד הזהירויות וכל גדר האידשקייט, להתרחק כמוטחוו קשת מכל עולם המדיה, שגם אם עד כה ראה מורה-היתר, או שחשבו לשעת-הדחק, להתחבר למה שהתחבר... הרי שכעת יש לברוח!

ובחז"ל מובא ששתי הדיברות ששמעו מפי הגבורה, גרמו לשינוי בכל ההגדרה של כלל ישראל, כדאי במדרש (שה"ש רבה א.טו) בשעה ששמעו ישראל אנכי נתקע ת"ת בלבם, ובשעה ששמעו לא יהיה לך נעקר יצה"ר מקרבם. וממילא כך בכל שנה נעשה כל זה מחדש, שהתורה ביום זה מתמזגת לתוך החיות של האדם עד שנעשית תקועה עמוק בתוך הלב, והיצה"ר נדחה לגמרי לחוץ ואין לו שום תפיסה ואחיה באדם. ונמצא שיש לנו הזדמנות בכוח יום מתן תורה דשבועות, מחד להחזיר את דרגות השקיעות בתורה מכוח דיברת "אנכי", ומאידך לעקור מלבינו את היצר שנתאזרח שם חלילה, מכוח דיברת "לא יהיה לך".

ב. ויש לקוות שכל בני הישיבות, כבר ישובו אל ספסלי הלימודים למשמור העצום של ליל שבועות, כפי שעתה בעת כתיבת שורות אלו התבשר עולם התורה, שהיכלה של התורה "ישיבת תושיה, תפרח" פותחת כעת לרווחה את שעריה לכל בני הישיבה כמימים ימימה, ויה"ר שילכו בעקבותיה, גם שאר הישיבות הענקיות כ"בית מתייתהו" "פוניבז" ו"אורחות התורה" שלא יכלו לפתוח את הזמן ע"פ מתווה הקפסולות, ויחן שם כל ישראל כנגד ההר...!

אבל גם אם ימצאו בחורים שח"ו לא הסתייע מילתא, ועדיין לא נפתחו ישיבותיהן, ונבצר מהם לשוב לספסלי הלימודים, הרי שעליהם לקפוץ ולהכריז "נעשה ונשמע" גם מירכתי ביתם, וחלילה מלשמוע ליצר הרע שאומר "או הכל או כלום", כי כל משהו שייכות לקבלת התורה, מונח בזה הצלחה וסיעתא דשמיא בלי גבול ומידה ממש.

ג. והגה"צ רבי שלמה וולבה זצוק"ל היה אומר שבכל שנה היה רואה בחורים שביצעו מהפכות עצומות מכוח השטייגען שלהם בשבועות, והרי בלימוד תורה המדידה היא לפי נידבת הלב וההימסרות לתורה, וא"כ אפילו אם גם לא מצא מקום בבית הכנסת, ויאלץ ללמוד משמר ליל שבועות בסלון בית הוריו, ונניח שיצליח ללמוד שם רק שעתיים וירדם על הגמרא, הרי השעתיים הללו מגיעות עד היכלי מרום, ומרעישות את פמליא של מעלה, דאחד צער כמאה שלא בצער, ומי יודע לאיזה תורה יזכה השנה.

ואדרבה בדיעבד יש איזה יתרון לבחור שנמצא בביתו, שיוכל ביתר קלות לבטא את השמחה של החציו לכם דעצרתא כמאמרו המפורסם של רב יוסף (בפסחים סה.א) שביקש מבני ביתו שיכינו עגל יקר, שלישי לבטן, שלולי האי יומא דקא גרים שלמד תורה ונתרומם, כמה יוסף יש בשוק... וממילא בחור כזה שההשגחה העליונה סיבבה שישאר בביתו, הרי שהשנה יוכל יותר להדגיש את חלק ה"חציו לכם" שישמח במאכלים הטובים שהכינו בביתו.

ובאמת אין לתאר את גודל ועוצם השבח שיש לבחור בן ימינו, שביע' בעה"ר בודד, שאף בלי מסגרת נורמלית, בימי חמסין לוחטים, ובלילות קרירים, התעקש ולא ויתר על תלמודו, השתעשע עם החברותא ממרחקים, ושמע שיעורים דרך טלפון קטוע, מי יכול לתאר איזה "נתגדלתי ונתרוממתי" יש בבחור כזה שבחר בכל כוחו בתורה, עזב מנעמי תבל, והכריז בעצמו שמבין את נשגבות התורה...!

ד. וכל יהודי צריך להאמין שמתן תורה שייך אליו, שהרי מתן תורה לא היה רק מעמד כללי, אלא מתן פרטי ואינדוידואלי לכל אחד, כמו שגילו חז"ל שכל אחד שמע את הדיברות ככוחו, הזקנים לפי כחן, הבחורים לפי כחן, הקטנים לפי כחן, ואף משה לפי כחו, שנאמר "משה ידבר והאלהים יענו בקול". מהו בקול, בקול שהיה משה יכול לסבול. וכן הוא אומר (תהלים כט.ד) "קול ה' בכח" בכח של כל אחד, המעוברות לפי כחן, והכל לפי כחן, הוי "ירעם אל בקולו נפלאות" עכ"ל הילקוט. וא"כ גם בכל שנה יש מתן תורה פרטי לכל אחד לפי כוחו, והקב"ה מתאים לכל אחד את אופן הקבלה לפי כוחו, אבל בתנאי שיבא לקבל.

וכעת בחג השבועות ע"י שכל כלל ישראל יכריז יחדיו "נעשה ונשמע", נזכה מכוח זה לשני "כתרים", ובזה ניצל מכל מיני מרעין בישין, ובפרט מנגיף זה המכונה ע"ש צורתו "כתר", כי בוודאי מי שהמלאכים עונדים לו על ראשו את כתרי תורה, שוב לא יעלה עליו הכתר דקורונה.

ונזכה לאותה ברכה וישועה שהיתה בשעת מתן תורה, שכל החולים נתרפאו, הן לרפואת הגוף מכל אבן ונגף, הן לרפואת הנפש מכל הפחדים והבידודים, והן לרפואת הנשמה מכל נסיונות הזמן השונים, עד לגאולה השלימה.

דבר העורך

וְאֶהְבֶּתְּ לְרַעְיָהּ כְּמוֹךָ

לקראת חג מתו תורה; על הפסוק (ויקרא יט יח) וְאֶהְבֶּתְּ לְרַעְיָהּ כְּמוֹךָ, מפרש רש"י אמר רבי עקיבא זה כלל גדול בתורה. וציון הריב"א (שם) למקור הדברים בגמ' (שבת לא.) מעשה בנכרי אחד שביקש להתגייר, בתנאי שילמדוהו את כל התורה כולה כשהוא עומד על רגל אחת, שומאי דחפו באמת הבנין, והלל גיירו ואמר לו "דעלך סני לחברך לא תעביד, זו היא כל התורה כולה, ואידך פירושה הוא, זיל גמור".

גינאלדיג! בגיליון הקודם מספר 265, הובאו הוראות גדולי ופוסקי הדור שליט"א בנושא מוסדות ששבתו לגמרי בתקופת הקורונה, כמה צריך לשלם למטפלות, גני ילדים, מעונות יום, משפחתונים. בעקבות כך, התקבל השבוע במערכת 'הילכתא' העתק של **מכתב נפלא**, הממוען מהנהלת פעוטון בבני ברק, לכבוד ההורים היקרים!

תמצית המכתב - היות וקיים חילוקי דעות בין הרבנים שליט"א בנוגע לתשלום הימים בהם לא היה פעוטון, נפרט את הדעות ששמענו. דעה ראשונה: לשלם לגנת לפני פסח 35%, ואחרי פסח 42%. דעה שניה: לא לשלם כלל לימים שלא היה פעוטון, (למעט חופשת פסח). דעה שלישית: ראוי להתפשר ולשלם 50%.

וכאן מגיע המשפט המנצח - "אנו משאירים לפני ההורים היקרים את כל האפשרויות, ויתכן עוד שיטות, וכל אחד יכול לנהוג כמנהג רבותיו. התשלום שכבר נתקבל ממכם... נ.ב. כאשר הינכם שולחים את התשלום, אם יש צורך בעודף נא לציין את הסכום שבכוונתכם לשלם".

יהי רצון שנזכה כולנו לקים בשלימות את הכלל של כל התורה כולה "דעלך סני לחברך לא תעביד".

בברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

נושא הגיליון

'מוסדות שפעלו באופן חלקי'

'השלכות נגיף הקורונה'

כספי מעשר: בגיליון מספר 215 הובאו שיטות הפוסקים האם אפשר לשלם שכר לימוד מכספי מעשר, ונוגע גם לעידן הקורונה. וכתב **בשמעתא עמיקתא** (גיליון תכח) דין מיוחד שנוגע לתקופה זו, באופן שפטור מלשלם, ורוצה לשלם לפנים משורת הדין, והמלמד נזקק לצדקה, יכול לתת את החלק הזה מכספי מעשר. [ולפי השיטות שמוסד שלא עבד פטור לגמרי, יכול לשלם להם כל התשלום מכספי מעשר].

אינו עולה לחשבון: צריך לזכור, מה שמבואר בגמ' (ביצה דף טז.), והובא להלכה בש"ך (סימן רמ"ה ס"ק ו'), כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכפורים, חוץ מהוצאת שבתות והוצאת יום טוב, והוצאת בניו לתלמוד תורה. שאם פחת - פוחתין לו, ואם הוסיף - מוסיפין לו. וכתב המשנה ברורה (בהלכות ראש חודש סימן תיט ס"ק א) בשם מדרש פסיקתא כל מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה עד ראש השנה חוץ ממה שמוציא בשבתות ויו"ט ור"ח וחוה"מ ומה שהתינוקות מוליכין לבית רבן, אם מוסיף מוסיפין לו ואם פוחת פוחתין לו. והבית יוסף מפרש הכוונה לשכר לימוד, והב"ח פירש שבראש חודש היו מוליכים שכר לימוד לרב, ואין לבטל המנהג ע"כ.

1. סיכום השיטות

במסגרת סדרת הגיליונות בנושאי חושן משפט בתקופת הקורונה, התבאר בגיליון הקודם מספר 265, פרטי הדינים כמה ראוי לשלם למוסד שלא עבד כלל בעידן הקורונה, כמו מטפלת של ילדים, תמצית השיטות הם שהמצב מוגדר כ'מכת מדינה', ו**מובא בשם החתם סופר** (ספר הזכרון להחתם סופר עמוד נא) שהוא עצמו שילם הכל, והורה לעשות פשרה ולשלם חצי משכר הלימוד.

לעילוי נשמת
הרה"ח ר' אפרים פישל ב"ר צבי
אריה זצ"ל נלב"ע י"א סיון תשמ"ז
ת.נ.צ.ב.ה.

משאבים ושעות על גבי שעות בימים ובלילות, לפעמים המערכת קורסת, הטלפונים תפוסים, ההקלטה לא טובה וצריך להקליט שוב, וכו'. והשקיעו שעות ארוכות מהשעות המקודמות בבוקר עד מאוחר בלילה, יותר מאשר בתקופה רגילה, כדי לעמוד בקשר אישי עם כל תלמיד בטלפון, ולהתייחס גם לשאלות של ההורים, עד שכבר העדיפו את הימים הרגילים מאשר חופשת הקורונה, שרק מקשה עליהם שהם גם עם הילדים שלהם בבית ועוד צריכים לעבוד שעות ארוכות.

סעיף ההוצאה הגדולה ביותר של המוסד, הוא תלושי שכר לצוות החינוכי, וקרנות פנסיה וביטוחים וכו', וכמעט כל המשכורות שולמו בתקופת הקורונה, ורק חלק קטן מאוד מהעובדים יצאו לחל"ת. אמנם קיים חסכון בחלק של ההסעות, אוכל, תחזוקה, ניקיון, חשמל, מים, גז ועוד, אבל מאידך יש הוצאות חדשות של הפעלת מערכת טלפונים, ושיגור חוברות עבודה ותמריצים שונים לתלמידים, ועוד הוצאות חריגות, שמגיעות לסכומים גדולים. ולעומת חודש אחד של חסכון בהסעות ועובדי תחזוקה, עם החזרה לשגרה ההסעות עלו בכפלים שהגבילו את מספר הנוסעים, ועובדי התחזוקה עבדו כפול כדי לשמור על רמת היגיינה גבוהה, והפתרונות היצירתיים של לימוד בקבוצות קטנות עם מחיצות וכו' היו כרוכים בהרבה הוצאות.

מה שההורים 'מתחשבים' עם המוסד בטעות יסודו, כי השכר לימוד לא מכסה את ההוצאות, ובישיבות למשל השכר לימוד מהווה כשליש מהתקציב של המוסד, ועל ההנהלה לתמך ולחפש מקורות מימון חילופיים בכל חודש, ולכל היותר בתקופת הקורונה לא יצטרכו לחפש תרומות התקציב השנתי לא יושפע ולא יורגש יתרה בקופת המוסד. החיידר הוא לא ביזנס' אלא מטרה משותפת של ההורים והנהלה לטובת התלמידים שישקדו בתורה וביראת שמים, וגם בתקופת הקורונה על ההורים לתרום ליציבות המוסד ולחזק את ידי ההנהלה והצוות הקבוע שלא יחפשו עבודה אחרת.

מה גם שהמוסד שקוע בחובות מכל התקופות, וכעת נוצר הזדמנות לכסות את הפערים בעלויות, ועל ההורים לשמוח על ההזדמנות שנקלעה לידיהם לעזור למוסד לעלות על דרך המלך. על ההורים לדעת שחלק גדול מהתרומות לא מגיעים, והמנהלים אינם יכולים לטוס לחו"ל, וגם היה סך מסוים של ביטולים הוראות קבע בשכר לימוד שיוצר גרעון בקופת המוסד.

דבר ההורים: לטענת ההורים בתקופת הקורונה לגבי הנחלת הידע דרך קווי הטלפון והדפים שנשלחו לבתים, התלמידים קיבלו רק תועלת חלקית מפעילות המוסד, במקרה הטוב, ואין סיבה שיצטרכו לשלם כרגיל, ועוד הרי חלק גדול מהתפקיד בעבודת החינוך הוא, להשליט סדר ומשמעת אצל התלמידים, ולהעסיק אותם ברוב שעות היום בשמירת הזמן, וההורים היו המשגיחים של הילדים ולא המלמדים והיו צריכים להשקיע הרבה אנרגיות בכדי להעסיק את הילדים.

ומה שהמוסד טוען שיש לו חובות אינו קשור לשכר הלימוד הקבוע, אפשר לעשות על כך 'מגבית מיוחדת' ולשאול את ההורים בכינוס חירום האם הם רוצים לתרום למוסד, אבל אינו מן הצדק והיושר לגבות הו"ק לשכר לימוד על מה שלא למדו.

בפרט לאור העובדה, שהמוסד חוסך עלויות עצומות בתקופת הקורונה - אוכל (בישיבות עם תנאי פנימייה, ובתלמודי תורה שיש ארוחת צהרים), הסעות, תחזוקה, חשמל, מים, גז, בלאי, וכו', ואם כן ודאי שלא צריך לשלם כרגיל. במיוחד בישיבות שהתלמידים שוהים בתנאי פנימייה מלאים, כעת חסכו הון עתק של אוכל תחזוקה וכו'.

טענה נוספת להבין את עמדת ההורים, למרות שאינה טענה הלכתית, שאינם מחפשים תירוץ להיפטר מהתשלום אלא שהרבה משפחות מצבם הכספי הורע, ומתקשים לעמוד בתשלומי השכר לימוד גם בזמנים רגילים, בפרט כעת שהיו הרבה הפסדים במקומות העבודה ופוטרו לחל"ת (חופשה ללא תשלום), במיוחד במשפחות ברוכות ילדים שיש כמה ילדים בתלמוד תורה ועוד כמה בחורים בישיבות ועוד כמה בנות בסמינר.

3. הוראת הפוסקים שליט"א

תשלום מלא חוץ מהסעות ואוכל: לדעת בד"ץ בני ברק הג"ר שריאל רוזנברג שליט"א, הג"ר יהודה סילמן שליט"א, הג"ר יעקב פרבשטיין שליט"א (במכתבם מתאריך ר"ח אייר תש"פ), מוסדות שלמדו בטלפון

פשרה: ועל כן, א. לדעת בד"ץ הישר והטוב ראוי להתפשר ולשלם 50%, וכן הורה הג"ר יו"ט זנגר שליט"א. ב. לדעת הג"ר אשר ויס שליט"א יש לשלם 45%. ג. לדעת הג"ר שריאל רוזנברג שליט"א יש לשלם 42%, ולגנות לפני פסח 35%, כי מקזזים שכר 'פועל בטל' שהגנת בפועל לא עבדה. ד. לדעת בד"ץ מישרים (במכתב המצו"ב), מן הראוי שההורים יעשו פשרה וישלמו לגנות 25% מהתשלום החודשי, ומתבסס על החתם סופר שמשלם חצי, וממנו יש לנכות שכר פועל בטל ולפי האחוזים של התשלום השנתי מגיעים לסך האמור. וצ"ע אם יכול לתת חלק זה מכספי מעשר, אבל מעבר לסכום של 25% פשוט שיכול לתת מכספי מעשר כי הרי יכול לומר קים לי כשיטת הסמ"ע. ה. לדעת הג"ר מנחם מנדל שפרן שליט"א לא צריך לשלם כלום לזמנים שלא היה גן, וישלמו באופן יחסי לפי הימים שהיה גן בפועל, למעט חופשת פסח שמשלמים כרגיל.

דמי אבטלה: לגבי דמי אבטלה מפורש בהוראות בתי הדין, שדמי אבטלה מקזז את חלק ההורים, ויש אומרים שדמי אבטלה אינו מקזז את חלק ההורים. חשוב לציין גם, שלפי הוראת הרשויות בגנים מתוקצבים אסור לגבות מההורים תשלום על הימים שלא היו בהם גן. לגבי גנים פרטיים, אין הוראה ברורה.

בגיליון הנוכחי מספר 266 יתברר דין התשלום למוסדות שפעלו באופן חלקי, כגון דרך הטלפון בהקלטת שיעורים וקשר עם תלמידים וכדומה, האם מוטל על ההורים לשלם שכר לימוד מלא למוסד, כמו בחודש רגיל שהיו לימודים כרגיל, או שיש להפחית את שיעור התשלום, ובכמה?

2. דין תורה...

דין ודברים: כדי להבין את שני הצדדים, נצטט בזאת חלק מתוכן מכתב, שנשלח למערכת 'הילכתא', ממנהל תלמוד תורה חשוב בעיר התורה והחסידות, בו מתחנכים מאות תלמידים. ונסדר את הטענות בצורה של דין תורה (כביכול) בין ההנהלה להורים.

מוסכם על שני הצדדים: על ימי לימודים בפועל (בשיטת 'קפסולות' או כל אופן אחר) משלמים תשלום מלא. על חופשת פסח הקבוע בכל שנה משלמים תשלום מלא. אם יקצרו את חופשת הקיץ כתחליף ובתמורה לימי חופשת הקורונה, ישלמו על הימים הללו מלא כמו כל שנה. תשלום חלקי ודאי שההורים צריכים לשלם, שהרי המוסד המשיך את הפעילות במידת האפשר, וכעת מתחבטים בשאלה, כמה אחוז מהתשלום החודשי צריך לשלם על ימי חופשת הקורונה, ובאיזה אופן לשקלל את התעריף, שיהיה הוגן לשני הצדדים?

דבר ההנהלה: לטענת הנהלת החיידר, אין סיבה מוצדקת להורים לקזז משכר הלימוד, שהרי במצב של אוגוסט ומכת מדינה כמו בתקופת הקורונה מצד היושר וכך גם הוראת הרשויות, ההנהלה אינה רשאית לפטר את הצוות החינוכי ולא קיים אפשרות להוציאם לחל"ת (חופשה ללא תשלום), ורק חלק מזערי מהעובדים (ממלאי מקום, בוחנים, וכדומה) יצאו לחל"ת. במקרה בהם יעכבו המוסדות את שכר המורים עלול המוסד להיפסל מלקבל אף את תקציבי הרשויות.

בעקבות הוראה זו נאלצים המוסדות להמשיך ולהעסיק את העובדים, ולשלם את משכורתם באופן מלא כבימי שגרה. אם ההורים לא ישלמו שכר לימוד, המוסד לא יוכל להמשיך לאחר שוך מהומת הקורונה, אף מוסד לא יכול להוציא משכורות המצטברות לכדי מאות אלפי שקלים בשעה שבצד שורת ההכנסות יחסרו סכומי עתק מתשלומי ההורים. שיבוש המערכת הכלכלית עלול להביא לקשיי תקציב עד כדי סכנת קריסה.

בפרט כאשר הצוות החינוכי השקיעו עמל ויזע רב בתקופת הקורונה והיה להם עבודה גדולה, בהכנת השיעורים, הקלטתם במערכת הטלפונית, הכנת עבודות לתלמידים. וכידוע, מערכת השיעורים הוא פרויקט מורכב ודורשת השקעה עצומה של

ש לחודש. כיתות סמינר א-ד לא יותר מ-90 ש לחודש. תשלום הכספים נועד בעיקר לתקופה זו.

50% בניכוי חסכוניות: לדעת בד"ץ הישר והטוב (במכתב מתאריך אייר תש"פ), בתי החינוך שנמצאים תחת רשת חינוך כל שהיא, ינהגו כפי ההוראות של הרשת. בתי חינוך פרטיים, ישלמו לצוות חצי מהתשלום החודשי על הימים ששבתו.

על ההורים לשלם חצי משכר הלימוד הקבוע, ואם המוסד מקבל סיוע או תקציב מגורם כל שהוא כגון מהביטוח, מקוז מהחלק של תשלום ההורים, ואם הסיוע מגיע ל-50% מהמשכורת, ההורים לא ישלמו כלום. חופשת פסח משלמים כרגיל. בתי חינוך שחסכו בהוצאות כגון אוכל, הסעות, מילוי מקום, ניקיון, מים, חשמל, יש לקזז את החיסכון, ממחצית שכר הלימוד שההורים משלמים.

תשלום מופחת: לדעת בד"ץ מודיעין עילית בראשות הג"ר מאיר קסלר שליט"א (במכתב מתאריך ד' אייר תש"פ), יש להמתין עד שיתברר המצב של כל מוסד, וההנחיה הכללית לבינתיים, כדלהלן. מובהר בזאת שביצוע הגביה אינו קביעה לגבי הסכום שראוי לשלם, ואין בגביה משום מוחזקות לאחד מהצדדים.

תלמוד תורה: אין לגבות תשלום עבור הזנה, הסעות, צהרונים, וכדומה לזה דברים שהמוסד לא משלם כעת עבורם. על התלמוד תורה לבדוק כמה הוא יכול לקזז מתשלומי ההורים, יש תלמוד תורה שהפחית בגביה האחרונה סך של 70 ש לילד, וכך ראוי לעשות. ישיבות קטנות: מצד אחד חסכו סכומים גדולים בארוחות, חשמל, ניקיון, ומשכורות לפועלים, ומצד שני יש קצת הוצאות מנגד של תמריצים לתלמידים, ולכן יש להפחית את התשלומים בהתאם. בתי ספר לבנות: יש להפסיק או להפחית את סכום הגביה מההורים עבור פעילות חברתית, וכן להפחית עבור החיסכון בניקיון וחשמל וכדומה.

הנחה של 30%: לפי הוראת בד"ץ ויז'ניץ (במכתב מתאריך כה אייר תש"פ), ראוי ונכון לשלם את שכר הלימוד במלואו, היות שצוות החינוך מקבל שכר מלא, ורוב ההוצאות ממשיכים, ועל החלק שלא ממשך יש לעומת זה גם ירידה בהכנסות. ומכל מקום לפני משורת הדין הורים שיבקשו הנחה בשכר הלימוד לתקופה זו, יקבל הנחה בין 25% ל-30%.

ישיבה עם פנימיה: במכתב להורים מטעם ישיבה חשובה בארץ ישראל עם תנאי פנימיה מלאים, הם כותבים שבאמת עלות חודשית ממוצעת לבחור בישיבה הוא 2500 ש, מקורות המימון הקבועים הם שליש משכר לימוד, שליש מתרומות נדיבי עם, ושליש מתקציבים. בתרומות חל ירידה ניכרת. התקציבים ללא שינוי, שכר הלימוד בהתחשב במצב, יגבו מההורים לא יותר מ-600 ש לחודש.

'למידה מרחוק', אפילו אם למדו פחות שעות, עד חצי משעות הלימודים במוסד, מצד הדין נכון לעשות, שהמלמדים יקבלו את שכרם במלואו, וכן ההורים ישלמו את שכר הלימוד כולו (חוץ מתשלום על הסעות וארוחות), אפילו שהיה מכך פחות תועלת לתלמידים מלימוד רגיל.

אם המוסד החליט לתועלת התלמידים להוריד את סך הלמידה מרחוק, לפחות מחצי השעות שלומדים במוסד, ולמדו בהיקף מצומצם יותר, ומשלם למלמדים שכר מלא, נכון וראוי שגם ההורים ישלמו למוסד את שכר הלימוד המלא, (חוץ מתשלום על הסעות וארוחות).

לגבי נסיעות, הזנה, צהרונים ושירותים נוספים, יש להפחית את תשלומי ההורים בהתאם לירידה בעלויות של המוסד. וכן אם המלמדים הוצאו לחל"ת, ואינם מלמדים מרחוק.

על פי המכתב האמור, הורו בד"ץ נווה יעקב הג"ר צבי ובר שליט"א, והג"ר ישראל יצחק זילברמן שליט"א, והג"ר אלון פויכטוונגר שליט"א (במכתב מתאריך ב' אייר תש"פ), כפי מה שהתברר, בשכונת נווה יעקב כל התלמודי תורה פעלו באופן של 'למידה מרחוק' ברוב הגדול של הזמן בו לא התקיימו לימודים כסדרן, והת"ת שילם למלמדים שכר מלא, ממילא על ההורים לשלם את שכר הלימוד כולו לתלמוד תורה. ולגבי הסעות וארוחות אין לשלם על מה שהתלמוד תורה לא שילם בעצמו, ואם כבר גבו צריכים להחזיר.

ניכוי יחסי בתשלום: לדעת בד"ץ ביתר עילית הג"ר צבי ברורמן שליט"א (במכתב מתאריך כה ניסן תש"פ), לאחר בירור הוראת הרשויות, העובדות המעשיות והחוקיות של תשלומי המשכורות ושכר הלימוד, בסוגי המוסדות השונים, ביניהם מוסדות של רשתות החינוך, מוכש"ר, ומוסדות הפטור, נראה לתקנת ולטובת ההורים והמוסדות כאחד, הראוי והנכון שעל המנהלים מוטל לקזז חלק ניכר מתשלום השכר לימוד, ולהגיע להסדר בין הצוות להנהלה לניכוי במשכורת, והמוסד יספוג חלק מהניכוי. בכל מקרה אין לגבות עבור אוכל והסעות.

התעריפים נקבעו לפי כל סוג מוסד. רשתות חינוך: ההורים יקבלו הנחה של 30%, הצוות יספוג ניכוי במשכורת בסך 22%, צוות שעסק בלמידה מרחוק יקבל שכר מלא. מוסדות לבנים ובנות מוכר שאינו רשמי: ההורים יקבלו הנחה של 20%. הצוות יספוג ניכוי במשכורת בסך 22%. ככל שהעובדים יצאו לחל"ת ההורים ישלמו רק 25%. מוסדות פטור: ההורים יקבלו הנחה של 15%. הצוות יספוג ניכוי של 22%. ככל שהעובדים יצאו לחל"ת ההורים ישלמו רק 25%. בית יעקב: תשלום ההורים לפעילות ודמי שכלול יקוזז ב-30%. כיתות א-ח לא יותר מ-60

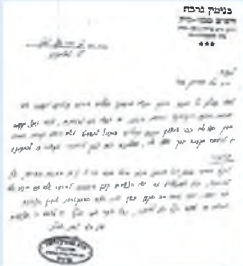
סיכום הגיליון:

דינים העולים

- א. **מעשר כספים:** נחלקו הפוסקים האם אפשר לשלם שכר לימוד מכספי מעשר. באופן שפטור, ומשלם לפני משורת הדין, והמלמד נזקק לצדקה, רשאי לשלם מכספי מעשר. תשלום בניו לתלמוד תורה אינו בכלל המזונות הקצובים לאדם, אם פחת - פוחתין לו, ואם הוסיף - מוסיפין לו.
- ב. **פשרה:** תקופת הקורונה דינה כמכת מדינה, החתם סופר בזמנו כשהיה מגיפה שילם למלמד את הכל, והורה לעשות פשרה ולשלם חצי משכר הלימוד.
- ג. **שביטה מוחלטת:** מוסד שהושבת לגמרי, נאמרו בו השיטות הבאות. א. על ההורים לשלם 50%. ב. על ההורים לשלם 45%. ג. על ההורים לשלם 42%, גנת לפני פסח 35%. ד. על ההורים לשלם 25%. ה. ההורים לא צריכים לשלם כלל. דמי אבטלה מקזז את חלק ההורים, ויש חולקים.
- ד. **שביטה חלקית:** במוסד שפעל באופן חלקי, נאמרו בו שיטות הבאות בסך תעריף שכר הלימוד שמוטל על ההורים. א. שכר מלא. ב. הנחה לפי סוג מוסד (רשתות חינוך 30%, מוכש"ר 20%, מוסדות פטור 15%, בית יעקב 30%). ג. תשלום של 50%, כאשר התקציבים וחסכון תשלומי ספקים מקזז את חלק ההורים. ד. תעריף מופחת לפי החלטת המוסד. ה. תשלום מלא, הנחה למבקשים מ-25% עד 30%. לכל השיטות אין לגבות עבור אוכל והסעות.

משיב כהלכה

ההגרלה השבוע על: 100 ש"ח מזומן
שאלה: אירוע שבוטל מאימת הקורונה, האם בעל האולם צריך להחזיר את המקדמה, והאם על המזמין לשלם את היתרה?

הצדדים: לטענת האולם, מפורש בחוזה שבכל מקרה לא מחזירים את המקדמה, ואדרבה על המזמין לשלם את היתרה. מאידך טוען המזמין, מקדמה נחלטת רק כאשר המזמין מבטל, והפסיד את האולם, אבל בתקופת הקורונה אין אפשרות לקיים אירועים כלל, ואדרבה שיחזירו לו את המקדמה, הצדק עם מי?

במדור זה מופיע שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה מובחרת על השאלה נכנס להגרלה! ההגרלה על דעת רבני המפעל. התשובות הנכונות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב. ניתן גם לענות בעילום שם, בלי להיכנס להגרלה.

נא להעביר את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה). בצידוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שלוחה 4
2. בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' גיליון 'עומק הפשט'
3. בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
4. בפקס מספר 1532-6507823
5. במייל 5047867@gmail.com

הזוכה בהגרלת גיליון 265 על סך 100 ש"ח
הבה"ח עקיבא פלס נ"ו
מודיעין עילית

מדור זה הוקדש השבוע
לעילוי נשמת הרב יצחק בן יוסף זצ"ל
נלב"ע ב' אייר ת.נ.צ.ב.ה.

בית הוראה הילכתא

שאלה: בעקבות הקורונה, הכניסה לרחבת הכותל המערבי בחג השבועות תש"פ, תתאפשר רק למספר משתתפים מוגבל. נרשמים מראש, נכנסים להגרלה, הזוכים מקבלים כרטיס מיוחד, והכניסה תתאפשר רק בהצגת הכרטיס + תעודת זהות, או צילום תעודת זהות. והשאלה מתבקשת, האם מותר לטלטל ביום טוב תעודת זהות או צילום תעודת זהות, משום 'מוקצה', 'עובדין דחול', 'אווסא מילתא', 'שטרי הדיוטות', והאם מועיל שמייד את המסמך למטרה זו?

תשובה: לדעת הגר"א נבוצל שליט"א במקרה זה מותר לטלטל תעודת זהות. ויש שהורו שתעודת זהות אסורה בטלטול כדין מוקצה מחמת גופו, ואין היתר לטלטלו לצורך גופו או מקומו, כמבואר במשנ"ב (בהקדמה לסימן שח) שסכף דינו כמוקצה מחמת גופו, וכביאורים ומוספים (משנ"ב מהדורת דרשו שם סעיף 3) בשם המנחת שבת (על קיצור שו"ע סימן צ"ס"ק כב*) והגרי"ש אלישיב זצ"ל (שלמי יהודה פרק יב סעיף יג) שתעודת זהות דינו כמוקצה מחמת חסרון כיס.

אבל מותר לטלטל צילום תעודת זהות שאין בו חסרון כיס, ואינו מוקצה מחמת גופו שהרי ייחוד לכך, ומבואר במשנ"ב (סימן שג ס"ק עד), שאפילו במטבע מועיל ייחוד לעולם. וגם לשיטת החזו"א (סימן מב ס"ק יג) שחולק שלא מועיל ייחוד במטבע, ורק באבן מועיל ייחוד כי אין לו ייעוד אחר. מסתבר שבצילום מיוחד עבור ההליכה לכותל המערבי מועיל ייחוד.

עדכוני הלכה

הוראות בתי הדין

לזיכוי הרבים: ניתן להשיג במערכת 'הילכתא' את הוראות בתי הדין ומאמרים מתלמידי חכמים חשובים, בנושאי חושן משפט בעידן הקורונה שצוטטו בגיליונות, על ידי שליחת בקשה לכתובת המייל שמופיע בשולי הגיליון. כמו כן, כל מי שקיים ברשותו פסקי דין ומאמרים בנושאים אלו, מתבקש לשלוח למערכת 'הילכתא' לכתובת המייל שמופיע בשולי הגיליון, כדי שנוכל לפרסמם לזיכוי הרבים. הנושאים הנידונים: דיני חושן משפט לתקופת הקורונה, שכר לימוד, אולמות ששבתו, עובד ומעביד, תשלום השכירות במוסד שלא היה פעיל, גביית דמי חבר בבית הכנסת, ועוד.

נושא הגיליון הבא:

אולם אירועים ששבת בתקופת הקורונה

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

אפשרות הנצחה לע"ג, לרפו"ש, וכדומה.

ניתן לשלוח רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה. אפשר לתרום עבור הוצאות הגיליונות בעמדות הממוחשבות של 'נדרים פלוס' ו'קהילות' ברחבי הארץ, תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'.

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

- גיליון שבועי עומק הפשט
- שיעורים וימי עיון
- בית הוראה טלפוני
- בירורי הלכה אקטואליים
- קו מידע הלכתי
- חוברות הדרכה

מכון הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

קו מידע הלכתי

02-5377-085

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

לקבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

פקס: 02-6507823

פניני הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 111

חג השבועות

תש"פ

פתיחת אריזות פקקים וקופסאות שימורים ביום טוב ♦ הרב לוי יצחק רפפורט

עצה להוציא הציבור בברכות השחר בשבועות ע"י שיוציא קטן ♦ הרב אברהם זנגר

הרב לוי יצחק רפפורט

פתיחת אריזות פקקים וקופסאות שימורים ביום טוב

נראה לבאר בס"ד דין קריעת אריזות מאכלים ופתיחת פקקי בקבוקים וקופסאות שימורים ביו"ט, והנני מדגיש שהדברים נכתבו לעורר ולא להכרעה למעשה.

הנה ידוע שהחזו"א התיר קריעת אריזות דרך השחתה גם בשבת דאינו אלא פילוס דרך לאוכל, ואין שם מלאכה על פעולה זו, והתבאר במקו"א דהמשנ"ב בביאור"ה סי' ש"ד ס"ח פליג ואוסר קורע גם דרך השחתה, דהא דן שם למה אין בקריעת החוטים שתפר בהן את החותלות משום קורע, אל"ג דאיירי בקורע החוטים דרך השחתה והורס עי"ז הבית קיבול של החותלות כדי להגיע לאוכל. ומעתה יל"ע להמשנ"ב האם ביו"ט יש להתיר.

והנה נראה ברור דאין זה נחשב מלאכת אוכ"נ אלא מכשירין, דאין האוכל שבתוך האריזה נחשב כמקולקל, דנימא דפתיחת האריזה הוי מעשה תיקון בגוף האוכל, דהא אינו אלא כמונח בבית או ארון סגור, ואריזה דרביע עלי' מלהגיע אליו, ואין האוכל עצמו מקולקל, וכיון שאינו אלא מסלק הארי להגיע להאוכל הו"ל מכשירין וכמתבאר מדין כיבוי לצורך ד"א בביצה כב., וכן מפורש בסו"ס"י תקי"ח שאוכל בבית סגור אסור לסתור הבית להגיע לאוכלין, והיינו משום דהוי מכשירין שאפשר מאתמול. ועי' תשו' דובב מישרים ח"א סי' מ"ט שלשחוט בהמת עולת נדבה כדי לשנות החלב שבקיבתה הוי מכשירין שאפשר מאתמול ע"ש, וזה לכאו' תואם היטב עם משנ"ת דפתיחת אריזות הוי מכשירין.

מיהו נראה דאינו ענין לכאן, דהנה ראיתי להגר"א גנחובסקי זצ"ל [בגליון לשבועות תשע"ד] שהקשה על הדובב מישרים הנ"ל מפסחים פד: דמבואר דשרי בליל יו"ט להביא גמרתא (גחלים) לשרוף בו עצם המוח דקרבן פסח כדי לאכול הבשר שבמוח, ובתוס' חולין יא. מפורש דיש בזה מלאכה ע"ש, ולכאו' ליהוי כמכשירין שאפשר מאתמול דמסלק העצם להגיע לאוכל, ומוכח דנחשב מלאכת אוכ"נ ממש, אתו"ד.

ולענ"ד יש לדון דהנה תוס' כתובות ז. ורשב"א ביצה כב. הקשו מאי שנא בעילה דשרינן גם כשעביד חבורה דהסרת בתולין, וליהוי כמכשירין שאפשר מאתמול דמסלק הבתולים שיוכל לבעול, ותירצו שזהו מהבעולה עצמה ע"ש, והיינו דרק כיבוי נר משום ד"א או משום אוכלין, שאינם מגוף מעשה ההנאה הוי מכשירין, אבל הסרת הבתולים מתלווה למעשה הבעילה.

ויתכן לומר שגם עצם שהוא חלק מגוף הבשר, לא נחשב כדבר בפנ"ע, אלא כעוסק בהבאת האוכל אליו ולא בסילוק מניעה. ועו"ל דהא חזינן בסי' שכ"א דיש בקילוף פירות משום בורר הרי דנחשב האוכל מעורב עם קליפתו, וא"כ נחשב גוף האוכל מקולקל עי"ז וכשמסיר הקליפה הוי כעוסק בתיקון חיובי לאוכל, וכעין הסרת נוצות אחר שחיטה דכ' הרא"ש בכורות פ"ג סי' ה' דהוי תיקון הבשר, וכמו שבכל תערובת אוכל ופסולת שרי להסיר פסולת מאוכל ביר"ט (באופן שאינו לימים רבים וכשיטת הגר"ז בביאור"ה סי' תק"י ס"ב ושאר דוכתי ובמקו"א הארכנו בס"ד) ולא אמרינן דהוי מכשירין כיון שעוסק רק בסילוק הפסולת, והטעם משום דהאוכל נחשב מקולקל כשמעורב עם הפסולת (כדיאר ביאור"ה סי' ש"ט) ועי' סילוק הפסולת מתקן האוכל באופן חיובי.

אלא דלפי"ז גם שחיטת בהמה להוציא חלבה הו"ל דהוי תיקון בחלב, דהא חזינן שהחולב חייב משום דש או בורר עי' ראשונים פ' חבית קמ: ואכ"מ, הרי שאינו כמוציא חלב מבקבוק, וא"כ כששוחט להוציא החלב הוי כעוסק בתיקון החלב, ולא בסילוק אריה דרביע עליה בעלמא.

ולק"מ דגם אחר השחיטה הא עדיין נמצא החלב בתוך הבהמה, רק שע"י השחיטה יוכל אח"כ לפתוח קיבתה ולהוציא משם החלב, ונמצא דהשחיטה עצמה הוי מכשירין. וא"כ אין ראייה משם דפתיחת אריזות הוי מכשירין ולא אוכ"נ, מ"מ הדבר פשוט בלא ראייה דפתיחת אריזות לא נחשב תיקון בגוף האוכל אלא מכשירין.

ושו"ר באג"מ אר"ח ח"א סו"ס קכ"ב שמעיקרא צידד שפתיחת אריזות אוכלין דינם כמכשירין ושרי כשיתקלקלו כשנפתחו מעיו"ט, ומצדד שם דמכשירין כזה שרי גם להורות כן ע"ש טעמו. ושוב מצדד להחשיבו כמלאכת אוכ"נ ממש דהוי כקליפי אגוזין ע"ש, אך נראה דזהו לפי שיטתו בשאר דוכתי שסובר שיסוד קליפי אגוזין הוא שנחשב כחלק מהאוכל ואין כאן חשיבות כלי, וס"ל דכל אריזה חד פעמית בטילה לגמרי להאוכל והוי כקליפת האוכל, ודן שמה"ט פטורין אריזות זכוכית של קפה וכדו' מטבילה, ודבריו מחודשים כדנתבאר במקו"א בס"ד. ולכן נראה דבגונא דאם יפתח האריזה מעיו"ט האוכל יתקלקל אז יש לדון להתיר מדין מכשירין עכ"פ כדן הלכה ואין מורין כן, והאג"מ מצדד דכה"ג אף מורין כן ע"ש.

ולענין פתיחת פקקי בקבוקים ביו"ט (במשקאות שמתקלקלים קצת כשפותחין אותן מעיו"ט) לכאו' יש לדון דהא המלאכה היא מכה בפטיש דעשיית פקק, וזה אינו צורך בשביל האוכ"נ אלא דכדי להגיע לאוכל נפש עושה מלאכה צדדית שאין צורך בה, ואינו כקריעת אריזות, דמלאכת קורע נצרכת כדי שיוכל להגיע לאוכל, אבל כאן מה שנעשה מכה בפטיש בפקק אינו אלא מקרה שהזדמן מלאכה זו, ואין צורך במלאכה זו.

וידוע שיש בזה עקולי ופשוטי, דידוע שהחזו"א אסר לצאת בבגד שיש בו מתלה קרוע משום מלאכת הוצאה (דינים והנהגות) כיון שא"צ למלאכה זו עצמה אלא שמתלווה לזה, וכן בגר"ז סי' תק"י קר"א סק"ד מבואר דסינון ביו"ט בבגד אסור משום מלבן, שהליבון אין בו צורך בשביל האוכ"נ. ובשעה"צ סי' תקל"ד ס"ק ט"ו מסתפק אם שרי להסתפק משמן שבנר כשצריך לשמן לאכילה, ומאידך גיסא מסי' תק"ז ס"ג בבישורא אגומרא, מבואר דשרי מלאכות המתלוות לאוכ"נ.

ומטו בי מדרשא דשאני בישורא אגומרא שכן דרך צליית בשר על גחלים שתתלווה לו מלאכת כיבוי של הגחלים, ונחשב הכל כמלאכת אוכ"נ, אבל הרי אפשר לסנון באופן שלא יהיה ליבון, וכן אפשר להשתמש בשמן (שלא בתוך הנר) שלא מתלווה לו מלאכת כיבוי, ולכן אין הליבון והכיבוי נחשב מלאכת אוכ"נ.

ולפ"ז גם כאן הלא יש אפשרות לשתות משקה בלי עשיית פקק, ואין המכב"פ דפקק נחשב כמלאכת אוכ"נ וא"כ י"ל שגם בא"א מאתמול אסור לפתוח. מיהו יל"ע מסי' תק"ז ס"ה ומשנ"ב ס"ק ל' ושעה"צ ס"ק מ' ודו"ק. [וכ"ז נפק"מ גם לענין אם שרי לפתוח ביו"ט ברז מים חמים לרחיצת ידיו או תיקנו (עי' סי' תק"א ס"ב) ועי"ז נכנסים מים צוננים לדוד ומתבשלין, ואין לו שום צורך בבישול מים אלו, ועי' שש"כ פ"ב הערה כ"ב בשם הגרש"א זצ"ל להתיר בזה ע"ש, ולהאמור אין זה ברור].

ועוד יש לדון בדין פתיחת פקקים לפמ"ש"כ המשנ"ב וביאו"ה סי' תק"ט ס"א להחמיר כהראשונים דשפוד שהתעקם ביו"ט עד שא"א לצלות בו כלל אסור ליישרו, דהוי עשיית כלי מחדש דבזה לא נקטי' כר"י להתיר מכשירין ע"ש, ויל"ע אם פירוק הטבעת מהפקק דרק עי"ז ניתן לפתוח ולסגור הפקק הוי כעשיית כלי מחדש. ויותר נוטה דאין זה בגדר עשיית כלי מחדש, ויש לצרף שיטת הרמ"א דהתיר גם שפוד שהתעקם לגמרי, וכן פסק הגר"ז שם.

ולענין פתיחת קופסאות שימורים, הנה בסי' תק"ט ס"ו ומשנ"ב שם מבואר דלנקוב נקב חדש בחבית שרי בא"א מאתמול דהוי מכשירין שא"א מאתמול. ואיסור נקב חדש בשבת איסורו משום עשיית פתח דהוי מכב"פ כמבואר סי' ש"ד ס"א, וכשאינו נקב יפה אסור מדרבנן (בכלי שאינו מוסתקי) גזירה אטו שיכוין לנקב יפה.

ואיסור פתיחת קופסאות שימורים לד' התהל"ד סי' ש"ד הוא משום סותר, ולד' החזו"א איסורו משום עשיית פתח ומכב"פ. והנה לתהל"ד ודאי שרי ביו"ט בא"א מאתמול מדין מכשירי אוכ"נ, ולחזו"א לכאו' ג"כ יש להתיר כהך דנקב בחבית דשרי. וכאן הרי עשיית הפתח נצרכת כדי שיוכל להוציא את האוכל מהקופסאות שימורים, וא"כ לכאו' יש להתיר בא"א מאתמול.

הרב אברהם זנגר

להוציא את הציבור בברכות השחר

בשבועות ע"י שיוציא קטן

מנהג ישראל בחג השבועות בעלות השחר ממתניין הציבור לראות אם יבא לביהכנ"ס אחד שישן בלילה ויוכל לשמש כש"ץ לברך בקול רם כדי להוציא את הציבור יד"ח ברכות התורה וברכות אלוקי נשמה והמעביר שינה, לפי שחיובם בספק לציבור שלא ישן בלילה ואינם יכולים לברך בעצמם, ופעמים רבות לא נמצא לביהכנ"ס בשעה זו אחד שלא ישן בלילה (כמצוי בישיבות), או שאותו אחד שישן בלילה אין לו קול גבוה כדי שישמעו כולם את הברכות, או קשה לו לכוין בברכות כשעיני הכל תלויות בו. וגם כשיש מי שמברך לציבור מצוי

מאד שמברך בקול נמוך והציבור נדחקים יחדיו כדי לשמוע היטב. והנה בשנה זו אשר לרגל סכנת ההידבקות בנגיף הקורונה ההוראה היא שלא להידחק יחדיו וגם מחלקים את הציבור לכמה מנינים ככל הנראה במקומות רבים לא יוכלו לשמוע ברכות אלו ממי שישן.

והנה הגר"נ נבנצל שליט"א העלה עצה (בגליון חג השבועות תשע"ט) דאם יש לביהכנ"ס קטן שהגיע לחינוך שישן בלילה יוכל אחד מהציבור שיש לו קול גבוה לשמש כש"ץ ולברך כדי להוציא את הקטן ויחד עמו את כל הציבור, ומצאנו עצה כזו במשנ"ב סי' רצ"ו סקל"ו לענין הבדלה דיש ספק אם נשים מחוייבות בהבדלה, ולכן איש שכבר הבדיל אינו יכול להבדיל כדי להוציא נשים, אבל אם יש קטן שלא שמע הבדלה יכול להבדיל כדי להוציא את הקטן ויחד עמו מוציא גם את הנשים.

[ואין להקשות מאי שנא מקטן המברך בעצמו שאינו יכול להוציא גדול בברכת התורה (כמש"כ בביה"ל סוס"י מ"ו לפי שחיוב ברה"ת הוא מדאו' לדעת הרבה פוסקים), וכן בשאר הברכות נחלקו הפוסקים אם קטן מוציא גדול לפי שהוא תרי דרבנן (כמבואר במשנ"ב סוס"י קפ"ו לענין ברהמ"ז ושעה"צ סי' רע"א סק"ב לענין קידוש), וא"כ גדול המוציא קטן בברכתו איך יוכל להוציא בברכה זו גדול אחר, ובמה עדיף מהקטן בעצמו. אי"ז טענה כלל, דהכא הרי הוא מוציא את הציבור רק להצד דמי שלא ישן מחויב בברכות אלו, ולפי צד זה הרי גם הוא עצמו מחויב בזה ומברך כדן, וגם אם אינו מברך לעצמו הרי להצד שהציבור מחויב בברכות יש לו דין ערבות להוציאם, וכן בדברי המשנ"ב הוא כן, דלהצד שאשה חייבת בהבדלה יש לו דין ערבות להוציא, ואינו מוציא מכה הקטן, אלא הקטן הוא רק היכ"ת שיוכל להוציא מפיו ברכה זו בלי חשש שעובר על איסור ברכה לבטלה, ופשוט].

וכע"ז הציע הגר"מ רובין שליט"א (בשיעורו פ' במדבר תשע"ב) לענין ספירת העומר שהמנהג בקהילות רבות שהמרא דאתרא משמש כש"ץ בספה"ע, ורבים דנו מה יעשה הרב אם שכח לספור יום אחד לספור ואינו יכול לברך על הספירה והוא מתבזה בזה, או אג"ל המשמש בקביעות כש"ץ ושכח לספור יום אחד מה יעשה, וידוע עצת הבית הלוי זצ"ל שאירע לו כן בהיותו רבה של בריסק והורה לבנו הגר"ח זצ"ל שלא יברך בעצמו אלא ישמע ממנו את הברכה והוא יוציאנו מדין ערבות כדי שיוכל לברך בציבור. אולם עצה זו תלויה במחלוקת הפוסקים אם מי שכח לספור יום אחד יש לו דין ערבות להוציא את חבירו, וד' הפר"ח סי' תפ"ט דאינו יכול להוציא את חבירו מדין ערבות. אולם יש להציע העצה הנ"ל שיברך להוציא קטן בברכתו, דלזה א"צ לדין ערבות, דזהו מדין חינוך כמבואר בשו"ע סי' קס"ז סי"ט וסי' רצ"ז ס"ה דאע"פ שאין דין ערבות להוציא גדול בברכת הנהנין מ"מ אפשר לברך כדי להוציא קטן בברכת הנהנין מדין חינוך, [וכל אדם יכול להוציא את הקטן אע"פ שאין חינוכו מוטל עליו כמבואר במשנ"ב שם ס"ק צ"ג], עכ"ד. אולם נראה לפקפק בכ"ז מכמה טעמים;

לברך בשביל קטן ברכת שופר סוכה וספירת העומר

[א] דין זה דגדול יכול להוציא קטן בברכה משום חינוך מבואר בשו"ע הנ"ל לענין ברכת הנהנין, וכן במג"א סי' רע"ג סק"ז לענין קידוש (הובא במשנ"ב שם סק"ט) ושעה"צ סק"ז) ובמשנ"ב סי' רצ"ו סקל"ב לענין הבדלה. אולם לענין ברכה על ספה"ע ושאר מצוות מצאנו להדיא בפמ"ג סי' תפ"ט מ"ז סק"ב שנסתפק אם גדול יכול להוציא קטן, וכן בסי' תקפ"ט א"א סק"ד נסתפק בזה לענין ברכה על תקיעת שופר, וכן המטה אפרים באלף למטה סי' תרכ"ה ס"ק צ"ח נסתפק בזה לענין ברכת לישב בסוכה ושאר מצוות.

והנה המטה אפרים ביאר שורש הספק דשנא רק לענין ברכת הנהנין וקידוש והבדלה שהוא ענין תדירי תקנו כן (ועי' ספר

חנוך לנער פ"ד סק"ו), ולפ"ז מסתבר דברכות התורה וברכות השחר דינם כקידוש והבדלה. אולם בפמ"ג שם ביאר החילוק באופ"א, ומשמעות דבריו שלא תקנו דגדול מוציא קטן אלא בברכות הנהנין וקידוש וברהמ"ז שהם מצוות הנוהגות בסעודה וכיון שהקטן סמוך על שלחנו של הגדול תקנו שיוכל להוציא בברכות השייכות לזה, יעו"ה היטב בדבריו, ואכמ"ל, ולפ"ז א"א להוציא קטן בברכות התורה וברכות השחר, וצ"ע.

לברך בשביל קטן הבקי לברך בעצמו

ב] מבואר במשנ"ב סי' קס"ז סקצ"ג וסי' רע"ג סקט"ז דהא דגדול מוציא קטן מדין חינוך הוא רק בקטן שאינו בקי לברך בעצמו, ובזמנינו הלא הקטן בקי לברך בעצמו.

אלא דהנה בגדול ג"כ מבואר בשו"ע סי' רע"ג ס"ד דאין להוציא מדין ערבות אלא אם אינו בקי, ומ"מ הכריע המשנ"ב בכמה דוכתי דאי"ז אלא למצוה בעלמא לכתחילה ובשעת הדחק אין להחמיר בזה (עי' משנ"ב סק"כ וביה"ל, שעה"צ ח' סק"ד, משנ"ב נ"ט סק"כ וביה"ל, ביה"ל תכ"ב ס"ב, שעה"צ תפ"ד סק"א, משנ"ב תקפ"ה סק"ה ותרי"ב סק"י, וביה"ל ק"צ ס"ד כתב דדברי השו"ע הנ"ל דחויים מהלכה). וא"כ בניד"ד י"ל דהוי כמו שעת הדחק הואיל והגדול צריך לברכה זו בשביל עצמו. אולם יש לדון אם הדין דאין להוציא קטן בקי מדין חינוך הוא מאותו דין ואותו טעם שאין להוציא גדול הבקי מדין ערבות, וא"כ בשעת הדחק אפשר להוציא קטן הבקי, או דהוי דין מסוים בחינוך דלא נתקן הדין דאפשר לברך לקטן מדין חינוך אלא כשאינו יודע לברך בעצמו, אבל כשיודע לברך בעצמו לא מהני אפי' בדיעבד.

ובענין זה הארכנו במק"א, ונבאר כאן הדברים בקצרה, דהנה במשנ"ב הנ"ל בהל' קידוש ויד אפרים שם משמע דאותו דין הוא, אך במחצה"ש שם משמע דלא תקנו כלל לקטן הבקי, דז"ל; 'ואם קטן יודע מה חינוך שייך בזה, באמת אין הגדול יוכל להוציא'.

בגדר ההיתר לברך בשביל קטן אם הוי ברכה גמורה וכדין ערבות או מעשה חינוך בעלמא

ונראה דיסוד הנידון הוא בגדר הדין דמוציאים הקטן משום חינוך בברכת הנהנין, אם שם ברכה גמורה עליה ויוצא הקטן בברכה זו כדת וכדין, ודין חינוך בזה הוא כדין ערבות בגדול, דנעשה כל אחד מחויב בדבר מוכח דין חינוך של הקטן ומוציאו מדינא, או דאין מתקיים בזה כלל חובת ברכה גמורה מדין חינוך, אלא הוי מעשה חינוך בעלמא כמו שמותר לברך עם הקטן ברכות לבטלה כדי לחנכו בברכות כמבואר בסי' רט"ו ס"ג, ה"נ שרי לו לברך ברכה לבטלה כדי להוציא ומתקיים בזה דין החינוך כשאין הקטן יכול לברך בעצמו ולקיים חובת ברכה כדין, אבל א"י מדין יוצא ומוציא דעלמא. ולצד זה נראה פשוט דלא תקנו כלל דין זה אלא לקטן שאינו בקי, דאם הוא בקי הוא מחויב לקיים המצוה כדינה מדרבנן ולברך, אבל לצד הא' מסתבר דמדינא אפשר להוציא גם קטן הבקי, ורק לכתחילה אין להוציא כמו בגדול. ואזכיר בקצרה ההוכחות בנידון זה;

א. בריטב"א ר"ה כט: נראה כצד הב', דנתקשה איך מותר לברך ברכה לבטלה כדי להוציא קטן, והשיב דאיסור ברכה לבטלה הוא מדרבנן והם אמרו והם אמרו ע"ש, והערול"נ שם תמה עליו דהוי ברכה גמורה ואין כאן ברכה לבטלה כלל. אך מדברי הריטב"א מוכח דס"ל דאי"ז ברכה כלל.

ב. מדברי הראב"ה ח"ב ר"ה סי' תקל"ד נראה כצד הא', שפירש בגמ' ר"ה כט: דכשם שמוציא קטן בברכת הנהנין אע"פ שאינו אוכל ה"נ מוציא אשה משום חינוך, ומשמע מזה דהוי קיום חובת ברכה כדין ולא מעשה חינוך בעלמא, דבאשה גדולה הא ל"ש לומר כן.

ג. נראה דבזה תלוי פלוגתת האפיקי מגינים סי' קס"ז סק"כ והחזו"א סי' ל"ה סק"ז אם המוציא קטן בברכת הנהנין מדין

חינוך יכול להוציא בברכה זו גדול אחר, דד' החזו"א דהוי מעשה חינוך בעלמא ולכך לא מהני ברכה זו לגדול, וכ"כ בס' שש"כ (ס"א י"ד) בשם הגרשז"א זצ"ל בביאור ד' החזו"א.

ד. בא"א מבוטשאטש סי' רס"ט (ד"ה לקטן) נקט דא"צ כוונת שומע של הקטן לצאת יד"ח, דמצד החינוך של הקטן א"צ לזה וסגי בעיקר מה שמברך עבורו ושומע הברכה ע"ש, ולכאור' ס"ל דהוי מעשה חינוך בעלמא.

ה. ד' הגר"ז סי' קפ"ו דאשה מוציאה קטן בברהמ"ז, דאתי דרבנן ומפיק דרבנן, אולם הגר"ש רוזובסקי זצ"ל כתב מדרנפשיה בספר זכרון שמואל סי' כ' סק"א דפשוט מסברא שאינה מוציאתו וכמעט שאין בזה צד ספק, לפי שבגדלותו הרי לא תוכל להוציאו וכל יסוד חיוב חינוך הוא להרגילו לקיים המצוה כמו בגדלותו. ומקור לדבריו מצאתי בעולת שבת סי' תרפ"ט שדן אם קטן מוציא קטן במגילה, וביאר הצד שאינו מוציא לפי שלא יוכל לצאת ממנו בגדלותו.

אולם לכאור' דברי העולת שבת והגרש"ר נסתרים מניד"ד דגדול מוציא קטן בברכות הנהנין משום חינוך אע"פ שאין המברך טועם כלום, ולכאור' הרי כשיגדל לא יוכל לצאת ממי שאינו טועם, ומאי שנא מלצאת יד"ח ע"י אשה. אכן נראה דזה תלוי בנידון הנ"ל, דאם נימא דהוי מעשה חינוך בעלמא ניחא, דאה"נ גדרי החיוב של קטן בקי הוא לקיים המצוה באופן שיוצא בזה יד"ח בגדלותו, אבל כל שאינו בקי תקנו לו חז"ל לכה"פ מעשה חינוך בעלמא ע"י שגדול יברך עבורו.

ו. יש לדון באופן שיש ב' אנשים היכולים לברך להוציא את הקטן בברכת הנהנין, האחד טועם בעצמו והשני אינו טועם בעצמו, האם צריך לצאת דוקא ע"י זה שטועם בעצמו או אין נפ"מ מי מברך לו. ואפשר דתלוי בניד"ד, דאם הוי מעשה ברכה גמורה ומוציאו כמו דין ערבות אין נפ"מ, כשם שבגדול נראה דאין נפ"מ אם יצא יד"ח קידוש ע"י מי שמקדש גם לעצמו או ע"י מי שמקדש רק כדי להוציאו מדין ערבות, אולם אם הוי מעשה חינוך בעלמא, מסתבר דלכתחילה ראוי שיקיים חיובו כדת וכדין מדין שומע כעונה ע"י זה שטועם בעצמו, ודמי לקטן בקי דלא תקנו שיוכל לצאת יד"ח ע"י מי שאינו טועם. [ונחי דמסתבר דהכא בדיעבד יצא יד"ח, דסו"ס הוא בעצמו אינו בקי ותלוי בדעת אחרים, אך מ"מ לכתחילה י"ל דראוי שיצא יד"ח ע"י מי שטועם בעצמו דהוי קיום חובת ברכה כעיקר הדין]. ועי' ביה"ל סי' ס"ד ד"ה לצאת וז"ל; 'ולכתחילה מי שיש עליו חיוב ברהמ"ז ורוצה לברך עם קטנים לחנכם יתנהג בא' משתים, או שיכוין לצאת בזה ג"כ עבור עצמו ויוצא בזה כמש"כ במ"ב בשם הא"ר, או שיכוין בפירוש שלא לצאת ויברך אח"כ עבור עצמו עכ"ל. ומשמע קצת דאין עדיפות שיוציא ג"כ את עצמו כשמוציא את הקטנים. ויש לדחות דכוונתו באופן שקשה לו לכוין כראוי כשמברך עם הקטנים, או אפשר דלא איירי שמוציאם בברכה אלא מברך עמהם מילה במילה.

אם צריך להיות מחויב בדבר כדי להוציא קטן

ג] יש לדון אם דין חינוך להוציא קטן הוא כמו דין ערבות להוציא גדול, דמי שאינו מחויב בדבר אינו בכלל ערבות ע"ז, דמה"ט בן א"י אינו יכול לקדש ולהבדיל בשביל בן חו"ל ביו"ט שני של גלויות, וה"נ לענין חינוך י"ל דגדול מוציא קטן בברכת הנהנין וקידוש והבדלה רק לפי שהוא בר חיובא בזה, אבל גדול בן א"י י"ל דאינו מוציא קטן בן חו"ל בקידוש והבדלה ביו"ט שני של גלויות. [והנה מסברא אין לזה טעם, דחינוך הרי הוא ענין כללי, אבל מ"מ יש לדון אם כמו לענין ערבות מי שאינו מחויב בדבר לא מהני הערבות לאשוויי מחויב בדבר, ה"נ לענין חינוך לא מהני לאשוויי מחויב בדבר זה עצמו אלא רק מחויב כללי בחינוך, ועל כן לא יחול ע"ז שם ברכה המחויבת]. ונראה דגם נידו"ז תלוי בחקירה הנ"ל אם דין זה הוא מתורת קיום ברכה גמורה או מעשה חינוך בעלמא, דלצד הב' מסתבר דא"צ שיהא מחויב בדבר.

אם מי שלא ישן בלילה נחשב מחויב בדבר להוציא חבירו בברכות השחר מדין ערבות

ואם נימא דצריך להיות מחויב בדבר, יל"ע בניד"ד האם מי שלא ישן נחשב מחויב בדבר להוציא מי שישן, [ונפ"מ ג"כ אם יכול להוציא גדול שישן מדין ערבות]. דהנה בספר נחל איתן (סי' ז' סעיף ג' סק"ז) דן מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א אם יש ערבות להוציא בברכה על רחיצת ידיים בעגלה ערופה או מיקרי אינו מחויב בדבר, והביא מספר שימוש חכמים סי' י"ז שהקשה מאי שנא ברכת הגומל דליכא ערבות כמש"כ הטור סי' ר"ט בשם הרא"ש כי לא נעשה לו נס ואינו מחויב בדבר, ואילו בברהמ"ז יש ערבות אע"פ שלא אכל כמבואר בתוס' ברכות מח. ובש"ע סוס"י קצ"ז (דמשום כך מי שאכל כזית ואינו חייב בברהמ"ז אלא מדרבנן מוציא חבירו שאכל כדי שביעה וחייב בברהמ"ז מדאו), ותו' השימוש חכמים דלגבי ברכת המזון בידו לאכול ולהתחייב, משא"כ בברכת הגומל אין בידו שיהיה לו נס, וכתב בנחל איתן דלפ"ז בעגלה ערופה ליכא ערבות כי אין בידו להתחייב.

וכע"ז מצאנו בגליון רעק"א סי' רס"ז שנסתפק אם מי שלא קיבל שבת יכול לקדש מדין ערבות למי שקיבל שבת, ד"ל דזה שלא קיבל שבת הו"ל אינו מחויב בדבר ודמי לבן עיר שאינו מוציא בן כרך בקריאת המגילה בט"ו לפי שאינו מחויב בדבר ביום זה, או דהכא עדיף דבידו להביא עצמו לידי חיוב לקבל עליו שבת [והאר"י בזה הגרשז"א זצ"ל במנחת שלמה סי' ג' ובתוך דבריו דן מ"ט לא אמרינן כן גם בבן עיר בליל ט"ו דבידו לעקור לדרך ולהתחייב או בן א"י בחו"ל דבידו להחליט להשתקע שם ע"ש].

והנה אם מברך קודם עלות השחר בשעה שעדיין יכול לישן ולהתחייב בברכות מסתבר דמחויב בדבר מיקרי, אבל אם מברך אחר עלה"ש יל"ע אם דינו כמחויב בדבר. ומסתבר דלפ"ד השימוש חכמים חשיב מחויב דבר הואיל והיה בידו לישן ולהתחייב, ולא תליא אם ברגע הברכה יכול עדיין להתחייב בדבר, וה"נ המברך להוציא את חבירו בברהמ"ז בכניסת ליל ת"ב על אכילת סעודה המפסקת מקרי מחויב בדבר אע"פ שברגע זה אינו בידו לאכול. [אך מו"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל בספרו בר אלמוגים סי' קס"ח עמ' תשצ"ד דן אם יש ערבות בברכת המפיל, דיל"ע למאי נדמי לה, אם לברהמ"ז או להגומל, דשמא לא חשיב בידו לישן כמו בידו לאכול דשמא לא ירדם, וא"כ ה"נ בניד"ד. וע"ע בהמשך דבריו שם, ולפי דבריו אין לחלק בין אם מברך קודם עלה"ש או לאחר עלה"ש, ואכמ"ל].

ובלא"ה העיר מו"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל דלהלכה דברי השימוש חכמים נסתרים מהא דפסק הרמ"א יו"ד סי' רס"ה ס"א דאחד יכול להוציא את חבירו בברכת בברכת מילה (להכניסו) אע"פ שאינו בידו שיוולד לו בן, וכ"ה בב"י שם בשם האבודרהם וכתב ע"ז הב"י 'ופשוט הוא, וכ"כ בתשו' מהר"ם חלאווה דאחד יכול להוציא את חבירו בברכה על פדיון הבן אע"פ שא"ז בידו שיוולד לו בן בכור, ואמנם צ"ע מאי שנא מברכת הגומל, ואכמ"ל. [אולם ד' הרי"ז (הובא בשלטי הגיבורים סופ"ג דר"ה) דאין ערבות להוציא חבירו בברכת מילה ופדיון הבן משום דמיקרי אינו מחויב בדבר, וזה מתאים לד' השימוש חכמים].

[ובעיקר הנידון אם צריך להיות מחויב בדבר כדי להוציא קטן מדין חינוך, הנה מדברי המטה אפרים סי' תקפ"ט ס"ח משמע דאשה יכולה להוציא קטן בתקיעת שופר אע"פ שאינה בת חיובא בשופר, ובס' הליכות ביתה (פט"ו הע' צ"א) ושש"כ (פנ"ח הע' פ"ב) הביאו בשם הגרשז"א זצ"ל שתמה טובא איך יתכן דמוציאתו כיון שהיא פטורה והוא חייב. ובמק"א הארכנו לבאר דעת המטה אפרים דאין כוונתו דמוציאה את הקטן מדין ערבות אלא מדין חינוך כמו קידוש והבדלה וברכת הנהנין. ואם כנים אנו מבואר שנקט דדין זה נוהג גם במי שאינו מחויב בדבר כלל].

העולה מן האמור, דלא ברירא דאפשר להוציא קטן בקי בברכות התורה וברכות השחר מדין חינוך (כשאינו מחויב

בעצמו), מב' טעמים עיקריים, חדא דיתכן דלא תקנו דין זה אלא בברכת הנהנין וקידוש והבדלה, ועוד יתכן דלא תקנו כן אלא בקטן שאינו בקי.

אולם אכתי יש לדון דיוכל לברך כדי להוציא את הקטן מדין ערבות כמו גדול. אך לא ברירא כלל אם יש דין ערבות לגדול על הקטן. ובפמ"ג סי' תפ"ט מ"ז סק"ב מבואר דאין ערבות להוציא קטן, וכן משמע מדבריו בס' תקפ"ט א"א סק"ד, וכן נראה מהא דקיי"ל קטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו, וכ"כ בשו"ת שואל ומשיב מהדו"ת ח"ב סי' פ"ו, וכן להסוברים דערבות הוא מדין שליחות י"ל דליכא שליחות בקטן. [והנה נחלקו גדולי האחרונים אם קטן יכול להוציא גדול מדין ערבות בדרבנן ויתכן דבזה תלוי ג"כ אם גדול יכול להוציא קטן מדין ערבות, דהנידון הוא אם קטנים בכלל ערבות דפרשת נצבים (עי' מהר"ט קידושין ע: שהם בכלל הערבות שם), אך אינו מוכרח, ואכ"מ].

עצה שהש"ץ יברך בקול רם ע"י שיוציא יד"ח את מי שישן בלילה מדין ערבות

אך יש להציע עוד עצה קבועה שבמקום שיברך בכל פעם אחד שנזדמן לו לישן בלילה, יברך הש"ץ הקבוע בקול רם ע"מ להוציא את זה שישן בלילה מדין ערבות, ועי"ז יוכל להוציא את כל הציבור עמו בלא דחק, וגם אם זה שישן מתבייש מהציבור הרי באופן זה לא ידעו הציבור כלל מיהו זה שישן אשר בגינו יכול הש"ץ לברך בקול רם. [ואף שלכתחילה אין לברך מדין ערבות להוציא את הבקי כבר הבאנו מהמשנ"ב בל"ד דבעת הצורך אפשר להוציא בקי לכתחילה. וכן מבואר במשנ"ב סי' מ"ו סק"ג וסי' ו' סק"י לענין ברכות השחר]. אולם יש לעורר בזה בג' אנפי;

א. יש לדון אם מי שלא ישן נחשב מחויב בדבר להוציא את חבירו מדין ערבות, והרחבנו בזה לעיל.

ב. הפמ"ג סי' מ"ו א"א סק"ד כתב דחלק מברכות השחר הם על סידור העולם וחלקם על הנאתו, ואלו שהם על הנאתו דינם כברכות הנהנין דיצא אינו מוציא ע"ש. אולם כבר העירו דהראשונים כתבו להדיא דיצא מוציא בברכות השחר כמובא בספר בירור הלכה סי' ו' וכן מבואר במשנ"ב בכ"ד. ועי' תהל"ד סי' מ"ו סק"ה שהשיג ע"ד הפמ"ג דדמי לברהמ"ז דאחר שאכל ונתחייב לברך יש ערבות מדאו' להוציא, ורק מדרבנן אינו יכול להוציא, ודן שם אם התקנה דרבנן בברהמ"ז שייכת גם בברכות השחר ואכמ"ל.

ג. ד' הלבוש דאין אחד מוציא את חבירו בברכות השחר אלא בעשרה, ועי' משנ"ב סי' מ"ו סק"ג וסי' ו' סק"ד וסי' נ"ט סק"ג וביה"ל שם מש"כ בזה. ומשמעות המשנ"ב דעכ"פ לכתחילה יש לחוש לד' הלבוש (ורק במקום ספק כתב המשנ"ב בס' מ"ו סק"כ וסק"ד דא"צ עשרה, וביאר באג"מ ח"ד סי' ג' משום דהתם אין עצה אחרת). ודין זה הוא בט"ו ברכות השחר בלבד כמבואר בפמ"ג סי' ח' א"א סק"ט. ומעתה יש לדון אם בניד"ד חשיב שיש עשרה או לא, כלומר אם מי שאינו מחויב מצטרף לעשרה או לא.

והנה ל' הלבוש סי' ו' ס"ד שכל מקום שנתקן בציבור שהשליח צבור יכול להוציא, לא נתקן אלא בעשרה. וצ"ב מאי שנא משאר ברכות דמוציא מדין ערבות וא"צ עשרה. ומ"מ י"ל דדמי לפורס על שמע דכולם מצטרפים לעשרה אע"פ שמוציא רק אחד מהם, אך שמא התם עדיף כי כולם חייבים אלא שהתפללו כבר משא"כ הכא דהשאר ספק אם נתחייבו כלל, וצ"ע.

ומסתבר דאפשר להקל בזה, משום דהוי כס"ס דיוכל לברך, חדא דד' הלבוש אינה מוכרעת להלכה, ועוד דעיקר הדין נוטה דגם מי שלא ישן יכול לברך, ואכמ"ל בזה, ואי"ז כשאר ס"ס שכתב המשנ"ב בס' רט"ו סק"כ דיש להחמיר מלברך אפי' במקום ס"ס משום חומר איסור ברכה לבטלה, דהכא נוטה יותר בכל אחד מהספקות דיוכל לברך ודומה לס"ס בספה"ע שכתב המשנ"ב בס' תפ"ט דמברכים, ועי'.

מה היה במעמד הר סיני?

חג השבועות הוא חג מתן תורה. ביום זה נשמעו הדברות ומשה עלה אל האלוקים לקבל לוחות. יחד עם זאת הן אמרנו בהגדה של פסח "אילו הביאנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו". הווה אומר שלמעמד עצמו יש משמעות כבירה משלו מלבד מתן עשרת הדברות ובעקבותיהן כל התורה כולה.

אכן, יסודות רבי עצמה נוסדו באותו מעמד. מבחינת התוכן ומבחינת הצורה.

א. **התוכן:** גילה לנו רמח"ל כי במעמד התבררו לכולם כל עיקרי האמונה.

שלשה הם עיקרי האמונה¹: 1. השגחה פרטית. 2. יחוד ה'. 3. תורה משמים. את כולם ראו בבירור במעמד ונוכחו לדעת למעלה מכל ספק את אמיתותם ותקפותם הנצחית.

וכך כתב רמח"ל במבוא ל"מאמר הוכוח"²:

"כשרצה הקב"ה להקריב אליו אומתו החביבה לו מאד הנה קרע את השמים וגלה להם את מסתורין שלו עד שידעו כולם ונתברר להם באמת שכל ההנהגה של התחתונים בכל הפרטות שאפשר לחשוב אינה אלא ביד השכינה ואין לך דבר קטן בעולם שאין עומדים עליו כמה ענינים רמים וגבוהים מאד. ואז ידעו והבינו כל סוד הבריאה על מה נברא כל העולם, ועל מה עומד, ועל איזה דרך מתנהג, ומה אחרית כל אלה הדברים. וידעו עומק עצתו ית"ש והנבראים הגדולים שברא לכבודו" **כלומר - השגחה פרטית.**

"וגם ראו איך בני העולם הזה הולכים בחשך והאמת נסתר מעיניהם, ואיך הניח הקב"ה בעולם הזה המכשלות את הרשעים, כי מפני שהוא נסתר מבני העולם הזה נתן רשות לשטן לשוט בארץ ולהתהלך בה, ולעשות ולפתות לב בני אדם בכמה מיני מרמה וכזב שלב האדם נפתה אחריהם וטועה בכמה טעויות וחושב שהעולם אינו הולך אלא על פי הטבע הזה שנראה לעינים. והנה כל הדברים האלה גילה לעיניהם וראו אותם והשיגו אותם באמת והטעם לכל זה, ועומק העצה העליונה המסבבת כל זה בחכמה רבה עד סוף הכל". - **ייחוד ה'.**

"וכן ראו גודל התורה והמצוות מה ענינם ואיך הם פועלים הפעולות הגדולות בכל הבריאה וראו כל דקדוקי מצוות במה הם תלויים וכמה הם צריכים מאד מאד" - **תורה משמים על כל חלקיה, שבכתב ושבע"פ ותרי"ג המצוות.**

ב. **הצורה:** האופן בו ראו את יסודות האמונה: את כל הנ"ל ראו בנבואה בדרגה גבוהה. כמאמר הכתוב: "פנים בפנים דיבר ה' עמכם" הספורנו למד כי דרגת נבואתם היתה מסוג דרגת נבואת משה עליה נאמר "פה אל פה אדבר בו". הרמב"ם מלמדנו במורה נבוכים כי נבואה, כל נבואה, מקנה דרגת

1. הם הם עיקרי האמונה שייסד רבי יוסף אלבו בספר העקרים וכן כתב המהר"ל (גבורות ה' פרק מ"ז) והרמ"א (תורת העולה ח"א פרק ט"ז) וגם הרמב"ם שדבר על י"ג יסודות. הרי יסודותיו מחולקים לשלש חטיבות שהן הן שלשת העיקרים המדוברים כאן.

2. "מאמר הוכוח" - מודפס בספר שנקרא "שערי רמח"ל שהוציא הגר"ח פרידלנדר זצ"ל. במקומות אחרים נקרא אותו חבור "חוקר ומקובל".

בהירות עצומה לנביא. בהירות שאין למעלה ממנה, בהירות שאינה מותרת מקום לצל צילו של ספק. קל וחומר כשמדובר בנבואה בדרגה כה גבוהה. הרמב"ם מוכיח זאת מעקדת יצחק באמרו שלו היה לאברהם צל צילו של ספק מה הוא שומע ואת מי הוא שומע, לא היה רץ להקריב את יצחק, שהרי מי יחזיר לו את יצחק אם יתברר שלא זה מה שנדרש ממנו?

והנה עם ישראל במעמד הר סיני היו, כאמור, בדרגת נבואה גבוהה מדרגת הנבואה של אברהם אבינו. הבהירות של המעמד היתה גבוהה עד מאד, לאיש לא היה אפוא ספק מה הוא רואה ומה הוא שומע. זאת ועוד, משתתפי המעמד היו המונים וכולם היו באותה שעה לנביאים, ראו ושמעו את אותם מראות ואת אותו תוכן, וראו את אותם קולות, ויכלו להשוות זה עם זה.

ג. במעמד זה הוסמך משה רבנו על ידי האלוקים. שהרי כולם ראו שהקב"ה סומך ידו עליו כמו שנאמר: "ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם". כל מה שיאמר משה מאותו רגע יש להאמין בו מכח מה ששמעו כי ה' מדבר עמו ובדבור זה טמון הבירור שיש להאמין בו לעולם.

ולדבר זה חשיבות עצומה. שהרי את עצם המעמד ואת הדברות שנכרכו בו ראו ושמעו המונים בבהירות שאין למעלה ממנה ולא היה מקום לספק, כנ"ל. ואולם את שאר התורה קיבלו ממשה רבנו במשך ארבעים שנה במדבר וספר התורה הושלם בשנת הארבעים (לפי דעה אחת נכתבה התורה מגילות ומגילות ולפי דעה שניה - בשנת הארבעים) והגמרא בעירובין (נ"ד ע"ב) מתארת את סדר הלימוד כיצד לימד משה את אהרן את בניו ואת שבעים הזקנים ואת העם כולו, כל פרשה ופרשה בזמנה. ועל כך לכאורה לא היתה העדות ההמונית עצומת האיות ורבת הכמות של מעמד הר סיני. כלום אנו מקיימים את מצוות התורה מלבד עשרת הדברות, מתוך אמונה באדם אחד?

ומעתה הכל מתברר. שהרי משה רבנו הוסמך על ידי האלוקים לעיני כל העם, כנאמר: "וגם בך יאמינו לעולם" (שהרי פסוק זה נאמר לעם כשהמונים שהיו במעמד עדיין היו חיים. אי אפשר לבוא להמונים ולומר להם: המעמד שהייתם נוכחים בו כלל גם אמונה נצחית במשה, אם לא שכך היה, עצם העובדה שהפסוק נכתב וניתן מהווה אישור על ידי המונים שכך אכן היה). וממילא, כל מה שמשה אמר במשך ארבעים השנים שהמשיכו את המעמד, יש לו את העדות של מאות האלפים כמו במעמד הר סיני עצמו וכל עצמת ההוכחה שבמעמד נמשכת לכל התורה כולה.

כל זה היה בתוך המעמד שהיה "אהבה בתענוגים" המעמד הנבואי הזה של מעמד הר סיני היה חויה רוחנית אדירה עליה נאמר "נפשי יצאה בדברו" קשה היה מאד לחזור לעולם הזה אחרי שטעמו שמץ מהמציאות העליונה ההיא ועל כך נאמר "מן השמים השמיעך ה' את קולו ליסרך..." והם עצמם אמרו למשה שאם ימשיכו לשמוע ישירות את קול ה' לא ימצאו את הכח לחזור.

מעין זה קרא לנדב ואביהו שזכר מעמד הר סיני לא מש מליבם וחיכו להזדמנות להתקרב אל האור ולמות, ואמנם אסור היה להם לעשות זאת, אך יחד עם זאת הם נותנים לנו להרגיש מעט מיפיו הרוחני של המעמד ומעומקו.

המעמד בו נוסד העם היה מעמד בו מח ולב, שכל ורגש, התמזגו זה בזה היה בו ידיעה כנאמר "אתה הראית לדעת" והיה בו נשגבות ורוממות. והיה המעמד מלא הארה המושכת את הלב.

אל המעמד הזה אנו חוזרים "ביום חג השבועות הזה זמן מתן תורתנו".

{ אז נדברו }

חג מתן תורתנו – פרשת נשא תש"פ | עלון מספר: 466 | לסדר: "באו מדבר סיני"

להצטרפות לרשימת התפוצה

במייל,

להערות והארות:

a8447168@gmail.com

להשתתפות בהוצאות

הגליון:

בבנק:

חשבון 53957

בנק דיסקונט

סניף 106

באשראי:

"נדרים פלוס"

- "קהילות"

בטלפון:

(מענה מסוחרב)

0799-654321

תודה מראש!!!

כל שותפות שלכם

מחזקת את ידינו...

מושגים בסיסיים ביהדות: מה בדיוק בדיוק קרה ביום מתן תורה??

מושגים בסיסיים ביהדות!!! מה בדיוק קרה ביום ו' בסיון??? קבלנו את התורה...?? לא בדיוק!!! הרי ביום הזה קבלנו בסה"כ רק את עשרת הדברות... ואילו את כל התורה קבלנו לאורך כל הארבעים שנה במדבר... אם ככה מה בכל זאת קרה ביום ו' בסיון??

אז בקצרה ממש: יהודי זה לא רק עוייבד ה'... אלא יהודי זה משהו ש... **שעובד!!!**

כמו שיש פלאפון **שלא עובד** ויש פלאפון שכן **עובד**... שניהם ניראים אותו דבר... רק זה עובד!!! מחייג!!! אפשר לעשות איתו פעולות בחשבון... אפשר לסגור דרכו עסקים... ואפשר גם להסתכסך דרכו ולסיים בטריקת פלאפון... בקיצור: זה עובד... ולעומת זאת הפלאפון השני לא... לא עובד... הוא טוב בשביל משחק... או בשביל חילוף חלקים... **על אותו משקל:** יהודי וגוי נראים אותו דבר!!! אבל יהודי זה משהו שעובד... ליהודי יש כח השפעה בעולמות העליונים... יהודי זה מכונה אלוקית שלוחצת על כל מיני כפתורים וזה משפיע בכל העולמות כולם לטוב ולמוטב... יהודי הוא אמצעי תקשורת עם בורא כל העולמים... יכול לעשות פעולות בחשבון האלוקי ויכול גם לעשות נזקים כבדים... בקיצור: יהודי זו מכונה שעובדת!!! ואילו גוי...?? יש לו את אותו מכשיר... אבל זה אוקי טוקי של ילדים... אי אפשר דרכו לעשות כלום...

אז זהו!! שזה בדיוק מה שקרה במעמד הר סיני... יום לפני מעמד הר סיני היהודי עדיין לא עבד!! לא היה סיסם!!! זה עדיין לא היה מחובר!!! עד יום מתן תורה יהודי וגוי שניהם פלאפון של משחק... שניהם יכולים ללחוץ על כל כפתורים ביחד וזה לא משפיע כלום... אתה יכול ללחוץ על מה שאתה רוצה וזה לא משנה... לא מתקשר לשום מקום... לא מוחק קבצים... לא מצרף קבצים... לא כלום... בקיצור: לא עובד... ואילו!!! מיום מתן תורה ואילך!! זהו!! ביום הזה הקב"ה חיבר אותנו אליו... מכאן ואילך אני היהודי- **אני משהו שעובד!!!!!!** מכאן ואילך כל מעשה שלי משפיע... כל פעולה שלי זה כבר חיוב היישר השמיים... כל צנתוק שלי מגיע לאיזהו מקום... כל שיחה שלי מתקבלת... (גם אם היא שיחה שלא נענתה אבל היא רשומה...) ואני מחליט לאן אני בוחר להתקשר... ו... ו... זה מתקשר!! יש לי נשק בידיים... אני יכול לעשות דברים מאוד טובים וגם נזקים מאוד גדולים... (אני עם ה"מכשיר" שלי יכול לבנות את בית המקדש ולהחריב אותו... אבל גוי?? גוי אין לו שום השפעה בחלונות הגבוהים... רק אחרי שאני עשיתי את הנזקים שעשיתי... אז הוא מגיע עם האוקי טוקי שלו כמו איזה ילד מתלהב ומרגיש שהוא מנהל את העניינים...)

עכ"פ זה מה שקרה במעמד הר סיני... זה לא שקבלנו את המצוות של התורה... אלא קבלנו את עצם החיבור ששמו תורה!!! (זה כמו פלאפון שכבר עובד... רק אין אנשי קשר... או אין בטריה... על אותו משקל: כשעם ישראל קבלו את התורה באותו יום זה התחיל לעבוד... יתכן שחטרים נתונים... עדיין לא קיבלו את כל התרי"ג מצוות... אבל זה כבר עובד!!!! הבנת?? לכן יום מתן תורה זה... זה היום... שם זה קרה...) זו הסיבה שאנחנו מצווים כל יום לזכור את מעמד הר סיני!!! בחור יקר: כל בוקר שאתה מתעורר... תזכור: אני משהו שעובד!!! אני בעמדת השפעה!!! יש לי אחריות...

והנה... יום מתן תורה מתקרב... וביום הזה יש לנו הזדמנות **לשדרג** את המכשיר... כן... המכשיר תמיד עבד... אבל כעת ישנה הזדמנות **לשדרג אותנו!!!** אני לא צריך לספר לך... יש כל מיני רמות של מכשירים... יש מכשיר ברמה הכי בסיסית שאפשר רק לקבל שיחות... אבל יש מכשיר שאפשר גם שיחות יוצאות וגם נכנסות... אבל הלאה... יש סי 2 סי 3... יש מכשיר יותר מתקדם עם הרבה יותר פונקציות... אז זהו!!!! שכל שנה מחדש יש ליהודי אפשרות לרענן ולשדרג את המכשיר שלו... כן... אני יהודי!! המכשיר הזה עובד... הוא משפיע... אבל אני רוצה שהוא ישפיע יותר... אני רוצה מדרגה יותר גבוהה ברוחניות... שיהיה לי השפעה עוד יותר גדולה בעולמות העליונים לעשות לו יתברך נחת רוח... וביום מתן תורה אפשר להגיש בקשה לשדרוג!!!!

והבקשה מתקבלת לפי רמת האחריות... הקב"ה מוכן לתת לך שדרוג ברמת ההשפעה... אבל בשביל זה הוא צריך לראות שאתה אחראי!!! אל תשכח שכח השפעה זה גם נשק!!!! ברגע שכן אדם מקבל כח השפעה... זה לטוב ולמוטב... הוא יכול לקחת את זה למקום טוב... אבל באותה מידה הוא יכול להשתמש עם אותה עמדת השפעה למקום שלילי... והקב"ה שומר על עולמו!!! והוא לא נותן עמדת השפעה משמעותית לבן אדם חסר אחריות... לכן: אתה רוצה לקבל שדרוג בעמדת השפעה?? תבטיח לקב"ה שעמדת השפעה הזו תהיה מנוקזת רק למקומות הטובים ולא ההיפך... כן... תורה זו עמדת השפעה אדירה!!! מי שיש לו עמדת השפעה של תורה והוא לא שומר על קדושה... זה לעשות דברים רעים... ולא סתם אלא ממקום של עמדת השפעה... זה נזק הרבה יותר גדול... לכן הקב"ה לא משחרר עמדת השפעה כזו משמעותית לחסר אחריות...

לא נותר לנו אלא לקבל על עצמנו לקראת תחילת הקיץ לשמור על עצמנו!!!! כן... בעיצומו של חג השבועות אני מבטיח לך אבא שבשמים שאני אשמור על העיניים שלי... אשמור על קדושת...

אה... מה הקשר בין קדושה לחג השבועות??? אוהו קשור... אתה רוצה עמדת השפעה?? תבטיח שאתה לא תשתמש עם זה כנשק שלילי... זה לא צחוק... אתה מקבל כח בידיים... הכח הזה הוא בידיים שלך לכל כיוון... מה שבטוח: חייבים לזכור כל יום את מעמד הר סיני!!!

לזכור!!! אני משהו שעובד... אני לא איזה אוקי טוקי שמחזירים אותו לבילה למגירת המשחקים... כל מה שאני עושה זה פועל... זה בונה עולמות וחלילה שלא יחריב עולמות... ואשים דברי בפך.

ערב פסח = ערב ברית! וערב סוכות = ערב חתונה! ושבעות...??

ערב פסח!! למי יש זמן בערב פסח... ערב פסח זה השבוע שבועיים הכי עמוסים... ככלכלם עסוקים... בניקיונות ובקירצופים... בקניות... בהגעלות... בבישולים ובהורדת כלים... אין על מי לדבר!!! ערב סוכות?? יתכן שאפילו עוד יותר... ארבעה ימים קצרים... שבהם צריך להספיק גם לבנות סוכה... גם ארבעת מינים... גם בישולים... גם קישוט סוכה... גם לכבס בגדים... והתורה בעצמה מעידה שעד יו"ט ראשון של סוכות אף אחד לא עושה עבירות... פשוט כי אין זמן...

ו... ו... ומה עם ערב שבועות???? יש למישהו זמן בערב שבועות???

בטח... מה זה שבועות... שבועות זה כלום... זה בסך הכל 24 שעות... כמה עוגות דבש... כמה בלינצ'ס חלביים... זר פרחים... לא לשכוח קפה טורקי ללילה... ו... נגמר הסיפור... ערב שבועות זה... זה לא ערב חג!!! זה לא הבלגן הזה... זה לא הלחץ הזה...

אתה יודע מה ההבדל בין ערב פסח וערב סוכות... לבין ערב חג השבועות???

ערב פסח זה כמו ערב ברית מילה!!! הלילה שלפני ברית מילה הוא לילה הכי משוגע בעולם!!! תעקוב פעם אחרי אבי הבן ביומיים שלפני ברית... תראה איך הוא נראה... הוא סהרורי... מבולבל... לא יודע מאיפה להתחיל... **אתה יודע למת???** כי... כי גם יש לו תינוק חדש בבית... וגם יולדת... והילדים קופצים על הראש... וצריך לדאוג לברית... ולמוהל... ולאולם... ולהזמין תפריט לסעודה... וצריך לשלוח את הילדים כדי שאמא תוכל לנוח... וצריך גם לדאוג לסנדק... ולוואכט נאכט... ו... ולקוואטר... ולחייקע... ו... ועוד להכין דרשה לסעודת הברית...

ככה זה בברית!!!! זה מה שקורה בערב פסח!!! פסח זה היום שבו עם ישראל נולדו... עם ישראל נכנסו בדם פסח ודם מילה... וכשיש לידה אז יש בלגן... יש המון פרטים... מצה... ארבע כוסות... מרור... זרוע... כרפס... אפיקומן... הסיבה... הההכל...

עד כאן פסח!!! כעת נישג לסוכות!!! **ערב סוכות זה כמו ערב חתונה**... ערב חתונה אני לא צריך לספר לך... אין תקופה לחוצה בעולם כמו ערב חתונה... זה חתן... ו... וגם כלה... שווער... וגם שוויגער... ו... ולא רק מצד אחד אלא משני צדדים... דירה... ריהוט... אירוסין... חתונה... אולם... הזמנות... ו... וצריך להתכונן נפשית לחתונה... צריך מצד אחד לחזור בתשובה... מצד שני צריך לדעת איך להיות בעל טוב... בקיצור... לעולם לא נגמור... ככה זה ערב חתונה... וזה בדיוק מה שקורה בערב סוכות!!! יום כיפור זה גם ערב סוכות... לקראת החתונה צריך לחזור בתשובה... ואז ההכנות האחרונות ונכנסים לסוכה אז בא נסכם: ערב פסח זה ערב ברית! וערב סוכות זה ערב חתונה!!!

ערב שבועות זה ערב בר מצווה!!!!!!!

ערב בר מצווה... עם כל הכבוד זה לא לחץ... גם אם יש הרבה דברים לעשות... אבל אחרי הכל... דבר ראשון: בר מצווה זה משהו שמתכוננים אליו 12 שנים... הילד הזה כבר 12 שנים צועד לקראת הבר מצווה... ו... וגם אם אבא ואמא שוכחים מרוב עומס... (כי אצל אבא בדיוק עכשיו זה גם ערב ברית... וגם ערב חתונה... ורק לפני חצי שנה היה הבר מצווה הקודמת)... אבל אצל מוישי זה הבר מצווה הראשונה והאחרונה בחייים!!!! והוא דואג שאף אחד לא ישכח שהנה... הבר מצווה הולכת ומתקרבת בצעדי ענק... זה דבר ראשון!!! דבר שני: כבר מצווה לא צריך לעשות כלום!!!! עקרונית בר מצווה זה אירוע מאוד צנוע... כבר מצווה צריך דבר אחד ויחיד: צריך לגדול!!!! צריך להיפך מקטן ל--- גדול!!!!

ו... ו... ולהיות גדול!!! זה לא משהו שהוא הרבה... ואין הרבה מה לעשות עם זה... זה פשוט לגדול!!! לקלוט עניין ולהבין שעד היום הייתי קטן... והיום אני גדול... **זה עניין של הבנה!!! הכרה!!! קבלה!!!- קבלת עול מלכות שמים!!!!**

מי שמוכן להבין עניין... יכול להבין ברגע!!! ומי שלא מוכן להבין... לא יעזור לו שהוא יעשה הרבה ויתכונן הרבה... בקיצור: זה לא משהו שתלוי בתנאים סביבתיים... זה מה שקורה בערב שבועות!!!! שבועות זה לא איזה תינוק חדש במשפחה שמכניס את כולנו לסחרחרות... וזה גם לא זוג חדש וטרי שצריך לפנות להם חדר בבית לשבת... תורה זה משהו שאנחנו כבר חמישים יום מתכוננים אליו עוד אחר צעד... זה עול שפשוט צריך לקבל אותו!!! צריך להסכים לו!!!! צריך להתיישב בדעת ולקבל אודות ברצינות!!!

וברגע שמקבלים את זה ברצינות... זהו!!! באותו רגע זה נהיה!! ודי!!!

יש בורא עולם והוא נתן לי תורה ואני מחוייב לתורה שלו!!! משועבד לקיום התורה!!! זהו!

אתה יודע מתי הבנתי לראשונה מה זה היום של מתו תורה???

ביום שסגרתי חוזה על קניית דירה!!! ביום הזה לא עשיתי כלום... לא הייתי צריך לעשות משהו מיוחד... אפילו כסף מזומן לא הייתי צריך להעביר באותו יום... היה צריך דבר אחד ויחיד!!! **לקבל החלטה!!! ש... ש... שאני הולך על זה!!!** לחתום על המסמך ו... ולהחליט סופית!!! זה זה! אתה יודע כמה זמן ארך לי לסגור חוזה?? **פחות מדקה!!!** אבל!!!!!! אבל אתה יודע כמה זמן ארך לי **עד!!!!!!** עד שסגרתי חוזה?? חודש וחצי של התלבטויות... התרוצצויות... רגע... אולי יש דירות יותר טובות... יותר זולות... פחות קומות... רגע... אולי אפשר להוריד את המחיר... בקיצור: חודש וחצי של טאטאראאראאאא!!!!!! ואחרי חודש וחצי של כאבי ראש והתלבטויות אין קץ... הגיע סוף סוף היום שבו סגרתי חוזה... וכשסגרתי... **תור דקה סגרתי!!!!!!! זה להבדיל: מה שקורה בחג השבועות**... בחג השבועות בסך הכל צריך לקבל החלטה!! אני רציני!!!! אני מקבל על עצמי עול תורה!! אני מקבל על עצמי לקחת אחריות על מעשי... מתוך הבנה שבורא עולם לקח אותי בתור שותף שלו בניהול העולם... ובמעשי אני קובע אם לבנות את העולם או להחריבו... אז לסגור את החוזה?? לא צריך יותר מיום אחד!! לא צריך מהחלטה אחת חזקה חזקה מעומק הלב!! החלטה שרק אבא שבשמים רואה אותה ורק הוא יודע עד כמה היא רצינית... אבל!!! בכל זאת הקב"ה ריחם עלינו ויש כמה הבדלים קטנים בין היום שבו סגרתי חוזה דירה לבין קבלת התורה... ההבדל הראשון שהקב"ה פשוט לא איפשר לנו להתלבט!! הוא פשוט כפה עלינו הר כגיגית ואמר: אין לכם ברירה!!!! העולם יחרב!! אין לכם ברירת מחדל!!! והדבר השני: אבא שבשמים שכל העולם כולו שייך לו... מודיע לנו עם יד על הלב: כי לקח טוב נתתי לכם!!!! זה בסדר!! זה עיסקה הכי טובה... אין דירה יותר טובה מזו... תרצו על זה... כי לקח טוב נתתי לכם וצדתי אל תעזבו... אל תתחרטו לרגע מהעיסקה

כדור הרגעה ללחוצים משבועות...

בינינו... יש קצת לחץ בחג השבועות... בפרט בחג הזה... סוף סוף האר"י הקדוש אומר שעיקר הוראת חייו של האדם תלויה ביום הזה... כל השטייגן שלי בתורה בשנה הקרובה תלוי ביום הקדוש הזה... ואל תשאל איך אני נראה... אני בקושי סוהב את עצמי... בקושי מצליח להתאפס לאחר כל הקורונה הזו...

ותכל'ס... מה יהיה איתי? איך אני מגיע לחג השבועות?

אז אני אגלה לך סוד:

אליבא דאמת חג השבועות הוא החג הכי פחות מלחיץ בעולם!!!! **ולמה???** כי אנחנו בחג השבועות נמצאים פה על תקן של כלה!!!! אנחנו מקבלים את התורה!! הקב"ה הוא המקדש... ואנחנו מתקדשים!!! אנחנו בסה"כ מקבלים את הקידושין... האם למדת פעם מסכת קידושין?? אם שמת לב... במסכת קידושין האישה לא צריכה לעשות ככללים!!!! כל מסכת קידושין עסוקה בעל... הוא צריך להגיד... הוא צריך לתת לה שווה פרוטה... הוא צריך לדאוג שזה יהיה שווה...

והיא- הכלה?? מה היא צריכה לעשות?? כלום!!!! היא יושבת על הקתדרה ועושה דבר אחד ויחיד: מקבלת את הקידושין!!! סברה וקיבלה!!!! היא צריכה דבר אחד: לרצות את הקידושין!!!! אל תדאג... אח"כ מגיעה מסכת כתובות ושם היא כבר כן מתחייבת בכל מיני חיובי כתובה... אבל זה כבר כתובות... זה לא קידושין... וחג השבועות זה קידושין!!!!

בחג השבועות הקב"ה עושה את הכל... הוא יורד להר סיני עם כל צבא השמים... הוא פונה אלינו בהצעת נישואין... וכעת!!!! בחג השבועות הדבר היחיד שבאמת נדרש מאיתנו זה דבר אחד ויחיד: סברה וקיבלה!!!!

אני רוצה!!!! אני רוצה לקבל את התורה!!! זהו... להביע רצון ונכונות... אני רוצה את זה... אל תדאג... ביום שאחרי שבועות ידרש ממך עבודה... ידרש ממך להכניס מעשה ידים... להכניס נכסי מילוג... להזיז את עצמך... אבל זה מתחיל רק ביום שאחרי... כעת יש רק דבר אחד: אני רוצה!!!!!!!

ברגע שהבנתי את זה פתאום נרגעתי... בשבוע האחרון... בהתחלה פתאום נכנסתי ללחץ... רגע... מה איתי?? מה עם מתן תורה?? איפה אני ואיפה תורה?

ואז הרגעתי את עצמי: רבש"ע: אני רוצה לקבל את התורה!!!! אני רוצה... מאוד רוצה... נורא רוצה... זהו!!!! זה הבסיס שנדרש ממני... ואת זה אני עושה... כל איזה כמה שעות... שאני פתאום שוב נכנס ללחץ... אני לובש את המסיכה שלא ישימו לב שאני מדבר עם עצמי... ואני אומר לקב"ה: אבא שבשמים... אני רוצה... מי כמוך יודע כמה שאני רוצה... אבל אם אני אתחיל עכשיו להיכנס לטורבו... אתה יודע מה יקרה... פתאום אני נכנס לסחרחרות וכאיבי בטן... אז רבש"ע: אתה יודע שאני רוצה!!!! אתה יודע שאני נורא נורא!!!! עד כדי כך שמרוב שאני רוצה... אני מאבד עשתונות ואני לא יודע מה לעשות עם עצמי... אז אנא רבש"ע... אתה בוחן לבות גולה עמוקות יודע מחשבות... תקבל את המיית הלב שלי... ותפתח את הלב שלי בתורה... בעזה"ש אחרי חג השבועות אני אכנס לטורבו!!! אבל עכשיו אני בעיקר מתמקד בטורבו של הרצון!!! אני רוצה!!!! ואני שמח בתורה!! כן... בחג השבועות סריר רגייהר לזומוח יזה החורה... הררה יוחר מללמוד

עבודת ה'... שאם פעם אחת היינו שואלים את עצמנו בצורה רצינית: **נראה לך שזה מה שה' רוצה???** היינו מיד מבינים שלא!!! רק מה?? אנחנו ננעלים בתוך אחד מהערכים של היהדות... ומשם יורים לכל הכיוונים... אני מעדיף לא לתת דוגמאות... כי הדוגמא שנתתי מזוית אישית היא מספיק כואבת... אי לאו האי יומא אתה היית סובל ממני כיום... אני הייתי מחליט מה רצון ה' לפי הצילינדר של המשקפיים שלי... ואם אתה לא היית הולך בדיוק בקו שלי... היית חוטף!!! חוטף ממני כהוגן... נס!!! נס יש לי שה' נתן לנו את התורה!!! ושם כתוב **מה ה' רוצה!!!** ומאז גם אם נורא מתחשק לי שגם אתה תהיה כפוף לרב שלי... ותלך לפי הערכים הרוחניים שהכי מתאימים לויטרינה שלי... אבל היות וה' רוצה אחרת!!! אז אני נאלץ לכבוש את רצוני... ולעשות מה שה' רוצה!!!!

עכשיו תבין מה הקשר בין דוד המלך ליום מתן תורה!!!

שניהם!!! גם דוד המלך וגם יום מתן תורה מתעסקים עם הערך הכי נדוש ביהדות: **מה ה' רוצה!!!** ביום מתן תורה ה' נתן לנו ספר וכלים לדעת **מה ה' רוצה!!!** וביום הזה יש יאראייט של דוד המלך שהדבר היחיד שהעסיק אותו כל ימיו חייו זה **מה ה' רוצה!!!** ולכן אם תשים לב מאוד מאוד קשה להגדיר בצורה שטחית את העבודת ה' של דוד המלך... ולמה?? כי דוד המלך עושה **מה שה' רוצה!!!** וה' רוצה כל פעם משהו אחר... לפעמים ה' רוצה את פרק קיט... תורה ותורה ותורה ורק תורה... ולפעמים ה' רוצה תפילה... עיין ספר תהילים שכל כולו תפילה ותפילה... ולפעמים ה' רוצה ביהמ"ק... ולפעמים ה' רוצה צמאה לך נפשי כמה לך בשרי... שירות ותשבחות... ולפעמים ה' רוצה להריק חנית ולרוץ אחרי האויבים עד השמד...

איך כל הדברים האלו נמצאים ביחד אצל אדם אחד? בטח!!! מי שעושה מה שה' רוצה... אז יש מקום לכל ערך ביהדות!!! כאן המקום להבהיר: שכמונן שיש גם את המושג של תפקיד מסוים בעבודת ה'... סו"ס שאר הששה רועים... לכל אחד מהם יש כן תפקיד יותר ממוקד... אברהם זה חסד ויצחק זה עבודה ויעקב זה תורה... אבל עדיין הרגל הרביעי שבמרכבה זה דוד!!! שמה זה דוד המלך?? **לעשות מה שה' רוצה!!!**

בסופו של דבר דוד המלך הוא מלכא משיחא!! ובו תלוי התיקון השלם... שנחזור שוב ושוב ונשנן... מהו?? **לעשות מה שה' רוצה!!!**

אם נתמקד בנקודה הזו בחג השבועות!!! תפסנו את ההנהקודה!!! שים לב: תמיד ידעת שצריך לעשות מה שה' רוצה... השאלה איפה הערך הזה ממוקם?? אז זהו! שהגיע הזמן לשים את בראש סולם העדיפויות! כן... יש לי כל מיני תחומים בעבודת ה' שתופסים אותי מאוד... יש לי את המגזר שאלי נולדתי וממילא באופן טבעי ברור לי שזה הדרך היותר מובחרת בעבודת ה'... אבל עם כל הכבוד לכל הערכים האלו... בסופו של דבר יש בורא עולם!!! ואני עובד אצלו!!! ולא אצל שום ערך אחר ביהדות!!! ואני אמור לקבל כל החלטה מולו!!! **מה הוא יתברך רוצה...**

וראיה וחגיגה ושלמים ומעשר שני ובכורות ומעשר בהמה ופסח ועבודת יוה"כ וכו' וכו'... מרוב שיש פה כ"כ הרבה ערכים יהודים קדושים... לפעמים מרוב עצים מאבדים את היער... מרוב מצוות אתה שוכח שאני בשה"כ עובד אצל הרבש"ע... ואני בסופו של דבר עושה לפי מה שהוא רוצה...

זו הסיבה שדוד המלך מדיר את רגליו בקנאות מהמקדש של נוב וגבעון... אם במשכן הזה יש הכל חוץ מארון ברית ה'... אז מי יזכיר לי שבסופו של דבר אני עובד אצל הרבש"ע ואני אמור לשאול **מה ה' רוצה...?**

כשדוד המלך בורח משאול ועל הדרך הוא נאלץ לעבור במקדש נוב ושם הוא פוגש את דואג האדומי שנעצר לפני ה' בדבקות נוראה... ולאחר הדבקות הנוראה הזו אותו דואג הולך ומספר לשון הרע והורג את נוב עיר הכהנים... **שואל דוד המלך את דואג:** איך זה הולך ביחד?? אתה עומד במשכן נוב... כל כולך דבקות גמורה בה'... ותוך כדאי!!! אתה עובר על כל העבירות שבתורה?? **איך???** נוב... איך זה הולך ביחד???

בטח!!! אנחנו לא צריכים שדואג האדומי יענה... אני יודע את התשובה לבד... מי כמוני זוכר... כשהייתי בחור צעיר והייתי תלמיד מובהק של אדם גדול שליט"א ונצמדתי אליו והייתי חסיד שלו על כל הראש... והיה שם מישהו אחד "סורר" שלא לגמרי הלך בתלם ולא בחר את הבחירה הנכונה... ואני!!! אני התרתי את דמו!!! ביזיתי אותו ברבים... דחפתי אותו בגסות... דברתי עליו לשה"ר... וגרמתי לו לנזקים כספיים... בטח!!! אם הוא לא הולך כמו הרב שלי... אז כל התורה נמחקת באותה שניה... התיאור הזה מוכר לך?? לדאבוננו זה יותר מידי מוכר...

מאיפה זה נובע??? זה מה שקורה כשיש לך בית המקדש **בלי ארון!!!**

כן... בבית המקדש נמצאים כל הערכים הכי קדושים של העם היהודי... אבל בסופו של דבר... אחרי כל הקדושה והטהרה והדבקות... יש ערך אחד שהוא חשוב יותר מכולם ביחד... **תכל"ס מה ה' רוצה!!!** ואם בבית המקדש יש לך את הכל חוץ מארון ברית ה'... אז במילים אחרות: יש לך את כל היידישקייט חוץ מהתורה בעצמה ששם כתוב **מה ה' רוצה...**

ותורה מונחת **בקרן זית!!!** ואם אנחנו לא ניקח אותה מהקרן זית ונשים אותה במרכז ונמקד את תשומת הלב סיבה... יש לנו את כל הסיבות שבעולם שהתורה תמשיך להישאר בקרן זית ואנחנו נשכח ממנה לגמרי מחוסר עניין... **מזה דוד המלך מפחד!!!** ארון ברית ה' והתורה מקומם בקודש הקדשים!!! במיקום הכי מרכזי!!! אם התורה לא נמצאת בשיא המרכז... תברח!!! אם יש לך את כל היידישקייט חוץ מהביור המינימלי מה ה' רוצה... אז... אז התוצאה הישירה היא שיש פה הכל חוץ ממה שה' רוצה!!! הוי כמה שזה מוכר...

דוד המלך מוותר... אין לי מה לעשות בכזה בית המקדש... אני מוותר על הקדושה הגדולה... אני מוותר על הזכות הגדולה... מוותר על אלע אלע השפעות... כי ההשפעה הגדולה ביותר בעולם זה להיות צמוד לארון ברית ה'!!! **להיות צמוד ל---מה ה' רוצה!!!**

יש המון דפוסי התנהגויות שאנחנו נוהגים בתוך

אני מתלבט לאיפה לנסוע לשבת... לכאן או לכאן... **נו... ומה ה' רוצה???**

אני מתלבט איזה סגולה לעשות... **נו... ומה ה' רוצה???**

אני מתלבט לאיזה ישיבה ללכת... איפה יותר טוב... **נו... ומה ה' רוצה???**

השאלה: **מה ה' רוצה!!!** כמה פעמים השאלה הזו עולה אצלנו על השלחן?? אתה יודע מה?? אני אהיה טיפה אכזרי: לך לבית שלך ותספור כמה ספרי קודש יש לך בארון הספרים... (אתה תהיה מופתע מהמספר...) אז זהו!!! שהשאלה מה ה' רוצה ממני... צריכה להישאל בשנה... לפחות כפול פעמים מממות ספרי הקודש שיש אצלך בבית!!!

כי ספר קודש שנמצא אצלך זה ספר **שכתוב בו מה ה' רוצה!!!** אבל אם זה נשאר בתוך הספר וכמעט ולא יוצא לך **לשאול מה ה' רוצה...** אז אין לך מה לעשות עם הארון ספרים... תחזיר אותו בחזרה להר סיני...

זה!!! זה בדיוק מה שקרה במעמד הר סיני!!!

ה' אמר לנו **מה הוא רוצה!!!** ומהיום אנחנו אמורים לשאול את עצמנו על כל צעד ושעל **מה ה' רוצה!!!** כן... זה א' ב' של בן תורה!!! להתרגל להכניס את השאלה הזו לשאלון הקבוע בכל התלבטות... בכל ספק...

מצד אחד "בא לי" לעשות ככה... ומצד שני מתחשק לי לעשות אחרת... **נו... ומה ה' רוצה???** בא נחשוב ביחד **מה ה' יותר רוצה???** מצד אחד יש לי אאורות עכשיו ללכת לציון של... ומצד שני... **מה רצון ה'??**

זהו!!! זו ההנהקודה של חג השבועות!!!

זו ההנהקודה של דוד המלך!

בינינו... זה הרי דבר כ"כ פשוט... אז... אז למה תכל"ס זה לא פשוט?

אם זה כ"כ פשוט שא' ב' של יהודי זה לשאול את עצמו על כל צעד ושעל מה רצון ה'... אז למה תכל"ס... כמעט ולא יוצא לנו לשאול את השאלה הזו?? למה כשהתלבטתי איפה להתפלל בימים הנוראים... רצון ה' לא עלה בשיקולים... כל השיקול היה איפה יותר מתחשק לי... **למה???** למה כשהתלבטתי האם ללכת להתפלל בבית הכנסת בקורונה או לא... למה לרגע אחד לא חשבתי בעצם רגע מה רצון ה'... חשבתי על הכל... חשבתי על הציונים החוצפנים שלא מרשים לנו... חשבתי על המעלה הנשגבה של בית הכנסת ותפילה במנין וקריאת התורה... על דבר אחד לא חשבתי אפילו לרגע: **מה ה' רוצה???** איך אתה מסביר את זה? איך השאלה הכ"כ כ"כ פשוטה הזו בורחת לי כל פעם בין האצבעות

מה התשובה?? כשיש לך בית המקדש כזה גדול... עם כ"כ הרבה ערכים קדושים ונוראים... עם תמיד ומוסף וקטורת ודוכן וחטאת ואשם

מה קורה כשהגורל של כלל ישראל כולו מופקד בידי של חצקל העגלון?..

בשנה האחרונה קרה משהו מוזר... התבואה לא הצליחה... (אגב: אני לא מתכוין לשנת תשע"ה...) לא הייתה ברכה בתבואה... ו... וכמוכן: כשיש בעיות בתבואה... הכתובת היא: חג השבועות!... כי חג השבועות הוא יום הדין על התבואה... ובשביל זה מקריבים זבחי שלמי ציבור עם שתי הלחם ומניפים אותם כדי לעצור רוחות רעות ולללים רעים... ואמר להם הקב"ה לישראל: הקריבו לפני שתי הלחם בעצרת כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות... אז לא ברור מה קרה השנה האחרונה... חוץ מזה באופן כללי... שנה שעברה בחג השבועות היה משהו מוזר... כל שנה יש הארה מיוחדת... השגות מיוחדות... מיד לאחר ההקרבה של שתי הלחם יש מין נהרה באויר... הרקיע בטוהרת... ויש תחושת טהרה בכל הלבבות... אבל שנה שעברה?? אף אחד לא הרגיש ככה!!! היה מין תחושה של חולין... תחושה של... תמיד... כל שנה במוצאי שבועות נכלום קשה לצאת מבית המקדש... אי אפשר להתנתק מההשגות... מהבהירות... מההרגשים הדקים... אבל שנה שעברה???

לא עברו כמה חודשים בודדים!!!... ו... והכל נהיה מובן!!!!

אחד מחכמי ישראל הסנהדרין... כל שנה מחדש הוא חושש... מפחד... ו... ולא מסתיר את חששו... מה יש??

כשמגיעים להקריב קרבנות ציבור... מי מקריב את הקרבנות?? אחד מהעם הזה ששמו כהנים... אתה לא יכול לעשות סינונים ולהגיד: זה יקריב וזה לא יקריב... אין כזה דבר!!! יש זכות לכל עם הכהנים להקריב... (כל אחד במשמרתו) ו... ויש פייס וכולם באים... ו... ומי שזוכה וזכה... ותאר לעצמך שיענקל העגלון זכה בפייס... והוא כעת זוכה בשחיטת הזבחי שלמי ציבור!!!! זה לא צחוק!!! יענקל העגלון... עם כל הכבוד... אם הוא יבקש ממני הלוואה... אני לא ככזה סומך עליו... אבל עכשיו? היות והוא כהן!!! ויש לו זכות כמו כל הכהנים!! אז כעת הוא מקבל אחריות לשחוט עבור כל כלל ישראל את הזבחי שלמי ציבור שזה קרבן גורלי מאוד שמכשיר ומקדש את שתי הלחם לאכילה ובו תלוי כל הברכה והישועה וההשגה של כלל ישראל בשנה הקרובה... יש לך מושג איזה אחריות זו???

אין שום זכות למנוע מאף פעם לזכות בפייס... ו... והשנה נפל דבר בישראל!!! חצקל העגלון אכן זכה בשחיטה... ו... והוא שחט את השני כבשי עצרת... ואז הגיע כהן אחר וקיבל את הדם וזרק אותו על המזבח כתיקונו... כהלכתו... הכל טוב ויפה... הכהנים אכלו את שתי הלחם... הכל התנהל על מי מנוחות... זהו!!! הכל שריר וקיים... והנה!!! לאחר כמה חודשים טובים חצקל העגלון יושב בבית הכנסת בין מנהל למעריב... ויש שם שיעור במשניות... והם בדיוק הגיעו לפרק איזהו מקומן... הם הגיעו למשנה שכמעט כל יהודי יודע להגיד אותה בעל פה (רק לא בטוח שמבין): והרב קרא את המשנה: "זבחי שלמי ציבור ואשמות... שחיטתן בצפון... ונאכלים לזכרי כהונה ליום ולילה עד תצאת... הרב הסביר לכל היהודים הפשוטים שנוון שכולנו יודעים ששלמים רגילים נאכלים לשני ימים ולילה אחד... ובאמת אם תשימו לב ככה כתוב במשנה הבאה: "ששלמים קדשים קלים... נאכלים בכל העיר לשני ימים ולילה אחד..." אבל!!! זבחי שלמי ציבור שמקריבים בשבועות... זה משהו מיוחד!!! הם לשם שינוי נאכלים רק ליום ולילה!!!! ולא לשני ימים ולילה... יענקל העגלון עשה פרצון... מה?? מה פתאום!!! איזה שטויות!!! שלמים זה משהו שאוכלים אותו שני ימים ולילה אחד... אתם לא תספרו לי... אני כהן... אבא שלי כהן... אני שנים כבר במקצוע... אני יודע בדיוק מה זה שלמים... ולא תשכחו... בדיוק השנה ספרתי לכם שזכיתי בשחיטה של הזבחי שלמי ציבור... וכיוונתי בפירוש: שיכולו לאכול את זה לשני ימים ולילה אחד!!!!

הרב הסתכל בההלם בתוך העיניים של יענקל... ואז הוא השתתק!!! החוויר כסיד... ו... וכמעט צנח מתעלה!!!!!! כל שומעי השיעור נבהלו... מה קרה??? כבוד הרב?? למה הרב כ"כ נבהל?? מה... הרב עד כדי נעלב מיענקל העגלון... בסיידר... כבוד הרב... לא צריך לקחת ללב... ככה זה יענקל... לפעמים יש לו ריתחא דאורייתא... ו... והוא ככה מתקיף את הרבנים... למה הרב כ"כ חיוור???

הרב לא יכל להמשיך את השיעור... הוא קם ממקומו במהירות ויצא... והותיר את כל היהודים הפשוטים בההלם... (כנראה שעד עכשיו הם עדיין חושבים שהרב נעלב...) למחרת על הבוקר הרב תפס את הרגלים ונסע לירושלים!!!! הוא נכנס בפיך ברכיים ללשכת הגזית וסיפר דברים כהווייתם!!!

ישבתי בשיעור משניות... למדנו שם זבחי שלמי ציבור נאכלים ליום ולילה... נעמד חצקל העגלון: וטען בתוקף שלא נכון!!! והעיד על עצמו בבטחון עצמי: אני בעצמי זכיתי השנה בשחיטה של זבחי שלמי ציבור וחשבתי להדיא על מנת שיאכלו אותם לשני ימים ולילה אחד... ויהי המקום לחרדת אלוקים!!!! הלם... זעזוע נוראי... אבל כבד שרר במשך כל אותו יום בלשכת הגזית... מוקדם מידי להקיף את מסדי האסון... באותו רגע ההנהלה נהיה מובן... תבין: ברגע שאותו חצקל שחט קרבן שמותר לאכול אותו רק ליום ולילה... ואילו הוא חשב שיהיה אפשר לאכול אותו לשני ימים ולילה... לכוונה הזו קוראים בלשון התורה בשם: פיגול!!!! המשמעות היא: שככככככ הכהנים שהגיעו במיוחד לירושלים לחג השבועות בשביל לזכות בקדושה הנוראה של אכילת שלמי ציבור ושתי הלחם אחת בשנה... לא רק שהם לא זכו בקדושה הנוראה!! אלא הם עברו על אחד האיסורים החמורים בתורה!! איסור אכילת פיגול שזדונו כרת ושגגתו חטאת!!!! אתה קולט איזה אסון קרה פה???

רק הנס הגדול הוא ששנה האחרונה היו המון כהנים שכולם רצו לאכול... ובגלל זה לא היה מספיק... לכן רובם לא קיבלו רק חתיכה ממש קטנה של בשר... כך שרוב הכהנים אכלו רק חצי שיעור ומסמיל לא עברו לגמרי על האיסור החמור... זה הנס שלהם!!!! אבל יש כהנים שהסתכחו... כי כל אחד קיבל קצת בשר וקצת לחם... ויתכן שאם נצרף את שניהם ביחד זה נן כזית... ואז זה נן מצטרף... בקיצור: השיעור התמים והרגוע במשניות בין מנהל למעריב הצליח להכניס את כל כלל ישראל לסחרחרות!!!! פתאום הכל נהיה מובן... מה קרה בשנה שעברה בחג השבועות... למה לאף אחד לא היה השגות... לאיפה נעלמה כל הבהירות והטהרה וההשגה הנפלאה שיש תמיד לאחר הקרבת השלמים ושתי הלחם. בטח!!! עכשיו הכל מובן. במקום מקבלי קרבן... עברנו על אחד האיסורים החמורים השנה הכהן גדול נכנס לתמטה!!! היחיד שהתורה תונת לו זכות לעשות וטו ולקחת לעצמו את העבודה זה הכהן גדול... גם אם יש רשימה של כהנים שזכו בפייס... והם כבר עומדים הן... יכול להגיע הכהן גדול ולומר: אני רוצה היום להקריב... השנה הכה"ג החליט שהוא מקריב את שני הכבשים והוא לא סומך על אף אחד... ו... ועד שנה הבאה... אנתנו פשוט נעשה ריענון... וכמו שהלבדיל ברכב... צריך מידי פעם לעשות ריענון נהיגה... ככה נחייב כל כהן... בכל גיל... לעשות ריענון לימוד ולשון שוב פעם את כל הלכות עבודת הקרבנות... שלא ישנה כזה מקרה לעולם...

(אל דאגה... מעשה זה יתכן ולא היה ולא נברא... מה שברור: היה יכול לקרא) אגב: אחינו הכהנים!!!! תקחו אחריות!!! ותזדרזו להתחיל ללמוד הלכות עבודה... בינינו... בהלכות אלו אנתנו לא יותר ת"ח מההוא חצקל העגלון...

"למען לא נבוש" - מושגים בסיסיים מהלכה

בשנה זו שבועות חל בערב שבת!!! כתוצאה מזה ישנה אבחנה קצת פסיכולוגית שצריך לתת עליה את הדעת...

תמיד כשקורה כזה דבר!!!! ששבת מגיע אחרי החג... אני לפעמים פתאום תופס את עצמי שכמעט... כמעט חילתי שבת!!! ולא הבנתי מה קרה... הרי בשבת רגילה זה לא קורה לי... בשבת רגילה ברגע שמוגיע שבת... באופן אוטומטי מתחלף לי דיסק בראש... ואני מיד קולט שגם אם לפני חמש דקות הדלקתי את האור ועשיתי את כל המלאכות אבל עכשיו זהו!!! הגיעה שבת!!! ומכאן ואילך לא עושים מלאכות... אבל כששבת מגיעה אחרי יום טוב... אני מרגיש כאילו הדיסק לא לגמרי התחלף... ולמה???

יש כאן הסבר פסיכולוגי פשוט מאוד:

כשעוברים ממצב של יום חול למצב שבת... זה אומר שעד עכשיו הכל היה חפשי... ומעכשיו זה שבת!!! לשינוי מצב הזה אני רגיל!!!

אבל כשמדובר בשבת שמוגיעה מיד אחרי יום טוב... הרי כבר ביום טוב אני זזיר שלא!!! לא לעשות מלאכות... אני כבר יום שלם נזהר שלא לעשות מלאכות... ו... ובכל זאת אני מרשה לעצמי להעביר אש ולעשות כל מיני מלאכות שמותרות ביום טוב...

כאן!!! להחליף דיסק מזהירות של חלק מהמלאכות!!! לזהירות מכל המלאכות!!! לזה אין לנו מספיק ניסיון... אין לנו מספיק מיומנות... ולכן כששבת מגיעה אחרי יום טוב... מומלץ בשעות הראשונות לתת תשומת לב טיפה יותר גדולה!!! כי... כי עד לפני כמה דקות היה איסור מלאכה ובכל זאת העברת פה לקחת שם... ועכשיו גם את זה לא!!!! שים לב לזה... אני באופן אישי מצאתי את עצמי בשבת שאחרי שני ימי ר"ה כפסע בני לבין חילול שבת... נקודה למחשבה...

לפינו עוד שתי הערות חשובות לקראת חג השבועות:

ישנם בני עליה שגם אחרי לילה שלם, הם לא מרשים לעצמם ללכת לישון, כי חבל על הזמן!!! ושבועות זה רק יום אחד וכו', תדע לד שזו טעות!!! כי עד כמה שאנתנו מסתובבים בין אנשים קרובי חומר, הרי אדם שאחרי לילה שלם שהוא היה ער, הוא עדיין לא הולך לישון, זה ענינו!!! זה סבל!!! ואדם כזה הוא בחזקת עצבני שכל דבר הכי קטן מרגיז אותו, ולהיות ככה ביום חג השבועות, זה ביטול שמחת יום טוב בידיים!!!! וזה אסור!!! אבל בסופו של דבר כל אחד יעשה את השיקול שלו, ואם אתה מרגיש אחרי ליל שבועות כזה זיכך וטהרה, ואתה מרגיש שפסקה זוהמתך ואתה לא רוצה כלום חוץ מלשבת וללמוד, בבקשה, מי יתן ויהיו כל עם ישראל נבואים, אבל!!! ברגע שהענינים שלך מתחילות לרדע יותר מידי ואתה מתחיל להיות עצבני, על זה נאמר: "שובו לכם לאהליכם", לך לישון!

נקודה נוספת: אם כבר יש עניין גדול לשבת וללמוד, זה דווקא במוצאי חג השבועות, שעל זה נאמר: "ויסעו מהר ה'". שברחו מהר סיני כתינוק הבורח מבית הספר, וזה נחשב בתורה לאחת מהפורענויות, ולכן דווקא במוצאי חג השבועות, לאחר מעריב והבדלה, אז בהחלט יש עניין גדול להתחיל את הקיץ בעסק התורה וללוות את משה רבינו ל-40 יום בשמים מתוך הבטחה שאנתנו מקבלים על עצמנו ב-40 יום הבעל"ט להיות כיהושע בן נון בשעתו "נער לא ימיש מתוך האוהל" (במילים פשוטות: לשבת בשבועות ולקבל כמה ההלכות מעשיות ביחס לחיזוק בחודש חצי הקרובים, להתחזק בלימוד התורה ולא להרפות גם אם חלילה בושש משה לרדת מהר. ובי תצטנן מה יהיה עם הנסיעה המקודשת לכותל? אדרבה, אם כבר כותל עדיף ללכת במשך השבוע, דווקא בשעות היום, ותקח איתך "תורת הקרבנות" ותקרא את קרבן ראית וחגיגת ויחשב כך אילו וכו)

נקודה למחשבה לבחור ישיבה...

ברשותך בחור יקר: נקודה ספציפית למחשבה לקראת חג השבועות. (מי שלא מבין על מה אני מדבר שיקח את הדברים בחזרה... אני מדבר רק למי שזה נוגע אליו...) בישיבה הכניסו לנו בראש ש... שאני רוצה ללמוד תורה... בשביל מה??? בשביל לעשות שטייגן... שבת בבית ה' כל ימי חיי... פעם... כשהייתי ילד שאלו אותי: מה אתה רוצה להיות כשתהיה גדול? ענית: ראש ישיבה/רב/גדול הדור... מכיר את התשובות האלו? אז זהו שברגע שמייעים לישיבה... בדרך כלל מדכאים את התפיסה הזו... מחנכים אותי- תלמד תורה כל... כי זה החיים שלי... וזה... לא בשביל להיות רב ולא בשביל להתקדם עם זה... אני רוצה להיות אברך כל החיים... **וזה עקרונותי!!! מחדירים לנו את זה בשיטתיות!!!** אני לא לומד תורה בשביל להתקדם בחיים... בשביל להשיג איזה יעד מסוים... לא!! אני רוצה לשבת כל החיים וללמוד תורה... כי... זה המקום שלי... איך אומר השיר?? "אבל אני קבעתי את מושבי פה בבית המדרש הישן..." **וזה נכון ו... ולא נכון!!!**

אני קודם אסביר למה זה **כן נכון**... ואח"כ אני אסביר למה זה לא כ"כ נכון... אז דבר ראשון למה זה נכון? למה כ"כ מחדירים לנו את זה חזק? כי לשם שינוי תורה זה לא לימוד מקצוע... אני לא כמו סטודנט שמגיע לאוניברסיטה בשביל ללמוד מקצוע ולהתפרנס... חס ושלום!!! תורה זה לא זה!! אז זהו!!! בשביל לאפוקי מזה... בשביל שלא נחשוב שאנחנו נמצאים פה בבית מדרש על תקן של 'לימודי בית ספר'... בשביל שלא נעלה על דעתנו שאנחנו פה לימודי מקצוע, **בשביל זה** לא הזמן מטפטים לנו ש... שאנחנו יושבים פה בשביל שטייגן... בשביל "שבת בבית ה'... לא!! לא!! בשביל לא בשביל להתקדם בחיים... **עד כאן מה שנכון!!! אבל!! כעת נעבור ל-מה שלא נכון!!! ובכן:**

בסיידר... הבנתי את העניין... אני פה לא בשביל ללמוד מקצוע... אני לא לומד תורה בשביל תואר ולא בשביל קרדום לחפור בה...

אז בשביל מה כן??

אני יושב מול הגמ' ו... ותכל'ס... לאן?? לאן פני מועדות?? כלום??? אפס?? אין מטרה??? אין יעד?? רק שבת בבית ה'?? אשרי יושבי ביתך...?? לעשות כזה שטייגן כזה... לחזות בנועם ה' כזה... ולבקר בהיכלו כזה... **אתה קולט שמשנה פה חסר??** אתה קולט שמשנה פה חלול?? אתה מושיב אותי בבית המדרש מול גמ'... ואני שואל אותך... מה?? לאן?? מה אני אמור לעשות פה? תן כיוון... ימינה... שמאלה... קדימה... אחורה... **ואתה סותם לי את הפה!! כלום!!!** שבת בבית ה'... שטייגן... תיירה... אין שום תכנית... שום יעד... רק שטייגן כזה??

אין כזה דבר!!! אדוני היקר: צר לי!!! אין כזה דבר!!!

זה מנוגד לטבע האנושי!!! להושיב בן אדם מול אפס יעד!! מול אפס תכלית!! ולהגיד לו שבת בבית ה' כל ימי חיי... שב פה ותעשה כזה שטייגן כזה לא מוגדר!! זה ניתוק מהמציאות... מה הפלא שהבחור הזה מתקשר אלי מתוסכל עד עמקי נשמתו... אני לא מסוגל להתעורר בבוקר... לא מסוגל!!! והוא לא הולך לישון מאוחר... ממש לא... הוא דווקא ישן טוב בלילה... אבל הוא גם ישן ביום... וגם בצהריים... וגם אחרי צהריים... והוא ישן וישן... וישן חזק... ולא מסוגל לקום... **ומשהו פה לא תקין!!!** אני שואל אותך: אתה בריא בדרך כלל?? מה פשר התשישות הנוראה הזו?? ואני מכיר כמה וכמה כאלו... ואחד מהם זה היה אני... עייפות כרונית... הייתי מתיישב מול הגמ' ותוך חצי שעה הייתי נרדם... ישן כמעט שעה על הגמ' ואז קם... מנסה ללמוד משהו אחר עוד שעה... ואז הולך לישון בצהריים שעתיים וחצי... ושוב קם... ואז לגמרי הראש הפוך... עד הקפה של ארוחת ערב... (יש להבהיר: שברור שרובא דרובא לא כאלו!!! רוב החתומים לא נרדמים וכן קמים... ברור שאני מדבר על קומץ קטן... אבל הקומץ הקטן הזה לא סובל מבניה רפואית... אלא ממשוהו אחר ועל זה אני רוצה לדבר) ועברו עלי כמה שנים כאלו... וכבר התרגלתי לזה... הייתי בטוח שככה זה החיים... אנשים עייפים... תשושים... גוררים...

עד שקרתה המהפכה אצלי... אני לא אכנס לפרטים אישיים כי זה לא משנה... אבל תכל'ס... מה התברר? מאיפה נבעה העייפות הכרונית הזו?

גמ' מפורשת: **"עשרה קבין של שינה ירדו לעולם. תשעה נטלו עבדים. ואחד לכל העולם כולו!!"** כתוב שעבדים מאוד 'חזקים בעניין של השינה' הם מסוגלים לישון כמות שעות שמספיקה לעשרה אנשים...

ואתה עומד משתומם מול הכישרון המדהים הזה... ואתה שואל את עצמך: מאיפה העבד הזה קיבל כאלו 'כוחות נפש' לישון כ"כ הרבה שעות?? איפה משיגים כדורי שינה אורגניים כאלו שהבן אדם פשוט ישן וישן והוא לא גומר לפהק ולהיות עייף?? **ומה התשובה?? באמת באמת מאיפה מגיעה העייפות הכרונית של העבד??**

האבחון הוא ברור: עבד כנעני עובד עבודת פרך!! עבד עברי לא!! אבל עבד כנעני **כן!!** אם יש לך עבד עברי, אסור לך לתת לו לעבוד עבודה שאין לה קצבה... אסור לך להגיד לו: 'לך תעזור תחת הגפנים' עד... עד שאני אבא לכאן... ולמה?? כי זה נקרא עבודה שאין לה קצבה... עבודה שאין לה קצבה **זה עבודת פרך**... זה עינוי... זה דיכוי נפשי... לעבד עברי אסור לעשות את הדיכוי הזה... **אבל לעבד כנעני כן!!!** וכשמבקשים מעבד כנעני לעבוד עבודה שאין לה קצבה... מה המשמעות? המשמעות היא שהוא לא מחובר בגנגגרוש למה שהוא עושה... הוא יודע דבר אחד: אני צריך להיות פה... לעדור פה... כמה? **לא יודע**... עד מתי? **לא יודע**... בשביל מה? **לא יודע**... אני תקוע פה... במילים אחרות: עבד כנעני עובד על תקן של שטייגן... אני פה עודד ועודד ועודד... עד מתי?? שבת בעבודה כל ימי חיי... העבודה היא חיי... אדם שחי בכזו מונוטוניות... בכזו סטאטיות... שמה שהוא יעשה וכמה שהוא יעשה... אין לזה התחלה ואין לזה סוף... ואין לו לאן לחתור... אין לו מה להפסיד ואין לו גם מה להרויח... אדם שככה חיי... התוצאה הישירה היא פיהוק אחד ארוך וממושך שהוא פשוט ישן בעמדה!! הנפש שזקוקה לאושר לחוויה של התחלה וסוף... הפסד מול רווח... ברגע שהיא לא מקבלת את המינימום נזולים ומינירלים שהיא צריכה אז היא פשוט נרדמת מתשישות נפשית... מחוסר אנרגיות...

עבד כזה לא צריך להירדם... כי כל כולו רדום... אין לו מינימום של זיק חיים שיצית אותו...

תבין: מי צריך להירדם? מי ש-ערי? מי שהוא עירני!! יש לו מה ויש לו לאן... אבל מי שאין לו שום יעד... שום תכנית... הוא נמצא פה בשביל לדפוק פטישים ולדפוק... אז עבודת פרך... שהיא חומר הרדמה... **זו הסיבה שעבדים אינם יושנים ולא גומרים לישון... הוא ישו לא בגלל שהוא עיר... אלא בגלל שאין מה שיעיר אותו...**

נהנה! מצאנו את החתול השחור!! מצאתי את נקודת העייפות הכרונית שסבלתי ממנה במשך תקופה ממושכת בישיבה... מה קרה?? כשהייתי בחור צעיר... חלמתי לדעת את כל הש"ס... רציתי לסיים את כל המסכת... רציתי ללמוד את כל השולחן ערוך...

רציתי להיות ראש ישיבה... כן!!! רציתי להיות ראש ישיבה... רציתי לכתוב ספר חידושים על המסכת... אבל פתאום אמרו לי שלא!!! זה לא ההשקפה!! צריך לרצות ללמוד תורה ממקום של שבת בבית ה'... אני לא רוצה כלום... לא רוצה להיות ראש ישיבה... רק מה?? אברך כולל!!! ולמד ולמד ולמד... מעניינים שחיבר איזה תלמיד חכם אחד בשלל מקצועות בש"ס... רציתי גם אני לכתוב איזה חיבור... איזה פירוש על אחד מהמסכתות... ואז אמרו לי... זה לא נכון!! מרן ר' חיים קנייבסקי לא חשב על כאלו רעיונות בגיל הזה... הוא ישב ולמד ולמד ולמד ולמד... ולא רצה כלום... רק שטייגן...

ואז התברר לי שהש"ח הזה שחיבר את כל החיבורים האלו זה ראשי תיבות של ר' חיים קנייבסקי... כן... המתמיד הגדול הזה שלמד ולמד ולמד... היה לו המון אתגרים... בגיל שלי הוא כן הוציא כל מיני חיבורים מעניינים... כן היה לו כל מיני רעיונות יצירתיים...

כן... אז מאיפה מגיעה הטעות הזו?? למה הכניסו לי את זה בראש???

כי שוב: זו האמת האבסולוטית!!! סו"ס החשיבות של עסק התורה זה עצם הלימוד גם בלי שום מטרה... **הבין:** כשאנחנו נאבקים מול יאיר לפיד שמזלזל בלומדי תורה וטוען: מאי האני לן רבנן... מה אנחנו עונים לזו?? וכי אנחנו עונים לזו? שבחור ישיבות כן כותבים ספרים ופותחים מכונים הלכתיים...?? **לא!! ודאי שלא!!!** ודאי שאנחנו נטען בתוקף שתורה מגנא ומצאלא!!! אנחנו **דווקא לא** נציג בפניו את היצירות התורניות שלנו... כי באמת לא זו הנקודה! ברור שעסק התורה כמות שהוא זה הנקודה!!! גם בעל סמיניו אשת אברך ש"כ רוצים בעל שלומד תורה... אי ואבוי שלי ירצו בעל שפוסק בעריכה תורנית או בפיתוח חדשני של שיטת לימוד... אחת שטרצה בעל שיושב ולמד מהסוג הזה... זה נקרא אשה של **לא** רוצה בעל שיושב ולומד!!! לא רבתי!!! כי לשבת וללמוד תורה זה כן תורה לשם תורה!! שבת בבית ה' כל ימי חיי... **אבל!!!!!!!**

בתוך הבית מדרש... **אחרי** שאתה כבר **פה** ולומד לשם התורה... **פה** חייבים איזשהו יעד!! **בתוך** הבית מדרש צריך איזשהו תוכן לאן!!

הבנת את החילוק הדק???

כשהייתי בשידוכים הייתי מידי פעם נפגש עם שווער... והשווער היה מדבר איתי... ואז היינו פותחים איזה נושא מסוים ומדברים עליו... עכשיו: אני הרי יודע טוב מאוד שבכלל בכלל לא מעניין אותי מה שאני כעת אומר!!! כי הוא בסה"כ בא לכאן רק בשביל להתרשם ממני... רק מה?? אי אפשר לשתוק... לכן צריך לחפש איזה נושא על מה לדבר... אז מדברים... אבל תכל'ס... מה שאני אומר עכשיו זה ממש ממש לא מעניין אותי... כתוצאה מזה קרו כמה פעמים שכשדברתי עם השווער **פשוט לא הצלחתי להתרכז!!!** כי היות ואני יודע שמה שאני כעת אומר מעניין אותו קדחת!!! אז הרגשתי שאני כאלו מדבר לקיר!! ואז ברגע שלא התרכזתי... אז באמת הייתי כזה חצי מזוגג... דברתי גם באיטיות ובחוסר חיוניות... ו... ו... ואז הוא באמת לא התרשם... ובצדק...

ואז למדת ששכוננו??

נכון שהוא בא פה בעיקר בשביל להתרשם ממני... אבל היות ותכל'ס בשביל להתרשם ממני... לפגוש את הנכונות שלי... לבחון שהתורה זה החיים שלי... בתוך הנושא!! אני צריך להיות חיוני... להיכנס לנושא... ולהסביר את עצמי... ולהעמיד את הדברים בצורה ראויה...

הבנת את המשל???

זה משל לא כ"כ מוצלח... כי את הקב"ה כן מעניין מה אני מחדש בלימוד... זה לא שווער שרוצה רק להתרשם ממני...

אבל מבחינה מסוימת כן ניתן לומר **שעיקר המטרה היא:** שבת בבית ה'... ה' בעיקר רוצה להתרשם ממני... לפגוש את הנכונות שלי... לבחון שהתורה זה החיים שלי... בהחלט זה העיקר!!! אבל תכל'ס... כשכבר נמצאים בתוך הבית מדרש... כאן יש כללי משחק!!! צריך לפתוח איזה נושא... אי אפשר לשבת ולעשות כזה שטייגן חולמני בלי שום יעד...

כמו שכשאתי ישבת מול אותו שווער והוא רצה בעיקר להתרשם ממני... ברגע שלא הייתי מרוכז בתוכן הדברים... אז גם הוא לא הצליח להתרשם... על אותו משקל כאן: גם אם הקב"ה רוצה אותך כאן בעיקר בשביל שבת בבית ה'!! אבל אם אתה לא תהיה מחובר לאיזשהו אתגר פנימי בתוך הבית מדרש... זה ישיפיע ישירות על השבת בבית ה'... כי אדם שאין לו שום יעד ושום תכנית הוא פשוט רדום... הוא לא!!

בקיצור נחזור לעניינינו:

עבד כנעני עייף כל הזמן!! וגם אני מצאתי את עצמי עייף כל הזמן!!! כי עבודה שאין לה קצבה מזמינה תשעה קבין של שינה!! בחור שאין לו תכנית ללימוד... התוצאה הישירה היא עייפות כרונית... **זה לא שהוא נרדם... אלא הוא רדום!! זה לא שהוא לא מצליח להתעורר... תכל'ס אין מה שיעיר אותו!** וזו הטעות שלנו!! צריך שכתוב!! נקודה!! חייבים לתכנית!!! ברור שאנחנו **לא** לומדים בשביל מקצוע... אנחנו **לא** לומדים בשביל תואר... אנחנו **לא** לומדים ממקום של הכשרה לקריירה בחיים!! זה לא!!

אבל כשאני לומד אני כן אמור להסביר לעצמי לאו אני חותר...

אנחנו אמורים להגיע ממקום של חתירה לאיזשהי מטרה!! חייב להיות לי איזה ריגוש אתגרי מינימלי... איזה יעד מוגדר שצריך לכבוש אותו... אחרת אתה רדום... אתה לא פה... **אתה לא!!**

ולכן המשפט הזה ש"אנחנו עושים שטייגן!!" הוא עלול להיות משפט הרה אסון!! הוא משפט של דיכוי... הוא משפט שלוקח בחור צעיר עם כל המרץ שמוכן להסתער על הספק או חבורה ופשוט מכבה אותו... לוקח בחור עירני ומרדים אותו... **אדרבה!! חייבים לחתור לאיזשהו מקום!! חייבים להציב מטרה!!** וחייבים להתייגע לייצר אתגר ומטרה... וזה חשבון הנפש שצריך להטריד אותנו בחג השבועות!!! איך אני מתמלא בחיוניות!!!! עכשיו: מה האתגר ומה המטרה?? זה כבר לא בהזדמנות הזו... מידי פעם נכתב פה בגיליון כל מיני עצות נקודתיות בעניין... מה שבטוח זו נקודה למחשבה לחג השבועות!! חייבים יעד!!! שזה יהיה ברור...

תוספת שבת

זמני הדלקת נרות שבת מוקדם חג שבועות
ירושלים: 7:03 מוקדם: 6:53
בני ברק: 7:18 מוקדם: 7:08
מודיעין עילית: 7:13 מוקדם: 7:03

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

בערב שבועות יש לזכור להניח עירוב תבשילין. מצורף תקציר מההלכות העירוב.

"על מצוות עירוב" ואז לומר מיד בנוסח שמבין: בעירוב זה יהא מותר לנו לאפות ולבשל ולהדליק נר ולעשות כל צרכינו מיו"ט לשבת לנו ולכל בני העיר. (לענין הלכה)

וכן כתב מרן החפץ חיים: וכתבו האחרונים דביו"ט שחל להיות בערב שבת יזהר להקדים הכנת מאכליו לשבת בכדי שיגמר מלאכתו בעוד היום גדול, דסמוך לחשיכה בזמן דלא שייך שיצטרך לו ביו"ט גופא הלא יש כאן לתא דמלאכה דאורייתא, וכן יש להזהר בהמאכלים שמטמין לשבת, שיטמין בזמן שאפשר שיתבשל שליש בישול מבעוד יום, וכתבו דמטעם זה נהגו להקדים תפילת ערבית בליל שבת כשחל סמוך ליו"ט כדי שלא יתאחר מלאכת בישולו ביו"ט עד סמוך לחשיכה. (משנה ברורה תקכ"ז ס"ק ג')

(מקור ההלכות זה הסימן האחרון במשנ"ב חלק ה' ומומלץ לעיין במקור...)

לכתחילה אפשר לקחת גם דבר שלא התבשל לשם העירוב תבשילין (משנ"ב תקכ"ז ס"ק כ') אבל למצוה מן המוכרח כתב בבאור הלכה (ד"ה עדשים) בשם הב"ח יש לעשות התבשיל לשם העירוב. (ע"ש) יש לקחת לעירוב תבשיל הראוי ללפת בו הפת, ולכתחילה בשיעור כביצה ורבים נוהגים לקחת ביצה עם קליפתה, (כי ביצה קלופה שעבר עליה לילה אסורה באכילה משום סכנה (נדה יז) ולכתחילה עדיף גם לקחת פת, וחתיכת בשר או דג חשובה (משנ"ב ס"ק ז') כשיש לו אורחים יש לזכות להם גם, וכדאי שיעמדו לידו בעשיית העירוב, כדי שיהיה להם היכר, ויבינו שאסור לבשל מיו"ט לחול, יש לקחת העירוב בידו ולברך

למה לפני מתן תורה הגבול של ההר היה צריך לדבר?.

דברי חיזוק מאת הגאון רבי ישראל זיכרמן שליט"א רב אחוזת ברכפלד

ממתינים אלא שלש שעות... והרמ"א אף הביא להמתין שעה אחת בלבד... אם כך, די לי בכך שאמתין חמש שעות... כך אומר הנחש - 'אני פרצתי גדרו של עולם' - בשעה שבא הנחש להסית את חוה לאכול מעץ הדעת, לא אמר לה לאכול, אלא פרץ את הגדר שהוסיפה חוה - את איסור הנגיעה בעץ - הוא דחף את חוה עד שנגעה בעץ. ורק לאחר שנגעה בעץ, אמר לה כשם שאין מיתה בנגיעה כך אין מיתה באכילה (רש"י בראשית ג, ד), ומתוך כך באה חוה להקל באכילה.

זוהי דרכו של הנחש - לפרוץ את הגדרות, את הנקודות שאינן מעיקר הדין בהן קל להכשל, ומכאן והלאה פרוצה הדרך להכשל בעיקר הדין רח"ל. כך גם מצאנו במדרש (ויקרא רבה לב, ה) שבזכות ארבעה דברים נגאלו ישראל ממצרים, ושני הדברים הראשונים הם "שלא שינו את שמם ואת לשונם" - עם ישראל במצרים שקעו במ"ט שערי טומאה, ומה הציל אותם לבל ישקעו לחלוטין בשער הנ', ממנו אין דרך חזרה - בזכות אותם גדרים והסייגים! ועל כך יש להמליץ את הכתוב (שמות יג, ז-ח) "ולא יראה לך שאור בכל גבולך... בעבור זה עשה ה' לי בצאתי במצרים" - בזכות 'השאור שבעיסה' - הוא יצר הרע, שלא נראה 'בכל גבולך' שלא הכשילם בגדרים שגדרו את עצמם - בזכות זה יצאנו ממצרים! כך ביאר הרבי הקדוש מכאבוב הי"ד - נס גדול זה שעשה הקב"ה שהגבול יפתח את פיו, ידבר ויזהיר את העם, מפני חשיבותם העצומה של הגבולות והסייגים! לעומת הנחש העומד בין הגדרות ומנסה להכשיל את האדם, עומד הגבול עצמו ומזהיר את עם ישראל - השמרו לכם, עלות בהר ונגוע בקצהו!

בשעה שעם ישראל התכונן לקבל את התורה, אמר הקב"ה למשה רבינו: "והיו נכונים ליום השלישי, כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני, והגבלת את העם סביב לאמור: השמרו לכם עלות בהר ונגוע בקצהו..." (שמות י"ט י"ב). אומר רש"י: "והגבלת - קבע להם תחומין לסימן שלא יקרבו מן הגבול והלאה". "לאמור - הגבול אומר להם השמרו מעלות מכאן והלאה".

והדברים מפליאים! הקב"ה עשה נס עצום! הגבול עצמו דיבר וזהיר את העם שלא יעברו אותו! (כך נקט רבי יששכר בער איילינבורג בעל הבאר שבע בספרו 'צידה לדרך' על פירש"י). לשם מה היה צורך בנס עצום שכזה? הרי עשו להם סימנים, וגם משה הזהיר אותם על כך - לשם מה היה צריך הקב"ה לעשות פה לגבול, שידבר ויזהיר את העם שלא יעברו ממנו והלאה? ושמעתי ביאור נפלא מהאדמו"ר מכאבוב זצ"ל משמו של אביו האדמו"ר רבי בן-ציון הי"ד, על פי דברי המדרש (ויקרא רבה כו ב): "אמרו לו לנחש, מפני מה אתה מצוי בין הגדרות? אמר להם, מפני שפרצתי גדרו של עולם". ומבארים, שהנחש - הוא השטן הוא יצר הרע, מכשיל תמיד את האדם בנקודות ש'בין הגדרות'. אין יצר הרע בא ואומר מיד לאדם שילך לעבוד עבודה זרה, לא בעבירה עצמה מכשיל היצר את האדם, אלא בגדריה ובסייגיה - כגון בתוספת שבת, הוא מסית את האדם להמשיך במלאכתו עד סמוך לשקיעת החמה, באומרו עדיין יש זמן... ואפילו בבין השמשות רח"ל - הוא מסיתו לאמור, עדיין אין זה לילה... או למשל בהרחקות שנהגו להמתין שש שעות בין בשר לחלב (יו"ד ס' פט סעי' א) - בא היצר הרע ומסית את האדם, הרי יש שאין

מעשה נפלא מהחפץ חיים זיע"א מהספר "שבת בשמחה" מהגר"י זילברשטיין שליט"א בעריכת הרב משה מ. צורן

העולם הראשונה. בחפץ חיים החדש' מסופר שכאשר התקרבה חזית המלחמה לראדין, החליט הח"ח להימלט לעומק רוסיה. הוא נטל עימו את ראשי הישיבה, חתנו הגאון רבי צבי לוינסון והגאון

החפץ חיים לא רק נתן הוראות לאחרים, אלא הוכיח שהוא עצמו מוסר נפשו למען השבת, בכניסת השבת. המדובר בחידוש הלכתי שעשה החפץ חיים, בעת שנמלט עם בני ישיבתו במהלך מלחמת

לפתע הוא תפס שיש כאן עסק עם 'מלכה',
עם שבת המלכה

אחד הזמנים היותר מועדים לכעס הוא לפני כניסת שבת. סיפר לנו אברך אחד, שבמשך תקופה ארוכה מאוד התעוררו בביתו עניינים שגרמו לכעס דווקא בעת הזו, ולבד מעצם עוגמת הנפש הגדולה שהיתה לו בכך, הוא גם לא הצליח לקבל את השבת בזמן, ותמיד תמיד התאחר בכמה דקות. הדבר הפריע לו במאוד, אבל משום מה כל הנסיונות שעשה כדי להתחזק, לא צלחו. הוא לא התייאש, לא הרים ידיים. המתין למשהו, או למישהו, שיחזק ויעורר אותו, ויביאהו אל הדרך הנכונה. גם השכנים שלו הבחינו בכך שהוא מקבל את השבת באיחור, וניסו לדבר על ליבו. הוא שמע את הדברים, ניסה שוב ושוב, ותמיד כשהגיעו הדקות האחרונות שלפני שבת, הגיע עמהן גם היצה"ר שמנע את האברך מלקבל את השבת. והנה, כמו שתמונה אחת שווה לפעמים יותר מאלף מלים, כך גם יש מקרים שמשפט אחד, הנאמר בתמציתיות, ובנוסף חד, שווה יותר מהרבה-הרבה מלים, ויש בכוחו לחדור אל תוך הלב, ולהשפיע על השומע בצורה שאין לה אח ורע.

המעטפה הודבקה על הדלת

בערב שבת אחד, כאשר שב מהמקוה, כשלוש שעות לפני כניסת השבת, הוא מוצא מעטפה מודבקת על דלת ביתו. על גבי המעטפה לא הופיע שם השולח, אבל היה כתוב שם: 'אחד השכנים המעוניין לחזק אותך'. האברך פותח את המעטפה, ומוצא שם דף קטן, ובו שורה אחת. השורה הזו אמורה לשנות מהיום ואילך את כל התייחסותו לשבת-קודש. מה היה כתוב שם? - "לשכני הנכבד, במקום שהמלכה תמתין לך, המתן אתה לבואה של שבת המלכה"! הוא קורא את המשפט הזה שוב ושוב, והדברים נכנסים וחדרים היישר אל ליבו, ו"מתיישרים" שם חזק-חזק. ולא היה זקוק ליותר מזה... לפתע הוא תפס שיש כאן עסק עם 'מלכה', עם שבת המלכה, והרי פשוט וברור שאם המלך היה צריך להגיע אליו הביתה, הרי שכמה שעות לפני בואו, היה כבר כל הבית מוכן ומצוחצח, וגם בני הבית היו מוכנים ונערכים לביקור, וזמן רב לפני השעה המיועדת היו כבר נעמדים בשער הבית וממתנינים לבואו של המלך. הרי בודאי שאני הוא זה שצריך להמתין למלך, ולא יעלה על הדעת שהמלך ימתין לי!

הכל בזכותו של משפט אחד, חד כתער! לפתע קלט מיודענו שכניסת השבת הוא-הוא הזמן ששבת המלכה פורסת את כנפיה עלינו, והיא מעוניינת להיכנס כבר ולהשפיע עלינו מְטובה, אלא שאנחנו - ברוב טרדותינו - מונעים בעדה מלבוא בשער הבית. המשפט המחודד הזה, שיצא מֵעֵטוֹ של השכן, כל-כך השפיע עליו, עד שלא היה זקוק ליותר מזה!

כבר בתחילת בשבוע הבא, תלה האברך על כל קירות ביתו פֶּלֶקֶט בנוסח הנ"ל, 'אנחנו צריכים להמתין לשבת, ולא שהיא תמתין לנו', ובמשך כל השבוע שינן את הדברים לבני ביתו. ואכן, לקראת השבת הבאה, הצליח האברך - לראשונה - לקבל את השבת בזמן, כמו כל יתר שכניו. לשמחתו, כמובן, לא היה גבול. והכל בזכותו של משפט חד-כתער, שהיה כתוב במעטפה שהודבקה על דלת ביתו. והכל בזכותו של שכן שרצה ביקרו, ובטובתו.

רבי נפתלי טרופ, ויחד עם תלמידו הגאון רבי אלחנן וסרמן ורוב בני הישיבה, יצאו בדרכם אל העיר מולודצ'נא. הם יצאו בתחילת השבוע, ונסעו ברכבת, אבל הרכבת נסעה באיטיות. יום רדף יום והנה מתקרבת השבת. זמן קצר לפני כניסת השבת הורה הח"ח לרבנית שלו לחלק לנוסעים היהודיים נרות להדלקה לפני כניסת השבת, וחלות לקדש עליהן. הוא התיר להמשיך ולנסוע ברכבת, שכן הנוסעים נחשבים כנוסעי אוניה הממשיכה בשבת בהפלגתה. אבל, המשיך רבינו ואמר, אם הרכבת תעצור מנסיעתה, ארד ממנה! אתם רשאים להמשיך ולנסוע, כי הנסיעה מותרת, אבל אני מבקש למסור את נפשי למען השבת! הנוכחים נרעשו למשמע הדברים. ברם, עודם תמהים ומתפללים על דבריו של הח"ח, עצרה הרכבת בלב הישימון, למרגלות גשר המתוח על פני הנהר. קם הח"ח וירד, ויחד עימו ירדו גם מלווי. היה זה מקום מסוכן מאין כמוהו. בעוד הקבוצה נערכת לשביתת-השבת בצל הגשר, והנה כבר מכתרות אותה פלוגות צבא. החיילים משליכים לעברם לפידים בוערים, והיה חשש גדול שמא יפתחו עליהם בירות.

במצב כזה של פיקוח נפש, ביקשו המקורבים מרבינו שאם תבוא רכבת נוספת, ותֵאָט כאן את נסיעתה, שיעלה עליה ויתרחק מהאזור. אבל רבינו סירב בכל תוקף, ואמר: 'אתם רשאים לנסוע; זהו אכן מצב של פיקוח נפש הדוחה שבת. אבל אני, אם יראה אותי יהודי נוסע ברכבת בשבת, יאמר לעצמו, הנה גם החפץ חיים נוסע בשבת - ואז ייגרם חלילה עוון חילול השם, ועוון זה איננו נדחה מפני פיקוח נפש!'

מה קורה כאשר הבעל מכניס הביתה אשה אחרת?

לענ"ד, אם רואים למה זכה החפץ חיים, ולא יזו גדלות נוראה הגיע בימי חייו, הרי חלק גדול מכך הגיע בזכות המעשה הנ"ל, שבו מסר את נפשו לקיום השבת, כדי שלא ייגרם חילול השם. משל למה הדבר דומה, לבתו של אדם שהתחתנה, והנה היא חוזרת לבית אביה ואומרת שהזיווג אינו עולה יפה, ובעלה לא מתנהג אליה כיאות. האבא משדל את בתו להמשיך ולהמשיך, ולא לנתק את הקשר עם בעלה. אבל יום אחד הגיע הבת ואמרה לאביה, שבעלה הביא הביתה אשה אחרת... במקרה כזה, ברור שהאבא יאמר כבר לבתו שתעזוב את הבית, ותקח גט מבעלה. אם הבעל הביא אשה אחרת, הרי בכך הוא מוכיח שברצונו להתנתק מאשתו הראשונה באופן מוחלט. כך גם לגבי השבת, שהיא אות-ברית המחברת בין עם ישראל לאביו שבשמים. כל עוד שומרים על השבת, גם אם הדברים האחרים אינם מתנהלים כיאות, עוד אפשר להמשיך את הקשר. אבל ברגע ששמירת השבת רַפָּה והולכת, וכפי שחז"ל אומרים נחשב הדבר כאילו עובדים עבודה זרה, הרי זה כאילו הבאנו לביתנו אשה זרה, ואז הקשר עם השי"ת עלול להתנתק. וזו היתה הסיבה שהח"ח הקפיד כל-כך על שמירת השבת.

יתכן שלא דורשים מאתנו להגיע למדרגתו של הח"ח, אבל גם אנחנו צריכים למסור נפש למען השבת, בדרגות שלנו. עד שאנחנו באים בטענות אל אחינו שלא זכו עדיין לשמור שבת, כי לא חונכו לכך, ניקח את עצמנו בידיים בדברים השייכים לנו, ונשתדל שלא לקרוא עיתונים (חרדיים) בשבת, נעשה מאמצים שלא לדבר דברים האסורים בשבת, ונקדש את היום הזה, ואת שולחן השבת וסעודותיו, בשמחה אמיתית, ובמנוחת הנפש שהשי"ת רוצה בה.

לפרטים והנצחות או לשליחת דרשות וכד' ניתן לפנות למייל a0732951324gail.coa
לשמיעת שיחות חיזוק בנושא שבת בטל: 073-2951324

לתרומות לעלון אפשר גם ב"נדדים פלוס" ו"קהילות" קופת "אוסף גליונות" קופת "עלון תוספת שבת" או בטלפון 037630543 שלוחה 2040 .

בירור הלכה

בירורי הלכה
אקטואליים
מתוך הסוגיות
והפוסקים

הנידון - האם מותר לתת מלח על ירקות בשבת, ומה הדין לתת מלח על סלט

בפרק שמונה שרצים), והרמב"ם ס"ל דאין עיבוד באוכלים כלל ולכן ביאר דהאיסור מחמת כובש כבשים.

בטור נראה דס"ל כרש"י שהאיסור הוא מעבד, ובב"י הביא את דברי רש"י והרמב"ם.

בשולחן ערוך הלכות שבת סימן שכ"א ג' כתב "אסור למלוח חתיכות צנון, ד' או ה' ביחד, מפני שנראה ככובש כבשים, והכובש אסור מפני שהוא כמבשל אלא מטבל כל אחת לבדה, ואוכלה. אבל ביצים, מותר למולחן", ונראה דס"ל כהרמב"ם שהאיסור מצד כובש כבשים.

ומיהו באמת מוכח בשולחן ערוך שס"ל אף את טעם מעבד כרש"י, דע' בשו"ע שכ"א סעיף ב' דכתב "אין עושין מי מלח הרבה ביחד לתת לתוך הכבשים, משום דדמי לעיבוד, אבל יכול לעשות ממנו מעט לתת לתוך התבשיל, ואם נתן לתוכו שני שלישי מלח, אסור לעשות ממנו אפילו מעט".

א"כ חזינן דהשו"ע הביא את טעמו של רש"י, וכ"כ כמה אחרונים דנראה מדברי הש"ע שחושש לדעת שניהם להחמיר כרש"י והרמב"ם, כ"כ הפרמ"ג ובשבות יעקב ח"ב סי' י"ב וע"ע בערוה"ש.

ומאידך ע' בב"ה והביא דבריו במג"א ס"ק ו' שכתב שפוסקים כרש"י.

וכ"נ בה"א כלל ל"ב סעי' ז' "אסור למלוח איזה חתיכות צנון ובצלים וכיוצא בו אפילו לצורך אותה סעודה דהוי כמעבד".

ולהלכה האחרונים חששו לחומרא לשני הדעות לרש"י ולרמב"ם, וע' בלבוש סעי' ג' "אסור למלוח חתיכות צנון ד' או ה' ביחד, מפני שנראה ככובש כבשים, והכובש אסור מפני שהוא כמבשל, ועוד שהוא דומה לעיבוד שהוא מתקן", וע"ע במג"א ובט"ז שאף שיש כמה נפק"מ בן הטעמים של רש"י והרמב"ם מ"מ להלכה מחמרים את הן את רש"י והן את הרמב"ם.

ג"מ שבת דף עה' עמוד ב' "אמר רבה בר רב הונא האי מאן דמלח בישראל חייב משום מעבד רבא אמר אין עיבוד באוכלין אמר רב אשי ואפילו רבה בר רב הונא לא אמר אלא דקא בעי ליה לאורחא אבל לביתא לא משוי איניש מיכליה עין"

שבת דף קח' עמוד ב' "תני רבי יהודה בר חביבא אין מולחין צנון וביצה בשבת רב חזקיה משמיה דאביי אמר צנון אסור וביצה מותרת".

נח' הראשונים מהו טעם האסור למלוח צנון האם האסור מצד מעבד או שנראה ככובש כבשים,

ע' רש"י שם "אין מולחין צנון וביצה - שלש וארבע חתיכות יחד, שהמלח מעבדן ונעשין קשין והוי תיקון".

ובחידושי הר"ן מסכת שבת דף קח' כתב "מלחי כישרי כישרי. פי' מולחין שורות שורות שלש חתיכות זו על זו יחד כדי שיתקשו לצורך הדרך ובחול היו עושין כן ודאי ואסור לעשות כן בשבת משום דנראה כמעבד"

וכ"כ המאירי שבת דף קח' "וענין איסורו מפני שנראה כמי שעושהו לתקן אוכלין הניתנין בתוכן שיתקיימו יפה והרי זה כמולח את הבשר להעמידו לצרך חול שלא יסרח ואף על פי שבפרק כלל גדול אמרו אין עיבוד באוכלים פירושו לענין חיוב כרת וחטאת הא מ"מ איסור חכמים יש בו"

ומאידך ע' רמב"ם פרק כ"ב הל' י', "ומותר למלוח ביצה אבל צנון וכיוצא בו אסור מפני שנראה ככובש כבשים בשבת והכובש אסור מפני שהוא כמבשל"

וכ"כ ר' פרחיה (בשיטת הקדמונים) מסכת שבת דף קח' "צנון אסור. מפני שנראה ככובש כבשים בשבת, שהוא אסור משום שהוא כמבשל"

הביאור במח' רש"י והרמב"ם היות וההלכה כרבא דאין עיבוד באוכלים, ומ"מ נח' האם מדרבנן יש עיבוד באוכלים, רש"י ודעימיה ס"ל שיש עיבוד באוכלים מדרבנן (וכ"כ תוס' דף עה: ד"ה אין, "אין להתיר מכאן מליחת אוכלין דאסור מדרבנן מליחה

מאוד על הט"ז בזה וכתב דלא במשנה טבעם וטעמם תליא מלתא אלא בתיקונם תליא מלתא..."

עולה מדבריהם שרק היכא שהמלח מתקן האוכל אסורה בשבת.

ומאיך הרבה אחרונים כתבו שמלפפון וחסה אסור למולחן בשבת דיש בו מעבד, ע' מג"א ו' ז', ובט"ז ב' וכ"כ הגר"ז, והחיי"א, והקצשו"ע, וכן פסק המ"ב ס"ק יג' דאסור למלוח מלפפונים בשבת,

(וז"ל המגן אברהם ס"ק ז' ונ"ל דה"ה דאסור למלוח אורקס חיים דהא רגילין לעשות מהן כבשים ועוד המליחה מועלת בהם והוי כצנן וה"ה כל כיוצא בזה, ובט"ז ס"ק ב' כתב "לאו דוקא צנן דה"ה כל דבר שצריך מליחה...").

הרי דאף בירקות דאין המלח משנה את טבעו לרככו או להקשותו, ואף לא בא המלח להפיג החריפות ומרירות אסור, אלא כל שהמליחה מועלת לו אסור.

א"כ עולה שיש מח' באחרונים האם אסור רק בירקות דהמלח מתקן האוכל ומשנה את טבעו לרככו או להקשותו, או אסור אף היכא שהמליחה מועלת להם, ונפק"מ גדולה להרבה מהירקות, ולהלכה המ"ב הביא להחמיר בזה (וכמשנ"ת לא מצאנו שיעור בכמות המלח ואף מעט מלח אסור לתת על כמה חתיכות מלפפון וכד' ואף כשאוכלו מיד).

והנה שבאים לדון על שאר ירקות האם מותר לתת עליהם מלח בשבת (כגון על חתיכות עגבניה), היות והתבאר שלהלכה מחמירים את רש"י והרמב"ם דהינו מעבד וכובש, יש לדון בכל ירק האם יש בו מעבד או כובש,

והנה הרבה מאד ירקות אין הדרך לכבושן (כגון על חתיכות עגבניה), ולכאורה בכה"ג לשיטת רמב"ם לא יהיה מניעה לתת עליהם מלח,

אולם לרש"י דהאיסור הוא מעבד יהיה תלוי במח' מהו גדר מעבד, לשבו"י ודעימיה יהיה מותר דאינם מתקשים או משתנים ע"י המליחה, אולם במ"ב דכתב כמ"ש האחרונים לאסור מלפפון דהמליחה מועלת לו, אפשר דה"ה שאר ירקות יהיה אסור.

(ע' שו"ת שבות יעקב חלק ב סימן יב' על מה סומכין העולם שמולחין מלפפונים חייין בשבת דהוי לכאורה כמעבד דאסור וכ"כ המ"א באו"ח בסימ' שכ"א ס"ק ז' דאסור.

(תשובה הנה בודאי ראוי לצדד על מנהגי' של ישראל ובפרט שראיתי גדולים נהגו בה היתר ואעתיק תחילה לשון המגן אברהם שכתב וזה לשונו ונ"ל דה"ה דאסור למלוח אורקס חיים דהא רגילין לעשות מהן כבשים ועוד המליחה מועלת בהם והוי כצנן וה"ה כל

אף אם מולח ומיד אוכל אסור - ע' מ"ב ס"ק יד' "אפילו דעתו לאכלם תיכף ולא להשהותם במלחם עד שיצא מרירותם מזיעה כדרכם ג"כ אסור".

כמות המלח - לענין מליחת ירקות דאסור לכאורה לא נזכר שיעור בזה וכל מליחה אסורה.

הגדר של מעבד

בג"מ התבאר מח' האם מותר למלוח ביצה, ולהלכה מותר למלוח ביצה לאותה סעודה דאין מליחת ביצה מוגדרת כמעבד, דהמלח רק מטעים את הביצה,

ל"ע להלכה מהו הגדר של מעבד, והאם רק באופן שבאוכל נתקן חשיב מעבד, ומה הדין באופן שע"י המליחה משתנה טעמו האם חשיב מעבד, ונפק"מ גדולה להרבה ירקות האם מותר למולחן בשבת.

ונראה שיש בזה כמה לשונות בראשונים ואחרונים.

רש"י דף קח' ד"ה אין, כתב "שהמלח מעבדן ונעשין קשין, והוי תיקון"

ובחידושי הר"ן מסכת שבת דף קח' כתב "מלחי כישרי כישרי. פ' מולחין שורות שורות שתיים שלש חתיכות זו על זו יחד כדי שיתקשו לצורך הדרך"

ובמאירי שבת דף קח' כתב "וענין איסורו מפני שנראה כמי שעושהו לתקון אוכלין הניתנין בתוכן שיתקיימו יפה" ברש"י ובר"ן נראה שיעבוד הוא שע"י המלח משתנה דנעשה קשה ומתקן בכך, ובמאירי כתב נראה כמי שעושהו לתקון אוכל,

בשבות יעקב ח"ב סי' י"ב וכן נראה בדברי הט"ז דהדין מעבד שאסור הוא רק במינים שהם חריפים או מרים כצנן וכיו"ב דהמלח מועיל להוציא את החריפות והמרירות בכה"ג יש תיקון וחשיב מעבד, (אולם ע' בפנים מאירות ח"א סי' ט"ז מש"כ בזה בדברי הט"ז),

(וז"ל שבות יעקב ח"ב סי' יב'... צ"ל דדעת רש"י אליבא דחזקי' דהמלח לאו מקרי תקון שאסור בשבת אלא היכא שמשנה טעמא כגון צנן שחורפא לא מעלי וע"י מלח נעשה מתוקן גמור ונשתנה חורפא וכן כל דברים מרורי' שנעש' מתוקנים ע"י מלח משא"כ ביצה שאין לו חורפא או מרירות רק שמולחין כמו שמולחין כל דברים שאוכלים עם מלח לא מקרי עבוד לכן הביצה מותר ... גם הט"ז בסי' שכ"א ס"ק א' וס"ק ה' כתב דלדעת רש"י אין לאסור במליחה אא"כ דבר חריף או מר שמשנה טעמו עכ"ל הרי להדיא כמו שכתבתי ואף שראיתי בתשובת פנים מאירות סי' ט"ז שהשיג

כיוצא בזה עכ"ל ולי נראה טעם מנהגן של ישראל הוא פשיטא לדעת הרמב"ם מפני שנראה ככובש כבשים ומש"ה ביצה מותר למלוח שאין דרכן לכבוש א"כ גם חתיכת אורקס קלופים אין דרכם לכבוש רק כובשין אותם כשהם שלימין עם קליפתן ואף לדעת רש"י נראה ג"כ דאין איסור... דהמלח לאו מקרי תקון שאסור בשבת אלא היכא שמשנה טעמא כגון צנן שחורפא לא מעלי וע"י מלח נעשה מתוקן גמור ונשתנה חורפא וכן כל דברים מרורי שנעש' מתוקנים ע"י מלח משא"כ ביצה שאין לו חורפא או מרירות רק שמולחין כמו שמולחין כל דברים שאוכלים עם מלח לא מקרי עבוד לכן הביצה מותר א"כ ה"ה מלפפונים קלופים וכיוצא בו...").

ירקות שאין הדרך לכובשן

לענין ירקות שאין הדרך לכובשן עולה, א' היות ולפמשנ"ת מחמרים את שני הטעמים מעבד, וכובש, היה לנו לאסור מדין מעבד, ב' יהיה תלוי במח' בגדר מעבד כמשנ"ת, והמ"ב החמיר דכל שהמליחה מועלת להם אסור, ג' אולם בפרמ"ג והביאו במ"ב יש דבר חידוש ונראה שהיקל בכה"ג, אולם במג"א ובגר"ז נראה שאוסרים בזה ויתבאר להלן.

ע' פרי מגדים משבצות זהב סימן שכא' ב' שכתב "ומכל מקום נראה, דבר שאין דרך לכבוש שרי, ובפרט לטעם הר"מ ז"ל".

וכ"כ המשנה ברורה סימן שכא' ס"ק יג' צנן - וה"ה כל דבר שצריך מליחה כגון בצלים ושומים ואוגערקעס חיינ ובהדיא כתב הרמב"ם צנן וכיוצא בו, ומ"מ נראה דדבר שאין דרכו לכבוש שרי פמ"ג",

ונראה מדבריהם שאף שלהלכה מחמירים את טעמו של רש"י דיש מדרבנן עיבוד באוכלין, מ"מ כשאין דרך לכבוש הירק מותר, וצ"ע מה שייך הא דאין דרך לכבוש לדין עיבוד, וצ"ל דס"ל שכל שאין הדרך לכבוש אין נראה כמעבד ולא גזרו חז"ל.

עולה לפרמ"ג ולמ"ב קולא גדולה דהרי רוב הירקות אין דרך לכובשן ומטעם הרמב"ם של כובש היה לנו להתיר, אולם היות ומחמירים את טעמו של רש"י מעבד, וס"ל להחמיר דכל ירק שהמלח מועיל להם יש בו מעבד, וא"כ צ"ל אסור, אולם לפרמ"ג ולמ"ב כל שאין דרך לכובשו מותר.

אולם נראה במג"א ה', והגר"ז ד', שנחלקו על חידושו של הפרמ"ג, וס"ל שיש בכה"ג איסור מחמת דין מעבד,

ע' במגן אברהם סימן שכא' ה' כתב "בצים מותר למלחן. מפני שאין דרך לעשות מהם כבשים [לבוש] ול"נ הטעם שאין המלח מועיל להם כ"כ", במג"א נראה שאם המלח מועיל להם אסור בכ"ג, ול"מ מה שאין דרכו לכבוש (ובדעת הלבוש או ס"ל דעיקר ההלכה כהרמב"ם, או ס"ל דאף לרש"י מותר כחידוש הפרמ"ג),

וכ"נ בגר"ז סימן שכא' ד' "כל דבר שהמלח מועיל לו לשנות את טבעו לרככו או להקשותו או להפיג מרירותו וכיוצא בענין זה כגון צנן ובצל ושום וכיוצא בהם מדברים החריפים שכשהם שוהים במלח הם מזיעים ויוצא מרירותם ונעשים קשים וכן פולין ועדשים שנתבשלו בקליפתן שהמלח מורכך הקושי שיש בהם מצד קליפתן וכן מיני קשואים (שקורין אוגערקע"ס) חיינ שהמלח מועיל להם, וכן כל דבר שרגילים לעשות ממנו כבשים אסור למלוח מהם יותר מחתיכה לבדה כדי לאכלה לאלתר שכשהוא מולח ב' חתיכות יחד", משמעות דבריו שכל שהמלח מועיל להם יש מעבד ואסור בכ"ג.

ובדעת המ"ב יל"ע דבס"ק יג' הביא דברי הפרמ"ג, ומאידך המ"ב ס"ק יח' העתיק את המג"א בביצים וכתב שמוותרים מחמת שאין דרך לכובשן וגם אן המלח מועיל להם כ"כ, ונראה כהמג"א שהצריך תרויהו, ואולי כ"כ לוחא דמילתא.

צנן אסור מדינא דגמרא, ולהלכה מטעם מעבד, וכובש.

ירקות שנוהגים לכובשן, כגון מלפפונים, פלפלים וכדו' אסור להלכה מצד כובש, - ומדין מעבד, תלוי במח' הנ"ל בגדר מעבד.

ירקות שאין דרך לכובשן, מדין כובש מותר, - ומדין מעבד, א' תלוי במח' הנ"ל בגדר מעבד, ב' תלוי במח' הפרמ"ג והמג"א הגר"ז, ולפי חידושו של הפרמ"ג יהיה מותר.

(למשל, עגבניה וכד' - לכאורה תלוי ברש"י וברמב"ם, ולרמב"ם יהיה מותר, ואף לרש"י יהיה תלוי מהו גדר מעבד ויהיה תלוי במח' השבו"י והמג"א, לשבו"י דרק במינים שהם חריפים או מרים יש דין מעבד יהיה מותר, ולשאר אחרונים שאסרו מלפפון יהיה אסור, אולם אף לדעות אילו יש את דעת הפרמ"ג דס"ל כשאין דרך לכובש מותר ולא חוששים למעבד).

לתת מלח על חסה

יש לדון האם המלח בחסה לכ"ע נחשב מעבד, דממתק מרירותו, או דהמלח נחשב רק דמהני לחסה ויהיה תלוי במח' הנ"ל ולמ"א יהיה אסור ולשבו"י יהיה מותר,

היתר זה וצ"ע, וע' בערוה"ש, וצ"ל שהשמן מחליש כח המלח ואין נראה ככובש כ"כ, ואח"כ מצאתי בקצות השלחן קכח'ג' שעמד בזה וביאר שכיון שנותן שמן מיד אי"ז ככובש דמיד מחליש כח המלח.

לתת מלח על סלט ירקות בשבת

סלט המורכב מעגבניות ומלפפונים האם מותר לתת בו מלח בשבת, לענין העגבניה אין בה דין כובש היות ואין דרך לכובשה, ודין מעבד תלוי בהנ"ל ולשבו"י יש להקל, וכן לפרמ"ג וכ"כ המ"ב יש להקל, אולם לענין המלפפון המ"ב החמיר, וא"כ יל"ע האם מותר לתת מלח על סלט,

יש מקילים בזה משום שלא עושים מלפפון כבוש מחתיכות מלפפון אלא ממלפפונים שלמים. וצ"ע בסברא זו, ועוד יש להוכיח שאין נ"מ בין שלימים לחתוכים, ממה שמובא בכה"ח (ס"ק י"ט) בענין הצנן שנחתך דק דק שאין למולחו מעיקר הדין.

ויש מקילים במלפפון ללא קליפה מכיון שאין עושים כבוש ממלפפון ללא קליפה, (אך היתר זה לא מועיל לפלפלים) וצ"ע דלכאורה הכלל הוא שכל שבמינו נכבש אסור למולחו כדרכו.

סלט ירקות אשר רובו עשוי מירקות שאין דרך לכובשם ולמולחם, יש שכתבו להתיר דלא נראה כמעבד ולא גזרו בזה, ויש שהחמירו.

ולכן טוב לתת בסלט שמן מיד, ויותר טוב לתת קודם השמן ובכה"ג אין עיבוד וכבישה וכמשנ"ת דאין בזה דרך כבישה.

באמת במג"א ס"ק ז' ומ"ב ס"ק י"ד אסרו לתת מלח על חסה ורק כשנותן השמן עליהם תיכף מותר דמחליש כח המלח, ובשבו"י נראה להתיר לתת מלח על חסה דאין בזה מעבד, אולם בנהר שלום ס"ק ג' נראה שס"ל שמלח בחסה יהיה אסור דהו"ל מעבד דמתקן מרירותה, דכתב חסה אין דרכו לכבוש, ומ"מ מתקן מרירותה הו"ל מתקן ומעבד דומיא דצנן, לכאורה למש"כ המ"ב בשם הפרמ"ג דדבר שאין דרכו לכבוש שרי, היה לנו להתיר חסה, וצ"ע דהמ"ב ס"ק יד' כתב לאסור, וע' שעה"צ ס"ק טו', "ומה שהביא מגן אברהם בשם שלטי גבורים להתיר בשלאטי"ן, היינו כשנותן השמן עליהם תיכף, וכן משמע בתוספות שבת ובשאר אחרונים דלא פליגי, והבאר היטב לא ירד לזה",

ואולי אפ"ל אם נימא דחסה נחשב מעבד גמור דממתק מרירותו, אפשר דבכה"ג לא היקל המ"ב בדבר שאין דרכו לכבוש דשרי, ומ"מ צ"ע דנראה במ"ב שהיקל בכ"ג.

נתינת שמן

יש היתר נוסף שהובא בפוסקים נתינת שמן, וכתבו האחרונים ט"ז ס"ק א', מג"א ס"ק ו', ס"ק ז' גר"ז סעי' ד', ח"א כלל ל"ב סעי' י"א דאפשר לתת השמן אפילו אחר המלח כיון שנותן תיכף בתוכן שמן מחליש כח המלח, כ"כ המ"ב ס"ק י"ד, "אם שופכין שם שמן תיכף שהשמן מחליש כח המלח", ומ"מ יש שכתבו שעדיף לכתחילה לתת את השמן קודם המלח.

ולכאורה יל"ע להבנת הרמב"ם שנראה ככובש, מה מהני נתינת שמן לזה מה השמן מגרע בכבישת הירק, ולכאורה מוכח שמהני נתינת שמן, ולא נראה שהרמב"ם חולק על

הפרשה המחכימה

פירושים מבית 'הפרשה המחכימה' - אוצר מופלא של לקחים מעשיים ואקטואליים מהפרשה חג השבועות ופרשת נשא התש"פ גליון 126

לחג השבועות

התחזקות בתורה

שאלה: מהי העוצמה שתגרום לאדם שלא יתראש בתורה?

א. התוספות (מגילה לא: ד"ה קלות) כתבו שסידרו לקרוא בתורה את 'פרשת במדבר' קודם 'חג השבועות'¹, כדי שלא להסמיך את הקלות שב'פרשת בחוקות' ל'חג העצרת' שדנים בו על פירות האילן, עד כאן דבריהם. **אמנם** השפת אמת² ביאר את הסמיכות ששבת זו של 'במדבר' היא הכנה למתן תורה, שכמו המדבר שאין בו שום התנשאות, לא עץ ולא בנין וניתן לדרוך על כל מקום שבו, וכך צריכים ישראל לבטל את מידת הגאווה כתנאי לקבלת התורה³, וסגולה מיוחדת גם בשבת עצמה שבכוחה לאחד את כלל ישראל מאחר ושובתים ממלאכה שהיא מקור לקנאה ותחרות, ואף אחדות ישראל היא תנאי לקבלת התורה שנאמר (שמות יט, ב) "ויחן שם ישראל" – כאיש אחד בלב אחד (ויק"ר ט, ט. איכ"ר הקדמה כ, מכילתא בחדש א, ובסוף מסכת דרך ארץ זוטא פרק השלום, פרק ה. ובשמות שם 'אחדות לצורך התורה' הרחבנו).

אמנם מאידך צריך להיזהר שלא תהיה לאדם 'ענוה פסולה', אלא אדרבה יקיים בעצמו (דברי הימים ב' יז, ו) "ויגבה לבו בדרכי השם", וכפי שדרש הגר"מ פיינשטיין זצ"ל (דרש משה' כאן) בענין זה עצמו, ש'פרשת במדבר' נסמכה ל'חג השבועות', כדי להוציא מדעת המתרשלים ללמוד, בחושבם שלא יגיעו למדרגה גדולה בתורה. ומבואר (כמו שהבאנו בשמות ל, יב 'גבוהת הלב הנצרכת בשמו') שמה שנאמר במנין בני ישראל בלשון "שאו", כי בזה מתנשא כל אחד ממדרגתו, בראותו שהוא שוה להימנות באותו המספר ממש שמונים את הגדול, כי שניהם נמנים רק לאחד, וממילא גם הוא יכול לבוא למדרגה גבוהה כמו אותו הגדול, עיין שם. ולכן קודם 'חג השבועות' שהוא חג 'מתן תורה' קוראים ב'פרשת

במדבר' שהוא 'פרשת הפקודים' הנאמר בלשון נשיאות, להורות שבאופן זה יכול לקבל התורה וללמדה.

הרי שאסור לאדם להתרשל בטענה שאין לו כבר סיכוי להגיע לדרגה מספיקה להיות גדול הדור וכו', ויש הרבה שלא מתעלים, כי אומרים כן. אבל התשובה לכך: ראשית, מנין שלא יצא גדול הדור, הרי גם גדול הדור בעצמו בהתחלה היו לו קשיים ונסיונות (כמו שהבאנו במקום אחר בשם הפחד יצחק). ועוד גם אם לא יצא גדול הדור המפורסם לכולם, וכי המטרה לצאת גדול הדור, הלא המטרה היא 'לעשות רצון בוראנו' ולמלא כל אחד את התפקיד שלו, ולשאוף 'להיות עמלים בתורה' (כמו שנתבאר בויקרא כו, ג 'השאפה – עמל התורה'). **ובפרט** שכל אדם יכול להיות גדול הדור במעלתו המיוחדת לו, כמבואר במהרש"א (בבא בתרא עה.) 'ש'לכל צדיק יש מעלה ומדרגה באיזו מצוה שאינה בחבירו', ובדברי רבי צדוק הכהן מלובלין (דברי סופרים, ליקוטי סופרים, ספר יחושע ד"ה ואמר) 'שכל אחד יש לו מדרגה מיוחדת שאין חבירו משתתף בה, וכל נפש פרטי מ'ישראל יש לו כח מיוחד שהוא מתייחד בו ומתעלה בו על כולם' (וכפי שהרחבנו בויקרא א, א 'תפקיד מיוחד לכל אחד, ובעוד מקומות). וגם אם יכול ללמוד רק מעט, כבר הרחבנו (בסוף דברים ח"ג, קהלת ז, טז-יז 'מעלת הקצת ברוחניות') שברוחניות גם קצת הוא הרבה מאוד. בפרט אם היטיב להכיר את תפקידו האישי ואת המעלה המיוחדת שבו (כדלעיל באות ג), **יפתח** את אותה המעלה וישקיע בה את כוחו, וכך יפרח ויגדל לאילנא רבבא.

תשובה: יש מתרשלים בתורה בסוגרם שממילא לא יצאו גדולים, אבל צריך לדעת שעל כל אחד מיועד תפקיד מיוחד רק לו אם ינצל את כוחותיו, ובכך יגיע להיות גדול הדור ומיוחד הדור באותו התפקיד.

פרשת נשא

מעלת היחוס

שאלה: האם ישנה חשיבות ליחוס אבות?

ב. במדבר ה, כב: "נשא את ראש בני גרשון גם הם לבית אבותם למשפחותם". קשה, מדוע אצל כל שאר השבטים ובני קהת אמר (כדלהלן בהערה 3) בתחילה "למשפחותם" ואחר כך "לבית אבותם", ואילו אצל בני גרשון נאמר כאן "לבית אבותם" תחילה. אלא משום שאמר רבי פרנך בשם רבי יוחנן (בבא מציעא פה.) "כל שהוא תלמיד חכם ובנו תלמיד חכם ובן בנו תלמיד חכם, שוב אין תורה פוסקת מזרעו לעולם".

¹ וכן הוא בומננו שרוב השנים חג השבועות חל בין פרשת במדבר לפרשת נשא, ורק לפעמים בשנה מעוברת חל לאחר פרשת נשא.

² וזהו ששנינו (דרך ארץ זוטא פרק ח) דרי רך כקנה שרוח נושבת בו לכל רוח שתוצה, שאין התורה מתקיימת אלא במי שרוחו נמוכה עליו. למה נמשלה התורה? למים, לומר לך, מה דרכו של מים אינן הולכים למקום גבוה אלא למקום נמוך, כך אין התורה מתקיימת אלא במי שרוחו נמוכה עליו. וכן אמרו בגמרא (תענית ז.) למה נמשלו דברי תורה? למים, ככתוב (ישעיה נה, א) "הוי כל צמא לכו למים", לומר לך מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפילה, ורבים מאמרי חז"ל שהתורה נמצאת רק אצל הענוים (ובשמות כה, י' ענה לצורך התורה' הוספנו).

כל הזכויות שמורות. טל' 02-5864229 דוא"ל: BH5864229@GMAIL.COM המעוניין לקבל עלון כל שבוע במייל, ישלח למייל

וכתב ב'מאור ושמש' (ד"ה וידבר) "הבטחה זו אינו אלא למי שדורך בעקבי אבותיו ואוחז דרכם בקודש לילך גם הוא בדרכי תורה ועבודה, ומבקש להתעזר בזכות אבותיו שגיגעו מעשיו למעשי אבותיו, הקדוש ברוך הוא מאיר (את) עיניו במאור תורה בזכות אבותיו, אבל אם הוא אינו מייגע (את) עצמו כלל – לא יועיל לו זכות אבותיו כלל, כמאמר חז"ל (מגילה 1): 'לא יגעתי ומצאתי – אל תאמין'...

והחילוק בין מי שיש לו שלשלת היוחסין לבין שאר האנשים שאינם מיוחסים הוא, שמי שאבותיו לא היו צדיקים, צריך לעבוד עבודה ועבודה משא בשקידה רבה, ועל ידי זה יוכל לבא להשיג השגות התורה וקדושה עליונה. ואילו מי שיש לו שלשלת היוחסין, זכות אבותיו עומדת שלא יצטרך לעבוד כל כך, ויוכל להשיג בנקל יותר משאר אנשים, אך אף על פי כן, בלא שום יגיעה – אי אפשר לו להשיג שום דבר... ודרך האמיתי הוא, הגם שהוא מיוחס גדול – לא יבטח על זכות אבותיו כלל, רק יתאזר כגיבור חלציו ויתאמץ לעבוד עבודת הקודש בשקידה רבה, עד אשר ישיג מעצמותו בלתי זכות אבות. **לכן** אצל בני קהת נאמר בתחילה 'למשפחותם', להורות (כ"י) הגם שהיו מיוחסים משלשה דורות (של) קהת לוי יעקב, (בכל זאת) לא בטחו בזכותם רק כינסו עצמם משפחות משפחות לעבוד עבודת הקודש וקדושתם אשר השיגו היתה על ידי עבודתם ולא על ידי זכות אבות. אבל בני גרשון, אותה הקדושה שהיתה להם מאביהם שהיה בכור קדוש מרחם, אי אפשר להשיג על ידי עבודתו, כי אפילו אם יעבוד על זה כל ימיו – לא יהיה בכור, (וקדושה זו) לא היה להם אלא מצד אביהם ולא מצד עבודתם, לכך נאמר בהם תחילה 'לבית אבותם', אבל בבני קהת יכול להיות שכל קדושתם לא היה אלא מצד עבודתם כנזכר, לכן כתוב 'למשפחותם' תחילה כנזכר³.

ואמרו חז"ל (תנחומא פרשת ויקהל, ח) "למה ניתנה התורה במדבר? לומר (לך), מה המדבר מופקר לכל בני אדם, אף דברי תורה מופקדין לכל מי שירצה ללמוד, שלא יהא אדם אומר: אני בן תורה, ותורה נתונה לי ולאבותי, ואתה ואבותיך לא הייתם בני תורה, אלא אבותיך גרים היו. לכך כתוב (דברים לג, ד) 'מורשה קהלת יעקב', לכל מי שמתקהל ביעקב, אפילו הגרים שעוסקין בתורה, שקולים הם כמו כהן גדול".

וכן מסופר בגמרא (מנחות נג.) שפעם אחת אמרו התלמידים לרב פרידא: רבי עזרא נכדו של רבי אבטולס, ודור עשירי

³ **ובאמת** ב"ח מקומות הזכיר "למשפחותם לבית אבותם", כדלהלן: בבני ישראל (לעיל א, ב), ראובן (פסוק כ), שמעון (פסוק כב), גד (פסוק כד), יהודה (פסוק כו), יששכר (פסוק כח), זבולון (פסוק לו), אפרים (פסוק לב), מנשה (פסוק לד), בנימין (פסוק לו), דן (פסוק לח), אשר (פסוק מ), נפתלי (פסוק מג), קהת ומררי (ג, יט-כ), קהת (ה, ב), מררי (שם פסוק כט), בני לוי (פסוק מ) ומררי (פסוק מב). ואילו פעמיים הזכיר "לבית אבותם למשפחותם", אצל בני לוי (ג, טו) ואצל גרשון (ה, כב). נמצא שאמת כדבריו שאצל כולם נאמר "למשפחותם לבית אבותם" חוץ מגרשון שנאמר בו "לבית אבותם למשפחותם", (ונח שבבני לוי נזכר זאת, יש לומר משום שיש בהם גם את קהת ומררי שיש בהם מעלת היחוס, וגם את גרשון שיש בו מעלת הבכורה. ועוד שלגרשון עצמו ישנו גם את מעלת הבכורה, וגם את מעלת היחוס הכללי). אבל עדיין יש לעיין למה גם בראובן או ביזספ שהיו בהם את מעלת הבכורה, לא הזכיר בהם "לבית אבותם למשפחותם". ומה שחלקן (כו, ב) אמר רק "לבית אבותם" ולא "למשפחותם" כמו למעלה (א, ב), פירש הבעל הטורים לפי שאמר בכל אחד משפת התנוכי, משפת הפלואי, וכן בכלים).

לעזרא הסופר עומד בשער ומבקש ללמוד תורה, השיבם רבי פרידא בפליאה: מדוע אתם משבחים כל כך את יחוסו, הלא ממה נפשך הוא, אם הוא בן תורה (בר אוריין), אם כן גם אם אינו יחסן הרי זה טוב, ואם הוא גם בן תורה וגם יחסן (בר אבהו) גם זה טוב (ורוב האחרונים גורסים 'גם זה טוב וטוב', והיינו כי בודאי מעלת התלמיד חכם כשהוא גם יחסן הוא טוב יותר), אבל אם אתם משבחים אותו רק על יחוסו הגם שאינו בן תורה, אדרבה יחוסו הוא רק חסרון עבורו וראוי שתאכלנו האש (משום שאינו בן תורה כאבותיו, מדרש"א וקרא אורה).

ואמרו בגמרא (נדרים פא.): "ומפני מה אין מצויין תלמידי חכמים לצאת תלמידי חכמים מבניהן (שעל הרוב אינם בני תורה)? אמר רב יוסף שלא יאמרו תורה ירושה היא להם (שמחמת זה לא ילמדו תורה מאחר שהם סומכים שירושה היא להם)". ומבואר שדוקא אצל תלמידי חכמים לא מצוי שיצאו בניהם תלמידי חכמים, כדי שלא יאמרו שהתורה עוברת בירושה, אלא ידעו שכדי להיות תלמיד חכם צריך לעבוד על כך עבודה עצמית ללא קשר להורים. **ובגמרא** (בבא מציעא פה.) "אמר רבי פרנך אמר רבי יוחנן כל שהוא תלמיד חכם ובנו תלמיד חכם ובן בנו תלמיד חכם שוב אין תורה פוסקת מזרעו לעולם, שנאמר (ישעיה נט, כא) 'ואני זאת בריתי וגו' לא ימוש מפיד ומפי זרע ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם', מה כוונת הכתוב 'אמר השם', שאומר הקדוש ברוך הוא: אני ערב לך בדבר זה, מאי 'מעתה ועד עולם' אמר רבי ירמיה מכאן ואילך תורה מחזרת על אכסניא שלה". **וקשה**, שמצינו דורות של תלמידי חכמים, שנפסק מהם התורה ובניהם לא היו חכמים, ובספר חסידים (סימן קנ) תירץ שזה משום שנישאו למשפחות שאינם תלמידי חכמים או שאינם יראי שמים וחסידים⁴. אבל רוב המפרשים תירצו כי הגם שאמרו שתורה מחזרת על אכסניא שלה, אין הכוונה שיזכו לתורה בלא עמל, כי לעולם לא שייך לזכות בתורה ללא עמל ויגיעה עצמית, רק הכוונה שנוחה להם יותר לזכות בה, אבל גם כשהתורה מחזרת ודופקת על האכסניא, אם לא יפתח לה את הדלת (שזה רומז על היגיעה העצמית), לא תוכל התורה להכנס אצלו.

וכן הארכנו להלן (דברים ח"א ה, יט 'תורה בירושה') שהתורה אינה עוברת בירושה, וגם מי שבא ממשפחה שאינה מיוחסת, בכוחו לגדול בתורה. ולהיפך, אפילו אם היו במשפחתו שלשה דורות של חכמים ושאר יחוס, אין מובטח לו הצלחה בתורה, כי הכל תלוי ביגיעה העצמית, רק שמי שהוא מיוחס, אם יעשה את חלקו, יהיה לו יותר בנקל לזכות בתורה. **נמצא** שמחד דוקא

⁴ זה לשונו "ואם תראה שלשה דורות ולמעלה זה אחר זה כולם תלמידי חכמים ואחר כך זרעם עמי הארץ, לא תאמר דברי חכמים בטלים, שאמרו (נדרים שם) על הפסוק (ישעיה נט, כא) 'לא ימוש מפיד ומפי זרעך ומפי זרע', שוב לא יפסקו התורה מהם, שהרי נתחנתו במשפחה שאין דינם להיות עמהם תלמידי חכמים, ואמרו חכמים (בבא בתרא ק.) 'רוב בני דומים לאחי האם', לפיכך בניהם עמי הארץ. כיוצא בזה ליראי אלקים וחסידים, שנאמר (קהלת ה, יב) 'והחוט המושלש לא במהרה ינתק' (וכאומרם שם נט.), ואם תראה שפוסק בדרך רביעי יראי השמים וחסידים, בידוע שנתחנתו במי שאין דינם להתחתן, כגון שאינו ירא שמים וחסיד ולפיכך אותו הדור כך. ולכן יתפלל האדם על עצמו ועל זרעו ועל זרע זרעו בכל יום לזוגם ביוזג יראת שמים עם תורה וגמילות חסדים, כי על שלשתן נאמר 'והחוט המושלש לא במהרה ינתק' (בקיודשין מ: אמרו זאת על מקרא, משע ודרך ארץ, ואולי הוא גם כנגד הנזכר ירא, תורה ומו"ח), ושלוש תיבות הללו שוות בגימטריה, יראת, תורה, גמילות חסדים (שהגימטריה של כל אחת מהם הוא תר"א, ועיין בבבית עולם שם)".

מי שאין לו 'יחוס' יש לו סיכוי גדול לגדול ולפרוח בתורה, כדי שלא יאמרו שהתורה עוברת בירושה כנ"ל. ומאידך מי שיש לו זכות אבות ויחוס עליהם, אם ירח מצד עצמו וייגע בתורה, יוכל להשיג השגות גבוהות ונכבדות. תשובה: יחוס אבות אינה מעלה מצד עצמה, אלא למי שעמל בתורה שזה מוסיף על מעלתו.

הכרת התפקיד האישי

שאלה: מהי החשיבות לאדם שיכיר את תפקידו האישי?

ג. במדבר ה, מט: "איש איש על עבודתו ועל משיאו". כיוצא בזה כתוב לעיל (פסוק יט) "ושמו אותם איש איש על עבודתו ואל משאו". וכן כתוב בתורה כמה פעמים "והזר הקרב יומת". ומבואר בגמרא (ערכין יא:) שכהן העובד בעבודת לוי, ולוי העובד בעבודת כהן חייבים מיתה בידי שמים (ולענין הלכה: כהן שעובד בעבודת לוי, להרמב"ם כלי המקדש אינו במיתה אלא באזהרה כמבואר בספרי, ולהראב"ד הוא במיתה כפשוטו הגמרא), ונחלקו לגבי לוי שעבד במלאכת חבירו כגון משורר (שתפקידו לשיר) ששיער (והגויף דלתות ההיכל) או להיפך, האם הוא במיתה (וכמו שפסק הרמב"ם בהל' יא) או באזהרה לאו. ואפילו אם רק מסייע לו באמצע עבודתו, אסור מדרבנן. ובגמרא הביאו על כך "מעשה ברבי יהושע בר חנניה שהלך לסייע בהגפת דלתות אצל רבי יוחנן בן גודגא, אמר לו: בני, חזור לאחוריקי! שאתה מן המשוררים ולא מן המשווערים". ובגמרא (שבת לא.) מבואר שהפסוק הזה של "והזר הקרב יומת" נאמר אפילו על דוד מלך ישראל⁵.

ומוכח שאפילו שעבודת חבירו עובדת קודש היא, ויש לו בכך מצוה ושכר גדול, בכל זאת, עליו לא מוטל עבודה זו, ואם יעשנה – יענש. ויש ללמוד מכך, שעל כל אחד לדעת את תפקידו המיוחד בעבודת ה', ולעשות רק אותה, וממילא לא יחקה ויעשה תפקידים של אחרים, כי בכך אפילו אם יעשה עבודת הקודש, אבל אם אין זו עבודה 'שלו', הרי הוא דומה חלילה למשורר ששיער שחייב מיתה, מחמת שעזב את עבודתו והלך לעבודת חבירו. וכן פירש הרקאנטי (ב, יב) שאין לכהנים וללויים לעבוד זה בזה, משום שלכל אחד יש עבודה המיוחדת לו לפי מידתו⁶. ולא זו בלבד, אלא אפילו אם תפקיד חבירו

משובח ממנו, גם כן אין לו לעזוב אם אינו מעמיד אדם אחר המתאים לתפקיד במקומו, וכמו המעשה בעסקן אחד שרצה להסתלק מתפקידו כדי לעסוק בתורה בהתמדה ללא הפרעה, והגרי"ח זוננפלד זצ"ל אמר לו ש'משורר ששיער חייב מיתה' (ערכין יא), ומאחר שהוא מצליח בתפקידו כעסקן, אין לו לעזוב את תפקידו, כל עוד שלא ימצא אחר תחתיו המוכשר כמותו ממש⁷. ונמצא שבתפקיד ציבורי זולת מה שהתפקיד משועבד לו, גם הוא משועבד לתפקיד ואינו יכול להסתלק מתפקידו. ויש לדעת שלפעמים הקדוש ברוך הוא נותן לעסקן אריכות ימים או חיי שלווה רק כדי שיוכל להמשיך בתפקידו, ואם הוא מסתלק מתפקידו הרי הוא עלול להפסיד את חייו, או לקבל טרדות שיפריעוהו ממנוחתו (הגר"מ שטרנבוך שליט"א, כמו שהבאנו בויקרא ו, טו 'בחובת העסקנים').

כיוצא בזה מסופר על אדם עשיר בעיר בריסק, שידו היתה קפוצה ולבו אטום לשועת העניים. דברי גבאי הצדקה נפלו על אזניים ערלות, והם ביקשו מרב העיר – בעל בית הלוי זצ"ל שיוכיחנו, כי רבים העניים המשוועים לעזרה ובידו להושיעם. ברם, הרב ידע כי 'כשם שמצוה לומר דבר הנשמע, כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע', ולכן המתין הוא לשעת הכושר. והנה בליל יום הכיפורים לאחר התפילה פנו רוב המתפללים לביתם, רק כמה לומדים התכוננו לליל שימורים של לימוד תורה על עלות השחר, רגילים הם ללילות גדושי תורה, שלא יגרעו מעירנותם בתפילות היום הקדוש למחרת. ביניהם, קבע גם העשיר את מושבו, התכונן הוא לליל שימורים של אמירת תהלים כדי לזכות בדין ביום הכיפורים. הרב פנה אליו ונכנס עמו בשיחה: כלום רגיל אתה בנדודי שינה, ומדוע אינך סר לישון על יצועך? הלה השיב בשלילה, אך מה יעשה ומורא הדין עליו, ואמירת תהלים מעכבת את הפורענות! אמור לי – התעניין הרב, הן בקי אתה בהוויות העולם, מה דינו של חייל העורק למחנה האויב בעת מלחמה? מציבים אותו מול כיתת יורים – השיב הלה. כך נאה וכך יאהו הצהיר הרב. ואם עורק הוא ושב לביתו? אין כל הבדל – ענה העשיר, עריקה אינה נסלחת. ומה עם נשאר במסגרת הצבא, אלא שעבר על דעת עצמו מגדוד לגדוד, מחיל פרשים לחיל האספקה? שאל הרב. גם זו עריקה – פסק העשיר. בשעת מלחמה, דינה מוות ביריה, הן לא יתכן שכל חייל יבחר לו גדוד כראות עיניו.

מעניין – השיב הרב. היודע אתה מדוע שאלתי זאת? הן מחר יום הדין, וכולנו עומדים למשפט. כולנו רוצים לזכות בדין ולמתקו. ממרום העניקו לנו את הדרכים לכך, לתלמידי חכמים

⁵. וכך כתב בספר החינוך (מצוה שפט) "שלא יתעסקו הלויים בעבודת הכהנים, ולא הכהנים בעסק הלויים, אלא כל אחד יעשה את מלאכתו המיוחדת לו, ככתוב "איש על עבודתו ואל משאו". ואפילו שביקש רבי יהושע בן חנניה לסייע לרבי יוחנן בן גודגא בהגפת דלתות, אמר לו: חזור לאחוריקי, שכבר אתה מתחייב בנפשך, שאני מן השוערים ואתה מן המשוררים, הרי נתבאר שכל לוי שיעשה במקדש שלא מלאכתו המיוחדת לו חייב מיתה בידי שמים".

⁶. וזהו שאמרו (תולין כד.) שבני לוי נפסלים מלשיר בשנים ואינם יכולים לעבוד אלא מגיל שלשים עד חמישים, משום שזה הזמן שהכח והאש גובר עליהם (ומתקיים בהם מית הדין), ולכן אמרו שם שפסול זה הוא רק באוהל מועד שבמדבר, אבל בשילה ובית עולמים אינם נפסלים אלא בקול, כי רק במדבר היו בכח מידת הדין, (ואין להגבירו יותר מדאי). וזהו הסוד שנצטוו הכהנים שלא להתערב בעבודת הלויים והלויים בעבודת הכהנים, כי מידותיהן חלוקים (וכמו שזכרנו בספר 'קצה החכמה' שהכונים הם במידת החסד, הלויים במידת הדין), וכעין מה שאמרו בירושלמי (שבת יב, א) על הפסוק (שמות כו, ב) "הקיימות את המשכן כמשפטו", וכי יש משפט לעצים, אלא שהקדש שזכה להינתן בצפון ינתן שם ולא בדרום, והקדש שזכה להינתן בדרום ינתן שם ולא בצפון, (ומזן יותר המשל שהרי צפון הוא

כנגד מידת הגבורה הדין חוגגת הלוי, ואילו דרום הוא כנגד התכונה והחסד חוגגת הכהן), עכ"ד. ומוכח שאפילו עצים שהיו במקום מסויים, אין להניחם במקום השני.
⁷. אף שלגבי עבודת המקדש אסור לעזוב את עבודתו גם אם עזב לעבודה חשובה יותר וכדומה, כי מלבד החסרון במה שעובד אצל חבירו עבודה אחרת מעבודתו, עוד יש חסרון אפילו כשעובד באותה עבודה אצל חבירו, במה שעזב את עבודתו ומזלזל בה (כמו שהרחבנו במשכן שילה שם כוללעיל בזה) שגיאות חסידות אינה מגדלת). אמנם משם למדנו רק את הרעיון שאין לעזוב בחינם את תפקיד הקודש שלו, אבל סבר הגרי"ח ז"ל שמכל מקום כאשר רוצה להתעלות ולהשקיע יותר בלימוד התורה, אם מוצא אדם אחר שישימש בתפקיד במקומו, מותר.

העניקו כוחות לימוד בלתי גידלים, כושר ריכוז ועירנות. הם ערים כל הלילה ולומדים, ומחר יהיו עירניים ויתפללו ברגש. לך נתנו מן השמים עושר, להטיב בו עם העניים והאביונים, ולהרבות במעשי צדקה וחסד. מחר יפתחו את פנקסך ויסקרו את מעשיך, ומה ימצאו? שערכת מגדוד לגדוד... במקום להרבות בצדקה ובהחזקת תורה, היית נעור כל הלילה ועסקת בתורה... שמע לקולי, אם רצונך לזכות במשפט – קבל עתה על עצמך לפתוח יד לצרכי צדקה וחסד, ועלה על יצועך...

מסופר שפעם היה נהג אוטובוס שעל פי הוראת המנהל היה עליו לנסוע בכל יום מבני ברק למושב תפרח בדרום ארץ ישראל, בכל יום שסיים את תפקידו וחזר לבני ברק, היה עובר אצל המנהל ומסר לו את שקית הכסף ששילמו לו נוסעיו המועטים. פעם אחת הוא נתמלא קנאה ברעהו שעליו הוטל לנסוע כל יום לירושלים, ובדרך זו רבים הנוסעים ולכן הוא מביא למנהל בכל יום סכום גדול לעומתו שמביא סכום מועט. קם ועשה מעשה, למחרת במקום לנסוע לתפרח הוא נסע לירושלים, כשנוסעים רבים מצטרפים אליו, לעת ערב כשהלך למנהל, נתן לו הפעם סכום גדול מאוד. **תמוה** המנהל: וכי נערכה היום בתפרח איזו חתונה לאחד האדמורי"ם או אחד מראשי הישיבה, שכל כך נתרבו הנוסעים היום. ענה הנהג: מאחר שרציתי לרצותך, לכן מצאתי עצות בנפשי לנסוע אף אני לירושלים וכך אמלא את אוצרותיך בממון רב. כעס עליו המנהל ואמר לו: אינך מבין שיש לנו מספיק עובדים העושים את דרכם לירושלים, ואם היה נצרך עוד אוטובוס לירושלים, כבר הייתי שולחו, אלא שבכדי שנצליח בעבודתנו – לשרת את כל הציבור, עלינו להעמיד אוטובוס גם לאנשי תפרח, שגם בידם תהיה האפשרות להגיע לביתם, וזה התפקיד שניתן לך, ומדוע נסעת לדרך אחרת שלא נתבקשת בה כלל. כך החושב שה' חפץ בכמות מעשיו ואינו מבין שאין הקדוש ברוך הוא דורש ממנו שיעבדהו אלא לפי השליחות שנועדה לו, ואין לו לנסות להעפיל למדרגות שאינם לפי כוחותיו.

ועל המשגיח בסלבודקא הגה"צ רבי משה טיקוצ'נסקי זצ"ל מסופר שהסתובב כהרגלו בין שורות הבחורים בישיבה כדי לבדוק בסקירה אחת את היושבים אם נמצאים ועוסקים בתורה כראוי. והנה בחור אחד הידוע במעשי קונדס, קם ועשה מעשה, הוא הלך בחוצפתו בצד השני והסתובב באיטיות בין שורות הבחורים שמעבר השני של בית המדרש. הבחורים ששמו לב לכך, רצו לראות כיצד המשגיח יגיב על כך, ואם יעשה כבר סוף לחוצפתו של אותו בחור. אך לתדהמתם כשהבחין בזה המשגיח, הוא סיים את השורה שהיה בה ופסע באיטיות לעברו, כשניגש אליו אמר לו: הגמרא דורשת מן הפוסקים כי משורר מבני הלויים ששיער חייב מיתה, ולכאורה מה עשה אותו לוי, הרי הוא רק רצה להחליף את עבודתו לדבר אחר, אלא מוכח שכל אחד צריך ליישם את תפקידו. אף אתה בני, חזור בך, שאתה מן המשוררים ולא מן השוערים, כל אחד צריך ליישם את תפקידו, אתה צריך לשורר וללמוד בתורה, ויש אחרים שמוטל עליהם תפקיד המשוערים לשמור על בית המדרש.

צריך להיזהר אתה בכך, שכן משורר ששיער חייב מיתה. הבחור שהבין את משמעות הדברים, שב מיד למקומו ולא חזר לתעלוליו⁸. **וכך** צריך לדעת כל בחור בישיבה או אברך בכלל, בשעה שהוא לומד ב'סדר' – הוא נמצא במשמרתו, כפירוש רש"י (לעיל ג, ט) "כל מינוי שהאדם ממונה עליו ומוטל עליו לעשותו, קרוי 'משמרת' בכל המקרא, ובלשון משנה..."⁹, וכיון שמוטל עליו כעת ללמוד בסדר, אם כן הוא במשמרתו, ואין לו לצאת באמצע המשמרת לדברים של מה בכך...

ומסופר על הג"ר נפתלי אמסטרדם זצ"ל (דעת חכמה ומסר מהגה"צ רבי ירוחם ממיר ח"ב עמ' קעג) שאמר פעם בפורים לרבו רבי ישראל סלנטר זצ"ל: אילו היו לי את המידות הטובות של רבינו (ר' ישראל), לבו של היסוד ושורש העבודה, וראשו של השאגת אריה, אז הייתי יכול לעבוד את ה' יתברך. השיבו רבי ישראל: נפתלי! בראש שלך, בלב שלך ובמידות שלך, כך תצמח ותעלה להיות עובד ה' באמת. אין לחקות סתם את הזולת במעשיו, כל אחד יש לו מיוחדות וצריך לעבוד את ה' כפי יכולתו, וכפי הכוחות המיוחדים שלו. **וכבר** הרחבנו פעמים רבות שלכל יהודי ישנה מיוחדות מסויימת שאינה קיימת בחבירו, ועליו להשתדל בה כפי כוחו, וכך יזכה להשלים תפקידו כראוי ולבא לעולם האמת שמח ומאושר. וכן הבאנו (דברים ח"ב כ, ה' חינוך הנער – כפי מה שהוא) שעל המחנך וההורים לדעת ולהבחין בטבע הילד ויכולותיו, ולנסות להנכו לפי הכוחות השייכים אליו, ואם ינסה בדרך אחרת – לא רק שלא יעזור לו אלא גם לקלקלו.

וכמו שיש חלוקה והבדל תפקידים בין האנשים, ישנו גם חילוק בין הגברים לנשים, וכמו שכתבנו להלן (דברים ח"ג לא, יב 'דיעת חלוקת התפקידים') שתפקיד האשה בדרך כלל לטפל בצרכי הבית ובילדים, ולא זו בלבד שאין לה להרגיש בכך פחיתות כבוד, אלא אדרבה עליה להיות גאה שמבצעת את תפקידה כיאות, ואם חלילה מנסה היא להשתמט מזה, הרי היא כעריק המועל בתפקידו.

גם מתן תורה היה לפי כוחו של כל אחד, כמו שאמרו חז"ל (שמו"ר כט, א) "אילו היה כתוב 'קול ה' בכוחו' – לא היה העולם יכול לעמוד, אלא (נאמר בתהילים כט, ד) 'קול ה' בכח' – בכח של כל אחד ואחד; הבחורים לפי כוחו, והזקנים לפי כוחו, והקטנים לפי כוחו". וזה אחד מהדברים שלמדנו מהתקופה האחרונה שהיה כל אחד בביתו ובפחות לחץ חברתי, להכיר יותר את הכח המיוחד של כל אחד ואחד, ועליו לנווטו יותר ולפתחו לטובה. ובחובות הלכבות מביא שהמשתדל לנצל את כוחותיו, מביאים לו משמים עוד כוחות אשר לא הכירם בתחילה.

תשובה: לכל אחד נחוץ להכיר את תפקידו האישי, ולא יחקה ויכנס לתפקיד של אדם אחר, כי דוקא ההצלחה בתפקידו נחשבת הצלחה, אך אם עושה תפקיד של אחרים, הוא נועד לכשלון.

לרפואת אשתי החשובה לאה בת רחל, נא להתפלל ולהתחזק במה שאפשר

⁸ וכן הבאנו להלן (דברים ח"ב כב, ט-יא 'עידוב הסורים') שעל כל אדם לעבוד כפי המידה הראויה לו, ואחר שנקבע לאדם תפקיד מסויים אין לו לקחת עבודה ותפקיד שמיזעדים לאדם אחר.

נא לסייע לעלון ב'נדרים פלוס' עבור 'שבט אחים' – רמות פולין' (שלוחה 3044) בקטגוריה 'עלון הפרשה המחכימה'

לענין הלכה

הערות מעשיות בהל' יו"ט שחל בערב שבת

גליון 266

גליון זה מודפס לעורר לב המעיין בלבד ולא לסמוך עליו למעשה

טלטול הגפרור בעת הדלקת נרות

חומר איסור כיבוי ביו"ט

הקדמה: כתב השו"ע סי' תקיד סעי' א אסור לכבות דליקה ביו"ט ואפילו רואה ביתו שנשרף, אם אין שם סכנת נפשות. דמשום הפסד ממון לא הותר כבוי ביום טוב. וי"א דוקא אם אפשר להציל הקדירה בלא כיבוי, אבל אם אי אפשר להציל הקדירה בענין אחר רק שיכבה, מותר לכבות (רמ"א שם).

אם ישירף הבית לא יהיה לו מקום לאכול: ויפסיד סעודתו, מותר לכבות, אבל אם יש לו בית אחר לאכול שם אסור לכבות משום הפסד ממון (רמ"א שם).

בזמננו נוהגים להתיר: כתב המ"ב (סי"ק יב) דבזמן הזה שאנו שרויים בין הנכרים, ויש חשש סכנת נפשות, מותר לכבות אפילו בשבת וגם בארץ ישראל דעת החזון איש שמותר לכבות (ארחות רבינו ח"א עמ' קסד) שכיון שכתב הרמ"א שנוהגים להתיר, שייך הדבר בכל מקום וזמן. ועי' בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' קעז הי"ג) שבזמננו נוסף חשש סכנה במיכלי הגז שעלולים להתפוצץ והרי זה בכלל פיקוח נפש. וכן דעת הגר"נ קרליץ זצ"ל (חוט שני ח"ב פלי"ה סי"ק א אות א) דאם יש חשש של התפשטות הדליקה, מותר לחלל שבת כדי לכבותה.

ועכ"פ רואים את חומר האיסור כיבוי ביו"ט, שמשום הפסד ממון לבד אסור לכבות וכנ"ל. ולכן יש להיזהר בהנחת הגפרור שלא יהא פסיק רישא של כיבוי.

זהירות מחשש שריפה: כשמדליקים נרות שבת, יש להיזהר ביותר שלא להניח הנרות והגפרורים באופן שיש בזה חשש סכנה.

לזרוק הגפרור כדי שלא יכווה: עי' בחוט שני (יו"ט עמ' קיז) שדן בשאלה האם מותר לזרוק מידי גפרור דולק ביום טוב באופן שהוא פסיק רישא שיכבה אך אם לא יזרקנו מידי כעת הרי אצבעו תכוה, יש לדון אם מותר לו לזרוק כדי שלא יכווה. וכתב ונראה שבכה"ג מותר לו לזרוק אף שודאי יכבה על פי דברי הרמב"ן דכל הסרת כאב וצער חולי מכשירין הו"ו [מכשירי אוכל נפש].^נ

להניח הגפרור על דבר מוגבה

בגליון הקודם כתבנו דאולי עדיף להניח את הגפרור על דבר מוגבה (ראה בתמונה), שהרי אם יניח על דבר שטוח יכנס לחשש פסיק רישא של כיבוי. דחלק התחתון של הנר נכבה בפסיק רישא, כשמניחו על דבר שטוח. [והוה כמו לשפוך מים על חלק של השלהבת]. וכתב בסי' חוט שני יו"ט עמ' קטז "להניח גפרור דולק על גבי דבר שהוא פסיק רישא שיכבה ביום טוב אסור, אלא צריך להשיגה להניחו באופן שלא יהיה פסיק רישא שיכבה, וכגון להניח על גבי החריץ שבשיש וכיוצא ב.

וכן עי' בסי' יום טוב כהלכתו פי' יא העי' 136 דכתב לכאורה אסור להשכיב הגפרור על צלחת שווה דהרי מכבה חלק התחתון של

הגפרור וצ"ע.

ומאידך הגר"ש^ז אויערבך זצ"ל (בסי' מאורי אש ח"ב עמוד תפ וכן בשו"ת מנחת שלמה קמא סי' יב סעי' ד) כתב "איך מניחים ביו"ט על הקרקע פתילה או גפרור שהם דולקים ואין חוששים לזה שמכהים בכך את האור וגם מקטינים את השלהבות ועיין בביצה כ"ב ע"א תוד"ה אין [נכמדומה צ"ל ד"ה והמסתפק, דבדי"ה אין משמע שאסור וצ"ע] שזה היתר גמור ואין שום חיוב לעשות תחבולה אך להחזיק בהם עד הסוף, גם רגילין להדליק גפרור ביו"ט כשהשלהבת היא למטה והופכין אותו אח"כ או מישרים אותו אע"ג שמקטין בכך את השלהבת ומאחר את הכיבוי.

ובשש"כ כתב (פי' יג סעי' ה מהדו"ה) וז"ל "ביו"ט אסור לכבות אש בכל דרך שהוא וכו' על כן יזהר שלא לזרוק גפרור בווער, אלא יניחנה בזהירות באופן שיכבה מאליו (ובהע' מב) שם וגם כאשר מניחו - יזהר להניחו באופן שלא יכבה מיד.

גרם כבוי ביו"ט: עדיין יש לעיין משום גרם כיבוי. ומבואר במ"ב סי' תקיד סעי' ג **ובשער הציון** (סי"ק לא) דגרם כיבוי ביו"ט מותר, כל שאינו מעשה בגוף הדבר הדלוק. ולכן מותר להעמיד נר במקום שהרוח שולט כדי שיכבה, אבל אסור להעמידו שם אם כבר הרוח

מנשב (עי' להלן בענין מאוררים).

גרם כיבוי - לעשות מעשה בגוף הדבר הדולק: יש בזה ג' דעות: (1) עי' במ"ב לדעת השו"ע (שם סי"ק כ) דכתב דאע"ג דקיי"ל (סי' שלד סעי' כב) דגרם כיבוי שרי, היינו כשאינו נוגע בדבר הדולק, אבל כאן שנוגע בשעוה שמוכנת כולה להדלקה, ולכן בין שחותך אותה ומקצרה ובין שעושה איזה דבר שיכבה הפתילה **כשתגיע לשם, אסור, זהו סברת המחבר. והחזון איש** (או"ח סי' לח סי"ק ז) כתב להחמיר כדעה זו, מפני שנתנית הנר בחול נחשבת כהעמדת מחיצה בין השמן לפתילה, הנחשבת ככיבוי גמור.

(2) **מ"ב** (שם) בשם כמה אחרונים דסבירא להו דאפילו לאחר שהדליקה גם כן מותר ליתן דבר המונע מלשרף, מאחר שאינו עושה מעשה בגוף דבר הנדלק. עכ"ד המ"ב.

(3) עי' ברמ"א שהתיר לעשות מעשה בגוף הדבר לחתוך הנר לשתיים, וכתב המ"ב דנכון להחמיר כדעה ראשונה (2) שאוסר בזה, וכן **בשער הציון** סי"ק כט.

ולפי המחבר **והחזון איש** הנ"ל לכאורה עדיף להניח הגפרור **באלכסון** כיון שזה בדרך כלל נכבה לבד, משא"כ אם מניחו על דבר שטוח, עלול להיות כמחיצה שמכבה הגפרור כשנוגע בו.

לטלטל נרות דרך מאוררים: יש לשים לב באופן טלטול הנר ביו"ט שלא יבוא לידי כבוי ויטלטלנו רק בנחת. ובפרט במקום שיש מאוררים שעלולים לכבות את הנרות, ועי' במ"ב סי' תקיד סי"ק כה **ובבה"ל** סי' תקיד סעי' ג ד"ה ומותר.

להטות נר דולק כדי להדליק נרות אחרים: כתב בחוט שני (שם עמ' קיח) צ"ע אם יש לחוש שמא בהטיתו ינטף מן השעוה של הנר הדולק, וא"כ הו"ל מסתפק מן הנר. ונראה דאם אינו פסיק רישא שינטף אזי מותר. [ובליל יו"ט שחל במוצאי שבת דעת הגר"י **קמינצקי** זצ"ל והגר"ש^ז **אויערבך** זצ"ל (יום טוב שני כהלכתו פי"א העי' סז) שיש להחזיק את שני הנרות זה ליד זה מבלי שיתחברו הלהבות, כיון שאם יחברו אותן קרוב הדבר שיכשלו באיסור כיבוי בכך שיגרמו לטפטוף שעוה, וכן החמיר בזה הגר"ש **וואזנר** זצ"ל

^נ וכתב דנראה דאחרי שמדובר כאן בפסיק רישא דלא ניתא ליה, ואין לו כוונה לכבות את האש אלא להתרחק ממנה דכאב גדול מאוד כמו כויה בעור בשרו, מוקמינן עיקר דינא כרבי יהודה ולא אמרינן בזה הלכה ואין מורין כן, ומותר למנוע כאב וצער גדול כזה אף ביום טוב ראשון ולא דמי להסרת הכאב שכתב הרמב"ן, על כן אם האש שבגפרור עומד קרוב לעור בשרו שמחמת כן אפשר שיכווה מותר לו לזרוק הגפרור מידי אף ביום טוב ראשון אף שהוא בכה"ג שהוא פסיק רישא שהאש מכבה. עכ"ד החוט שני יו"ט עמ' קיז.

(שם). מאידך הגר"מ פיינשטיין זצ"ל (ח"ה ס' כ) כתב שמוטר לקרובים אף על פי שגורם להתודות כיון שזה פסיק רישא דלא נחא ליה, ואין דרך היתוך בכך, ועוד נחשב כצורך אוכל נפש, וכן נהג הגר"ש אלישיב זצ"ל (ע' יום טוב שני כהלכתו שם), כיון שאין פסיק רישא שיטפוף הנר.

טעות בברכת הדלקת הנר

יו"ט שחל בחול: וברכה האשה בטעות "להדליק נר של שבת" (במקום של יו"ט), לא יצאה ידי חובתה, וצריכה לחזור ולברך (לקט הלכות פ"ב סעי' ד בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל)

ויש לעיין אם עדיף להוסיף עתה עוד נר, כדי שיהא עובר לעשייתן גם למעשה ההדלקה, או להסתפק בנרות הקיימים (שם).

אם חל יו"ט בשבת [השנה לבני חו"ל] אומר "של שבת ושל יום טוב" ואם שכחה להזכיר של שבת והזכירה רק שבת, ולא נזכרה עד לאחר זמן, הסתפק בשו"ת התעוררות תשובה (ח"א ס' קכב) שמא יצאה ידי חובת הדלקת נר יום טוב, כיון שיום טוב בכלל שבת אך אם הזכירה רק יום טוב, כתב שם שעליה לשוב ולברך על נר של שבת, ויש לומר שתדליק נר נוסף ותברך עליוף שהרי לא קיבלה עליה שבת עדיין (כשזה עדיין זמן הדלקה), והוסיף שלכתחילה תחזור ותזכיר שניה את יום טוב בהדלקתה.

גרעיני מישמש שנתפרקו מהפרי בשבת ויו"ט

גרעיני מישמש שהילדים גיילים לשחק בהם אשר נתפרקו מהפרי בשבת יש שכתבו לדון דהו מוקצה, ויש מקילין וראה בהע"י.

ואם נתפרקו ביום טוב מהפרי הרי הם אסורים מטעם נולד. (ע' רמ"א ס' תצ"ה סעי' ד, ארחות שבת פ"ט סעי' קנד).

ואיסור נולד חמור ביו"ט יותר משבת. והטעם שגרעיני המישמש נחשבים נולד הוא משום דבכניסת יו"ט היו הגרעינים חלק מהאוכל והיה עליהם שם מאכל אדם, ובאמצע יו"ט שינו את ייעודם והפכו להיות משחק לילדים, לכן הוה בגדר נולד, ואם הופרדו הגרעינים האלה מהפרי קודם כניסת יו"ט: והיו מוכנים למשחק אין בהם איסור נולד משום שכבר בכניסת היום עמדו למשחק.

גוגואים חדשים ממישמש ביו"ט

דין גוגואים חדשים ממישמש כדין ביצה שנולדה ביו"ט, וביום טוב סמוך לשבת נאסרו בנגיעה עד מוצאי שבת (דאין יו"ט מכין לשבת) (ביצה שנולדה ביו"ט אסור ליגע בה (ע' שו"ע ס' תקנ"ג סעי' א מ"ב ס"ק א, לקט הל' יו"ט להגר"א דינר שליט"א פ"י ד סעי' ה).

אם נתערב באלף, כולן אסורות (באכילה ובטלטול) (שו"ע שם). שהרי למחר היא מתרת בלא ביטול, וכל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל (ומזה הטעם אסור גם בספק, אף דבעלמא ספק דרבנן לקולא (ע' מ"ב). ספק אם נולד (או נתפרק) ביום טוב או בחול אסורה (שו"ע שם סעי' ב). ואם נתערבה באחרות, יש דעות בין הפוסקים אם גם בזה אמרינן דאינה בטילה משום דהוה דבר שיש לו מתירין, ויש מוקילין אפילו אם נתערב חד בתרי, ובמקום הפסד יש לסמוך עליהו (מ"ב שם ס"ק ה). ובשער הציון ס' תצ"ו ס"ק יט לא התייר אלא בהפסד גדול.

עוד בהלכות עירוב תבשילין

יש לקחת העירוב בידו ולברך על מצות עירוב, ואז מיד לומר בלי הפסק "בהדין עירובא יהא שוא לנא למיפא ולבשלא ולאטמנא ולאדלוקי שרגא ולמעבד כל צרכנא מיומא טבא לשבתא לנו [ולכל ישראל הדריים בערי הזאת]" מי שאינו מבין ארמית צריך לומר נוסח שמבין (ע' רמ"א תקצ"ו ס' יב ומ"ב שם ס"ק מ).

נוסח 'לכל העיר הזאת': כדי לומר נוסח זה צריך לזכות עיי

¹ ראה ארחות שבת שם - וע' בשבות יצחק (מוקצה פ"ה עמ' פא שהגר"ש אלישיב זצ"ל אמר דיש לדון שגרעיני מישמש הוה מוקצה. וכ"כ בס' חוט שני ח"ג פס"ב, והטעם שכל זמן שהגרעין מחובר בפרי אין הכנה מועילה לו כיון שהוא מאכל אדם, וכשתפרק בשבת אי"א להכינו בשבת. וס"ל דלא דמי לגרעינים המשמשים למאכל בהמה או להסקה דלא הוי מוקצה ביו"ט, דהתם היו נוהגים כן באופן קבוע ולכן כשתפרקו מהפרי עומדים הם ממילא לבהמה, משא"כ כאן שהוא ענין מוקצה שמכנינים את הגרעינים למשחק, וע' בש"ש פ"י טו הע' לג דיש לעיין לדבי גלעיני מישמש, דידוע שידים מחשיבים אותם מאד עד שיקורים להם יותר מהפרי עצמו, די"ל דלגביהם הדין כמו גרעינים שראויים לאכילת בהמה, דמותרים בטלטול, אמנם ודאי דביו"ט אסורים בטלטול בכל ענין.

² כשם שקליפות פרי הראויות למאכל בהמה הוה נולד משום שבכניסת היום היו שקליפות חלק מהפרי שהוא מאכל אדם ובשעה שקילפו אותן מהפרי הפכו להיות עומדות למאכל בהמה, והכנה חדשה זו נותנת לקליפות דין נולד, כמבואר במ"ב ס' תצ"ה ס"ק יז. ובשבת אין איסור בזה כמבואר בשער הציון ס' שח ס"ק צג (ראה הע' ג).

אחר. יש לו להקנות התבשילים על ידי אחר שאינו מבני ביתו, ולומר לו קבל תבשיל זה וזכה בו לכל הדרים בעיר הסומכים על עירוב זה. ואם אינו מקנה לאחרים אינו צריך לומר "ולכל ישראל וכיו"י. (שש"כ פ"ב סעי' טו).

נתקלקל עירובו: הניח דג לעירוב תבשילין ונתקלקל, יכול לסמוך על עירוב של רב העיר (ס' תקצ"ו סעי' ז) וזה מטעם ברירה. דאף שבזמן חלות העירוב היה עירובו קיים, ואם כן איך יועיל עבורו עירובו של גדול העיר, ביאר הגר"א זצ"ל שטיינמן זצ"ל (שלמי תודה יום טוב ס' לו אות א) שאומרים בזה יש ברירה, והוברר למפרע של גדול העיר חל עבורו, שכיון שתקנת העירוב היא מדרבנן, הרי הלכה היא שלגבי דינים דרבנן יש ברירה. וכ"כ הגר"מ שטרנבוך שליט"א (מועדים וזמנים ח"ז ס' קכב).

הדלקת נרות שבת במקום אור החשמל

ביו"ט שחל בערב שבת כתבו גדולי הפוסקים ללמד זכות על המנהג להדליק נרות שבת במקום החשמל אע"ג דאין הנאה מהנרות ביו"ט עצמו, והוה העברה שלא לצורך יו"ט, ראה בהע"י.

עוד בענין 'מסכות'

ציין הגר"ח קניבסקי שליט"א לדברי המשנה ברוה (בהל' תשעה באב ס' תקנד סעי' ו' בבה"ל שם ד"ה במקום חולל) ע' בס' פתחי עולם דבמקום שאין המחלה של חלערי"א חזקה, חס ושלוש, יאכל פחות מכותבת וכו' ומי שירצה להתענות במקום שאין המחלה בועם, ח"ו, יש ליעצו ולהזהירו שלא ילך מפתח ביתו כל היום, ולהכריחו כשיצא ישא סביב לחטמו ופיו חתיכה קאמפע"ר ומעט עשב מיאט"ע עכ"ל (בשם הגר"ג הו"גסברג שליט"א).

'מסכה' לכבוד שבת ויו"ט: איתא בשו"ע (ס' רסב סעי' ב) שיתדל שיהיו לו בגדים נאים לשבת, וע' במ"ב שם ס"ק ה דטוב שלא ילבש בשבת מכל מה שלבש בחול אפילו חלוק.

ובגדים שנועדו להגן בפני הקור, ואין רגילות להתכבד בהם, ואין רגילות לכבסם תמיד ע' בס' יוסף אומץ (אות תקצה) שיש ענין שיהיו בגד מיוחד לשבת וכן כתב הגר"י בעלסקי זצ"ל מאידך דעת הגר"נ קרליץ זצ"ל (חוט שני ה' שבת ד"ה אלו הבגדים) שאין צריך שיהיו לו מיוחדים לשבת אלא יהיו נקיים. ולפי זה לכאורה אין ענין להחליף לכבוד שבת. וע' מה שהארק בזה הגר"ש"ב לודינסקי שליט"א שם אין לו נ"מ בזה יש ענין ללבש מסכה מיוחדת בשבת (דאם יש חשש שלא נאים לו יסיר מפניו ויסכן אחרים).

ביו"ט: כתב השו"ע "ובגדי יו"ט יהיו יותר טובים משל שבת" וכתב המ"ב (שם ס"ק יב) משום דחייב בשמחה וזהו גם כן בכלל שמחה, ופשוט דכל זה גם כן כשידו משגת. ולפי דברי הפוסקים הנ"ל יש ענין ללבש מסכה מיוחדת ביו"ט.

לתרומות הערות והארות, 0533-163-916 נא להשאיר הודעה

(מ. הירסקין מודיעין עילית)

ניתן לקבל הגיליון במייל 089285647@gmail.com

¹ ע' דברי האגרות משה (ה"ה' כ' אות ל') דכתב ומוכרחים לומר דבשביל כבוד השבת נמי הוה צורך גדול, כמו האכילה, ע"כ. וביאר בשבות יצחק (דיני נר שבת עמ' עב) דגם כאשר אין הנאה מריבוי אור הנרות, מ"מ איכא בזה כבוד שבת. ובדברות משה (פ' במה מדליקין הערה מג) הוסיף לבאר דיש בזה צורך משום חובת הגוף להדליק נר לכבוד שבת, לכן נוהגים שגם כמה נשים מדליקות בברכה במקום הסעודה לכבוד שבת. וביאר בשבות יצחק, דנר שבת דהוה משום כבוד היום, דמי לנר של מילה. וע' בדברי הגר"ש"ז איוערבך זצ"ל (בש"ש כ"פמ"ד הע' לו ובמילואים שם) דכתב דאפשר דכיון שבשבת אסור להדליק, הרי זה השיב כמצוה שצריכה להעשות דוקא ביו"ט. ובמכתבו לספר ד העירוב הוסיף לבאר, דמוכרחים לומר דהשיב כצורך יו"ט, כיון שהוא מנהג קדוש וחשוב שנשאר לנו שכל הנשים הנשואות מדליקות בערב שבת, ואף אם הל ביו"ט השיב כצורך יו"ט ושבת ע"כ. ובס' ש"ש"כ (פ' מד הע' לו) כתב בשם הגר"ש"ז איוערבך זצ"ל דנסון להדליק נרות שבת לפני שהחשמל נדלק ע"י השעון, אף שידוע שהחשמל עתיד להדלק, משום דכמו שהוא עכשיו שהחשמל לא דולק, ויכול אה"כ ליהנות ביו"ט סמוך להשיבה אם השעון לא יקדים להדליק. ודעת הגר"ש"ז אלישיב זצ"ל דיש הידור לסדר ההדלקה אופן שיהנה מאור הנרות בלילה, ע"י שידליקו גם בחדר אחר באופן שהאור יהא נצרך איזה זמן למנוע מכשול, או שיסדרו השעון השמל מערב שבת או יו"ט שיכבה איזה זמן בלילה בשעה שהנרות דולקות ויהא צורך בהם. [ואין צורך לסדר שהחשמל יהא כבוי ע"י שעון גם בזמן ההדלקה, שהרי בלאו הכי ההדלקה היא ביום כשאין צורך באור הנרות ומדליקים לצורך הלילה. כשאין אשה שמדלקת, מברך האיש על ההדלקה במקום הסעודה, אפילו כשדולק אור החשמל (שבות יצחק שם בשם הגר"ש"ז אלישיב זצ"ל) דאמרינן והאיל כדראוי לאורחים ע"ש].

לענין הלכה

הערות מעשיות בחל' ברכת כהנים (ועניני שבועות)

גליון 267

גליון זה מודפס לעורר לב המעיין בלבד ולא לסמוך עליו למעשה

ברכת כהנים

ויהפוך ד' אלקיך מקללה לברכה

בזוהר הקדוש (פרי נשא דף קמ"ז): איתא **דברכת כהנים מסוגלת לבטל כל הצרות, כי בשעת הברכה נמצאת מדת הרחמים בעולם כולו ומי שיתפלל אז על צערו יתהפך לו ממידת הדין למידת הרחמים.**

בקשה שיברך ד' את ישראל

כתב בשו"ע (קכח סעי' כ"ג) "בשעה שהכהנים מברכים העם לא יביטו ולא יסיחו דעתם אלא יהיו עיניהם כלפי מטה כמו שעומד בתפילה והעם יכונו לברכה", ובמ"ב (ס"ק פ"ח) כתב "שהרי מתפללים שיברך השם יתברך את ישראל", וכן הוא בשו"ע (סעי' כ"ו) "ישתקו ויכונו לברכה". [ובהעמק דבר על הפסוק (שמיני פרק ט' פ' כ"ב) "וישא אהרן את ידיו (קרי - ידיו, וכתוב - ידו) אל העם ויברכם", מבאר ענין הקרי והכתיב (עי' מ"ב ס"ק מ"ב), וביאר דקודם שנשא אהרן את כפיו הראה להעם ידו אחת למען יכונו העם דעתם למה שיברך ואח"כ הקרי "ידיו" שנשא כפיו וברך].

בארחות חיים לר"א מלוניל (נדפס ב"שורון מכת"י, ח"י עמ' תש"ח) כתב "וראוי לכל העם להיות נכונים לשמיעת הברכה ולשים לב להבין ענינה ולהוחיל לפריה, וכיון שכן הוא ראוי שיהיה ענינה מובן וכונתה מצוייה בלב".

ובעבודת כהונה (הו"ד בברכה המשולשת ח"ב עמ' קצ"ב) כתב "הנה הנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו, מכל שכן מתנה גדולה ורבה שאין לה שיעור, לכן צריך שגם כל ישראל ידעו פירוש של ברכת כהנים ויכונו".

ובתשובות והנהגות (ח"ג ס' מ"ה) כתב **שראוי שגם הציבור יכונו** בכונת השם, היה הוה ויהיה ואדון הכל, וע"ש עוד כוונות ע"פ מכתב שקיבל מהג"ר **גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א**.

הנהגות מגדולי ישראל

שמענו מהגר"א פ. שליט"א שהגר"מ פיינשטיין זצ"ל היה עומד בברכת כהנים מול הכהנים באימה ויראה, ופעם אחת ביו"ט שני של שבועות היה בחורי ישיבות שעשו מנין ותיקין אחרי לימוד כל ליל יו"ט שני, והגר"מ פיינשטיין זצ"ל הרגיש בזה ואמר שיהא חסר עוד שתי כהנים במנין המרכזי, והתלמידים הבינו שהקפיד בזה, ולכן העירו את הכהנים שלא יהא חסר במנין במרכזי (הגם שכבר היה עוד הרבה כהנים). מורינו רה"י הגר"א פנקל זצ"ל היה לו הכרת הטוב מיוחדת להכהנים משום ברכת כהנים, וזכר להם זאת אף שלא בשעת התפילה.

"לברך את ישראל" - כוונות בברכת כהנים

פ' רש"י לברכת כהנים ע' בהע"א. ויש מחזורים שהביאו פ' הס' חסד לאלפים ס' קכח ס' ט וז"ל "ויכוין לברך את ישראל

^א במדבר פ"ו פסוק כד - כו: יברך ה' - שיתברכו נכסד (רש"י).
וישמרך - שלא יבואו עליך שודדים ליטול ממנוך (רש"י),
יאר ד' פניו אליך - יראה לך פנים שוהקות, פנים צהובות (רש"י), ויחנך - יתן לך חן (רש"י).
ישא ד' פניו אליך - יכבוש כעסו (רש"י).

בשבעה מיני טובות שיש בעולם והם רמוזים בברכת כהנים וכן יכוין גם כן השליח ציבור והמקריא וירשום בספרו כך להיות לו לזכרון, **יברך - חכמה, ד' וישמרך - בנין, יאר ד' פניו אליך - חיים (ובראות), ויחנך - חן (וכבוד). ישא ד' פניו אליך - עושר וממשלה, וישם לך שלום - שלום. וצריכים הכהנים שיהיו בקיאים בדינים אלו, וילמדו פשט פירוש ברכת כהנים, ויברכו בחיבה ברעותא דלבא אולי יש תקוה שיעשו פרי למעלה ומטה. ע"כד ובמדרשים יש רבוי גדול של פירושים על ברכת כהנים.**

להדר אחר שתי כהנים

כתב **בנה"ל** (ס' קכח ס' כה ד"ה יותר, בבית הכנסת שכולה כהנים) דכתב "אם יעלה רק (כהן) אחד, לדעת איזה פוסקים הוא רק מצות עשה מדרבנן". ועי' **בשער הציצין** (ס' קכח ס"ק מא) שמזכיר דעת התוס' מנחות מד, שאין מצוה מן התורה של ברכת כהנים מן התורה אלא בשתי כהנים וכן נפסק **במג"א** על שו"ע ס' קכח ס"ק טז "כהן אחד עולה מדרבנן". וזה ע"פ גמ' סוטה לח 'אמר אביי נקטינן שנים קורא, אחד אינו קורא' וכן שיטת רבינו פרץ (הובא בטור קכח סעי' ד) שאם אין שם אלא אחד אינו עובר בעשה. ועי' **המשנה ברורה** (ס' קכח ס"ק לט) שהביא **שתי דעות, שכהן אחד אינו מחויב לעלות, ולהמהר"ח והט"ז**, דמחויב לעלות מן התורה אם הוא אחד.

בדעת החרדים מצוה עשה לישראל

ברכת כהנים - מצוה על ישראל לשמוע ברכת כהנים

עי' **בנה"ל** בתחילת משנה ברורה חלק ב' (ס' קכ"ח) "כתב בספר החרדים, מצות עשה לברך כהן את ישראל שנאמר כה תברכו את בני ישראל אמור להם וכו' וישראל העומדים פנים כנגד פני הכהנים בשתיקה ומכוונים לבם לקבל ברכתם כדבר ד' הם נמי בכלל המצוה", והביאוהו האחרונים² עכ"ל הבה"ל. [ועי' **בהליכות שלמה** (פ' י בעי' א') דאם הסיח דעתו לגמרי מן הברכה ומפנה לבו לדבר אחר, ובההיא שעתא אינו זוכר כלל שהכהנים עומדים כנגדו ומברכים, מסתברא דלא קיים המצוה].

והעיר **הגרש"ז אויערבך זצ"ל** למחבר אחד "יכול להזכיר שרבים סוברים שיש מצות עשה על ישראל לשמוע ברכת כהנים" (הליכות שלמה תפילה פרק י' ס' א' בארחות הלכה). וז"ל **האגרות משה** (ח"ד ס' כא ס' ב) "דמאחר דישראל המתברכין מחוייבין להפסיק ולבא נגד הכהנים ולשמוע ולקבל הברכה כדהביא המ"ב בנה"ל ריש הסימן מספר החרדים הם מחוייבין לענות אמן מדאורייתא, אך עי' בהערות (סוטה לח ע"ב) שלדעת **הגר"ש אלישיב זצ"ל** לא קי"ל כהחרדים. וכן שמענו בשם **החזון איש** (וכן עי' ד' אמות של תפילה עמ' ת"ב).

הסתכלות בכהנים בשעת הברכה

לא יסתכלו בכהנים בשעת הברכה (שו"ע ס' קכח סעי' כב). כדי שלא יסיחו דעתם מהברכה (מ"ב שם ס"ק פט).

הסתכלות מועטת: כתב **המשנה ברורה** (שם) מדינא אין איסור אלא בהסתכלות מרובה שיכול לבוא לידי הסח הדעת, אבל ראייה קצת שרי, דדוקא בזמן המקדש שהיו מברכין בשם

² ועי' **בהפלאה** בכתובות דף כד שהישראלים המתברכים מקימים מצות עשה ממש, ואם אינם רוצים להתברך עוברים על איסור עשה. וכן עי' **במב"ט** קרית ספר ה"ל תפילה פ"ד וכן בחידושי ר' יונתן אייבשיץ ברכות לד, ועי' במרומי שדה סוטה לח שאין עניית אמן מן התורה.

המפורש והשכינה היתה שורה על ידיהם, היה אסור אפילו ראה קצת, משא"כ בזמן הזה. ומכל מקום נוהגין גם עכשיו זכר למקדש שלא להביט בהם כלל. עכ"ד [וכ"ש דאם ידיהם מכוסים בטלית שמדינת אין לאסור ראה קצת].

ברכת כהנים - חשש

מכשול בהרמת ידיים

כתב בשו"ע ס' קכח ס' יב "מגביהים ידיהם כנגד כתפותיהם". (ויד מיין על ד' שמאל). ובמשנה ברורה (שם ס"ק מב, ט) וכל זה מן התורה, דגמרינן ברכה זו ממה דכתיב "וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם", הרי דצריך נשיאות ידיים, וכתבו רוב הפוסקים וכמעט כולם, **דהני כולהו לעיכובא ואפילו בדיעבד לא יצאו באופן אחר**. ובכל אלו טוב שיצא קודם רצה כשאין יכול לברך כדיו (אחרונים) עכ"ד המ"ב.

ושמענו מהגר"נ הכהן קופשיץ שליט"א שבפשטות כהן חייב להרים ידו עד גובה הכתפים ובלי זה הוה ברכה לבטלה, והוסיף דהרמת הזרועות אינו רק שחסר דבר צדדי במצות נשיאות כפים, אלא מעיקר המצוה הוא להרים הידים עד הכתפים. [וביאר דלכן יש דין להרים הידים רק אחרי הברכה כדי שיהא הברכה עובר לעשייתו (עי' בדעת תורה קכח והגר"י ס' יז)]. וראוי לעורר על זה, שזה מכשול (ראה בתמונה) וכן הוא פשוט **המשנה ברורה הנ"ל**.

וכתב המ"ב (שם ס"ק נב) ומי שידי מרתתין ואינו יכול להגביה ידיו, אינו נושא כפיו, ואפילו בדיעבד מעכב (ואפילו יעשה סימוכין שיהיו קשורין בכובע שבראשו ויכניס בהם ידיו שיהיו נשואות למעלה, לא מהני, דהוי על ידי סמיכה, ואנן בעינן שישאו ידיהם ממש^א. אך אם אפשר לו להגביהם לשעה מועטת, יגביה בשעת אמירתו "ויברכך" ויניח בשעת הגון בין תיבה לתיבה, ויחזור ויגביה בשעת אמירת התיבה, וכמו שכתב **בשו"ת כתב סופר ס' יג**. ועי' בכתב סופר דכתב דאם גם זה קשה לו יוכל לעשות סימוכין לידו כגון עיי' חגורה, כדי שיוכל להוציאם בקל בשעה שאומר המילה^ב, ואם גם זה קשה לו יסמוך ידיו על דבר אחר ויבקש מכהן אחר שיוצאו בברכה עכ"ל.

זהירות להרים את כל היד וגם הזרוע

עוד שמענו מהגר"נ קופשיץ שליט"א לגבי המצוי בכהנים שרק מרימים הידים ולא הזרועות, רוב האחרונים (באר שבע סוטה דף לט וכן כתב בקרית ספר (ה'ל' תפילה פי"ד מצוה יט) ועוד) נקטו דכיון שכל הזרוע נקראת יד יש להגביה את כל היד וגם הזרוע כנגד הכתפים, מאידך **בשו"ת אבני נזר** (או"ח ס' לא אות יד) כתב דאין צריך להגביה אלא הכפים (הידיים ולא הזרוע) וכלשון הגמ' "נשיאות כפיים". וכן היה הגר"ש אלישיב זצ"ל מזהיר על זה שעל הכהנים להקפיד (לכתחילה) להגביה את כל היד (מגדולי תלמידיו).

עניני מסכת שבועות לכבוד חג השבועות

הטעית נדוניא

מעשה בחתן אחד חצי שנה אחרי החתונה שהזמין חמיו לבית דין, שחמיו עשה קנין בתנאים^א להתחייב על דירה 3 חדרים שוה בערך 1,000,000 ₪ לדירה במקום מרכזי. אך חמיו טען שרק דיברו על חצי דירה. ולכן על החתן לדאוג (בעזרת

^א וע' בשבות יעקב ח"ב דעמידה בברכת כהנים לא מעכב, ולפי דבריו יתכן ה"ה נשיאות כפים, אך האחרונים דחו דבריו (ע' שו"ת שבט הלוי ח"ה ס' כח).

^ב עי' נו"ב או"ח ס' ה' ועי' דבר פשוט אצלי שנשיאת כפים הוא לעיכובא^א ועי' מגן גבורים הובא בשערי תשובה.

^א או לעמוד על יד עמוד התפילה, ולהניח ידו עליו בין המילים.

^א וכתב שם אם הקנה והזרוע השובים יד לברכת כהנים כמו בתפילין. דהחילוק בין זה לתפילין, דלכאורה מה ענין יד לברכה שמברך בפיו אלא היד היא לקבל וליתן על כן בברכה היד מקבל הברכה מלמעלה ונותנת לישראל. ועל כרחין אין זה אלא כף היד שהיא המקבל והנותן.

^א ושמענו מכהן אברך יק"ש שליט"א שזה לוקח כמה ימים לכהן להתרגל להגביה הזרועות עד למעלה.

^ב נוהגים להתחייב כפי 'המדובר' (ועשו קניו באופן שלא היה רק קנין דברים בעלמא) אך נחלקו על מה דיברו, כיון שנאבד הדף שכתבו לילוי הזכרון דברים

משכנתא וכו') על עוד 500,000 ₪ או לגור במקום יותר רחוק. והחתן טען שחמיו צריך לישבע על כך שבועת מודה במקצת וכיון שלא נשבעין היום הוא צריך פשרה על סכום נכבד כראוי לשבועה דאורייתא (כחצי או שליש הסכום - כ200,000 ₪ (סך הכל 700,000 ₪)), אך חמיו טען דלכאורה דירה זה נחשב קרקעות ומדינת אין נשבעין על קרקעות, והיה רק צריך להשבע שבועת היסת (וכיון דלא נוהגין לישבע היום הפשרה הוא רק בסכום של שבועה דרבנן כ10/20% 100,000 ₪ או פחות (סך הכל 600,000 ₪)). (ואף שלמעשה שמענו מהגר"ר מאיר שמואלביץ שליט"א ועוד, שהפשרה שמחייבין בבית דין הוא לפי ראות עיני הדיינים, אעפ"י הדיינים לוקחין בחשבון אם זה שבועה ד"ת (שבועת מודה במקצת) דאז מחייבין יותר או רק שבועה דרבנן (על קרקעות, שטרות, כופר הכל וכו') דאז מחייבין פחות וכנ"ל. וכדבריו הסכימו בבי"ד שזה קרקעות ורק היה צריך פשרה קטנה^א.

טענת דירה עם ריהוט: עוד טען החתן שבתוך תביעתו היה דירה עם 'סידור מלא' שהוא גם רהיטי הדירה ומכיון שחמיו טוען שרק אמר חצי דירה ו50% מהרהיטים, הוה ליה כטענו כלים מקרקעות, מודה במקצת כלים חייב שבועת מודה במקצת אף על הקרקעות (גלגול שבועה) (וראיתו מב"מ דף ק ע"ב בתביעה עבד וכסותו נשבעין על הכסות). אך מאידך טען חמיו שעיקר תביעתו הוא רק על הדירה ולא פירט בהדיא תביעה גם על רהיטים (וכעין גמ' כתובות דף מב אסתי ופתיתי את בתי שמסתכלים על עיקר התביעה) עי' חשוקי חמד להגר"י זילברשטיין שליט"א ב"מ דף ד'.

שבועה בזמננו עבור 200,000 ₪: והדיינים פסקו שלמעשה אפשר לחייב חמיו שבועת מודה במקצת ולכן רצו לחייבו פשרה של 200,000 ₪. ואז חמיו חשב על כך וטען שהוא יודע שבדאי הוא צודק, והציע לבי"ד שרוצה לישבע שבועת מודה במקצת לפטור את עצמו מ200,000 ₪ (ועוד הוא מרוויח מצות עשה יובשמו תשבע). הבי"ד שבשום פנים באופן לא רצו להסכים לשבועה (וכנהוג בזמננו) התחשבו בדבר. והחליטו לבדוק אחרי האדם הזה בגמחיים והעסקים שלו הוא נאמן בממונות, וביררו שהוא נחשב חשוד אממונא ועי"פ שו"ע ס' צב ס' ג נקטינן החשוד אממונא חשוד אשבועתה, ולכן הוא פסול לשבועה, ולכן פסקו הדיינים שעל החתן לישבע שבועת "שכנגדו נישבע ונטולי אם הוא רוצה ה500,000 ₪ אך החתן פחד מלעשות שבועה והיה עומד ליפטר בלא שום פשרה, ואז עוד שאלו בבי"ד אולי היה עד אחד שם בשעת הדיבורים על השידוך, והשיב החתן שאכן הראש ישיבה שלו היה שם, אך הראש ישיבה כועס עליו על שביקש דירה שלימה ועוד יותר כועס עליו שתובע חמיו על כך, ודעתו שצריך לנהוג כדברי הרמ"א אבן העזר סימן ב', וז"ל "ומי שפסקו לו ממון הרבה לשידוכין וחזרו בהן לא יעגן כלתו משום זה ולא יתקוטט בעבור נכסי אשתו ומי שעושה כן אינו מצליח, ואין זיווגו עולה יפה כי הממון שאדם לוקח עם אשתו אינו ממון של יושר וכל העושה כן מקרי נושא אשה לשם ממון אלא כל מה שיתן לו חמיו וחמותו יקח בעין טוב ואז יצליח"^א. ולבסוף ויתר החתן על ה500,000 ₪.

לתרומות הערות והארות, 0533-163-916 נא להשאיר הודעה (מ. הרסקין מודיעין עילית)

ניתן לקבל הגליון במייל 089285647@gmail.com

"אנא רחום, ברחמיך הרבים, השב שכנתך לציון עירך וסדר העבודה לירושלים"

תביעה על דירה אולי לא נחשב קרקע

אחרי זה החתן שלמד הסוגיא בב"מ דף ד'ה וכתוב שם, "כל קרקע הילך" הוא^א וטען החתן דאין תביעה על קרקע (כגון תביעה על חצי דירה) נחשב קרקע דאם כן מצאנו ציור שיש שבועה על קרקעות כשהיא לא 'הילך' הדיינו כשאין קרקע מסוים ועל כרחך תביעה על דמי קרקע לא נקרא קרקע אלא מטלטלין ומדינת צריך חמיו לישבע שבועת מודה במקצת (וראיה מהגמ' בב"מ דף ה' שכל קרקע הילך הוא דכשטוענין קרקע צריך קרקע מסוים) וטענו הבני חבורה בישיבה שזה לכאורה תלוי במהלך רמב"ם וראב"ד בהל' טוען פ"ה ה"ב החפז בורות שיהיו ומעורות דלפי הרמב"ם זה גם נחשב קרקע (ע' מ"מ שם) ולדעת הראב"ד זה נחשב דמי קרקע ואז לא הוה ראייה ברורה מהגמ' לחייב שבועה ד"ת. ואף שבשו"ע חו"מ (שיב ובש"ד ס"ק י"ז) דנחלקו על שכירות דירה שמשכיר אומר שכרתי להצי שנה והשוכר טוען שנה שלימה רק משיעין שבועת היסת דנחשב שבועה על קרקעות (אך שם היתה על קרקע מסוים ולכן נחשב קרקע).

^א לדעת הרמב"ם.

^א שם הפירוש דאסור לעכב החתונה בשביל כך.

ניתן לקבל את הגליון במייל, עיני שליחת בקשה לדוא"ל של המערכת.

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה' שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ב"ק פב).

חג השבועות

בלשון הזה (...), ובזכות זה שמע קולנו כו' ואחר התפילה יאמר בשכמל"ו, עכ"ל.

והיינו, שאע"פ שבעצם יש איסור להפסיק באמצע שמו"ע בכדי לקיים מצוה אחרת, אך מ"מ כתב מרן שליט"א, שהוא יכול לעשות את הברהמ"ו בצורה של תפילה, ע"י שיאמר וחייבנו חז"ל וכו', ובזכות זה שמע קולנו וכו', ונמצא שהברהמ"ו הוא חלק מהתפילה, ומקיים בזה גם את מצות ברהמ"ו וגם את מצות תפילה.

- ג -

אמנם לכאן יל"ע טובא בענין התחבולות האלו, משום דהנה קיי"ל (שו"ע או"ח תרפז, ב) שמבטלים ת"ת לשמוע מקרא מגילה, - וידועה הקושיא, מדוע קריאת המגילה נחשבת כביטול תורה, והרי לכאן מקיימים גם את מצות ת"ת בקריאת המגילה, ונאמרו בזה הרבה תירוצים.

ויעוי' ב'חכמת שלמה' (שם) שכתב וז"ל, '... י"ל ע"פ מש"כ בספרי ספר החיים, ליישב קושיית העולם, מה רבותא הוי דמבטלין ת"ת, הרי מגילה נמי הוי תורה, - וכתבתי ליישב, דהכוונה לשני דברים לא מהני, ואם מכיון לת"ת, אינו עולה לשם מצות מקרא מגילה, ואם מכיון למקרא מגילה, אינו מקיים בו ת"ת, עיי"ש שהבאתי ראיות לזה...', עכ"ל עיי"ש.

וכע"ז כתב בספר 'ארחות רבינו' (חי"ג עמ' לה) וז"ל, 'אמר לי הגר"ח קניבסקי שליט"א בשם מרן החזו"א זצוק"ל, כשמכוין למצות מגילה, אין לו מצות ת"ת, שהוא שם אחר', עכ"ל.

- ד -

ומעתה יל"ע בתחבולות הנ"ל, דלכאן לפי דברי החכמת שלמה והחזו"א הנ"ל י"ל, דהיי"ה דאין אפשרות לברך ברהמ"ו בדרך תפילה, ולקיים ברהמ"ו גם את מצות תפילה, משום דהמעשה של ברהמ"ו יכול להיקבע או למעשה של ברהמ"ו או למעשה של תפילה, - אך אין אפשרות לקבוע שהמעשה של הברכה יהי, גם מעשה של ברהמ"ו וגם מעשה של תפילה יחדיו.

ולפי"ז גם י"ל דלא הייתה לדוד המלך אפשרות, לקיים את מצות ת"ת בשעה שברך ברהמ"ו כפי התחבולה שכתבנו לעיל, משום שאין אפשרות לקבוע שהמעשה של הברכה יהי, גם מעשה של ברהמ"ו וגם מעשה של ת"ת יחדיו וכנ"ל, - וא"כ שוב יל"ע, מה דוד המלך עשה בכדי להינצל ממלאך המות בזמן שברך את ברכת המזון, והרי הוא לא יכל להינצל אז ע"י לימוד התורה שהיא מגנא ומצלא וכנ"ל.

והנה לעצם השאלה, יש להוסיף ולפלפל טובא בזה, שיש מקום לומר, שהי' מותר לדוד המלך לבטל את מצות סעודות שבת, בכדי שיוכל ללמוד תורה בלא הפסקה, כיון שפיקו"נ דוחה את כל התורה, - אמנם באמת יש לפלפל בזה מכמה צדדים, האם אכן הי' לו בזה היתר של פיקו"נ דוחה, אך אכמ"ל. - (ועיי' ב'בן יהוידע' על הגמ' בשבת שם, ובספר 'תורת המצוה' בענין פטירת דהע"ה).

להקלטת תגובות והערות: קו 'מים זכים' 02-633-5850

הנה חג השבועות הוא יום פטירתו של דוד המלך ע"ה, - ובגמ' בשבת (ל). מובא, שדוד המלך שאל את הקב"ה, באיזה יום בשבוע הוא עתיד למות, והקב"ה השיב לו שהוא עתיד למות בשבת קודש.

ומאז בכל שב"ק דוד המלך הי' יושב וגורס בדברי תורה כל היום, בכדי שמלאך המות לא יוכל להתקרב אליו, שהרי התורה מגנא ומצלא, - (ועיי' בגמ' שם, שלמעשה כאשר הגיע יום המיתה של דוד, מלאך המות עשה תחבולה וגרם לכך שדוד המלך יפסיק ללמוד רגע אחד, ואז נטל את נפשו).

ויל"ע טובא בזה, כיצד דוד המלך נהג בענין מצות סעודות שבת, דלכאן בשעה שדוד המלך אכל את סעודות השבת, הרי באותו הזמן לא הי' לו שמירה מפני מלאך המות.

וראיתי שבספר 'אשיחה' (חי"ב עמ' קנד הע' טו) הביא בשם מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, שדוד המלך הירחר בדברי תורה במשך כל הזמן שאכל את סעודות השבת, ועיי"ז הייתה לו שמירה מפני מלאך המות גם בזמן סעודות השבת, - ע"כ מהספר הנ"ל.

ולכאן אכתי יל"ע טובא בזה, דעדיין יקשה מה דוד המלך עשה בכדי להינצל ממלאך המות בזמן של מצות ברכת המזון, - והרי כתב הט"ז (או"ח סי' קצא, א) שאסור לעסוק בתורה בשעה שמברך ברהמ"ו, והובאו דבריו במשנ"ב (שם, ה), והוסיף שם המשנ"ב שגם כשעוסק בתפילה או בברכה אחרת הדבר אסור עיי"ש, (ועיי' ב'ערוך השולחן' (שם, ה) שכתב, שאפי' 'לחשוב בד"ת אסור בעת הברכה, וציון לדברי הט"ז הנ"ל].

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דנה יש מקום לפלפל ולומר, דדוד המלך יכל לעשות בזה תחבולה מעניינת, והיא, שהוא יכל להפוך את המעשה של ברכת המזון, לקיום ב' מצוות בו זמנית, ולקיים בזה גם את מצות ברהמ"ו וגם את מצות ת"ת.

והיינו, שדוד המלך יכל לפני תחילת ברהמ"ו, ללמוד ולומר בפה את ההלכה, שמי שאוכל פת צריך לברך ברהמ"ו, וכיצד מברך, אומר בא"י אמ"ה הן את העולם וכו', עד סיום ברהמ"ו, - ודוד יכל לכוין בזה גם לשם מצות ברהמ"ו, וגם לשם מצות ת"ת שלומד הלכה מהלכות ברהמ"ו, - ועיי"ז הייתה לדוד המלך שמירה ממלאך המות גם בשעת ברהמ"ו.

- ב -

ותחבולה דומה לזו מצויה במכתב מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, שהוא בפתחה לספר 'בר אלמוגים', וז"ל מרן שליט"א: 'בסי' י"ב נסתפק (הגר"א גנחובסקי זצ"ל), אם באמצע שמו"ע נזכר, שלא בירך ברהמ"ו או לא קרא ק"ש, אך יעשה, (כלומר, בגוונא שאינו יכול להמתין עד לאחר שסיים שמו"ע, כיון שיעבור אז זמן שיעור עיכול וזמן ק"ש, מה יעשה כעת, - וכתב ע"ז מרן שליט"א:), ולכאן יוכל לכוללה בלשון בקשה, שיאמר: וחייבנו חז"ל לברך ברהמ"ו בלשון הזה (...), ולקרות ק"ש

ניתן לתרום להוצאות הפצת העלון, דרך עמדות 'נדרים פלוס' - [לעבור לקופות נוספות - להיכנס ל'קרן צרכי הרבים' - ולגלול למשבצת המציינת: 'עלון מים זכים'] - הדברים נכתבו לעורך לב המעיין בלבד - ניתן לקבל את העלון במייל, ע"י שליחת בקשה לדוא"ל של המערכת.

להנצחת שמות לע"נ ולרפו"ש וכדו' (50), ובכל ענייני העלון, ניתן לפנות: 1515-271-55442 (תא קולי)

שבועות

מר"ח סיון עד אחר אסרו חג א"א תחנון¹ ואין מתענים בהם² והמתענה בהם תענית חלום א"צ למיתב תענית לתעניתו³ אבל התן ביום חופתו מתענה בהם⁴ ואומרים קודם ברכהמ"ז שיר המעלות⁵.

נוהגים לשטוח בשבועות עשבים בבית הכנסת והבתים⁶ ומותר אף ביו"ט עצמו⁷.

עירוב תבשילין

אסור לבשל מיו"ט לשבת אם לא ע"י עירוב תבשילין שיערב מעיו"ט ראשון⁸ ובלא עירוב תבשילין אסור לבשל בין לו בין לאחרים אפי' אותם אחרים עשו עירוב וכן אסורים האחרים שעירבו לעשות לו אא"כ יתן להם במתנה תבשילו וקמחו⁹ [במשיכה או הגבהה לאפוקי סודר דאסור]¹⁰.

מותר להניח עירוב זה אפי' ספק חשיכה¹¹ קיבל ע"ע יו"ט אפי' בפירוש אפשר דיכול עדין לערב אם עוד לא חשיכה אבל אם קיבל עליו באמירת ברכו שוב אין יכול לערב ובשעת הדחק אף אחר ברכו כ"ז שלא התפללו הצבור מעריב יכול לערב אם לא חשכה עדיין¹².

לכתחלה יש לזוהר לעשות העירוב קודם שתדליק האשה נרות¹³.

יכול לעשות העירוב ע"י שליח¹⁴.

עירוב זה עושין אותו בפת ותבשיל¹⁵ ואם א"צ לאפות ביו"ט אלא רק לבשל סגי בתבשיל לחוד¹⁶.

היה דעתו אף לאפות ועשה העירוב מתבשיל לבד מותר¹⁷ אף באפיה (ולא רק בבישול) ומ"מ אם נזכר קודם שחשכה צריך להוסיף לעירוב פת ויאמר בהדין עירובא וכו' אבל לא יברך שנית¹⁸.

עשה העירוב מפת לבד אין מועיל כלל לא לפת ולא לתבשיל¹⁹ [יש שמיקל מפת לפת]²⁰.

שיעור תבשיל כזית ופת כביצה²¹ ומשום הידור מצוה יקח לחם שלם וחתיכת בשר או דגים חשובה²².

צריך שיהיה תבשיל זה דבר שראוי ללפת בו את הפת כגון בשר דגים ביצים ושאר מיני לפתן לאפוקי דייסא²³.

תבשיל זה שאמרו אפי' צלי אפי' שלוק אפי' כבוש או מעושן²⁴ כל שראוי לאוכלו כן²⁵.

מצוה מן המובחר לעשות תבשיל בכוון לשם עירוב [אא"כ התבשיל הוא של שבת] ומ"מ העירוב כשר אף אם לא לקח דברים שנתבשלו לצורך זה²⁶ וטוב לכתחלה לקחת תבשיל שבושל בעיו"ט גופא ולא מקודם אכן אם אין לו בודאי כשר אף לכתחלה תבשיל שבושל מקודם²⁷.

מברך אקב"ו וצינו על מצות עירוב ואומר בדין יהא שרא וכו' כנדפס במחזורים, ומי שאינו מבין הלשון צריך לומר בלשון שמבין ובלא"ה אי"ז עירוב²⁸.

הניח עירוב ולא בירך אינו מעכב כל שאמר נוסח בהדין יהא וכו'²⁹.

הניח עירוב ובירך ולא אמר נוסח בהדין יהא או שאמר בדין יהא שרא לן למיעבד כל צרכנא ולא הזכיר המלאכות בהדיא או שהזכיר חלקם ולא כולם אי"ז עירוב ועל כן אם נזכר קודם כניסת יו"ט יחזור ויטלו לעירוב בידו ויאמר נוסח בהדין יהא וכו' בלא לברך שנית ואם נזכר בערב שבת יקנה קמחו לאחרים שעשו עירוב והם יבשלו עבורו ואם אין לו מי להקנות יכול בדיעבד לבשל כל שהניח התבשיל לשם עירוב³⁰.

אשתו וב"ב של המערב נטפלין לו ומותרים לבשל אע"פ שלא עירבו לעצמם כלל וגם הוא לא זיכה להם ע"י אחר³¹.

אע"פ שהניח עירוב אינו יכול לבשל מיו"ט ראשון לשבת³² דלא תקנו עירוב אלא מיום הסמוך לשבת³³ ובדיעבד אם עבר ובישל מותר וכ"ש אם לא בישל מאכלים אחרים לשבת³⁴.

נאכל העירוב או שאבד (והיינו התבשיל אבל הפת אין בכך כלום³⁵) קודם שבישל לשבת אינו יכול לבשל אא"כ נשתייר ממנו כזית³⁶ התחיל לבשל ונאכל העירוב גומר אותו תבשיל שהתחיל³⁷ ואפי' לא הניחה עדיין אצל האש ורק שהתחיל בה כגון שחותר ראשי הלפתות וכדו' גומר אותה לבשלה³⁸.

בישל או אפה לצורך יו"ט ונאכל העירוב או אבד יכול להניח לשבת מה שבישל ואפה לצורך היו"ט ולבשל שוב ליו"ט³⁹ אבל להניחו לחול ולבשל אחרים ליו"ט אסור⁴⁰.

1 תצד ס"ב ברמ"א 2 משנ"ב תצד סק"ז 3 משנ"ב רפח סק"ט 4 משנ"ב תקענ סק"ז 5 משנ"ב א סק"י"א 6 תצד ס"ג ברמ"א 7 משנ"ב תצד סק"ט וע"י שו"ע שח סכ"ט 8 שו"ע תקכו ס"כ ומשנ"ב שם סק"א 9 שו"ע תקכו ס"כ 10 משנ"ב תקכו סק"ס 11 תקכו ס"א ברמ"א 12 משנ"ב תקכו סק"ד 13 תקכו ביה"ל ד"ה ספק חשיכה 14 משנ"ב תקכו סק"ד וסקב"ה 15 שו"ע תקכו ס"ב 16 משנ"ב תקכו סק"ז 17 שו"ע תקכו ס"ב 18 משנ"ב תקכו סק"ו וסק"ז 19 משנ"ב תקכו סק"ז 20 שעה"צ תקכו או"י יח 21 שו"ע ורמ"א תקכו ס"ג 22 משנ"ב תקכו סק"ח 23 שו"ע תקכו ס"ד ומשנ"ב שם סק"א 24 שו"ע תקכו ס"ה 25 משנ"ב תקכו סק"ז 26 תקכו ביה"ל ד"ה עדשים 27 תקכו ביה"ל ד"ה לכתחלה 28 משנ"ב תקכו סק"מ 29 משנ"ב תקכו סק"ד 30 תקכו ס"ב ברמ"א ומשנ"ב שם סק"ג 31 משנ"ב תקכו סק"ז 32 שו"ע תקכו ס"ג 33 משנ"ב תקכו סק"א 34 משנ"ב תקכו סק"מ"ב 35 משנ"ב תקכו סק"מ"ו 36 שו"ע תקכו סט"ו 37 שו"ע תקכו ס"י"ז 38 משנ"ב תקכו סק"נ 39 שו"ע תקכו ס"י"ח 40 משנ"ב תקכו סק"ג

בזמן שאפשר שיתבשלו שליש בישול מבעוד יום ומ"מ בשעת הדחק אפשר דיש להקל אם נתאחר בישולו לשבת⁵⁴.

לאחר שהכין צרכי שבת יכול לאכול העירוב⁵⁵ ומ"מ לכתחלה נכון שיניח אותו ללחם משנה בערבית ושחרית ובמנחה יבצע עליו דכיון דאיתעביד ביה מצוה חדא ליתעבד ביה מצוה אחרינא⁵⁶.

קיפול הטלית מיו"ט לשבת (באופן שאינו מתקן מנא והיינו בחדשה ולבנה) מחלוקת הפוסקים אם מותר בלא עירוב תבשילין⁵⁷.

להציע המיטות מיו"ט לשבת א"צ עירוב תבשילין⁵⁸.

הדלקת נרות

מברך על הנר אקב"ז להדליק נר של יו"ט⁵⁹ וא"צ לברך שהחינו על הנר מיהו במקום שנהגו אין למחות בידם⁶⁰ ויזהרו לא לענות אמנן בקידוש על ברכת שהחינו דלא ליהוי הפסק ובדיעבד אם ענו אי"ז מעכב.

ברכת שהחינו תיבת לזמן (הזה) הל' בחיריק ולא בפתח⁶¹. בשונה משבת שמדלקת ואח"כ מברכת, ביו"ט מברכת ואח"כ מדלקת⁶² (מיהו יש מי שאומר דלא פלוג⁶³).

אסור לכבות אש ביו"ט שלא לצורך או"נ⁶⁴ לפיכך לא תכבה הגפרור לאחר ההדלקה אלא תניחנו עד שיכבה מאליו.

מעריב

מאחרין להתפלל מעריב בכניסת שבועות בצאה"כ⁶⁵. חותם ברכה אמצעית מקדש ישראל והזמנים⁶⁶ חתם מקדש השבת⁶⁷ או מקדש ישראל⁶⁸ לא יצא וחוזר לראש הברכה⁶⁹ ואם תיקן תוכ"ד יצא⁷⁰ ודוקא בשלא התחיל עדין רצה⁷¹ עקר רגליו חוזר לראש התפילה⁷².

שכה לומר אתה בחרתנו ואמר יעלה ויבא יצא⁷³ ואפי' נזכר קודם שחתם הברכה א"צ לחזור לאתה בחרתנו⁷⁴ שכה שניהם לא יצא אע"פ שאמר והשיאנו⁷⁵.

אם קודם סעודת שחרית של יו"ט נזכר שלא עירב יכול לבשל הרבה קדירות ויטעם מכל אחת מעט⁴¹ אפי' אינו מבשל אוכל קצת מכל קדרה ביו"ט מותר ועי' הערה⁴² ובלבד שיהיה בכל קדרה מין אחר דאל"ה מינכר הערמה דמה שיאכל קצת מכל קדרה יכול לאכול מקדרה אחת⁴³ אבל אחר הסעודה אסור אפי' יאכל מעט דהוי הערמה הנכרת לכל הואיל ואחר הסעודה הוא⁴⁴.

מצוה על כל אדם לערב ומצוה על כל גדול העיר לערב על כל בני עירו כדי שיסמוך עליו מי שנאנס או אבד עירובו⁴⁵.

שכה לערב יסמוך על עירוב גדול העיר⁴⁶ בד"א בפעם ראשונה אבל שכה כבר פעם אחת אין יוצא בעירובו⁴⁷ והיינו דוקא במי שעושה כל פעם בעצמו ואינו רוצה לסמוך על עירובו של הגדול דאז הואיל ולא היה דרכו לסמוך אינו יוצא בו, אבל אדם שסומך לכתחלה על עירוב גדול העיר להרבה פוסקים שפיר דמי ובדיעבד יש לסמוך עליהם להקל משום שמחת יו"ט⁴⁸ ומ"מ טוב וישיר שכל אחד ואחד יערב לעצמו ויהיה זריז לקיומי מצוה בנפשיה⁴⁹.

גדול העיר לאו דוקא אלא כל אדם יכול להקנות עירובו ויסמוכו ע"ז הנ"ל⁵⁰.

כשמערב לאחרים צריך דעת מערב שיכוין להוציא לאחר אבל דעת מי שהניחו לו לא צריך, ומ"מ א"צ המערב לפרט בשעה שמזכה ע"י אחר למי מערב וכן באמירת הנוסחא יאמר לי ולכל מי שלא עשה עירוב⁵¹.

המערב לאחרים צריך לזכות להם ע"י אחר ויגביה הזוכה טפח⁵² חוזר ונוטל מיד הזוכה ומברך על מצות עירוב ואומר בדין יהא שרא וכו' לנא ולפלוגי ופלוגי או לכל בני העיר הזאת⁵³.

יזהר להקדים הכנת מאכליו לשבת בכדי שיגמור מלאכתו בעוד היום גדול (דסמוך לחשיכה בזמן דל"ש שיצטרך לו ביו"ט גופא יש לתא דאורייתא ולא מועיל לזה עירוב תבשילין) וכן יש לזהר במאכלים שמטמין לשבת שיטמין

41 שו"ע תקנו סכ"א, ותקן ס"א ברמ"א 42 משנ"ב תקנו סק"ט ואם לא אכל ממין אחד אסור אותו המין לשבת - משנ"ב תקנו סקע"א 43 משנ"ב תקנו סק"ע 44 עי' שו"ע תקן ס"א ומשנ"ב שם סק"ב 45 שו"ע תקנו ס"ז 46 שו"ע תקנו ס"ז 47 משנ"ב תקנו סק"ב 48 משנ"ב תקנו סק"ו 49 שעה"צ תקנו או' מ 50 שעה"צ תקנו או' לא 51 שו"ע תקנו ס"ח וס"ט ומשנ"ב שם סק"ז 52 שו"ע תקנו ס"י וס"יא ומשנ"ב שם סק"ה 53 שו"ע תקנו ס"ב 54 משנ"ב תקנו סק"ג 55 שו"ע תקנו ס"ז 56 משנ"ב תקנו סק"א וסקמ"ח 57 משנ"ב שב סק"ז 58 שעה"צ שב או' כג 59 שו"ע תקיד ס"א 60 משנ"ב רסג סק"ג 61 משנ"ב תרעו סק"א 62 משנ"ב רסג סק"ז 63 שם 64 שו"ע תקיד ס"א וס"ב 65 משנ"ב תצד סק"א 66 שו"ע תפז ס"א 67 שם 68 משנ"ב תפז סק"ב 69 משנ"ב תפז סק"ד 70 שו"ע תפז ס"א 71 תפז ביה"ל ד"ה תוכ"ד 72 משנ"ב תפז סק"א 73 שו"ע תפז ס"ג 74 משנ"ב תפז סק"ב 75 משנ"ב תפז סק"א

ליל יו"ט

טעה בקידוש בחתימת מקדש ישראל והזמנים דינו
בבתפילה.⁷⁶

תקנו להרבות בסעודה בשבועות⁷⁷ לפי שהוא יום מתן
תורה.⁷⁸

נוהגים בכמה מקומות לאכול מאכלי חלב⁷⁹ ודבש.⁸⁰

האוכלים בליל שבועות מאכלי חלב ואח"כ בשר א"צ
להפסיק ביניהם בברכהמ"ז⁸¹ אבל יזהרו ליקח מפה
אחרת⁸² ולהחליף הלחם הואיל ואסור לאכול בשר וחלב
מלחם אחד⁸³ ומשום כן נהגו לאפות לחם אחד עם המאה
דאז בודאי יצטרך לחם אחר לאכול עם הבשר.⁸⁴

יום יו"ט

בשבועות שניעורין כל הלילה מותר להתפלל קודם הנץ,
דכשילכו לביתם בהשכמה טורה הוא להתקבץ שנית
ומ"מ יזהרו מלקרות ק"ש קודם זמן משיכיר את חבירו
דזה אסור לכתהילה.⁸⁵

הנעורים כל הלילה דיני ברכות כדלהלן: **נט"י ואשר יצר**
יברך רק לאחר שעשה צרכיו⁸⁶ **ציצית** יפטור בברכה
שמברך על הטלית גדול⁸⁷ **ברכת התורה** אם ישן שינת קבע
על מיטתו בתחילת הלילה מברך⁸⁸ ואם לא ישן כלל
בלילה אבל ישן ביום (בעיו"ט) שינת קבע על מיטתו ג"כ
מברך ואין ברכת אהבת עולם של מעריב פוטרת אם לא
למד מיד אחר התפילה⁸⁹ או אפי' למד כל שכיון לא לצאת
באהבת עולם אינה פוטרת⁹⁰ ובסתמא יש דעות בפוסקים

ויראה לצאת מאחר⁹¹ גם אם לא יצא מאחר ברכת אהבה
רבה פוטרת ברכת התורה⁹² אם למד מיד אחר התפילה⁹³
והיינו שלא הפליג בעסקיו אבל כל עניני התפילה ומה
שהולך להביא ספרים עדין חשיב למיד אחר התפילה כל
שלא הפסיק בדיבור⁹⁴ **אלקי נשמה ומעביר שינה** אם ישן
בלילה ששים נישמין יכול לברך ואם לא יראה לצאת
מאחר⁹⁵ ושיעור ששים נישמין י"א דהוא ג' שעות וי"א
דהוא יותר מחצי שעה וי"א דהוא מעט יותר משלוש
דקות.⁹⁶

נוהגים לומר רות בשבועות בברכה.⁹⁷

אקדמות מילין אומרים קודם שהכהן מתחיל לברך.⁹⁸

אין לקרות קטן למפטיר הואיל וקורין המרכבה למפטיר⁹⁹
ונוהגים בקצת מקומות שגדול והכם קורא זאת
ההפטרה.¹⁰⁰

שכה בברכהמ"ז יעלה ויבא אם נזכר אחר שאמר ברוך
אתה (של הקל אבינו) חוזר ליעלה ויבא ואומר אח"כ ובנה
ירושלים וכו'.¹⁰¹ ואם נזכר אחר שאמר ברוך אתה ד'
מהנכון שיסיים למדני חוקיך כדי שלא יהיה השם לבטלה
והוי כלא סיים הברכה וחוזר ליעלה ויבא¹⁰² התחיל ברוך
אתה ד' אמ"ה ולא אמר עדין תיבת הקל ימשיך אשר נתן
ימים טובים לעמו¹⁰³ ישראל לששון ולשמחה את יום חג
השבועות הזה ברוך אתה ד' מקדש ישראל והזמנים¹⁰⁴
ומברך ברכת הקל אבינו וכו'. ובנזכר אחר שאמר תיבת
הקל (אבינו) חוזר לראש ברכהמ"ז¹⁰⁵ ודוקא בב' סעודות
ראשונות של יו"ט אבל אח"כ א"צ לחזור.¹⁰⁶

יבורך המצלם ומפיץ לזיכוי הרבים

להערות:

אליעזר גנחובסקי

054 8495635

76 משנ"ב תפז סק"ב 77 משנ"ב תקכט סק"א 78 שעה"צ תקכט או' יג 79 תצד ס"ג ברמ"א 80 משנ"ב תצד סק"ג 81 משנ"ב תצד
סקט"ז 82 משנ"ב תצד סקט"ז 83 משנ"ב תצד סק"ד 84 משנ"ב תצד סקט"ו 85 משנ"ב פט סק"א 86 משנ"ב תצד סק"א 87
משנ"ב תצד סק"א 88 משנ"ב מוז סק"ה 89 משנ"ב מוז סק"ה 90 מ"ז ביה"ל ד"ה פוטרת ועי' נב ד"ה ומ"מ שהניח בצ"ע 91 מוז ביה"ל ד"ה
פוטרת 92 שו"ע מוז ס"ז ובמשנ"ב שם סק"ג 93 משנ"ב מוז סקט"ו 94 מוז ביה"ל ד"ה אם למד מיד 95 משנ"ב מוז סק"ד 96 ד ביה"ל
ד"ה דוד 97 תצ ס"ט ברמ"א 98 משנ"ב תצד סק"ב 99 משנ"ב רפב סק"ג 100 תצד משנ"ב סק"ד 101 משנ"ב קפ"ה סק"ב 102
משנ"ב קפה סק"ב 103 משנ"ב קפה סק"ה 104 שו"ע קפה ס"ו 105 שו"ע קפה ס"ו 106 משנ"ב קפה סק"ו

אשריך ר' עקיבא אשריך

מאמר זיכרון תוכו רצוף אהבה לדמותו הנערצת והבלתי נשכחת של מורינו ורבינו הגאון הצדיק

רבי עקיבא קיסטר זצלה"ה

ר"מ בישיבת "יד אהרן"

המית עצמו באהלה של תורה ובאהבתה שגה תמיד

העמיד תלמידים הרבה ומסר עצמיותו בדקדוק בדברי רבותיו נ"ע בחלוף ג' שנים לעלותו בסערה השמימה - ג' סיון תשע"ז

עמל ולמדנות

ובעיניים ליאות נשענים על המשקוף... שם בפתח ביהמ"ד יושב לו ר' עקיבא כשומר הסף, שם מקומו... כאן נמצא כאן היה... והבחורים? הם כורים אוזניהם לשמוע, ור' עקיבא מדבר, בקולו הגדול, בקולו החזק, הוא מנסר את חלל האוויר, את הרוח המנושבת פנימה מן הדלת הפתוחה... והם מתלהטים ומתווכחים... ור' עקיבא מסביר, חותך באיזמל מנתחים שני משפטים של ה'תוספות', אוהו בהם כמו במלקחיים ולא נותן להם להישמט... למה התכוונו התוס' בשני המשפטים הללו? ר' עקיבא לא מרפה... יש לו הגדרה, יש לו ביאור, צריך להטות אוזן, הלא דברי התוס' מדויקים הפלא ופלא... והבחורים? קשה... הראשים כבר מעורפלים... מה לא מובן? מרעים ר' עקיבא, ומסביר שוב... נו מילא מחר נדבר בשיעור...

והבחורים? נחפזים אל הפנימייה לנום את שנתם ולהחליף את כוחותיהם. ור' עקיבא? עתה הוא אץ רץ לעצור מונית באישון לילה, להגיע לביתו טרם יעלה השחר... ותפילת שחרית שלו היכן תהיה ואימת? בישיבה כמוהו! בשבע בבוקר! יום יום! הלא הוא אחד מבני הישיבה, אחד מן ה'חבורה'...

"מי שרצה לזכות בכתר התורה יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפילו אחד מהן וכו"

ולמחרת כבכל יום, כולם כבר מורגלים: בעוד הכל עוסקים בכריכת רצועות השל יד' בזרועותיהם ובהידוק השל ראש' בראשיהם, ר' עקיבא פונה בשקט אל אחד מן הבחורים ומשאלתו הקבועה בידו - 'ברכות השחר?' לאמר: התוכל להוציאני בברכות השחר?... בחור צעיר מן החדשים ניגש בלאט אל אחד הוותיקים ומלחש בפנים סמוקות ונרגשות: השמעת? ר' עקיבא לא ישן גם הלילה... שוב הוא ביקש את פלוני אלמוני שיכוון להוציאנו בברכותיו... אלא שהבחור הוותיק מניף את ידו בביטול: "מה לך מתפלא? הלא כך הוא מדי יום, אין חדש תחת השמש, ר' עקיבא שב לביתו לפנות בוקר אחרי יום של עמל מוח מפרך, וכרגיל הוא מתיישב בספרייתו כדי להשלים עוד איזו "הבנה" וליישר עוד איזה "קמט" כמעט בלתי נראה שכביכול נותר בסוגיא..."

פעם גילה בפנינו טפח מהנעשה בשארית לילותיו: "אני שב הביתה, מתיישב בסלון, פותח שוב את הסוגיא, רק עוד הצצה קטנה... בלתי ניתנת לדיחוי... אסיימנה ואלך לישון... מפעם לפעם אני חש איך שהראש נשמט והעיניים נעצמות... פוקח את העיניים ומעיין פעם נוספת בדברי ה'בעל המאור', מעלעל במחברת ישנה שלי מצהיבה מיושן שם כתבתי את שיעורי רבותי... ושוב הראש נשמט... ושוב העיניים נפקחות... עוד עין קל ואלך לישון... להחליף כת, הלא המחר הוא גם יום... אלא שלפתע, מבלי להתכוין, אני מבחין בנצנוץ של אור בוקע ועולה מעבר לחלון... השחר עלה..."

ולמחר? יושב ר' עקיבא בשיעור, ומסביבו כל בני החבורה, כבר בתחילת זמן 'אלול' הוא הודיענו: כאן בשיעור אנחנו לומדים ביחד, מלבנים את הסוגיא ביחד, כולנו ב'חבורה' אחת, "מדברים בלימוד", מקשים ומתריצים, מגדירים ומבארים... אין מקום כאן לשקט... כאן חדות התורה מפכה בקול שאון רם... ר' עקיבא לא יכול לסבול שקט של דברי תורה... קול ה' בכח! קול ה' שובר ארזים! אם משתרר לו השקט, ר' עקיבא מאבד את השקט: מדוע אתם לא שואלים? הכל מובן? הכל ברור? אין לכם שום הערה? הא כיצד?! 'שניים אוהזין' של שקט לא יתכן, 'מרובה'

ביום ראשון ג' בסיוון, בשלושת ימי הגבלה הקודמים לחג מתן תורה, נלקח מאיתנו לב"ע אחד ומיוחד שבעמלי תורה הלא הוא מו"ר הגאון הצדיק רבי עקיבא זצ"ל. לו היה רצוני להגדיר את מו"ר זצ"ל הייתי אומר שני מאפיינים ואילו הם: 'עמל' ו'למדנות' ('לומדות'). זודעני בקוראים שהדברים יראו בעיניהם יגעים, הלא כולנו מכירים עמלי תורה ולמדנים מופלגים. ואעפ"כ אני רוצה לספר לכם שר' עקיבא שלנו היה אחר. אחר. ר' עקיבא שלנו יחיד היה. יחיד בין יחידים. כשאזכיר את שמו לכל מי שזכה להכירו, לא כל שכן לכל מי שזכה לקבל ממנו תורה, הרי ששני המאפיינים הללו מיד יצופו ויעלו נגד עיניו.

רבים הם העמלים ורבים הם הלמדנים, וכבודם של כל תלמידי חכמים במקומו מונח, אבל ר' עקיבא... מה אומר לכם? אצל ר' עקיבא לא היה בשתי המילים הללו שום קמטוץ של הגזמה, אפי' לא פירור... אינני צריך לקשור את שני הכתרים הללו לראשו, משום שהם פשוט כבר קשורים ומונחים שם לבטח בלעדיי...

יושב לו יהודי כבן שבעים שנה ומתייגע על סוגיא כמו בחור צעיר, בהתלהבות, בשאגות, במרץ נעורים, יום אחרי יום, שעה אחרי שעה, כחשיכה כאורה, אין לו יום ואין לו לילה, אינו במאכל ואינו במשתה, אינו בכבוד ואינו בשררה, כל העולם בטל ומבוטל, ור' עקיבא לא ינוח ולא ישקוט עד שלא תישאר ולו פינה אחת בדברי ה'תוספות' שלא תהיה ברורה כל צורכה, ולו פינה אחת שלא תהיה מוגדרת במילים חותכות. האמינו לי, הוא כבר למד את הסוגיא עשרות פעמים בשנה זו, ועוד עשרות פעמים, אולי מאות, בשנים עברו, אבל הוא אינו מגלה שום סימני תשישות, שום סימני ליאות בשעה שהוא מתחיל אותה פעם נוספת מן ההתחלה...

אצל ר' עקיבא לעולם לא תהיה חלילה מילה מיותרת בתוס' או ברמב"ן, זו לא היתה רק 'הצהרה', זו היתה התייחסות של מציאות חיה ונושמת, הוא יחשוב בראשונה וישנה וישלש עוד ועוד ועוד, עד שהעקוב יהיה למישור והערפל יתמוסס כמו לא היה. הוא יסחט את לשד עצמותיה של הסוגיא בכל כוחותיו כשהוא כולו מלא חיוניות, מה לי בשעה תשע בבוקר מה לי בשעה שלוש בלילה, עוד פעם את רש"י, עוד פעם את תוס', עוד פעם את דברי הרמב"ם הרמב"ן הרשב"א והריטב"א, רעק"א והקצוה"ח ר' חיים ור' שמעון... וכולו בוער בשמחת התורה.

הלא הוא כבר מזמן שולט בכל המהלכים שה'אחרונים' התוו בסוגיא, שום דבר כבר לא חדש לו, ובכ"ז... הכל חדש! כל יום יהיו בעיניך כחדשים, כפשוטו, לא כאידיאל אלא כמעשה, לא כהצהרה כ"א כדרך חיים. כל מילה של ש"ס, ראשונים, ואפי' אחרונים, טומנת בחובה כה הרבה פנינים, ור' עקיבא, הו' ר' עקיבא, הוא האיש הוא הגבר שלא יתן מנוחה לעפעפי עד שיפרוש אותם לעיני תלמידיו מחוורים כשמלה, מאירים כחמה, בהירים כלבנה.

והלילה נוצץ כולו מוכוכבים, והשחור השמימי ממלא את הכל... הרחובות ריקים אין נפש חיה... השעה היא כמעט שלוש לפנות בוקר, ובביהמ"ד הקטן של הישיבה הקדושה בשכונת קטמון, יושב לו ר' עקיבא ומחדש מהלך נוסף... ומגדיר הגדרה מחודשת, הסכיתו ושמעו! אחרוני השקדנים כבר עומדים בפתח ביהמ"ד

של שקט לא מתקבל על הדעת... הלא התורה נתנה בקולות ובברקים... וכי כיצד ניתן להישאר רגועים כאשר ההבנה בדבריו של הרמב"ן ב'מלחמות' לא חדה דיה, לא מלוטשת ככתר?

ובכל זאת... כשר' עקיבא מתחיל "לדבר בלימוד" ולומר את הגדרותיו המורכבות, כשר' עקיבא מלמך מילה אחת של 'תוספות' כמי שמטמון טמיר חבוק בזרועותיו, כשר' עקיבא לא נרגע עד שהכל דהיינו הכל! ממש הכל יהיה מחוור כשמלה, אזי השקט בעל כורחו שמשתרר, והכל מטים את ראשיהם ואת ליבם, שלא להחמיץ אף מילה, לקלוט ולעבד היטב את כל המהלך, לרדת לסוף דבריו, להגדרותיו שהן לעיתים בבחינת דק עד דק... וכאשר הברק מנצנץ בעיניהם, ר' עקיבא מחייך, נהרה נשפכת על פניו, וכאשר הויכוח הסוער 'את והב בסופה' מתפרץ לו ומתלהט, ר' עקיבא שש עליו ושמוח כמוצא שלל רב, ומיניה ומינייהו התקלס עילאה.

וכאשר ר' עקיבא נאלץ לעצור את השיעור, כן, לעצור.. מפני שהשיעור אף פעם לא יכול באמת להסתיים.. תמיד יש לו לר' עקיבא מה לחדש עוד ולומר... אלא שמובעד לחלונות נוהרים בני הישיבה אל ביהמ"ד, ועוד רגע קט וקול איש"ר של תפילת מנחה יהא נשמע בחלל, ור' עקיבא מסיים את השיעור בחופזה, לא לפני שמבטיח להשלים את החסר בשיעור הבא.. ורגליי הכל מדשדשות בזריזות להכין את עצמם לתפילה ולהיכנס בהיכלה...

ור' עקיבא רץ ככולם, מכין את עצמו ופונה אל עבר ביהמ"ד, אך אויה... הציבור כבר התחיל את תפילת העמידה, שוב אין אפשרות להיכנס אל תוך ביהמ"ד, לבל יעבור חלילה לפני המתפללים. אמנם ניתן להתפלל גם בחדר 'האוצר' אחורי ביהמ"ד אשר גם אותו ממלאים הבחורים בתפילתם, דא עקא שגם פתח הכניסה של ה'אוצר' נחסם ע"י צורבים העומדים בצקון לחשם, ור' עקיבא אנה הוא בא?

והנה, לחדר 'האוצר' חלון נמוך הקבוע בשוליו, ראו כמה בחורים כי טוב וידלגו בקלילות מעל אדן החלון ויחדרו פנימה. ור' עקיבא? הוא לא מהסס.. גם הוא מדלג אחריהם בעד החלון ומיד פותח בתפילתו ההומה... הבחורים מחייכים בביטול.. נו ר' עקיבא, הלא מבחינתו הוא ככל אחד מבני הישיבה... שיקולים של "נכבדות" אינם מוכרים לו... כבוד אמיתי הלא ידענו: 'אין כבוד אלא תורה'.

ותן בליבנו בינה להבין ולהשכיל

וכשם שר' עקיבא היה אות ומופת לכולנו בעמלו הבלתי נלאה בכל סוגיא וסוגיא, כן היה הוא לנו לעיניים בתפילתו הנרגשת, הפשוטה, הטהורה, כולו אומר כובד ראש, כעבדא קמיה מריה... איננו מתייאש מלשוב ולהפוך פעם אחר פעם את כסאו שב'מזרח' ע"מ שפניו לא יהיו מופנים אל בני הישיבה בשעת התפילה כ"א אל הקיר קדמה לנוכח יביטו, עיניו וליבו אל ה'...

וכשר' עקיבא זעק בכל כוח: אמן, יהא שמיה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי! דומה היה עלינו אותה שעה שגם קירות ביהמ"ד הצפופים נהדפים והולכים צפונה ונגבה, מזדעזעים מן התחינה.

וכשר' עקיבא קיבל על עצמו עול מלכות שמים בקריאת שמע של שחרית וערבית ברמ"ח איברים וש"ה גידים, לא לפני ששיווע "בשכבנו ובקומנו נשיח בחוקך ונשמח בדברי תורתך" בקול רטט אדירים, וכשר' עקיבא בברכת החודש מפציר בשיחו לפני בורא עולמים "חיים שתהא בנו אהבת תורה ויראת שמים" ובקולו הרם מטלטל את נפשם של התלמידים, וכשר' עקיבא של 'ימים נוראים' שוב מרטיט בקולו האדיר חוצב להבות אש מרעיד את אמות הסיפים... וכשר' עקיבא של 'תשעה באב' נעמד על רגליו מקונן באמירת 'אלי ציון ועריה' וקולו מנסר בחלל העולם 'כמו אישה בצריה'...

וכשר' עקיבא, וכשר' עקיבא... וכשר' עקיבא... כמו עלם צעיר ועול ימים המתרפק בגעגועים, עובד את בוראו בכל כוחותיו, באמונה, בקדושה, בסילודין, גם לעת ערב כשיסורי הגוף אותו היו מלפפים, בעמל התורה נפשו סערה, אשריך, אשריך ר' עקיבא שגופך היה טהור בכל מיני טהרה.

מתולדותיו

מור"ר הגר"ר עקיבא קיסטר זצלה"ה נולד בל' בניסן התש"ד לאביו הר"ר יצחק ז"ל ולאמו מרת גיטל ע"ה ונקרא ע"ש סבו- אבי אימו הר"ר עקיבא שווימר ז"ל. עודנו פעוט רך בשנים כבן שנתיים ימים נלקחה אימו לב"ע והיא בשנת ה'ל"ז לימי

חלדה, וייוותר ר' עקיבא עם אחיו ועם אחותו הגדולים לאביהם. ויקח לו אביו לזו"ש את מרת שרה סימה ע"ה בת הר"ר יעקב ניסן מה יפית ז"ל ממשפחות הרבנים המיוחסות שבלטביה, ותהי להם לאם. ברבות השנים כאשר הוציא ר' עקיבא לאור את הספר "יקר תפארת" ובו מחידושי תורתו אשר העלה לדפוס לע"נ אביו, העמיד בפתח הספר זכרון עולם לשתי האימהות גם יחד: את אימו הביולוגית אותה לא זכה להכיר הוא מכנה "אמנו הורתנו", ואת אימו החורגת הוא מכנה "אמנו מורתנו" כשהוא מוסיף בשבחה והולך: "שגיילה אותנו במסירות מופלאה בחן בחסד וברחמים".

אכן, אם יש המונים גדולי תורה ויראה אשר ערש ילדותם היתה בצל היתמות, ומתוך השכול והכאב צמחו ועשו פרי הילולים, הרי שאת מור"ר הגר"ר עקיבא ניתן למנות ביניהם.

אביו ר' יצחק היה אישיות יוצאת דופן, יהודי ירא אלוקים דבוק בחכמים ונכנע להם אשר שימש בחיי היום יום בתפקיד שופט בבית המשפט העליון (בג"צ). כמדומה שעד היום מונים אותו כשופט העליון היחיד שהיה יהודי חרדי באורח חייו האישי, מקובל לומר שטרם קיבל עליו את התפקיד נועץ בדעתו של פאר הדור מרנא החזון אי"ש נ"ע אשר הורה לו להיתר חרף השאלה ההלכתית כבדת המשקל, בהכירו את הנפש הפועלת, את תומתה ואת סגולותיה.

משפחת קיסטר התגוררה בשכונת זכרון מאיר שבעיה"ק בני ברק, ופרשת ידידותו האמיצה של אבי המשפחה השופט ר' יצחק עם ישיבת פוניבז' וגדוליה היתה לשם דבר, הוא השתתף ועמד בראש בכל מאורע חגיגי של הישיבה, ומקום מושבו היה קבוע איתן ב'כותל המזרח' של היכלה. אהוב היה, נעים ונחמד על כל ראשיה. קירבה יתירה נודעה לו ממרן הרב הגאב"ד דפוניבז' זצוק"ל, הוא היה לאיש סודו של הרב, מידידיו הנאמנים ביותר וממקורבי נפשו, הוא אף היה האיש שערך את צוואתו.

גם ממרנן הגראמ"מ שך הגר"ד פוברסקי והגר"ש רוזובסקי זצוק"ל זכה ר' יצחק לנשיאות חן יוצאת מגדר הרגיל.

ר' יצחק היה ת"ח אשר הרבה לעסוק בתורה בכל שעותיו הפנויות, והיה מקדיש זמנים קבועים של עיון ולימוד בנושאים שונים שעלו על הפרק בבית המשפט של הערכאות, ברצונו לכווין את פסיקותיו שיעלו בקנה אחת עם ההלכה. בעניינים רגישים נוהג היה הוא להתייעץ עם גדולי התורה: עם רבינו הגדול החזו"א אשר קירבו, עם מרנן ה'קהלות יעקב' והגר"ם אברמסקי, וכמו"כ עם גדולי הדיינים הגר"ם ורנר והגר"א גולדשמידט זצ"ל. בניו כותבים על התבטלותו המרשימה אפי' בפני ת"ח שהיו צעירים ממנו בשנים רבות, כמו הגר"ש ברמן זצ"ל שהיה יושב לצידו בהיכלה של ישיבת פוניבז' ותדיר היה דן עימו בד"ת, עוד כותבים הבנים על היחס ועל ההערכה המופלגים שהיו בו כלפי יבל"ח מרנן הגר"ג אדלשטיין והגר"ב פוברסקי שליט"א ראשי הישיבה הצעירים דאז של ישיבת פוניבז'.

ידידות חמה נקשרה בינו ובין מרנא הגאב"ד דטשעבין זצוק"ל, והערצה מיוחדת היתה חקוקה בליבו כל ימיו לרבינו החזו"א ולחבר תלמידיו. ר' יצחק ז"ל היה נוהג לומר כי קבלה בידיו מאמו ע"ה להתנהג בכבוד עם ת"ח והנהגה זו טבועה בנפשו. כאשר נודע לו על פגיעה בכבודם של ת"ח, היה הדבר כה נוגע לליבו עד שהיה מדיר את שנתו מעיניו במשך כמה לילות בצער ובעגמות נפשו.

רבינו הקה"י (הסטייפלער) זצוק"ל אמר על ר' יצחק ז"ל בזה"ל: "ד"ר קיסטר הוא יחיד, יחיד בכל ארץ ישראל", ועוד התבטא אודותיו: "הוא קידש שם שמים הרבה, כמה שרק יכל".

רבינו הגראמ"מ שך זצוק"ל כתב אודותיו: "היקר באדם, איש ירא שמים". מרן הגר"ש וואזנר זצוק"ל כתב: "הכרתי את האיש בידידות כמו יובל שנים, ועל אף תפקידו נשאר ת"ח והעיקר ירא אלוקים מתחילה ועד סוף, נכנע לתורה ונושאי התורה, וחי חייו הפרטיים ע"פ ד"ת והיראה".

הגר"ש"ב ורנר זצ"ל אב"ד ת"א, כתב לבניו של ר' יצחק אחרי פטירתו: "וי לארעא דישראל דחסרה גברא רבא, ענק הזכויות וכביר המעשים למען משפט התורה ולחיוזוק היהדות התורנית והערכים המקודשים, אשר קידש שם שמים בהרבה ממשפטיו, אשר נשא ברמה רוח התורה ולחם כגיבור חיל נגד הפורצים".

בישיבת פוניבז'

בין קורות ביתם של האב הנערץ והאם החורגת המסורה, גדל ר' עקיבא ויגמל, ראשית חינוכו בת"ת רבי עקיבא בעיר בני ברק, חמש שנות לימוד נוספות

ב'הישוב החדש' בת"א בהם קיבל תורה מרבניה, ויהי ר' עקיבא לאיש, ובהיותו כבר ח"י שנים עלה והתעלה לעסוק בתורה על טהרת הקודש עת נכנס בשעריה של הישיבה הקדושה דפוניבז' מכורת עלמיו:

"וכשהגעתי לישיבת פוניבז' אמר לי מרן המשגיח זצוק"ל: עכשיו צריך להפוך את השרוול, להתהפך".

ור' עקיבא? הוא אכן הפך את השרוול. "אני ידעתי בילדותי להתלוצץ לא מעט... אבל המשגיח זצוק"ל הוציא ממני חצי מרוח ההתלוצצות", ובאשר למחצית השנייה? ר' עקיבא מחיך... אבל אנו תלמידיו יכולים להעיד עליו את קירות בית המדרש הספוגים בלהט תורתו, שלא ידענו לחיכוך מה זו עושה.

פעם הקריא לנו ר' עקיבא במהלך השיעור כמה שורות מתוך שיעורי רבו מרן הגר"ש רוזובסקי כדי לדקדק עימנו במילותיו. הגר"ש ביאר את סברתו אולם בסוף דבריו הוסיף הגר"ש ואמר: "וסברא זו אינה משמחת אותי..." "אתם שומעים?", צוהל ר' עקיבא, "וסברא זו אינה משמחת אותי!" חסר ב"פיקודי ה'... משמחי לב", מזדע הגר"ש ציין זאת? מותיב לה ר' עקיבא ומיד מפרק: מפני שאצל ר' שמואל סברא שאינה משמחת, הרי שצ"ע אם היא אכן סברא נכונה... סברא אמיתית צריכה לשמח! "משמחי לב" אמר רחמנא!

היה ובאישון ליל, עת רק אחרוני הבחורים עוד עמדו בביהמ"ד על משמרת משאם, ור' עקיבא נושא ונותן עם כמה מהם בכובד ראש, חותר באיטיות אל הבהירות הנכספת בדבריו של חד מקמאי או מבתראי, והנה הנה ההבנה מבצבצת ומנצנצת... עוד ליטוש זעיר ועוד ליטוש קטנטן, והרי לכם יהלום זוהר, סוגיא בוהקת, ר' עקיבא שפיר קאמרת! שפיר קאמרת! והלב עולה על גדותיו ולפתע קול רנן עב נשמע בחלל:

"נגיל ונשיש בזאת התורה כי היא לנו עוז ואורה! נגיל ונשיש בזאת התורה כי היא לנו עוז ואורה!... כמה מן הבחורים היושבים לפני הבימה קדמה נושאים עיניים עייפות ומחייכות אזורנית, ור' עקיבא? קולו גובר והולך: "נגיל ונשיש בזאת התורה כי היא לנו עוז ואורה!... אור של חדווה ננסך על פני הצורבים והם מצטרפים לשירת המתרוננת אל תוך הלילה העבות, ומן הפנימיה הסמוכה נפתחים החלונות, ופנים צוהלות של בחורי חמד מביעות בלי מילים את שאין צריך לבטא בשפתיים... אוי ר' עקיבא, אוי מה היה לנו..."

"בשימוש חכמים"

אמנם כן ר' עקיבא שהכרנו היה שש ושמוח בדברי תורה "והיו הדברים שמחים כנתינתם מסיני", אך קלות ראש מעולם לא נראתה במחוזותיו, דמות דיוקנו של רבו המשגיח הקה"ט הגר"י לווינשטיין זצוק"ל כמו היתה חקוקה בכל הוויתו, אשרי האיש שכה רבות זכה להיות מושפע מרבותיו. "אני זכית ל"רבעע" שהיו מלאכים", כך אמר, "קיימתי בנפשי את לישנא דקרא: ..ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבקות הוא".

ובכל זאת, ואפע"כ, פעם בשנה, ביומא דפוריא, בהיותו יושב בביתו עוסק במצוות היום "עד דלא ידע" ומסביבו נעים וחגים תלמידיו, או אז נחשפה לעינינו מעט מן אותה רוח התלוצצות של ימי נעוריו, אלא שגם היא היתה ספוגה בדברי מוסר מטלטלים וברירת שמים לוחטת. כל מי מאיתנו שניחן באמיצות הלב, היה נדחק ומסב לפניו, או אז היה שומע ממנו את דברי תוכחתו שלעולם נעו וחגו סביב עמל ויגיעת התורה עוז החיים עלי חלד:

"מילא מה שר' עקיבא אמר בשיעור לא חשוב... נו מילא... אבל את הרמב"ם, את ה'לחם משנה' את דברי הרמב"ן, את ה'אבני מילואים', את רעק"א ואת ר' חיים חייב כל אחד ואחד מכם לראות בפנים הספר ולברר וללבן את עומק דבריהם!" מנענע ר' עקיבא באצבע צרידה כלפי התלמידים העולצים בשמחת הפורים... הדר קבלוה בימי אחשוורוש...

אכן, ר' עקיבא חידש וביאר כיד ה' הטובה עליו, אבל בראש ובראשונה דאג וחרד שמא מי מתלמידיו ישתמט מלעיין היטב בדברי הראשונים וגדולי האחרונים. כיצד יתכן ללמוד סוגיא מבלי לראות את דבריהם המחכימים? מבלי לדקדק בכל אות ובכל תג מתיבותיהם? "מילא את חידושיי אם יהיה תלמיד שלא ילבן נו מילא... אבל את דברי רבותינו?" מאן דכר שמיה...

וכמה התייגע וכמה התייזע ר' עקיבא עצמו על דברי רבותיו? הוא היה תלמידם האמיתי, הוא עמל על שיעוריהם, על תורתם, מימי נעוריו ועד זיבולא בתרייתא.

כהיום כן אז בהיותו עלם צעיר, היו מן הבחורים שהעדיפו את שיעוריהם של ר"מ או ר"י פלוני שהיה בהם הרבה מן הברק, והזניחו את שיעוריהם של ר"מ או ר"י אלמוני שסגנון אמירתם היה פשוט יותר וממוקד בסוגיה המקומית פנימה כדרכם של מרבית ראשי הישיבות מן דור העבר.

אבל לא כן היתה עם ר' עקיבא, הוא נכנס לשיעורים כולם, והתייגע על כל דברי תורתם, הן בעת לומדו בין כתלי ישיבתם והן במשך עשרות השנים הבאות בהן לא זז מחבבם:

"בפוניבז', החלק הראשון של סדר שני היה מוקדש לחזרה על השיעורים. הו הו כמה סוגיות, כמה 'ראשונים' ו'אחרונים', ר' שמואל (הגר"ש רוזובסקי זצוק"ל) היה מעמיס עלינו בשיעוריו, אבל אנחנו פתחנו את כל הספרים, התאמצנו לעיין בפנים ולראות את הכל, לא הזנחנו אף מראה מקום" כך ר' עקיבא, שב ומפציר בנו לתפוס גם אנו דרך זו, לייקר כל 'ראשון' וכל 'אחרון' אשר הוזכר בשיעור ולעיין היטב בדבריו. לייקר כל בדל סברא, לשוב ולהפוך בה, להתעמת עימה חזיתית, להבריקה ולצחצחה, כאדם האוחז בידיו פז רב, ולדקדק בה כאשר ידקדקו שוקלי הפנינים והזהב.

"כשלמדתי בישיבה היו רבותינו מרנן הגר"ג אדלשטיין והגר"ד פוברסקי שליט"א עודם צעירים לימים, בפרט הגר"ד שהיה מבוגר מאיתנו בשנים מעטות יחסית, ובכ"ז הייחס שלנו אליהם היה כשל תלמיד לרב לכל דבר ועניין, הם היו הרעבע"ס שלנו, ייקרנו את כל דבריהם", כך שוב ר' עקיבא, מזכיר לנו פעם נוספת את דרכי קנייניה של חכמת התורה העוברת בכל דור ודור מרב לתלמיד.

ור' עקיבא? כשם שהיה נאה דורש, כן היה נאה מקיים, ידענו זאת גם ידענו, והידיעה הכנה הזו חדרה היטב במעמקי לבנו. את שהוא ביקש מאיתנו, דרש גם מעצמו, הוא עמל על התורה שקיבל מרבותיו בימי חורפו, והמשיך לעסוק בדבריהם כל ימיו לרבות לילותיו. אכן גם רבותיו הגדולים לא זזו מחבבו כל ימיהם: "ידידי ורב חביבי יקר היקרים ברוב עמלו ויגיעתו בלימוד התורה, עוד בהסתופף אצלנו בישיבה יגע ומצא" (לשון רבינו מרן הגראמ"מ שך זצוק"ל במכתבו אליו, תשנ"ג).

בישיבת מיר

קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף, גם זיווגו של העלם ר' עקיבא מתמהמה, ר' עקיבא הולך ומתבגר ואבידתו טרם נמצאה...

"וכשהייתי עובר לפני מרן המשגיח ז"ע בראש השנה", כך ר' עקיבא, תחת להבטיחני כי אתארס בזו השנה, מה היה אומר לי? "וואס שפעטער איז בעסער!" "כמה שיותר מאוחר יותר טוב"... לאמר: אל לך להתייסר על העיכוב, אלוקים חשבה לטובה, כמה שבידך לחסות תחת כנפיה של הישיבה הקדושה ללא ריחיים על צווארך, כן יטב... ור' עקיבא? הוא אכן ניצל את שנותיו הארוכות בישיבת פוניבז' עד תום, סופג וסופן בקרבן את תורת רבותיה גדולי הדור עד אשר יגע ומצא כדי מידתו.

קרוב לשנתו השלושים היה כאשר הקים את ביתו בשעט"מ עם ווגתו הרבנית הצדקנית תח' בת הר"ר ביינוש ומרת פרומט לוין ע"ה הלא הם בעלי החד הנודעים מהעיר ארוזה שבשוויץ. ר' עקיבא בונה את ביתו בעיה"ק ירושלים, ופונה ללמוד בישיבת מיר, שם הוא דבק במרנא הגר"ח שמואלביץ, ואף לומד בחברותא עם בנו, לימים תיאר את מחזה ההוד לו נחשף בהיות רבו הגר"ח שוכב על ערש דווי, ויבוא ר' עקיבא לבקר, והנה הגר"ח נר אלוקים טרם יכבה, הכרתו מעורפלת לגמרי, חושיו מטושטשים, אך הוא לא חדל מלנוע בחוסר מנוחה, שפתיו לא פוסקות מלרחוש דברי תורה: "ה'תוספות' בנזיר אומרים כך", "הרשב"א בכתובות אומר כך", "הבבלי", "הירושלמי", "הרמב"ם", קושיא כאן, "מרפסין איגרא" שם, ולפתע חיוך חלוש וכמעט צעקה: "התירוז הוא" דער תירוז איז אזוי...

איי איי איי, כתב הרמב"ם: "ועד יום מותו חייב אדם ללמוד תורה" שנאמר "ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך", עד יום מותו, אפילו על ערש דווי, לימים קיים כן אף ר' עקיבא עצמו בנפשו, שעה שעמל בתורתו מתוך צער וחוליים רעים עד זיבולא בתרייתא, לא מוותר על מסירת השיעור בישיבה בשום אופן, גם כאשר גופו מלוכף ביסורים, מטיפול בביה"ח מחיש פעמיו אל הישיבה ומן הישיבה לטיפול נוסף וחוזר חלילה. אם היה עליו לשהות בביה"ח ביום, הרי שמסר את השיעור בלילה, אפי' בשנה האחרונה לימי חלדו עת כבר לא הותיר חוליו מתום בגופו

המיוסר, לא הפסיד ר' עקיבא את מסירת השיעורים, עד שהגוף כבר לא עמד לו, ימים בודדים טרם הלךו לגני מרומים.

להידבק בחכמים

מזן הגר"ח שמואלביץ' נלב"ע זצוק"ל, ור' עקיבא? הוא ממשיך לדבוק באדרי התורה, ומכל אחד מהם הוא יונק תמצית היניקה, שואב מלא חופניים, מספיג את כל חושיו בעושר תורתם. בהמשך לימודיו בשיבת מיר הוא דבק במורו ורבו הגר"ח נחום פרצוביץ' זצוק"ל, לימים היו אומרים כי את הלמדנות המופלגת, זאת שאינה נותנת מנוס ומפלט לאף תיבה(כביכול זוטרה) של "ראשון" מבלי לנתח ולבנה ולבארה תכלית הליבו והביאור, את הלמדנות הזו, כך היו אומרים, הביא ר' עקיבא מבית מדרשו של רבינו הגר"ח נחום זצוק"ל. ר' עקיבא לא הסתפק בגדולי התורה אשר הרביצו תורה בבתי המדרש בהם קנה את תורתו, כ"א הרבה להתקרב ולדבר בלימוד עם כל אדם גדול שנקרה בסביבתו, כך נשא ונתן בד"ת עם מרן הגרש"ז אויערבאך ועם הגר"ז גוסטמן זצוק"ל, כמו גם עם הגר"ש אויערבאך זצ"ל, הגר"מ ברניקר זצ"ל ועוד, כולם תושבי סביבת מגוריו בשכונת רחביה-שערי חסד.

בישיבת יד אהרן

ומישיבה רבתא דמיר עובר ר' עקיבא ללמוד בכלל אברכים מופלגים בראשותו של הגר"ב ז'ולטי זצוק"ל רבה של ירושלים, היכול שמוצא מנוחה בביתו של הר"ר אהרן חיות ז"ל בשכונת רחביה, היה לביתו של ר' עקיבא אשר דבק גם בדברי תורתו הערבים של הגר"ב ז'ולטי זצ"ל בעל "משנת יעב"ץ", ומני אז נמנה גם הוא על ידו בין מוריו ורבותיו. הגר"ב ז'ולטי היה מוסר שיעורים תמידין כסדרן בהיכל הכולל, מסכתות מן הש"ס נלמדו מריש עד גמירא, ובימי שיש, אף האברכים מופלגי התורה, היו מוסרים בתורנות את שיעוריהם על הסוגיות הנלמדות. על האברכים נמנה גם חתנו הגדול של הגר"ב ז'ולטי, יבלדלחט"א הגאון רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א, בהמשך דרכם נקרא החתן לשמש בקודש כר"מ ולאחמ"כ כראש ישיבה בישיבת איתרי-חדרה, וכאשר גמר הגר"ב ז'ולטי אומר להקים את ישיבתו על אדניו האיתנים של היכול, קרא את חתנו הגר"י אייכנשטיין שליט"א והעמידו בראשה, הגר"י עקיבא זצ"ל התמנה לר"מ שיעור ב'.

ומני אז היו הישיבה ור' עקיבא לגוף אחד, תרי רעין דלא מתפרשין. את צילה חמד ובה ישב, באוהלה ספון יומם ולילה, כל עוד היה מיקומה של הישיבה בשכונת מגוריו רחביה-שערי חסד כמעט לא יצא את כתליה, וגם כאשר ברבות השנים עקרה ממקומה וקבעה את מושנה קודש בשכונת קטמון, גם אז איווה ר' עקיבא את בית מדרשה למושב בטה. בשבתות היה מוכתת את רגליו מביתו ברחביה לישיבה בקטמון וממנה לביתו וחוזר חלילה, בגשם הניתך ובכפור השלג, ברוח קדים ובשמש הקופחת, לעיתים כאשר רעיתו הצדקנית תבל"ח חרדה לבריאיותו, הצטרפה עימו ללוותו ולהשיג מקורב על צעדיו. לא די היה לו לר' עקיבא בעול עמלה של תורה שנשא על שכמו בכל כוחות נפש וגוף, אלא שמעתה הטיל על עצמו עול נוסף אשר גם אליו התמסר עד תמצית: עול הרבצת התורה לתלמידים. השיעור היה תמצית רוחו, קשה לתאר כמה זהיר היה שלא למעול חלילה בתפקידו. הוא האמין בכל ליבו שיש לו אחריות שאין למעלה ממנה: עליו ללמד את בני יהודה קשת, ללמד את אצבעותיהם למלחמה: איך לעיין בראשונים, כיצד לדקדק בכל תג של דבריהם, איך לקנות דעת מדברי האחרונים כיצד לייקר את מילותיהם. איך להגדיר ואין לנתח, כיצד לומר סברא ואיזו סברא יש להימנע מלומר. ועיקר העיקרים היסוד והשורש: להחדיר בקרב תלמידיו איך וכיצד שותים בצמא את דבריהם של כל רבותינו, מר' עקיבא ור' טרפון, ר' יהודה ור' מאיר ועד ר' שמואל, ר' נחום והרב שך, כיצד ואין עלינו לערוג על אפיקי מימיהם, להתרפק על דברי תורתם.

כבר סיפרתי כמה היה מעורר אותנו על החובה לעמוד על השיעורים. והנה באמצע השיעור, עת מתלהט הויכוח על דבריו של הגר"ד פוברסקי זצוק"ל, שולף ר' עקיבא מחברת נושנה בה כתב את שיעוריו של הגר"ד בימי עולמו, "הנה, ר' דוד אמר זאת בנוסח כזה, במילים הללו... הלא אני כתבתי... אתם רואים, אני כתבתי את דבריהם של רבותיי, עמלתי לרדת לסוף דעתם והעליתי הכל על הכתב..."

ואנו ידענו: לא רק בין בתי מחברותיו כתב ר' עקיבא את דברי רבותיו, כ"א גם על לוח לבבו חקקם כחותם, את חלבו ואת דמו נתן על קניין חכמתם.

ואת כל שקיבל מרבותיו התמסר ר' עקיבא בכל כוחותיו להעביר הלאה לתלמידיו. בשבתות הקפיד ללמוד את הסוגיא בחברותא עם כל אחד מבני שיעורו לפי תורנות מסודרת. ובאמצע השבוע היה לומד עם תלמידים נבחרים עד שעותיו הקטנות של הלילה. וכשבחור ניגש לר' עקיבא והודה בצער ש"השבוע לא הייתי מונח בעניינים" וביקש מר' עקיבא שימצא עבורו זמן ללבו עימו את הסוגיא עם כל מה שהתחדש בשיעורים, לא איש כר' עקיבא יסרב לבקשה מעין זאת... והוא מזמין את הבחור לבוא לביתו בליל שבת, ושם במשך שעות ארוכות לומד ר' עקיבא עם הבחור את הסוגיא מן ההתחלה, מלבן עימו מחדש את כל מה שעמל למסור לתלמידים בשיעוריו במשך כל ימי השבוע שחלף... וכשחזר הצורב הצעיר וניצב בפתח הישיבה בשעת לילה מאוחרת, אור על פניו וחיוך פרוש על שפתותיו, "היכן היית, שרוליק?" אנו שואלים, "הייתי אצל ר' עקיבא, למדתי איתו ביחד את הסוגיא, הוא חזר איתי על השיעורים של כל השבוע", ואנו כולנו פוערים את פיותינו בהשתאות, ומביטים בו בקנאת סופרים: "ר' עקיבא למד איתך את כל הסוגיא עם כל ה"רייד" והשיעורים מתחילת השבוע, מה אתה אומר? כך?... הפלא ופלא מומש 'חוטא נשכר'... אולי גם אנתנו נאמר לר' עקיבא ש"לא היינו בעניינים" כדי שהוא ילמד גם איתנו במשך כמה שעות שיעורים של שבוע ימים...

שיעורים של תורה

והנה, כעבור שבוע או שבועיים מעת שהתחלנו את הסוגיא, כלו כל הקיצין... רבינו ראש הישיבה שליט"א פונה לר' עקיבא כשחיוך של חן מוצק בשפתותיו ובשילוב תנועת יד קלה הוא אומר לר' עקיבא בקול שקט, כמו רוצה לרכך את הבשורה: "ביום ראשון-עלנו להמשיך לסוגיא הבאה, צריך להמשיך, מתקדמים". ור' עקיבא? אוי וי... השמים כמעט נופלים... הלא עוד כ"כ הרבה יש לו להוסיף ולומר בסוגיא הנוכחית, כ"כ הרבה סברות יש עוד למשמש לקרצף וללבו... אוי וי... איזו גזירה... צריך להתקדם לסוגיא הבאה... והלא ר' עקיבא כ"כ אוהב את הסוגיא בה הוא כעת ספוג וטמון מלא איבריו וגידיו... כ"כ דבוק בה בכל אחד מנימי נפשו... כיצד יעלה על הדעת להיפרד ממנה? מים רבים לא יוכלו לה לאהבה שאוהב ר' עקיבא דווקא את זו הסוגיא...

ולמחרת, ר' עקיבא מסתער, כמו קברניט הנלחם ברוחות הזועפות כדי להביא את האוניה אל החוף הנראה מבצבץ מרחוק, כך ר' עקיבא נלחם בימות השבוע המתקצרים והולכים כדי לגמוע את כל הים הבלתי נגמר של מימי הסוגיא, כדי לצלול לכל מעמקיה ולגלות את כל רזיה וספוגותיה. השיעור אמנם נמסר עם תחילת הצהריים, אך ר' עקיבא החרד על כל בבל של סברא, הגדרה, או הרגשה שלא הובארה דיה או שחלילה הוחמצה, שולח בשעת לילה את אחד הבחורים לכנס שוב את כל בני החבורה: "שיעור השלמה..."

כן, כן... "שיעור השלמה" של ר' עקיבא היו 'מושיג' בשיבה... ר' עקיבא פשוט לא יכל, לא היה מסוגל להמשיך לסוגיא הבאה ללא שיעורי השלמה בלילה, ורק לאחר שמיצה גם את האפשרות הזאת שהיתה לו לצקת ביד תלמידיו את תמצית חלבו שנתן על הקפת הסוגיא מכל פניה, רק אז, כשהבעה של הכרח וחוסר ברירה נסוכה על פניו היגיעות, רק אז נכנע ר' עקיבא ונפרד מן הסוגיא כאחד הנפרד מן משפחה אהוב כשכבר בעת הפרידה ליבו מתרפק והומה אליו בגעגועים...

ולמחרת? ר' עקיבא פותח בסופה ובסערה את מושא הכיבוש החדש: הסוגיא הבאה! שוב ברעש, שוב בביסודיות, שוב בעמל, בהיקף, בעומק, שוב ממשש את הסוגיא בכל צדדיה וצדדי צדדיה, שוב שמחת התורה מפכה בכל עוז, שוב המעיין הבלתי נדלה שופע, ולבסוף- שוב הסתערות מחודשת של הימים האחרונים של הסוגיא, אווז ולא מרפה, תופס ומסרב להניח... עד הסוגיא הבאה, וחוזר חלילה...

שיעורי רעוא דרעווין

מלבד שיעוריו היומיים בסוגיא הנלמדת, היה ר' עקיבא מוסר שיעור גם על ענייני פרשת השבוע בשעת רעוא דרעווין של סעודה שלישית בישיבה: זן ומפלפל, מנתח וחוקר, מבאר ומגדיר, ודבריו מאירים באור יקרות באזניהם הכרויות של הצורבים הצעירים. לקראת סיום הרצאת חידושו, היה מקשר את הדברים עם דברי מוסר וכיבושין, מעורר את התלמידים לאחוז בעץ החיים, לדבוק בעמל התורה ולהתרחק מן המפריעים את שקידתה, באותה ההזדמנות היה מוסיף בליבותינו לקח מאת שראה ומומה ששמע עת הסתופף בצל רבותיו הגדולים, והכל סובב והולך סביב ציר אחד בלבד-

"תורה", כך ר' עקיבא, "תורה צריך ללמוד באימה ביראה ברתת וביע" מי מאיתנו לא זוכר את המילים הללו יוצאות בטהרה מתוך ליבו ספוג יראת השמים של ר' עקיבא?

וכמה דיבר על "צורת הישיבה", ומה היא אותה צורה? "צורת ישיבתנו ללון בעומקה של הלכה והלימוד בעיון רב" מי מאיתנו לא זוכר את ר' עקיבא שב ומצטט פעם אחר פעם את דבריו אלו של המשגיח מומיר הגה"ק ר' ירוחם הלוי ליוואוויץ זצוק"ל?

בשבתות לפני ימי ה'אירצייט' של רבותינו מורן החזו"א והרב שך זצוק"ל, היה מרבה להאריך ולספר אודות גדלותם, הלא אפילו את מורן החזו"א עוד זכה להכיר בילדותו בהיות אביו מתפלל בבית מדרשו, ואת מורן הרב שך? מה יש לדבר, הלא הוא היה תלמידו המובהק, הלא הוא התייגע על כל מילה ועל כל אות מחידושי תורתו. שנים רבות לאחר שנישא ועזב באופן פסי את הישיבה הקדושה דפוניב' עוד המשיך "לשאת" אותה עימו בכל מסעותיו, ובכלל זאת גם הקשר המתמשך של דברי תורה פנים אל פנים או ע"י הלופת מכתבים ששמור לאורך השנים עם רבותיו הגדולים. ובאיזו חרדת קודש עסק בשמועותיו של רבו המשגיח הקדוש מורן הגר"י לווינשטיין זצוק"ל? כל ימיו היתה עומדת דמותו כמו חיה לנגד עיניו.

לפני החגים והמועדים היה מרבה לעורר על ההתחדשות בעמל התורה שהם נושאים בכנפיהם, בכלל, "ההתחדשות", ההתחלה מחדש עם כל הכח, עם כל הלהט, היתה אבן יסוד במשאיו. בשבתות בהן ידיו ורעו יבל"ח מו"ר רה"י הגר"י אייכנשטיין נאלץ לשהות בחו"ל לטובת החזקת הישיבה, היה ר' עקיבא מנצל את ההזדמנות כדי להפליג בשבחו של רעהו האהוב ולהגביר את חיננו בעיני התלמידים.

ומיד עם תום תפילת מעריב של מוצאי שבת והבדלה, כבר היו טובי הבחורים נושאים ונותנים עימו על חידושי, ר' עקיבא עומד טטוע על מקומו, קומתו הגבוהה מיתמרת, גוו כפוף קמועה בתנוחתו האופיינית מלאת החן והענווה, הבחורים מתגודדים סביבותיו, ידו האחת שעוונה על מסעד הספסל, ידו השנייה עולה ויורדת הולכת ובאה, מסייעת את ר' עקיבא בהמחשת מאמריו. הצעירים שבחבורה היו פושטים את ספקותיהם בפני המבוגרים מהם, או מבררים חוליה כזו או אחרת של דבריו שנשמטה מדעתם טרם יהינו להקשות בפניו. אחרים היו נחפזים ליטול בידיהם נייר וקולמוס למהר ולהעלות את החידושים על הכתב, טרם תשלוט בהן ידו של שר השכחה...

כשלעצמו הלא היה ר' עקיבא מחדש פורה, פה מתגבר בדברי תורה, וכמה יופי של צניעות מרוממת היתה בו שעה שהיה מקפיד לעיין גם בחידושיהם של עמיתיו מרביצי התורה, מייקר את דבריהם אפילו של ת"ח צעירים ממנו שמא דווקא על ידיהם יזכה לעמוד על אמיתותה של תורה. לא מיבעיא שהיה נוהג לשגר את דברי תורתו לביקורת אצל רבותיו, אלא שהיה נוהג למסור את חידושי העמוקים גם לשבט ביקורתם של ת"ח מופלגים בני גילו ידידיו ורעיו מני ימי שחרותו.

ואנחנו? לא רק תורה למדנו אצל ר' עקיבא. מפני שאצל ר' עקיבא, תורה עם יראת שמים, תורה עם מידות טובות, עם דרך ארץ, כל אלה תמיד משמשות בערבוביה: היה מספר כיצד שוחח רבו המשגיח זצוק"ל עם בתו, כיצד היה מתעניין בקניותיה: "כמה עלו תפוחי האדמה, כמה עלו המלפפונים, האם המחיר התייקר או הוזל...", "כן, כן" כך אומר לנו ר' עקיבא: "את המשגיח עניין מאד לדעת מה מחירים של המלפפונים... כן, בטח, בוודאי... כשם שעניין אותו השלג דאשתקד... אלא מאי? אומר לנו ר' עקיבא: צריך להיות בן אדם! אם אין דרך ארץ אין תורה, צריך לתת לאחרים תחושה טובה, להביע התעניינות, התעניינות קלה למצער..."

וכאשר במהלך השקלא והטריא של השיעור שמע ר' עקיבא את אחד הבחורים מכנה כשרות בלתי מהודרת במילה: "טרף", הקפיד ר' עקיבא ובמילים ספרות חינוך אותנו: "לא אומרים 'טרף'! אומרים: אנחנו לא אוכלים, אנחנו מקפידים."

ובימי אדר העליזים, הזהירנו: כשאתם דופקים בדלתותיהם של אנשים להתרימים עבור הת"ת של הישיבה הקדושה, אל תדפקו בשעות מאוחרות, דרך ארץ!

וכשבמסיבת ליל הפורים, כטוב לב התלמידים ביין, אירע שנדמה היה לו לר' עקיבא שכבודו של מי מעמיתיו רבני הישיבה לא נשמר כראוי, ר' עקיבא עצר את המסיבה ומחה נמרצות, מפני שאצל ר' עקיבא גם כששמחת הפורים עולה

ומתפרצת, כבוד התורה יראת שמים ודרך ארץ לא נידחות מפניה. אם חלילה אין כבוד התורה ואין דרך ארץ, לשמחה מה זו עושה.

ג' עמודי העולם

שלושת עמודי העולם התקיימו בו ברבינו ר' עקיבא:

עמל התורה עד כלות, כאחד מיחיד הדור, מו"ר רה"י הגר"י אייכנשטיין שליט"א אמר בהספדו על ר' עקיבא, כי ר' עקיבא היה מיחיד הדור ממש בעמלו בתורה, מאותם יחיד יחידים אשר זכו לאותה הבחינה המרוממת של "מומית עצמו באהלה של תורה". ואנו שראינו את עמלו מעורר ההשתאות יכולים הננו רק להנהן בראשינו, אוי ר' עקיבא, אוי מה היה לנו...

תפילה כנה בהשתפכות הנפש, כעני העומד ומבקש בפתח, תפילה פשוטה, שופעת לב עד גדותיה, טבולה וספוגה באמונה יוקדת עד מעל ראשה, "איזוהי עבודה שבלב? זו תפילה".

וצדקה. ר' עקיבא כמוהו לא דיבר, לא סיפר, אך מכאן ומשם גם על אוזנינו המקשיבות לא פסחו השמועות על הצדקות הרבות של ר' עקיבא, על גמילות החסדים, על האנשים הרבים שדפקו על דלתו ומעולם לא הושבו פניהם ריקם. וגם חסד בגופו: בנו הצעיר סיפר בהספדו שפעם ראה את אביו מהלך מחנות המכולת וסל עם מצרכים בידי, הבן התמלא בתימוהו: הלא האב- ר' עקיבא מעולם לא היה עורך קניות, הרעיה הצדקנית האם המסורה יאריך ה' שנותיה בבריאות היא שתמיד עסקה בכל ענייני הבית מותרה את בעלה הגדול בלתי לה' לבדו, ומה אירע איפוא שאביו החל עורך קניות? החידה באה אל פתרונה כאשר נודע הדבר שאיש זקן מאנשי השכונה אשר גם הוא לא היה מורגל בעריכת קניות במכולת נאלץ לעשות כן לעת זקנותו עקב נפילתה למשכב של

רעייתו, ר' עקיבא כנראה הבין מומו שהדבר עליו לקושי ולטורח, ופשוט נטל את העול תחתיו על עצמו...

התבטלות לחכמים

המראה האחרון העומד לנגד עיני כותב השורות מדמותו המרוממת של מו"ר הגר"י עקיבא זצ"ל הוא מאירוע התכנסותם של בוגרי הישיבה הקדושה בעיה"ק ב"ב לפני כחמש שנים. שתי תמונות צרובות בתודעתי מאותו האירוע, שתי תמונות המבטאות היטב את דמותו של מו"ר ר' עקיבא:

האחת, ר' עקיבא שאמנם אין כמותו לעמלה של תורה, ללמדנות ולעמקנות, אבל גם אין כמותו לפשטות ולענווה ולהתבטלות בפני החכמים.

והשנייה, ר' עקיבא שלנו, ר' עקיבא שאין כמותו לתלמידים.

וכך הוא המראה:

באותה עת זכינו שרשכבה"ג מרנא הגרא"ל שטיינמן זי"ע השתתף עימו בהתכנסותנו, רבינו רה"י הגר"י אייכנשטיין שליט"א יושב מצידו האחד, ומו"ר הגר"י עקיבא יושב מצידו השני. מרן הגרא"ל זי"ע פותח בדברים בפני מאות האברכים, ולפתע... מה אירע לו לר' עקיבא? הוא מחליק בזריות מנסאו וכמעט משתטח מלא קומתו ארצה לעיניהם המשתאות של תלמידיו הרבים, כמו מקפל את קומתו התמירה תחת פניו הטהורות של גדול הדור, מאהיל בשתי ידיו על אוזניו עושה אותן כאפרכסת שלא להפסיד חלילה אף מילה מהדברים הנשמעים...

מחזה נפלא של התבטלות כמותו לא ראיתי עד אותה עת, וגם לא מני אז ועד היום, וזו היא התמונה הראשונה החקוקה בי, פלאי פלאים.

רבי עקיבא של התלמידים

והתמונה השנייה? רחש בחש של אברכים צעירים צועדים נמרצות מהתם להכא ומהכא להתם, משוחחים בעליצות עם ידידים וותיקים.. ובפאתי האולם, עומד לו ר' עקיבא, גוו שחוח קמועה, כמעט נבלע, מצטנע בקרן זווית בין הכתלים, על זיו פניו כבר ניכר היטב שהבריאות האיתנה ממנו והלאה.. והוא פונה בקול שקט ומתעניין לכל אחד ואחד מתלמידיו העוברים על פניו:

"מה שלומך? מה נשמע?", "היכן אתה מתגורר? ובעיקר, ובעיקר... היכן אתה לומד? ובאיזו סוגיא אתם עוסקים? ..."

זה, זה היה ר' עקיבא שלנו, ר' עקיבא של התלמידים.

זעל גרי הצדק

ספר מקיף על הלכות גירות

בשילוב הוראותיו ופסקיו של מרן פוסק הדור הגדול רבי ניסים קרליץ זצוק"ל

בפרוס עלינו חג השבועות, היום הקדוש בו נכנסו כל ישראל בברית על ידי מילה וטבילה והרצאת דמים, מתבשר עולם התורה וההלכה על הופעתו של הספר הייחודי והמקיף 'זעל גרי הצדק' על הלכות גרים שבשולחן ערוך.

הספר מופיע מבית מדרשו של הג"ר מרדכי רפאל נאטאן שליט"א, מו"צ בשכונת רוממה וחבר בד"צ 'משפטי יעקב' העוסק כבר רבות בשנים בענייני גירות שרבים באו באמצעותו לחסות תחת כנפי השכינה, ומן היושבים בצלו של מרן הגרנ"ק זצוק"ל גם בכל הנוגע לענייני גירות.

גולת הכותרת של הספר הנם בלי ספק פסקיו הנדירים והוראותיו המיוחדות של מרן עמוד ההוראה הג"ר נסים קרליץ זצוק"ל, שכל בית ישראל שרוי עדיין בשנת האבל על הסתלקותו לשמי רום.

נכון להיום, פסקיו והכרעותיו של מרן הגרנ"ק בהלכות גרות לא ראו עדיין אור בשום ספר, זהו אפוא הספר הראשון המגיש לציבור הדיינים ומורי ההוראה את משנתו של מרן זצוק"ל בענייני גירות, ובו בלבד ניתן למצוא את הוראותיו המיוחדות של מרן, הכוללים בחלקם גם הוראות מפתיעות והכרעות מחודשות, לתועלת עולם הדיינות בארץ הקודש וברחבי התבל.

יתרונו המיוחד של הספר - המסודר לפי סימני השולחן ערוך הלכות גרים - הוא בכך שלצד ביאור הדינים ממקורם בסוגיות ובדברי הראשונים הוא גם נוגע בפרטים הקטנים הנוגעים למעשה הגירות מתחילתו ועד סופו. החל מתהליך ההכנה לגיור, ההלכות הרבות הנוגעות לברית המילה או להטפת דם הברית, קבלת המצוות, הטבילה ופרטיה, ועוד.

כמו כן מקיף הספר את סוגיית גר קטן והמסתעף ממנה למעשה, נוגע במנהגים שראוי שהגר יאמץ לעצמו לאחר הגירות, ואף בדינים הנוגעים לגר אחרי שכבר סיים את תהליך הגיור, כמו דיני ייחוד, הלכות כיבוד אב, טהרת המשפחה ועוד. בפרק נוסף עוסק המחבר בדיני שררה לגר, התמנותו לדיין או לרב שכונה, למשיגה כשרות, גבאי צדקה, גבאי בית הכנסת וכיוצא בזה.

מרתק במיוחד הוא הפרק האחרון של הספר, בו ריכז המחבר שליט"א לפונדק אחד, בצורה תמציתית וקולעת, הלכות רבות הנוגעות לגרי צדק ומפוזרים בארבעת חלקי השו"ע. בפרק זה ניתן למצוא החל בדיני ברכת 'שלא עשני גוי' לגר, דיני צירוף הגר למניין, נוסח התפילה הראוי לגר, בישול ביו"ט עבור גוי הנמצא בתהליך גיור, ועוד. בחלק יורה דעה עוסק המחבר בדיני ראשית הגז הנוגעים לגר, נתינת זרוע לחיים וקיבה, הלואה בריבית, בכור בהמה ופטר חמור, חיוב חלה וחיוב אבילות ועוד. ובחלק חו"מ באים בצורה מתומצתת הלכות הנוגעות להלוואה מגר, גזל הגר, ירושת הגר, ועוד ועוד.

מרבית הכרעותיו של מרן הגרנ"ק זצוק"ל המובאים בספר נתלבנו בעת ה'שימוש' שערך המחבר שליט"א אצל מרן הגרנ"ק, ונבדקו כולם בעין בוחנת על ידי הגאון הגדול רבי ישראל דב הלוי ויזל שליט"א רב קהילת חניכי הישיבות מזרח ברכפלד, מגדולי תלמידי הגרנ"ק ומחשובי הדיינים בביה"ד צדק בני ברק. הסכמתו הנלהבת מעטרת את הספר.

בהתבטאות נדירה מתבטא מרן שר התורה שליט"א במכתבו על הרב המחבר שליט"א "אני מכירזו שנים רבות והוא ת"ח גדול". ומרן הגרנ"ק זצוק"ל מעיד בעצמו בכתב ידו על הרב המחבר, כי הוא 'שימש לפנינו כמה שנים בענייני חושן משפט וקבלת גרים'.

התועלת שתצמח מן הספר עבור הרבנים וכל העוסקים במקצוע הגירות היא עצומה, וכפי שמביע זקן רבני צרפת הגאון רבי חיים יעקב שלאמע שליט"א את תקוותו כי 'הספר יהפוך במהירות לכלי עבודה שימושי' לכל הרבנים וכל העוסקים והמתעניינים במקצוע הגירות.

הספר נכתב בלשון קלה השווה לכל נפש, ומלבד הדיינים ובתי הדין השונים, הוא יביא תועלת עצומה גם לציבור לומדי השו"ע והפוסקים, ולכל מי שנדבו ליבו להחכים בחלק נוסף בתורה בהשקעה מועטת יחסית ובצורה מקיפה.

יוצא לאור על ידי 'צוף' הוצאת ספרים בראשות הרב נתן פלדמן הי"ו, תורה מפוארת בכלי מפואר, ומופץ בימים אלו בחנויות הספרים המובחרות.

ספר יוצא לאור בצוף

תמיד ידעת שתוציא ספר אבל לא ידעת איך עושים את זה?!
בצוף הוצאת ספרים, הוצאת הספרים המובילה בציבור התורני
 תקבל שירות אישי ומקצועי מכל שלב שבו החומר לספר נמצא
 ועד לתוצאה המוגמרת והמושלמת.

-
הפצה-לבחירה
-
הדפסה
-
עימוד
-
עריכה
-
הגהה
-
הקלדה